

The Project Gutenberg eBook of Dvojník. Nėtička Nezvánova a Malinký Hrdina, by Fyodor Dostoyevsky

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Dvojník. Nėtička Nezvánova a Malinký Hrdina

Author: Fyodor Dostoyevsky

Translator: Jaromír Hrubý

Translator: Klára Špecingrova-Baušová

Release date: September 24, 2011 [EBook #37525]

Most recently updated: January 8, 2021

Language: Czech

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK DVOJNÍK. NĚTIČKA NEZVÁNOVA A MALINKÝ HRDINA ***

Produced by Miloslav Izar

RUSKÁ KNIHOVNA XXV.

SPISY

FEDORA MICHAJLOVIČE DOSTOJEVSKÉHO.

Překlad rediguje JAROMÍR HRUBÝ.

Svazek 6.

DVOJNÍK. NĚTIČKA NEZVÁNOVA A MALINKÝ HRDINA.

V PRAZE 1897. Tiskem a nákladem J. Otty,

OBSAH.

Dvojník. Petrohradské poema. (Přel. J. Hrubý.)

Nėtička Nezvánova. Úryvky ze vzpomínek. (Přel. J. Hrubý.)

DVOJNÍK.

PETROHRADSKÉ POEMA.

Hlava I.

Bylo bez mála osm hodin z rána, když se titulární rada Jakub Goljadkin probral z dlouhého spánku, zívnu, protáhl se a otevřel konečně úplně své oči. Ostatně asi dvě minuty ležel nehybně na své posteli, jako člověk ne-zcela ještě přesvědčený, probudil-li se, či spí-li ještě, bdí-li a je-li skutečnost vše to, co se nyní děje vůkol něho, či jest to pokračování jeho zmotaných snů.

Avšak smysly pana Goljadkina počaly brzy jasněji a zřetelněji vnímati své obvyklé, každodenní dojmy. Jako staří známí pohlédly na něho zelenavě špinavé, začazené, uprášené stěny jeho malinké světničky, jeho prádelník z mahagonového dřeva, stolice, obarvené na způsob mahagonu, stůl, obarvený na červeno, turecký divan, potažený voskovaným plátnem červenavé barvy se zelenými kvítečky a konečně na kvap svlečené včera šaty a hozené na hromadu na divan.

Posléze šerý podzimní den, kalný a špinavý, tak zlostně a s takou kyselou grimasou nahlédl k němu skrze matné okno do světnice, že pan Goljadkin nijakým způsobem už nemohl více pochybovati, že se nenachází v nějakém báječném carství, nýbrž v Petrohradě, ve hlavním městě, v Šestilávočné ulici, ve třetím patře jistého velmi velikého, pevného domu, ve svém vlastním příbytku.

Když dospěl k takovému vážnému přesvědčení, pan Goljadkin křečovitě sevřel oči, jakoby želel nedávného snu a přál si vrát ho na minutku. Ale za minutu jedním skokem vyšvihnu se z postele, věrojatně proto, že padl konečně na tu ideu, kolem níž se otáčely dosud rozptýlené, v patřičný pořádek ještě nepřivedené myšlenky. Vyskočiv z postele, přiběhl ihned k nevelkému, okrouhlému zrcádku, stojícímu na prádelníku.

Ačkoliv rozespalá, blikavá a hodně oplešivělá podoba, jež se odrážela v zrcadle, měla tak bezvýznamné vlastnosti, že na první pohled neupoutala k sobě ničí výhradně pozornosti, nicméně — jak se zdálo — držitel její zůstal úplně spokojen vším tím, co uviděl v zrcadle.

„Byla by to krásná věc,“ prohodil pan Goljadkin polohlasem, „byla by to krásná věc, kdyby mně dnes něco scházelo, kdyby se mně přihodilo, na příklad, něco takového, co nemá být, nějaká zbytečná neštovička kdyby mně naskočila, anebo se přihodilo něco jiného nepříjemného; ostatně dosud by nebylo zle; doposud jde všechno dobře.“

Velice se potěšiv, že všechno jde dobře, pan Goljadkin postavil zrcádko na staré místo a sám přes to, že byl bos a měl dosud na sobě ten oblek, ve kterém obyčejně chodíval spat, přistoupil k oknu a s velikým účastenstvím počal očima cosi vyhledávati na dvoře domu, na který vedla okna jeho příbytku. Patrně i to, co vyhledal na dvoře, úplně ho uspokojilo; tvář jeho zazářila spokojeným úsměvem.

Potom, nakouknuv napřed za přehrádku do komůrky Petrušky, svého sluhy, a přesvědčiv se, že Petruška není doma, po špičkách přistoupil ke stolu, otevřel v něm jednu zásuvku, hmatl chvilku v nejzazším koutku této zásuvky, a konečně vytáhl pod starými, sežloutlými papíry a lecjakou jinou chamradí odřenou peněženku, otevřel ji ostražitě a opatrně i s rozkoší pohlédl v nejspodnější, tajnou její přihrádku.

Balíček zelených, šedých, modrých, červených a různých pestrých bankovek bezpochyby také velmi přívětivě a pochvalně vzhlédl na pana Goljadkina: s vyjasněným obličejem položil před sebe na stůl otevřenou peněženku a hbitě si počal mnouti ruce na znamení nejvyšší spokojenosti. Konečně vytáhl původce své radosti, balíček státních assignací, a počítaje je od včerejška už po sté, počal je přepočítávati, starostlivě rozetíraje každý lístek mezi palcem a ukazováčkem.

„Sedmset padesát rublu v assignacích!“ zakončil svůj počet poloušeptem. „Sedmset padesát rublů...“

značná částka! To je příjemná částka," pokračoval třaslavým, od radosti trochu oslabeným hlasem, tiskna balíček v rukou a významně se usmívaje. „To je velice příjemná částka! Ta by každému způsobila potěšení! Přál bych si viděti nyní člověka, kterému by tato částka byla nepatrným penízem. Taková summa může daleko dovésti člověka..."

„Ale co pak to je?" pomyslnil si pan Goljadkin, „kde je Petruška?"

Zůstávaje stále ještě v témž obleku, nahlédl po druhé za přehrádku. Petruška se opět nenacházel za přehrádkou a zlil se tam, supěl a kypěl hněvem pouze samovar, jenž tam stál na podlaze, hroze neustále, že přeteče a cosi rozhořčeně, bystře žvatlal ve svém nesrozumitelném jazyku, šišlaje a bublaje panu Goljadkinu bezpochyby toto: Vezměte mne přec, dobří lidé, vždyť jsem úplně připraven a hotov.

„Čerti aby ho vzali!" pomyslnil si pan Goljadkin. „Ta lenivá bestie může zbaviti člověka poslední špetky trpělivosti; kde se toulá?"

Ve spravedlivém rozhorlení vyšel do předsíně, která záležela z malinké chodbičky, na jejímž konci byly dveře do síně, a uviděl svého služebníka, obklopeného pořádným zástupem všelijaké lokajské chásky, domácí i cizí. Petruška cosi vypravoval, ostatní poslouchali. Panu Goljadkinu se patrně nezalíbil ani předmět rozmluvy, ani samo vypravování. Křiknul bez prodlení na Petrušku a vrátil se do světnice úplně nespokojený, ano rozmrzelý.

„Ta bestie za groš je hotova prodati člověka, tím spíše pána," pomyslnil si sám u sebe; „ba už prodal, zcela jistě prodal, jsem hotov se vsaditi, že už mne prodal za babku. — Nu, co?"

„Livrej přinesli, pane!"

„Oblec ji a přijď sem."

Petruška, obleknuv livrej, vstoupil do světnice pánovy, hloupě se usmívaje. Jeho nový oblek byl podivný až hrůza. Mělt na sobě zelenou, silně obnošenou lokajskou livrej se zlatým, odřným přemováním, ušitou patrně pro člověka o celý loket vyššího, než Petruška. V rukou držel klobouk, také přemovaný a se zeleným peřím a po boku měl lokajský meč v kožené pochvě. Konečně, aby obraz byl úplný, Petruška, řídě se svým zamilovaným zvykem — choditi vždy po domácky, v nedbalkách — byl i nyní bos.

Pan Goljadkin prohlédl si Petrušku se všech stran a zůstal patrně spokojen. Livrej byla očividně vypůjčena pro jakýsi slavnostní případ. Bylo ještě pozorovati, že po dobu přehlídky Petruška pohlížel s jakýmsi divným očekáváním na pána a s neobyčejnou zvědavostí sledoval každý jeho pohyb, což pana Goljadkina přivádělo do značných rozpaků.

„Nu, a kočár?"

„I kočár přijel."

„Na celý den?"

„Na celý den. Dvacet pět rublů v assignacích."

„A boty přinesli?"

„I boty přinesli."

„Hlupáku! Nemůžeš říci ,přinesli, pane!' — Dej je sem."

Projeviv spokojenost, že mu boty dobře padnou, pan Goljadkin dal si podati čaj a oznámil, že se bude mýt a holiť. Oholil se velice pečlivě, a taktéž pečlivě se umyl, vypil na rychlo čaj a přistoupil k svému hlavnímu: dal se do oblékání. Oblekl kalhoty, skoro docela nové; potom náprsenku s bronzovými knoflíčky, vestu s velice světlými a příjemnými kvítečky; kolem krku si ovazal pestrý, hedvábný šátek a konečně natáhl na sebe úřední frak, také ještě nový a pečlivě vyčištěný.

Zatím, co se oblékal, několikrát láskyplně pohlédl na své boty, každou chvíli zdvihaje tu pravou, tu levou nohu, se zálibou pozoroval tvar boty a stále si cosi šeptal podnos, čas ob čas schvaluje svou myšlenku výrazným posuňkem.

Celkem však pan Goljadkin byl toho rána velice roztržit; proto skoro ani nepozoroval, jak se mu Petruška, jenž mu pomáhal se oblékat, podezřele usmívá a krčí nad ním nosem. Konečně, vyřídív všechno, čeho bylo třeba a úplně se obleknuv, pan Goljadkin vložil do kapsy svou peněženku, se zalíbením pohlédl na Petrušku, jenž si obul boty a takovým způsobem byl také úplně pohotov, a shledav, že všechno je vykonáno a není déle nač čekat, seběhl rychle, s chvatem a s malinkým tlukotem

srdce se schodů.

Modrý fiakristický kočár s nějakými erby přijel s rachotem ke schodům. Petruška, mrkaje na kočího a několik diváků, usadil svého pána do kočáru; nezvyklým hlasem a jedva zdržuje hlupácký smích, křiknul jed!, vyskočil na zadní stupátko a všechno to dohromady s hlukem a rachotem, řinčíc a praštic odjelo na Něvský prospekt.

Sotva že modrý kočár vyjel ze vrat, už si pan Goljadkin křečovitě potřel ruce a rozesmál se tichým, neslyšným smíchem jako člověk veselé povahy, kterému se povedlo vyvésti dobrý kousek, a jemuž ten kousek působí veliké potěšení. Ostatně hned po návalu veselosti smích se změnil v jakýsi divný, starostlivý výraz na tváři pana Goljadkina. Přes to, že počasí bylo sychravé a pošmourné, spustil obě okna kočáru, a starostlivě si počal na právo i na levo prohlížeti kolemjdoucí a ihned přijímal na sebe slušnou, důstojnou tvářnost, jakmile spozoroval, že někdo hledí na něho.

Při zatáčce z Litějně ulice na Něvský prospekt zachvěl se následkem jistého velice nepříjemného pocitu a zaškarediv se jako ubožák, kterému z nenadání stoupli na kuří oko, chvatně, skoro se strachem přitiskl se do nejtemnějšího koutku svého povozu. Věc byla ta, že se setkal se dvěma svými kollegy, dvěma mladými úředníky téhož oddělení, ve kterém sám byl také ve službě. Úředníci pak, jak se zdálo panu Goljadkinu, také byli nemálo zaraženi, setkavše se za takových okolností se svým soudruhem; jeden z nich dokonce ukázal prstem na pana Goljadkina. Panu Goljadkinu se zdálo dokonce, že druhý na něho křiknul hlasitě jménem, což bylo ovšem velice neslušno na ulici.

Náš hrdina se schoužil a neozval se. „Jaké to klukovství!“ počal uvažovati sám u sebe. „Nu, což je tu podivného? Člověk v kočáře! Člověku bylo třeba jeti v kočáře, vzal si tedy kočár. Hloupá cháska! Však já je znám — jsou to chlapi, kteří by zasloužili výprask! Zahráti si v orlíčka, když dostanou služné, a trochu se za ženskými vláčet, tomu rozumějí. Pověděl bych jim každému něco, ale co s nimi...”

Pan Goljadkin nedokončil své myšlenky a ztrnul. Bujná dvojspřež kazanských koníků, dobře známá panu Goljadkinu, zapřažená do elegantní drožky, bystře předjížděla s pravé strany jeho povoz. Pán, jenž seděl na drožce, a znenadání spatřil obličej pana Goljadkina, který dosti neopatrně vysunul svou hlavu z okna kočáru, také byl patrně velice překvapen tímto nenadálým setkáním a nahnul se, jak dalece mohl, s velikou zvědavostí a pozorností počal nahlížeti do toho kouta kočáru, do kterého se honem schoužil náš hrdina.

Pán na drožce byl Andrej Filippovič, přednosta oddělení v tom úřadě, ve kterém sloužil i pan Goljadkin jako příručí náčelníka kanceláře. Pan Goljadkin, vida, že Andrej Filippovič ho poznal dokonale, že na něho upírá oči a schovati se není už nikterak možno, začervenal se až po uši. Má se poklonit, či ne? Má se ozvat? Přiznati se, či ne? — tak rozvažoval náš hrdina v nevýslovných ouzkostech. Anebo se tvářiti, že to nejsem já, že je to někdo jiný, nápadně podobný mně, a dívati se, jako by se nic nestalo? „Ano, tak; to nejsem já, ne já, a odbyto,” tvrdil si pan Goljadkin, snímaje klobouk před Andrejem Filippovičem a nespouštěje s něho oči. „Já, já nic,” šeptal si přes moc, „docela nic; to vůbec nejsem já, ne já — a odbyto.”

Drožka však brzy předjela kočár a přestal magnetismus očí představeného. Nicméně náš hrdina pořád ještě se červenal, usmíval se, cosi bručel sám pro sebe.

„Hlupák jsem byl, že jsem se neozval,” pomyslně si konečně; „měl jsem prostě jednati směle a otevřeně, ovšem důstojně: Tak a tak, Andreji Filippoviči, také jsem zván na oběd, a bylo by odbyto.”

Potom, vzpomenuv si, že si zadal, náš hrdina se zapálil jako oheň, nachmuřil brvy a vrhl strašný, vyzývavý pohled na přední kout kočáru, pohled přímo na to určený, aby rázem obrátil v popel všechny jeho nepřátele. Konečně následkem jakéhosi nenadálého nadchnutí trhnul za provázek, přivázaný k lokti kočího, zastavil kočár a poručil vrátiti se nazpět, na Litějnou. Příčina byla ta, že pan Goljadkin uznal za nezbytné — bezpochyby pro své vlastní uspokojení — sděliti cosi nad míru zajímavého svému doktoru Krestťjanu Ivánoviči. S Krestťjanem Ivánovičem byl sice znám teprv nedávno, a to teprve od týdne, kdy ho navštívil jednou z jakési svojí potřeby, ale vždyť lékař jest, jak se říká, zrovna tolik, jako duchovní otec; tajiti se před ním byla by hloupost, a znáti pacienta jest jeho povinnost.

„Jen je-li to všechno tak?” pokračoval náš hrdina, vystupuje z kočáru u podjezdu jednoho čtyřpatrového domu na Litějně ulici, vedle kterého poručil zastaviti kočár. „Bude-li to tak? Bude to slušné? A bude to včasné? Ostatně, což,” pokračoval, ubíraje se po schodech, oddychuje si a zdržuje tlukot srdce, které mělo nepěkný zvyk, že mu tlouklo na všech cizích schodech. „Což, vždyť jdu ve své záležitosti, a není tu nic takového, co by zasluhovalo pokárání... Zapíratí bylo by hloupo. Budu se tvářiti, jako by nic, že jsem k němu zašel jen náhodou, jeda mimo... Uvidí sám, že to tak musilo být.”

Tak uvažuje, pan Goljadkin vylezl do prvního patra a zastavil se před bytem číslo páté, na jehož dveřích byla umístěna hezká měděná destička s nápisem Krestťjan Ivánovič Ruthenspitz, doktor

medicíny a chirurgie.

Zastaviv se, náš hrdina snažil se dodatí honem své tváři slušného, smělého, při tom však i přívětivého vzezření a chystal se trhnouti za provázek u zvonku. Když se přichystal trhnouti za provázek u zvonku, tu najednou a ještě v čas usoudil, že by bylo vlastně lépe přijít až zejtra, a že nyní zatím nemá žádné nevyhnutelné potřeby. Tu však pan Goljadkin uslyšel z nenadání na schodech čísi kroky, okamžitě změnil svůj úmysl a hned, když už tu jednou je, s výrazem co nejrozhodnějším zazvonil u dveří Krestjana Ivánoviče.

Hlava II.

Doktor medicíny a chirurgie, Krestjan Ivánovič Ruthenspitz, velmi silný, ačkoliv už letitý člověk, obdařený hustými, šedivějícími brvami a licousy, výrazným, jiskrným pohledem, kterým samotným patrně zaháněl všechny nemoci, a konečně vysokým řádem — seděl toho jitra ve svém kabinetě v pohodlném svém křesle, pil kávu, kterou mu vlastnoručně přinesla jeho žena, kouřil cigaru a předpisoval čas ob čas recepty svým pacientům. Předepsav poslední láhvičku léku jednomu stařečkovi, jenž trpěl zlatou žilou a doprovodiv chorého stařečka do pobočných dveří, Krestjan Ivánovič si usedl, očekávaje další návštěvu. Vstoupil pan Goljadkin.

Krestjan Ivánovič patrně nikterak neočekával, ba ani nepřál si viděti před sebou pana Goljadkina, protože se náhle na okamžik zarazil a na jeho tváři se nevolky vyjádřilo jakési divné, možno skoro říci nespokojené vzezření. Poněvadž i pan Goljadkin se své strany skoro vždycky jaksi nevčas klesal na duchu a upadal v rozpaky v tu chvíli, když se mu přiházelo zaměstnávatí kohokoli svými soukromými záležitostmi, proto i nyní, nemaje pohotově první fráze, která v takových případech bývala pro něho vždy kamenem úrazu, značně se popletl, cosi zabručel — zdá se, že jakousi omluvu — a nevěda, co dále dělat, vzal si židli a sedl. Ale vzpomenuv si, že sedl bez vyzvání, pocítil ihned, že jednal neslušně a honem napravil svůj poklesek proti znalosti světských způsobů a dobrého tonu tím, že okamžitě zase vstal se židle, na kterou sedl bez pozvání.

Potom, vzpamatovav se a nabyv neurčitého vědomí, že vyvedl dvě hlouposti najednou, odhodlal se bez prodlení na třetí, t. j. pokusil se pronéstí omluvu, zamumlav něco usmívaje se při tom, začervenav se, popletl se, význačně umlknul a konečně sedl znova, nevstal více a pouze pro všechn případ zabezpečil se oním vyzývavým pohledem, který měl v sobě neobyčejnou moc, v myšlénkách obrátiti v popel a rozbiti na prach všechny nepřátely pana Goljadkina. Mimo to tento pohled úplně vyjadřoval nezávislost pana Goljadkina, t. j. mluvil jasně, že pan Goljadkin je nevinný, že o ničem neví, slovem: já nic, já muzikant.

Krestjan Ivánovič si odkašlal, chrknul, patrně na znamení, že souhlasí a schvaluje to všechno a upřel inspektorský, tázavý pohled na pana Goljadkina.

„Přišel jsem, Krestjane Ivánoviči," počal pan Goljadkin s úsměvem, „přišel jsem opětně vás obtěžovat a podruhé si dovoluju prositi za vaši shovívavost..." Pan Goljadkin patrně měl nouzi o slova.

„Mhm... ano!" prohodil Krestjan Ivánovič, vypustiv z úst pramen dýmu a odložil cigáru na stůl. „Ale musíte se držeti toho, co jsem vám předepsal. Vždyť jsem vám vysvětlil, že vaše léčení musí záležeti ve změně návyků... Rozličná vyrazení, nu... přátele, známé musíte navštěvovat a při tom se nesmíte štítit ani láhve vína; pěkně s mírou držeti se veselé společnosti."

Pan Goljadkin, stále ještě se usmívaje, namítl honem, že, jak se mu zdá, žije jako všichni, že si nečiní újmy, a má své zábavy, jako všichni... že ovšem může jezdit do divadla, neboť také má, jako všichni, prostředky na to, za dne že je v úradě a večer doma, celkem tedy nic zvláštního; při tom dodal ještě mimochodem, že nakolik se mu zdá, není horší, než jiní, že bydlí doma ve svém bytě, a konečně že má i sluhu Petrušku. Tu však se pan Goljadkin zajiknul.

„Hm! Takový život není pravý a také jsem se vás nechtěl na to ptát. Mně záleží na tom, abych zvěděl, jste-li velký milovník veselé společnosti, trávíte-li vesele svůj čas... Totiž vedete-li dále melancholický nebo veselý způsob života?"

„Já; Krestjane Ivánoviči..."

„Hm!... povídám," přerušil ho doktor, „že musíte od kořene přeměnití svůj způsob života a — abych tak řekl — zlomiti svou povahu. (Krestjan Ivánovič pronesl se značným důrazem slovo „zlomiti" a zastavil se při něm na okamžik s velice význačným pohledem.) Nesmíte se stranit veselého života; navštěvovat divadla a kluby, a zejména nebyti nepřitelem sklenky vína. Doma sedět se pro vás nehodí... vy doma sedět vůbec nesmíte."

„Já, Krestjane Ivánoviči, miluju ticho," promluvil pan Goljadkin, vrhaje význačný pohled na Krestjana Ivánoviče a hledaje patrně slova, aby mohl zdvořileji vyjádřiti své myšlénky. „V mém bytě jsme pouze já

a Petruška — chci říci, můj sluha, Krestjane Ivánoviči. Chci říci, Krestjane Ivánoviči, že kráčí svou cestou, zvláštní cestou, Krestjane Ivánoviči. Žiju sám sobě, a nakolik se mně zdá, od nikoho nezávisím. A potom, Krestjane Ivánoviči, já také chodím na procházku."

„Co?... Ach tak! Nu, nyní chodit na procházku není nic příjemného, počasí je hrozně nepěkné."

„Ano, Krestjane Ivánoviči. Ačkoli jsem, Krestjane Ivánoviči, člověk tichý, jak už jsem měl, tuším, čest vám vysvětliti, ale má cesta vede docela zvlášť, Krestjane Ivánoviči. Dráha životní je široká... Já chci... chci tím říci, Krestjane Ivánoviči... Odpusťte, Krestjane Ivánoviči, neumím krásně se vyjadřovat."

„ Hm!... vy pravíte..."

„Pravím, byste mně odpustil, Krestjane Ivánoviči, že, jak se raně zdá, neumím se krásně vyjadřovati," řekl pan Goljadkin polourazený hlasem, trochu spleteně a zmateně.

„V tom ohledu, Krestjane Ivánoviči, nejsem, jako jiní," dodal s jakýmsi zvláštním úsměvem; „ani mnoho mluvit neumím, ani svému slohu dodávat leposti jsem se neučil. Za to však Krestjane Ivánoviči, jedním; já za to jedním, Krestjane Ivánoviči!"

„Hm! ... A kterak tedy . . . jednáte?" ozval se Krestjan Ivánovič. Na to na minutku nastalo pomlčení. Doktor jaksi divně a s nedůvěrou pohlédl na pana Goljadkina, pan Goljadkin se své strany také dosti podezřele zašilhal na doktora.

„Já, Krestjane Ivánoviči," pokračoval pan Goljadkin stále tímž hlasem, jsa trochu podrážděn a zaražen svrchovanou tvrdošijností Krestjana Ivánoviče: „Já, Krestjane Ivánoviči, miluju klid a ne společenský hluk. Tam u nich, ve vznešené společnosti, Krestjane Ivánoviči, člověk musí umět parkety leštit botami.. . (při tom pan Goljadkin trochu šoupl po podlaze nohou), tam se to vyžaduje, a vtipy se též vyžadují. . . člověk musí umět učiniti voňavkami páchnoucí kompliment... to všechno se tam vyžaduje. A já jsem se tomu neučil, Krestjane Ivánoviči — takovým chytrostem jsem se neučil; času jsem na to neměl. Jsem člověk prostý, nedomyšlivý, nemám v sobě vnějšího lesku. V té věci, Krestjane Ivánoviči, já skládám zbraň; skládám ji, mluvě v tom smyslu."

Vše to pan Goljadkin promluvil, rozumí se, s takovým vzezřením, které zřejmě ukazovalo, že náš hrdina nikterak toho neželí, že skládá zbraň „v tom smyslu", a že se neučil takovým chytrostem, nýbrž zcela naopak. Krestjan Ivánovič, poslouchaje ho, hleděl dolů s velice nepříjemným posuňkem na obličej i a jakoby už předem cosi tušil. Po řeči pana Goljadkina následovalo dosti dlouhé a významné mlčení.

„Vy jste se tuším trochu vzdálil od předmětu," promluvil konečně Krestjan Ivánovič tichým hlasem; „abych se vám přiznal, nepodařilo se mně dobře vám porozuměti."

„Neumím krásně mluvit, Krestjane Ivánoviči; už jsem měl čest vám oznámiti, Krestjane Ivánoviči, že neumím krásně mluvit," odpověděl pan Goljadkin, tentokrát už ostrým a rozhodným hlasem.

„Hm!..

„Krestjane Ivánoviči!" začal opět pan Goljadkin tichým, ale výrazným hlasem, z části jakýmsi slavnostním způsobem, děláje přestávky po každém odstavci: „Krestjane Ivánoviči! Když jsem sem vstoupil, přede vším jsem se omluvil. Nyní činím totéž a opětně prosím za vaši shovívavost na některou chvilku. Nemám, Krestjane Ivánoviči, co bych skrýval před vámi. Jsem člověk nepatrný, sám víte; ale na štěstí neželím, že jsem člověk nepatrný. Spíše naopak, Krestjane Ivánoviči; ano, abych už pověděl všechno, jsem spíše hrdý, že nejsem člověk vznešený, mocný, nýbrž jen člověk nepatrný. Nejsem intrikán — i na to jsem hrd. Nejednám potají, nýbrž otevřeně, beze lsti, ačkoliv i já bych mohl škoditi a hodně škoditi a vím také komu a jak bych to mohl učinit. Ale já, Krestjane Ivánoviči, nechci se špinit a v tomto smyslu umývám si ruce. V tomto smyslu pravím, že si je umývám, Krestjane Ivánoviči!"

Pan Goljadkin na okamžik významně umlknul; řeč svou pronesl s krotkým nadšením.

„Já, Krestjane Ivánoviči," pokračoval náš hrdina, „kráčí přímo, otevřeně a bez oklik, protože je přezírám a ponechávám je jiným. Nesnažím se ponížiti ty, kteří jsou snad pálenější než já a vy... t. j. chci říci, než já a oni, Krestjane Ivánoviči; nechtěl jsem nikterak říci ‚já a vy'. Nejsem přítel dvojsmyslných slov; mizerných ramenářů netrpím, kleveta a pomluva se mně hnusí. Škrabošku беру jen na maškarní ples a nechodím v ní před lidmi každodenně. Jen to mně povězte, Krestjane Ivánoviči, jak byste se pomstil nepříteli svému, nejúhlavnějšímu nepříteli svému — tomu, jehož byste pokládal za takového?" dokončil pan Goljadkin, vrhnuv vyzývavý pohled na Krestjana Ivánoviče.

Ačkoli pan Goljadkin promluvil vše to nad obyčej zřetelně, jasně, s přesvědčením, uvažuje každé slovo a počítaje na zcela jistý efekt, přece s neklidem, s velikým neklidem, možno říci se svrchovaným neklidem pohlížel nyní na Krestjana Ivánoviče. Obrátil se nyní celý ve zrak a bojácně, s mrzutou,

tesknou netrpělivostí čekal na odpověď Křestjana Ivánoviče.

Ale ku podivu a k svrchovanému překvapení pana Goljadkina Křestjan Ivánovič zabručel si cosi pod nos; potom pošoupl křeslo ke stolu a dosti suše, ačkoliv uctivě mu oznámil cosi takového, jako že čas je mu drahý a že pořád dobře nerozumí jeho slovům; že jinak, čím může, jest hotov posloužiti podle svých sil, avšak všechno ostatní, co se jeho netýče, že ponechává stranou. Tu vzal pero, přitáhl papír, vyřízl z něho proužek lékařského tvaru a oznámil, že hned předepíše, čeho je třeba.

„Ne, není třeba, Křestjane Ivánoviči! Nikoli, toho dokonce není třeba!“ zvolal pan Goljadkin, povstav s místa a chápaje Křestjana Ivánoviče za pravou ruku: „toho, Křestjane Ivánoviči, vůbec není zde třeba...“

Ale v tu dobu, co pan Goljadkin mluvil toto, nastala v něm jakási zvláštní proměna. Šedé oči jeho jaksi podivně se zaleskly, rty se mu zachvěly, všechny rysy v obličejí přišly v pohyb a trhuly sebou. Sám on celý se trásl. Řídě se prvním hnutím svým a zadržev ruku Křestjana Ivánoviče, pan Goljadkin stál nyní nehybně, jakoby sám sobě nedůvěřoval a čekal, nenadchne-li ho zjevení nějaké k dalším skutkům.

Tu nastal dosti podivný výjev.

Trochu zaražený Křestjan Ivánovič na okamžik jakoby byl přirostl ke svému křeslu a pomateně pohlížel přímo do očí panu Goljadkinu, jenž právě tak hleděl na něho. Konečně Křestjan Ivánovič vstal, drže se trochu výložků úředního fraku pana Goljadkina. Několik vteřin stáli tak oba nehybně, nespouštějíce očí druh se druhu. Tu našlo svůj východ — ovšem způsobem neobyčejně zvláštním — i druhé hnutí pana Goljadkina. Rty jeho se zachvěly, brada se mu zatřásla a hrdina náš dal se znenadání do pláče. Vzlykaje a kývaje hlavou bil se do prsou pravou rukou, kdežto levicí chopil se výložku domácího kabátu Křestjana Ivánoviče, chtěl bezpochyby něco promluvit, něco honem vysvětlit, ale nemohl promluvit ani slova. Konečně Křestjan Ivánovič se vzpamatoval ze svého ztrnutí.

„Ale přestaňte, upokojte se, sedněte!“ promluvil konečně snaže se usaditi pana Goljadkina do křesla.

„Já mám nepřátely, Křestjane Ivánoviči, mám nepřátely; mám zlé nepřátely, kteří se zapřísáhli, že mne zahubí...“ odpověděl pan Goljadkin bázlivě a pošeptmu.

„Přestaňte, přestaňte; jací nepřátelé! Netřeba vzpomínati nepřátele! Toho dokonce není třeba. Sedněte, sedněte,“ pokračoval Křestjan Ivánovič, usazuje pana Goljadkina do křesla.

Pan Goljadkin konečně sedl, nespouštěje očí s Křestjana Ivánoviče. Křestjan Ivánovič s obličejem krajně nespokojeným počal přecházeti z kouta do kouta svého kabinetu. Nastalo dlouhé mlčení.

„Jsem vám povděčen, Křestjane Ivánoviči, velmi povděčen a dobře cítím všechno, co jste nyní pro mne učinil. Do hrobu nezapomenu vaší laskavosti, Křestjane Ivánoviči,“ pravil konečně pan Goljadkin, vstávaje se sedadla s pohledem člověka, jemuž bylo ublíženo.

„Přestaňte, přestaňte! Povídám vám, přestaňte!“ odpověděl dosti přísně Křestjan Ivánovič na projev pana Goljadkina, znova ho usazuje do křesla. „Nu, co se vám přihodilo? Povezte mně, co se vám tam přihodilo nyní nepřijemného,“ pokračoval Křestjan Ivánovič. „O jakých nepřátelích mluvíte? Co se vám přihodilo?“

„Ne, Křestjane Ivánoviči, raději toho nyní necháme,“ odvětil pan Goljadkin, spustiv oči k zemi; „raději to odložíme všechno stranou, na čas — na jinou dobu, Křestjane Ivánoviči, na příhodnější dobu, až všechno vyjde na jevo, až spadne škraboška s některých tváří a všechno se odhalí. A nyní prozatím, rozumí se po tom po všem, co se mezi námi přihodilo... sám uznáte, Křestjane Ivánoviči.... Dovolte, abych vám popřál dobrého jitra, Křestjane Ivánoviči,“ dodal pan Goljadkin, vstávaje tentokrát už rozhodně a na určito se svého místa a bera do ruky klobouk.

„Inu, jak chcete... hm... (Nastala na okamžik pomlčka.) Já se své strany, jak sám víte, všechno, co mohu... a upřímně vám přeju všeho dobrého.“

„Rozumím vám, Křestjane Ivánoviči, rozumím; nyní vám úplně rozumím... Na všechn způsob odpusťte mně, že jsem vás vytrhoval, Křestjane Ivánoviči.“

„Hm... Ne, to jsem vám nechtěl říci. Ostatně, jak je libo. Léky přijímejte, jako dříve...“

„Budu přijímati léky, jak pravíte, Křestjane Ivánoviči, budu je dále přijímat a v téže lékárně je budu kupovat... Nyní i lékárníkem býti, Křestjane Ivánoviči, je důležitá věc...“

„Jak? V jakém smyslu to pravíte?“

„V docela obyčejném smyslu, Krestjane Ivánoviči. Chci říci, že nyní chodí to ve světě tak...“

„Hm...“

„A že každý klouček, nejen z lékárny, před pořádným člověkem zdvihá nos do výšky.“

„Hm. Jak tomu rozumíte?“

„Mluvím, Krestjane Ivánoviči, o jistém člověku... o našem společném známém, Krestjane Ivánoviči, na příklad třeba o Vladimíru Semenoviči...“

„A!“

„Ano, Krestjane Ivánoviči; a já znám některé osoby, Krestjane Ivánoviči, které se nehrubě drží obecného mínění, jen aby časem mohly říci pravdu.“

„A! A jak to?“

„Tak už; ostatně to je vedlejší věc; umějí tak časem podati člověku vajíčko s podpouškou.“

„Co, co umějí podati?“

„Vajíčko s podpouškou, Krestjane Ivánoviči; to je ruské pořekadlo. Umějí na příklad v pravý čas vysloviti někomu gratulaci. Jsou tací lidé, Krestjane Ivánoviči.“

„Gratulaci?“

„Ano, gratulaci, Krestjane Ivánoviči, jako učinil ondyno jeden z mých dobrých známých...“

„Jeden z vašich dobrých známých... vida! A jak to?“ optal se Krestjan Ivánovič, pozorně pohlédnuv na pana Goljadkina.

„Ano, jeden z mých blízkých známých přednesl gratulaci k nové hodnosti, gratulaci k hodnosti asesorské druhému, také velmi blízkému známému, a k tomu ještě příteli, jak se říká, nejmilejšímu příteli. Naskytla se náhodou příležitost. ‚Srdečně jsem — povídá — rád příležitosti, že vám mohu, Vladimíre Semenoviči, vysloviti svou gratulaci, svou upřímnou gratulaci k nové hodnosti. Jsem tomu tím více rád, že nyní, jak je celému světu známo, vymřely už babičky, které uměly přiřarovat štěstí.‘ — Tu pan Goljadkin šelmovsky kývnul hlavou a přimhouřiv oči, pohlédl na Krestjana Ivánoviče.

„Hm. Takovými slovy to řekl...“

„Řekl, Krestjane Ivánoviči, tak to řekl a při tom pohlédl na Andreje Filippoviče, strýčka naší zvláštnůstky, našeho Vladimíra Semenoviče. Ale co mně je do toho, Krestjane Ivánoviči, že ho udělali assesorem? Co mně je do toho? Vždyť on se chce ženit, ačkoli mu mléko, s odpuštěním, na bradě ještě neuschlo. Zrovna jsem mu to řekl! Tak a tak, povídám mu, Vladimíre Semenoviči! — A nyní jsem vám pověděl už všechno; dovolte tedy, abych se vzdálil.“

„Hm...“

„Ano, Krestjane Ivánoviči, dovolte mi nyní, jak pravím, abych se vzdálil. A víte, abych už najednou dva vrabce jedním kamenem zabil — jakmile jsem chlapíka sebral čarující babičkou, obrátím se ke Kláře Olsufjevne (přihodilo se to předvčírem u Olsufija Ivánoviče) — ona v tu chvíli právě dozpívala cituplnou romanci — pravím jí tedy: ‚S citem jste ráčila romanci zpívat, ale nemáte upřímných posluchačů.‘ Tím jasně narážím, rozumíte, Krestjane Ivánoviči, jasně narážím, že teď už nedbají tak o ni, ale hledají trochu dále...“

„A! Nu a co on?“

„Spolknul citron, Krestjane Ivánoviči, jak praví pořekadlo.“

„Hm...“

„Ano, Krestjane Ivánoviči. Potom i se starým jsem mluvil. Povídám: ‚Olsufiji Ivánoviči, vím, čím jsem vám povinen, cením dokonale všechna vaše dobrodiní, kterými jste mne obsypal tak říkáje od samých dětských let mých. Ale otevřete oči, Olsufiji Ivánoviči,‘ pravím. ‚Pohledte. Jednám upřímně a otevřeně, Olsufiji Ivánoviči.‘“

„Hleďme!“

„Ano, Krestřjane Ivánoviči. Takovým způsobem...”

„A co on?”

„E co on, Krestřjane Ivánoviči! Žvatlá i tak, i onak, i mne že zná, a jeho excellence že je blahosklonný pán — a tak dále, slovem, začal se rozplývat... Ale což jiného? Stáří, jak se říká, pořádně ho už podrazilo.”

„A! Takové to je tedy nyní!”

„Ano, Krestřjane Ivánoviči! My všichni na něho stejně, ale což plátno. Stařec, jednou nohou v hrobě, na kadidlo dýše, jak se říká, ale jakmile někde zapletou nějaký babský klep, už je tam a poslouchá. Jakoby se to bez něho nespravilo...”

„Klep, pravíte?...”

„Ano, Krestřjane Ivánoviči, zapletli klep. Omočil si v něm ruku i náš medvěd, i jeho synovec, naše zvláštnůstka. Spojili se se starými babami a rozumí se, uvařili pěknou kaši. Co byste řekl? Co si smyslili, aby zabili člověka?...”

„Aby člověka zabili?..”

„Ano, Krestřjane Ivánoviči, aby člověka zabili, totiž mravně zabili. Rozšířili klep... mluvím tu stále o svém blízkém známém...”

Krestřjan Ivánovič přikývnul hlavou.

„Rozšířili tedy o něm klep.. Přiznávám se vám, Krestřjane Ivánoviči, že se až stydím vypravovati to...”

„Hm...”

„Rozšířili klep, že se už zavázal podpisem oženiti se, že už je ženichem na jiné straně... A co byste myslil, Krestřjane Ivánoviči, čím ženichem?”

„Nu?”

„Stravovatelky, jisté ne zcela slušné Němky, u které obědvá. Že prý jí nabízí ruku za to, co je jí dlužen za obědy.”

„To oni vypravují?”

„Věříte, Krestřjane Ivánoviči? Němka, hrubá, ohyzdná, nestoudná Němka, Karolina Ivánovna, znáte-li ji?...”

„Přiznám se vám, co se mne týče...”

„Rozumím vám, Krestřjane Ivánoviči, rozumím, a co se mne týče, také to cítím...”

„Řekněte mně, buďte tak dobrý, kde bydlíte nyní?”

„Kde nyní bydlím, Krestřjane Ivánoviči?”

„Ano... rád bych... dříve, tuším, jste bydlel...”

„Bydlel, Krestřjane Ivánoviči, bydlel, i dříve jsem bydlel. Jak pak bych nebydlel!” odpověděl pan Goljadkin, provázeje svoje slova drobným smíchem a zaraziv trochu svou odpovědí Krestřjana Ivánoviče.

„Ne, vy jste mne špatně pochopil. Chtěl jsem také sám...”

„Já také jsem chtěl, Krestřjane Ivánoviči, také jsem chtěl sám,” pokračoval se smíchem pan Goljadkin. — „Ale, Krestřjane Ivánoviči, zdržel jsem se u vás příliš dlouho. Doufám, že mně dovolíte nyní... abych vám popřál dobrého jitra.”

„Hm...”

„Ano, Krestřjane Ivánoviči, chápu vás. Nyní vás úplně chápu,” zvolal náš hrdina, trochu se vynášeje před Krestřjanem Ivánovičem... „Protož dovolte, abych vám popřál dobrého jitra.”

Tu náš hrdina šoupl nožkou a vyšel z pokoje, zanechav Krestjána Ivánoviče krajně zaraženého. Slézaje s doktorových schodů, usmíval se a radostně si třel ruce. U východu, vdechnuv svěží vzduch a cítě se na svobodě, byl opravdu hotov přiznati se, že je nejšťastnější smrtelník a odebrati se přímo do kanceláře — když tu znenadání u podjezdu zarachotil jeho kočár. Vzhledl na něj a rozpomenul se na všechno. Petruška otvíral už dvířka. Jakýsi divný a velice nepříjemný pocit schvátíl celého pana Goljadkina. Jakoby se byl na okamžik zapýřil. Cosi ho bodlo. Už zdvihal jednu nohu na podnožku u kočáru, ale náhle se obrátil a vzhlédnul na okna Krestjána Ivánoviče. Skutečně! Krestján Ivánovič stál u okna, hladil si pravou dlaní licousy a dosti zvědavě pohlížel na našeho hrdinu.

„Tenhle doktor je hlupák,“ pomyslí si pan Goljadkin, zalézaje do svého kočáru, „ohromný hlupák. Možná, že své pacienty léčí dobře, ale přec je hloupý, jako špalek.“

Pan Goljadkin se usadil, Petruška křiknul „jed!“ a kočár se rozejel opět na Něvský prospekt.

Hlava III.

Celé to jitro pan Goljadkin měl plno klopot. Když přijeli na Něvský prospekt, náš hrdina poručil, aby zastavili u kupeckého dvora. Vyskočiv ze svého povozu, vběhl pod podloubí v průvodu Petrušky a vešel přímo do stříbrnického a zlatnického krámu. Už po tváři pana Goljadkina bylo vidno, že má plno starostí a hromadu práce. Smluvil tam úplný stolový a čajný příbor za více než tisíc pět set rublů v assignacích, potom smluvil s kupcem za tutéž cenu důmyslně provedené pouzdro na doutníky a úplné stříbrné náčiní k holení brady; poptav se konečně ještě na cenu lecjakých užitečných a příjemných věcíček, pan Goljadkin ukončil tuto záležitost slibem, že sem zejtra zcela jistě zajde, a možná ještě dnes pošle pro smluvené věci, dal si podati číslo krámu a vyslechnuv pozorně kupce, jenž by byl rád dostal závdavek, slíbil, že i závdavek pošle v čas. Na to se kvapně rozloučil s překvapeným kupcem a bral se podél řady krámů, pronásledován celým zástupem prodavačů, sedících pod podloubím, při čemž se stále ohlížel po Petruškovi a bedlivě pátral po jakémisi novém krámě.

Mimochodem zaběhl do směnárny a vyměnil si za svou velkou bankovku drobné. Při měnění utrpěl sice ztrátu, ale za to proměnil a jeho toboleka tím značně stloustla, což mu patrně způsobilo veliké potěšení.

Konečně se octnul ve skladě různých ženských látek. Smluviv zboží opět na značnou část peněz, slíbil i zde kupci, že si zcela jistě zajde pro smluvené věci, vzal si číslo krámu a na žádost o závdavek opět podotknul, že i závdavek bude dán svým časem.

Pak navštívil ještě několik krámů; ve všech smlouval, tázal se na ceny různých věcí, přel se tu a tam dlouho s prodavači, odcházel z krámu a třebaš třikrát se vracel — slovem projevoval neobyčejnou činnost.

Z kupeckého dvora náš hrdina se vypravil do jistého známého skladu nábytku, kde si vyhlédl a smluvil nábytek do šesti pokojů, prohlédl si se zálibou jeden módní a velice důmyslný dámský toaletní stolek nejnovějšího vkusu, a ubezpečiv obchodníka, že si zcela jistě pošle pro všechno, odešel ze skladu jak obyčejně, se slibem, že dá i závdavek, načež zajel ještě ledakams a ještě ledaco kupoval. Slovem, jeho běhání — zdálo se — nebude konce.

Konečně však, jak se zdá, vše to počalo nudit samého pana Goljadkina. Ba i — Bůh ví, z jaké příčiny — začal pro nic za nic pocíťovat hryzení svědomí. Za nic na světě, na příklad, nechtěl by se nyní setkat s Andrejem Filipovičem, ba ani s Krestjánem Ivánovičem.

Posléze na městských hodinách odbily tři s poledne. Když si pan Goljadkin usedl na konec do kočáru, ukázalo se, že veškeren statek, získaný jím toho jitra, záleží ve skutečnosti jen z páru rukaviček a láhvičky voňavky za půldruhého ruble v assignacích.

Protože však pro pana Goljadkina bylo ještě dosti záhy, proto přikázal svému kočímu, aby zastavil vedle jisté známé restaurace na Něvském prospektě, kterou znal doposud jen dle pověsti, vyšel z kočáru a běžel pojíst, odpočinout si a dočkat se určité hodiny.

Když byl pojedl tak, jak jídá člověk, kterého čeká bohatý zvaný oběd, to jest když byl pojedl jen tak několik soust, aby — jak se říká — utišil červa, a při tom vypil skleničku vodky, pan Goljadkin usedl do křesla a skromně se vůkol rozhlédnuv, vzal tiše do ruky jakýsi hubeňoučkový domácí denníček. Když přečetl asi dvě řádky, vstal, vzhlédl se v zrcadle, opravil na sobě šat a přihladil si vlasy; potom přistoupil k oknu a podíval se, je-li tam jeho kočár; pak usedl zase na své místo a vzal do ruky noviny.

Bylo znáti, že náš hrdina byl značně rozčilen. Pohlédnuv na hodiny a vida, že je teprve čtvrt na čtyři, a že tedy zbývá ještě hodně dlouho čekat, a chápage zároveň, že je neslušno, seděti tak na prázdno, pan Goljadkin dal si přinésti čokoládu, na kterouž ostatně v tu dobu značné chuti nepocíťoval. Když vypil čokoládu a spozoroval, že čas trochu pokročil, šel zaplatit. Náhle ho někdo klepnul do ramene.

On se obrátil a spatřil před sebou své dva soudruhy z úřadu, ty samé, s nimiž se setkal ráno na Litějně ulici — hochy ještě velice mladé i co do stáří, i co do úřední hodnosti. Poměr našeho hrdiny k nim nebyl ani takový, ani makový, nebyli přátelé ani zjevně nepřátelé. Rozumí se, dbáno bylo slušnosti z obou stran: dalšího však sblížení nebylo a být ani nemohlo. Setkání v tuto chvíli bylo krajně nepříjemno panu Goljadkinu. Trochu se zachmuřil a na okamžik byl na rozpacích.

„Jakube Petroviči, Jakube Petroviči!“ zaštěbetali oba registrátoři, „vy jste zde? Co vás sem přivedlo?“

„A! To jste vy, pánové!“ vpadl jim honem do řeči pan Goljadkin, jenž byl trochu na rozpacích a styděl se za to, že se úředníci jednak diví jeho návštěvě v hostinci, a jednak si vedou s ním příliš kamarádsky. Nicméně snažil se býti volným a hrdinou z nouze. „Pánové dezertirovali, che-che-che!“ Při tom, aby si nezadal a ukázal se shovívavým ke kancelářské mládeži, k níž se držel stále v patřičných mezích, zkusil poklepat jednomu mladíku na rameno. Ale popularnost v tomto případě se nepovedla panu Goljadkinu a místo slušného, přátelského gesta vyšlo cosi dokonce jiného.

„Nu, a co náš medvěd, sedí?“

„Kdo to, Jakube Petroviči?“

„Nu, medvěd; jakobyste nevěděli, komu říkají medvěd?..“ Pan Goljadkin se zasmál a obrátil se k číšníkovi, který mu dával nazpět. — „Mluví o Andreji Filippoviči, pánové,“ pokračoval, když byl hotov s číšníkem a obrátil se tentokrát s velmi vážnou tváří k úředníkům. Oba registrátoři význačně na sebe mrkli. „Sedí ještě. Také se na vás ptal, Jakube Petroviči,“ odvětil jeden z nich.

„Sedí, a! Nu, ať si sedí, pánové. A na mne se ptal, co?“

„Ptal, Jakube Petroviči; ale co se to s vámi děje? Voníte pomádou, voňavkami, hotový švihák...“

„Ano, pánové, pravda! Ale přestaňte...“ odpověděl pan Goljadkin, pohlížeje stranou a napjatě se pousmál. Úředníci, vidouce, že se pan Goljadkin usmívá, dali se do smíchu. Pan Goljadkin se trochu zachmuřil.

„Víte, pánové, řeknu vám po přátelsky,“ začal po krátké pomlčce náš hrdina, jakoby se byl odhodlal (ať už to dopadne jakkoliv) odhaliti cosi úředníkům: „Vy, pánové, znáte mne všichni, ale doposud znali jste mne pouze s jedné stránky. Vinu sváděti v tomto případě není na koho, neboť z části, přiznám se, byl jsem vinen já sám.“

Pan Goljadkin stisknul rty a významně pohlédl na úředníky. Úředníci znova na sebe mrkli.

„Doposud, pánové, jste mne neznali. Vysvětlovati to zde nebylo by právě na místě. Povím vám jen něco tak mimochodem, letmo. Jsou lidé, pánové, kteří nemilují okolku a maskují se pouze pro maškarní ples. Jsou lidé, kteří nepokládají za přímý lidský účel obratnou dovednost v leštění parket botami. Jsou i tací lidé, pánové, kteří neřeknou, že jsou šťastni a žijí plným životem, když na nich na příklad dobře sedí kalhoty. Jsou konečně lidé, kteří neradi poskakují a vrtí se na plano, dělají komplimenty a podlízají, a hlavně, pánové, neradi strkají svůj nos tam, kde se o něj neprosí. Tím jsem, pánové, pověděl skoro všechno; dovoltež nyní, abych se vzdálil..“

Pan Goljadkin se zamlčel. Poněvadž páni registrátoři byli nyní úplně uspokojeni, dali se oba najednou do hlasitého, krajně nezdvořilého smíchu. Pan Goljadkin se zapýřil.

„Smějte se, pánové, smějte se zatím. Požijete a uvidíte,“ namítl s citem uražené důstojnosti, vzal klobouk a couvl ke dveřím.

„Řeknu vám ještě více, pánové,“ dodal, obrátiv se naposled k pánům registrátorům. „Řeknu ještě více — mluvíme tu tak říkáje mezi čtyřma očima. Moje pravidla jsou, pánové, taková: Nezdáří-li se mi co, neztrácím mysli; zdaří se, držím se a v žádném případě nikomu nepodkopávám půdu pod nohama. Nejsem intrikán — a tím se pyšním. Za diplomata bych se nehodil. Říká se ještě, pánové, že pták sám letí na střelec. Pravda, jsem hotov souhlasiti; ale kdo je zde střelec a kdo pták? To jest ještě otázka, pánové!“

Pan Goljadkin řečnický umlk' a s posuňkem co nejvýznamnějším, t. j. zdvihnuv brvy a stisknuv co nejvíce možno rty, poklonil se pánům úředníkům a pak odešel, zanechav je plné udivení.

„Kam poroučíte?“ optal se ho dosti přísně Petruška, kterého patrně už omrzelo vláčeti se ve chladu. „Kam poroučíte?“ ptal se pana Goljadkina, setkav se s jeho strašným, vše ničícím pohledem, jímž se náš hrdina už dvakrát zabezpečil tohoto jitra, a k němuž vzal útočiště nyní po třetí, když sestupoval se schodů.

„K Izmajlovskému mostu.“

„K Izmajlovskému mostu! Jed!“

„Oběd u nich nezačne dříve než mezi čtvrtou a pátou, a možná, že až v pět hodin,“ pomyslí si pan Goljadkin; „nebude ještě záhy? Ostatně, vždyť mohu přijeti i dříve; a k tomu je to oběd rodinný. Mohu přijeti jen tak, sans fagon, jak se říká mezi slušnými lidmi. Proč bych nemohl přijeti sans fagon. Náš medvěd také pravil, že bude všechno sans fagon, proto i já mohu...“

Tak uvažoval pan Goljadkin; ale zatím jeho rozčilení stále rostlo a rostlo. Bylo patrné, že se hotoví k čemusi velmi namáhavému, neřku-li více; šeptal si v duchu, rozkládal pravou rukou, neustále vyhlížel oknem kočáru, tak že, kdo by byl nyní pohlédl na pana Goljadkina, nikterak by nebyl řekl, že se chystá dobře poobědvat, a sice po prostu, a k tomu ještě ve svém rodinném kruhu — sans fagon, jak se říká mezi slušnými lidmi.

Konečně u samého Izmajlovského mostu pan Goljadkin ukázal na jeden dům; kočár s rachotem vjel do vrat a zastavil u vchodu do pravého křídla. Pan Goljadkin, spozorovav jakousi ženskou postavu v okně prvního patra, poslal jí rukou hubičku. Ostatně ani sám nevěděl, co dělá, protože v tu minutu nebyl rozhodně ani živ, ani mrtev. Z kočáru vystoupil bledý, zkoprnělý. Vystoupil na schůdky, sundal klobouk, mašinálně poopravil na sobě šat a cítě, jak se mu kolena trochu chvějí, pustil se vzhůru po schodech.

„Olsufij Ivánovič je doma?“ optal se sluhy, který mu otevřel.

„Doma, to jest není, on není doma.“

„Jak? Co to povídáš, můj milý? Já —já jedu k obědu, přítelíčku. Vždyť mne přece znáš?“

„Kterak bych neznal! Ale máme rozkaz, abychom vás nepřijímali.“

„Ty... ty, brachu... ty se jistě mýlíš, brachu. Vždyť to jsem já. Já jsem, brachu, zván; jsem zván na oběd,“ mluvil pan Goljadkin, shazuje se sebe plášt a dává tím na jevo, že jest odhodlán odebrati se do pokoje.

„Ale odpusťte, není možno. Máme rozkaz, abychom vás nepřijímali, rozkázáno, abychom vás odmítli. Rozumíte přec!“

Pan Goljadkin zblednul. V tu chvíli otevřely se dvěře z pokoje a přišel Gerasimyč, starý komorník Olsufija Ivánoviče.

„Tuhle on. Jemeljane Gerasimoviči, chce vejít, a já...“

„A vy jste hlupák, Aleksějiči! Jděte do pokoje a pošlete sem darebáka Semenyče. — Není možno,“ pravil pak zdvořile, ale rozhodně, obrátiv se k panu Goljadkinu. „Nikterak není možno. Prosili, abyste odpustil; nemohou přijati vaší návštěvy.“

„A řekli výslovně, že mne nemohou přijmout?“ nerozhodně se optal pan Goljadkin. „Odpusťte, Gerasimyči, proč tedy není nikterak možno?“

„Není nikterak možno. Já jsem vás ohlásil a mně řekli: Popros, aby odpustil; že nám není možno přijmout...“

„Ale proč? Co je to? Jak...“

„Dovolte, dovolte!...“

„Ale co je to tedy? Vždyť to nemůže být! Ohlaste mne... Nu, co je to? Já přijedu k obědu...“

„Dovolte, dovolte!...“

„Nu, ostatně, to je něco jiného — prosí, abych odpustil. Ale přece dovolte, Gerasimyči, jak je to, Gerasimyči?“

„Dovolte, dovolte!“ namítl Gerasimyč, násilně odstrkuje rukou pana Goljadkina a dává tak širokou cestu dvěma, pánům, kteří v týž okamžik vcházel do předsíně. Přicházející pánové byli: Andrej Filippovič a synovec jeho, Vladimír Semenovič. Oba překvapeně pohlédli na pana Goljadkina. Andrej Filippovič chtěl už něco promluvit, ale pan Goljadkin se už rozhodl. Byl už na odchodu z předsíně Olsufija Ivánoviče, měl sklopené oči, červenal se, usmíval se a ve tváři jevil úplný zmatek. „Zajdu sem později, Gerasimyči a promluví si; doufám, že se to všechno svým časem vysvětlí,“ prohodil na prahu a z části už na schodech.

„Jakube Petroviči, Jakube Petroviči..." ozval se hlas Andreje Filippoviče, jenž se pustil za panem Goljadkinem.

Pan Goljadkin nacházel se v tu chvíli už na prvním odpočívadle. Rychle se obrátil k Andreji Filippoviči.

„Co si přejete, Andreji Filippoviči?" pravil hlasem dost rozhodným.

„Co se to s vámi děje, Jakube Petroviči? Jakým způsobem..."

„Nic, Andreji Filippoviči. Jsem tu jako soukromník. To je můj soukromý život, Andreji Filippoviči."

„Jak prý?"

„Povídám, Andreji Filippoviči, že je to můj soukromý život a že zde, nakolik se mně zdá, nelze nacházeti ničeho trestuhodného vzhledem k mému úřednímu poměru."

„Jak! Vzhledem k úřednímu... Co se to, pane, děje s vámi?"

„Nic, Andreji Filippoviči, pranic; drzá holčina, a víc pranic..."

„Co... Co?" Adrej Filippovič v údivu pozbyl rozvahy. Pan Goljadkin, jenž doposud, rozmlouvaje z dola se schodů s Andrejem Filippovičem, hleděl tak, jako by byl hotov vskočiti mu přímo do očí, vida, že přednosta oddělení se trochu zarazil, pokročil o krok ku předu, nejsa sobě toho ani vědom. Andrej Filippovič ucouvnul nazpět. Pan Goljadkin vystoupil ještě o jeden stupínek a ještě o jeden. Andrej Filippovič nepokojně se ohlédl. Pan Goljadkin najednou rychle vystoupil po schodech. A ještě rychleji uskočil Andrej Filippovič do pokoje a bouchnul za sebou dveřmi.

Pan Goljadkin zůstal sám. V očích se mu setmělo. Úplně se pomátl a stál nyní v jakémsi zmateném uvažování, jakoby si vzpomínal na nějakou hrozně nesmyslnou okolnost, která se mu přihodila nedávno.

„Ech, ech!" zašeptal, násilně se usmívaje.

Zatím dole, na schodech, ozvaly se hlasy a kroky patrně nových hostí, pozvaných Olsufijem Ivánovičem. Pan Goljadkin se trochu vzpamatoval, honem si vyhrnul výše svůj kožešinový límec, zahalil se jím, co bylo možno, a klopýtaje a rychle přešlapuje pustil se kvapně se schodů. Pociťoval v sobě jakési oslabení a oněmění. Zmatek jeho byl tak silný, že když vyšel na dvůr, nedočkal se ani kočáru, nýbrž šel sám přímo přes blátivý dvůr k svému povozu.

Když pan Goljadkin přišel k povozu a chystal se vsednouti do něho, projevil v myšlénkách přání provaliti se skrz zemi, aneb se schovati někam do myší díry i s kočárem. Zdálo se mu, že všechno, co se nachází v domě Olsufija Ivánoviče, patří nyní na něho ze všech oken. Byl si vědom, že by v okamžiku zemřel zde na místě, kdyby se jen obrátil nazpět.

„Co se směješ, klacku?" osopil se rychle na Petrušku, který se hotovil pomoci pánovi do kočáru.

„Čemu bych se smál? Vždyť já nic... Kam máme nyní jet?"

„Vrať se domů. Jed!"

„Jed' domů!" křiknul Petruška, umístiv se na zadním stupátku.

„Má to havraní chřtán!" pomyslí si pan Goljadkin. Kočár dojel zatím už dosti daleko za Izmajlovský most. Náhle náš hrdina ze vsí síly trhnul provázkem a křiknul na kočího, aby se neprodleně vrátil nazpět. Kočí obrátil koně a za dvě minuty vjel opět do dvora k Olsufiji Ivánoviči.

„Není třeba, hlupáku, není třeba; zpět!" křiknul pan Goljadkin, a kočí, jakoby byl čekal na takový rozkaz, ničeho nenamítaje a nezastaviv u vchodu, obejel kolem do kola celý dvůr a vyjel znova na ulici.

Domů pan Goljadkin nejel, nýbrž, když minuli Semenovský most, poručil zahrnouti do jedné příčné uličky a dal zastaviti vedle hospůdky dosti skrovného zevnějšku. Když náš hrdina vystoupil z kočáru, zaplatil kočímu a takovým způsobem se zbavil konečně od svého povozu. Petruškovi přikázal, aby šel domů a čekal jeho návratu; sám pak vešel do hospody, vzal si zvláštní pokojík a poručil si oběd. Cítil se velice ošklivě; v hlavě měl úplný zmatek a chaos. Dlouho přecházel z rozčilení po pokoji; konečně usedl na židli, podepřel si čelo rukama a ze všech sil se počal snažiti, aby uvážil a rozřešil aspoň něco ohledně nynějšího svého postavení.

Hlava IV.

Den, slavný den narození Kláry Olsufjevny, jediné dcery státního rady Berendějeva, za onoho času dobrodince páně Goljadkinova — den, vyznamenaný skvělým, velkolepým zvaným obědem, takovým

obědem, jakého dávno nevidali v stěnách úřednických bytů u Izmajlovského mostu a v okolí — obědem, který se podobal více jakémusi kvasu Baltazarovu, než obědu — který zaváněl čímsi babylonským, hledíme-li na skvostnost, rozkoš a slušnost, oběd se šampaňským Cliquo, s ústřicemi a ovocem od Jelisějeva a z Miljutinských skladů, se všelikými vykrmenými býčky, s úřednickou tabelí hodností — tento slavný den, vyznamenaný takovým slavným obědem, zakončil se nádherným plesem, rodinným, malinkým, příbuzenským plesem, ale přece nádherným vzhledem ke vkusu, vzdělanosti a slušnosti.

Ovšem nepopírám, že takové plesy bývají, ale zřídka. Takové plesy, podobající se více rodinným radovánkám, než plesům, mohou se dávat pouze v takových domech, jako na příklad dům státního rady Berendějeva. Řeknu ještě více: já skoro pochybuju, že by se u všech státních radů mohly dávat takové plesy. O kdybych byl básníkem! — rozumí se, aspoň takovým, jako Homer nebo Puškin; s menším nadáním člověk by přijít nesměl — schválně bych vám zobrazil jasnými barvami i širokým štětcem, o čtenáři! celý ten vysoce slavnostní den. Započal bych svou báseň obědem a zejména bych si dal záležeti na onom překvapujícím a zároveň slavnostním okamžiku, kdy se zdvihla první zdravice na počest královny svátku. Zobrazil bych vám předně ty hosti, pohroužené ve zbožné mlčení a očekávání, více podobné k demosthenovské výřečnosti než k mlčení. Pak bych vám zobrazil Andreje Filippoviče jako nejstaršího z hostů, majícího skoro i jisté právo na prvenství, okrášleného šedinami a k šedinám příslušnými řády, jak povstal s místa a zdvihl nad hlavu pozdravný pohár s jiskřícím vínem — s vínem, schválně přiváženým z jistého dalekého království, aby se jím zapíjely podobné okamžiky -

S vínem, více podobným k božskému nektaru, než k vínu. Zobrazil bych vám hosti a šťastné rodiče královny svátku, jak zdvihli také své poháry hned za Andrejem Filippovičem a upjali na něho své oči, plné očekávání. Zobrazil bych vám, jak tento často jmenovaný Andrej Filippovič, uroniv napřed slzu do poháru, vyslovil pozdravení a přání, prohlásil zdravici a připil si na zdraví...

Ale přiznávám se, úplně se přiznávám, že bych nemohl zobraziti vši velkoleposti toho okamžiku, když sama Královna svátku, Klára Olsufjevna, rdíc se jako jarní růže ruměncem blaha a stydlivosti, od překypujících citů klesla v objetí něžné matere, jak zaslzela něžná máť a jak zavzlykal při té příležitosti sám otec, letitý stařec a státní rada Olsufij Ivánovič, který od dlouholeté úřední služby ztratil vládu v nohách a za takovou horlivost byl osudem odměněn kápitálkem, domkem, statečky a krasavicí dcerou — zavzlykal jako chlapec a prohlásil se slzami v očích, že jeho excellence je ctný pán. Nebyl bych s to, ano, skutečně bych nebyl s to zobraziti vám ono všeobecné uchvácení srdcí, jež následovalo bezprostředně za tímto okamžikem — ono uchvácení, které se jasně vyjadřovalo i v chování jednoho mladistvého registrátora (jenž se v tu chvíli více podobal k státnímu radovi, než k registrátoru), který také zaslzel, naslouchaje Andreji Filippoviči.

Andrej Filippovič ze své strany v tento slavnostní okamžik dokonce nevypadal jako kollegiální rada a přednosta oddělení v jednom departamentě — nikoliv, on se zdál něčím jiným... nevím zrovna čím, ale nikterak ne kollegiálním radou. Byl výše!

Posléze... o, proč nevládnou tajemstvím slohu vysokého, mocného, slohu slavnostního, abych mohl zobraziti všechny ony krásné a poučné momenty lidského života, které jakoby byly schválně zařízeny na doklad, jak časem vítězívá cnost nad nedobrymi úmysly, svobodnictvím, neřestí a závistí! Neřeknu nic, jen mlčky — a to bude nade vši výmluvnost — ukážu vám na tohoto šťastného jinocha, vstupujícího do svého dvacátého šestého jara — na Vladimíra Semenoviče, synovce Andreje Filippoviče, který vstal potom se svého místa, aby pronesl svůj přípitek a na kterého se upjaly slzící oči rodičův královny svátku, hrdé oči Andreje Filippoviče, stydlivé oči samé královny svátku, nadšené oči hostů, ba i zdvořile závistivé oči některých mladých soudruhů tohoto skvělého jinocha. Nic neřeknu, ačkoliv nemohu pominout mlčením, že všechno v tomto jinochovi jenž byl více podoben starci, než jinochovi, rozumí se ve výhodném pro něho smysle — všechno, začínaje od kvetoucích líc do samé ležící na něm assesorské hodnosti, všechno to v tento slavnostní okamžik div nehlásalo v něm. Na jak vysoký stupeň může povznést člověka mravnost!

Nebudu dále popisovat, jak na konec Anton Antonovič Sětočkin, kancelista v jednom departamentě, soudruh z úřadu Andreje Filippoviče a druhdy i Olsufija Ivánoviče a spolu dávný přítel domu i kmotr Kláry Olsufjevny — stařeček, jako mléko bílý, přednášeje svůj přípitek, zakokrhál a potom odříkával veselé veršičky; jak takovým zdvořilým opominutím zdvořilosti, možno-li se tak vyjádřit, rozesmál až do slz celou společnost a jak mu sama Klára Olsufjevna za takové obveselení a za takovou laskavost dala hubičku, ovšem na rozkaz rodičů. Jen tolik řeknu, že konečně hosté, kteří po takovém obědě přirozeně musili se cítiti vespolek příbuznými a bratřími, vstali od stolu; že potom stařečkové a lidé usedli po nedlouhé chvíli, věnované přátelskému hovoru a ledajakým, rozumí se, velice zdvořilým a laskavým upřímnostem, slušně odešli do druhého pokoje a netratíce zlatého času, rozdělili se na partie a s pocitem vlastní důstojnosti sedli ke stolům, potaženým zeleným sukmem; že dámy, jež se usadily v saloně, staly se náhle všechny neobyčejně laskavými a počaly rozmlouvati o různých látkách; že konečně sám vysoce vážený hospodář domu, který ztratil vládu v nohách, když sloužil věrou a pravdou, a byl za to odměněn vším, o čem výše se stala zmínka, počal o berlích přecházeti mezi svými hostmi,

dávaje se podporovati Vladimírem Semenovičem a Klárou Olsufjevovou a stal se náhle také neobyčejně laskavým, tak že se rozhodl improvizovati malinký, skromný ples, nedbaje výdejů: že za tím účelem jeden čiperný jinoch (ten samý, který byl při obědě více podoben k státnímu radovi, než k jinochovi) byl vyslán pro hudebníky; že potom přišli hudebníci počtem celých jedenáct hlav, a že se konečně zrovna o půl deváté rozlehly zvoucí akkordy francouzské čtverylky i jiných různých tanců...

Ani už nepřipomínám, že péro mé jest slabé, mdlé a tupé, aby slušně vylíčil ples, improvizovaný neobyčejnou laskavostí šedovlasého hospodáře. A potom, ptám se vás, kterak mohu já, skromný vyprávěč jinak ovšem velice zajímavých příhod pana Goljadkina — kterak mohu zobraziti tuto neobyčejnou a ve všem slušnou směsici krásy, skvělosti, zdvořilosti, veselosti, laskavé solidnosti a solidní laskavosti, bujarosti, radosti, všechny ty hry a smíchy všech těch úřednických dám, více podobných k nymfám než k dámám, mluvě ovšem v příznivém pro ně smysle, s jejich lilově růžovými ramínky a líci, s jejich vzdušnými postavami, s jejich čtveračivě hravými, homeopatickými — abych užil vysokého slohu — nožkami? Kterak vám zobrazím konečně ony skvělé pány úředníky, veselé a solidní jinochy i usedlé, radostné a slušně zamžené pány, jednak kouřící v přestávkách mezi tanci v malinké, vzdálené, zelené komnatce dýmku, jednak nekouřící v přestávkách dýmky, pány, kteří všichni od prvního do posledního měli slušnou úřední hodnost i slušné příjmení, pány hluboko proniknuté citem pro krásu i citem vlastní důstojnosti; pány rozmlouvající nejvíce po francouzsky s dámami, a jestliže po rusky, tedy samými výrazy nejvyššího tonu, poklonami a hlubokými sentencemi, pány, kteří si leda toliko v pokojíku pro kuřáky dovozovali některé laskavé odchylky od jazyka vysokého tonu, některé fráze přátelské a laskavé stručnosti, jako na příklad: „Nu, hromský Pětko, znamenitě jsi polku odskákal," anebo: „Nu, hromský Vásjo, přišpendlil jsi si svou dámičku, jak jsi chtěl." Ale na to na všechno, jak už výše jsem měl čest vysvětliti vám, o čtenáři! nestačí mé péro a proto mlčím.

Obrátme se raději k panu Goljadkinu, jedinému, opravdovému hrdinovi velice pravdivé naší povídky.

Věc je ta, že pan Goljadkin se nachází nyní v postavení velice podivném, abychom neřekli více. Je, pánové, také zde, ne sice na plese, ale skoro jako na plese. A ačkoliv je to jeho soukromá záležitost, nicméně v tuto minutu nachází se na cestě ne zcela přímé. Stojí totiž nyní — je až podivno to vyslovit — stojí nyní v síni na zadních schodech příbytku Olsufija Ivánoviče. Ale to nikomu nevadí, že tu stojí; to jen tak. Stojí, pánové, v koutečku, příkrčiv se v místečku ne sice teploučkém, za to však hezky tmavém, skrývá se jednak za ohromnou almarou, jednak za starou španělskou stěnou mezi různým haraburdím a hamparátím, skrývá se do času a pozoruje prozatím všeobecný běh věcí jako vedlejší pozorovatel.

Prozatím, pánové, jen pozoruje nyní, ačkoliv také může vejít. Neboť proč by nemohl vejít? Je třeba jen učinit krok a vejde, a sice velice obratně vejde. Právě nyní — stojí už třetí hodinu v zimě mezi almarou a španělskou stěnou uprostřed různého haraburdí a hamparátí, citoval na své vlastní ospravedlnění jistou frázi francouzského ministra Villeila blahé paměti, že prý „všecko přijde po pořádku, jen když člověk umí vyčkat".

Tuto větu pan Goljadkin vyčetl kdysi z jakési, jinak zcela vedlejší knížky, nyní však si ji v pravý čas uvedl na pamět. Věta se především výtečně hodila k jeho nynějšímu postavení, a za druhé, co všechno nepřijde do hlavy člověku, který čeká na šťastné rozuzlení svých záležitostí skoro celé tři hodiny v síni ve tmě a v zimě?

Když byl tedy citoval — jak už praveno — v pravý čas větu bývalého francouzského ministra Villeila, pan Goljadkin zároveň, Bůh ví z jaké příčiny, vzpomněl si také na bývalého tureckého vezíra Marcimirisa a na krásnou markraběnku Louisu, jejichž příběhy také kdysi četl v knížce.

Pak si vzpomněl, že jezuité si dokonce postavili za pravidlo pokládat všechny prostředky za vhodné, jen když vedou k cíli.

Nabyv částečně troufalosti tímto historickým stanoviskem, pan Goljadkin pravil sám k sobě: A co prý vlastně jezuité? Jezuité všichni do jednoho byli největší hlupáci a on by je všechny schoval do kapsy, kdyby aspoň na okamžik zůstal prázdný tamhle bufetní pokojík (t. j. ten pokojík, z něhož dvěře vedly zrovna do síně u zadního schodiště, kde se nacházel nyní pan Goljadkin). Tu by se, nedbaje všech jezuitů na světě, sebral a vešel by přímo, nejprve z bufetního pokojíku do čajného, potom do toho pokoje, kde nyní hrajou v karty, a odtamtud přímo do sálu, kde nyní tancují polku. A dostane se tam, zcela jistě se tam dostane, ať se děje cokoliv, dostane se tam; proklouzne, a už to bude, ani nikdo nespozoruje. A potom — však on už ví, co potom udělá.

V takovém tedy postavení, pánové, nacházíme nyní hrdinu naší zcela pravdivé povídky, ačkoliv by bylo ostatně dosti těžko vysvětlit, co se s ním vlastně dalo v tuto chvíli. Věc je ta, že do síně a na schody se dostat uměl, a sice z té příčiny, že proč prý by se tam nedostal, když se tam dostane každý jiný; ale dále proniknouti nesměl, veřejně to provésti nesměl... ne snad proto, že by bylo vůbec něco, čeho by nesměl, nýbrž tak, že sám nechtěl, protože se mu raději chtělo provésti to po tichounku. A tak tedy nyní, pánové, vyčkává onoho tichounka, a vyčkává ho už celé dvě a půl hodiny.

A proč by také nevyčkal? I sám Villeil vyčkával. „Ale co je mně do Villeila!“ pomyslně si pan Goljadkin. „Co tady s Villeilem? Takhle kdybych se mohl nyní pustit a proniknout dovnitř... Ech, jsi to pěkný figurant!“ pravil pan Goljadkin, štípnuv se zkrchlou rukou do zkrhlé tváři; jsi to hlupáček, Goljadko-holátko, už tvé příjmení je takové!”

Ostatně toto lichocení své vlastní osobě bylo v onen okamžik něco vedlejšího, jen tak mimochodem, bez všelikého, patrného cíle. Neboť náhle sebou trhnul a pohnul se ku předu. Nadešel okamžik: bufetní pokojík zůstal prázdný, nebylo v něm nikoho. Pan Goljadkin to všechno viděl oknem. Dvěma kroky přiskočil ke dveřím a už chtěl otevřít.

„Jít nebo ne? Nu, jít nebo ne? Půjdu... proč bych nešel? Pro smělého je všude cesta!”

Dodav si odvahy takovým způsobem, hrdina náš náhle, zcela neočekávaně ucouvnul za španělskou stěnu. „Ne,” pomyslně si; „což kdyby někdo přišel? Opravdu, už někdo přišel. Ale co pak jsem stál a zíval, dokud tam nebyl nikdo! Takhle se sebrat a najednou vniknout! Ale kde pak vniknout, když má člověk takovou povahu. Opravdu podlá nátura! Zbaběl jsem, jako slepice. Ovšem zbabět, to je naše věc; to je to! Nějakou neplechu vyvést, to my umíme; na to se nás ani neptejte. Budu tady stát jako klacek, a to bude všecko! Doma bych mohl nyní vypít číšku čaje... A jak by bylo příjemno nyní vypít číšku! Půjdu-li později, Petruška bude snad bručet. Což abych šel domů? Čerti aby to všecko vzali! Jdu a dost!”

Rozhodnuv takovým způsobem o svém postavení, pan Goljadkin rychle sebou trhnul ku předu, jakoby byl někdo v něm smáčknuv nějaké péro; dvěma kroky ocitl se v bufetním pokojíku, shodil plášť, sňal klobouk, na kvap vstrčil to všechno do kouta, popravil na sobě šaty a přihladil si vlasy; potom... potom se pustil do čajného pokoje, z čajného vklouznul opět do jiného, prokradl se skoro nepozorován mezi rozjařenými hráči; potom... potom... ale tu pan Goljadkin zapomněl na všechno, co se dalo vůkol něho a objevil se v taneční síni tak neočekávaně, jako když sníh na hlavu padne.

Jako naschvál v tu chvíli netančili. Dámy se procházely po sále v malebných skupinách. Pánové kupili se do kroužků, nebo přecházeli po pokoji, zadávající se s dámami. Pan Goljadkin na to na všechno neobracel pozornosti. Viděl pouze Kláru Olsufjevnu, vedle ní Andreje Filippoviče, potom Vladimíra Semenoviče, pak ještě dva nebo tři důstojníky a mimo to ještě asi dva nebo tři mladé pány, také velice zajímavé, kteří podávali nebo už uskutečnili ledajaké naděje, jak se dalo na první pohled soudit... Viděl ještě tu a tam někoho. Nebo ne; on už nikoho neviděl, na nikoho nepohlížel, nýbrž nutkán touž pružinou, mocí kteréž vpadl na cizí ples nezvaný, hnul se dopředu, pak ještě krok a ještě krok; vrazil mimochodem do jakéhosi rady a stoupil mu na nohu; při té příležitosti stoupl na šaty jisté ctihodné stařence a trochu je potrhav, zavadil o sluhu s podnosem, pak zavadil ještě o někoho, a nevšímaje si všeho toho, či lépe řečeno, všimnuv si ale neobraceje už pozornosti na nic, probíral se rovnou cestou dál a dále ku předu, až se octnul náhle před samou Klárou Olsufjevnu.

Není pochyby, že by se byl v ten okamžik s největším potěšením, ani okem nemrknuv, provalil skrz zemi; ale co se stalo, nedalo se odčinit... a jak by se také mohlo odčinit? Co tedy dělat? „Nezdaří-li se, myslí neztrácej; zdaří-li se, drž se!” Pan Goljadkin, rozumí se samo sebou, nebyl intrikán a nebyl mistrem v leštění parket botami... To bylo nepochybné. K tomu i jezuiti se jaksí do toho připletli... Ale panu Goljadkinu nebylo nyní do jezuitů! Všechno, co chodilo, šumělo, hovořilo, smálo se — náhle jakoby na jakýsi povel utichlo a poněáhlu se skupilo kolem pana Goljadkina.

Pan Goljadkin ostatně jakoby nic neslyšel, nic neviděl; on ani nemohl pozorovati... za nic na světě nemohl pozorovati. Sklopil oči k zemi a tak tu stál, dav si mimochodem řečeno čestné slovo, že se hned této noci nějakým způsobem zastřelí. A když si dal toto čestné slovo, pan Goljadkin řekl si v duchu: „Bud', anebo!” a k svému největšímu překvapení zcela neočekávaně počal náhle mluvit.

Započal pan Goljadkin pozdravením a zdvořilým přáním všeho dobrého. Pozdravení zdařilo se pěkně, ale při přání náš hrdina se zajiknul. On cítil, že zajíkne-li se, tu všechno najednou půjde k čertu. Nu a stalo se tak. Zajiknul se a uváz... uváz a začervenal se; začervenal se a spletl se; spletl se a zdvihl oči; zdvihl oči a rozhlédl se vůkol; rozhlédl se vůkol — a ztrnul...

Všechno stálo, všechno mlčelo, všechno čekalo; trochu dále ozval se šepot; trochu poblíže ozval se smích. Pan Goljadkin vrhl pokorný, zmatený pohled na Andreje Filippoviče. Andrej Filippovič odvětil panu Goljadkinu takým pohledem, že kdyby náš hrdina nebyl už ubit úplně, dokonale, byl by tímto pohledem zcela jistě ubit podruhé — kdyby to totiž bylo možno.

Mlčení trvalo dále.

„To se týče více domácích záležitostí a mého soukromého života, Andreji Filippoviči,” zašeptal jedva slyšným hlasem polomrtvý pan Goljadkin; „to není příhoda oficiální, Andreji Filippoviči...”

„Styďte se, pane, styďte se!” promluvil Andrej Filippovič polo po šeptu s nevýslovným výrazem rozhorlenosti, promluvil ta slova, vzal za ruku Kláru Olsufjevnu a odvrátil se od pana Goljadkina.

„Nemám se čeho stydět, Andreji Filippoviči," odpověděl pan Goljadkin taktéž polo po šeptmu, otáčeje své nešťastné zraky vůkol sebe, a pozbyv na dobro odvahy, snažil se při té příležitosti vyhledati v překvapeném zástupu jakéhosi středu a opory pro své společenské postavení.

„Ale nic, ale nic, pánové! Nu, co na tom? Každému se může přihodit," šeptal pan Goljadkin, hýbaje se poněkud s místa a snaže se dostat se ze zástupu, jenž ho obkličoval. Udělali mu místo. Náš hrdina prošel tak tak uprostřed mezi dvěma řadami zvědavých a nechápajících diváků. Osud ho vlekl za sebou. Pan Goljadkin sám pociťoval, že osud ho vleče za sebou. Ovšem dal by mnoho za to, kdyby se mohl nacházeti nyní, aniž by zadal zdvořilosti, na svém předešlém stanovišti v síni vedle zadního schodiště; ale poněvadž to bylo nyní zhora nemožno, počal se snažiti, aby se mohl prokrásti někam do koutečka a tam státi — skromně, slušně, zvláště od ostatních, nikoho se netýkaje, neobraceje k sobě výhradně pozornosti, ale přece tak, aby si zasloužil laskavosti hostí i hospodáře. Ale pan Goljadkin cítil při tom, že jakoby ho cosi podmílalo, jakoby se kolébal a padal.

Konečně se dobral do jakéhos koutku a stanul v něm jako cizí, dosti lhostejný pozorovatel, opíraje se rukama o lenochy dvou židlí, a zabíraje je takovým způsobem úplně ve svou moc; při tom se snažil dle možnosti vzhlednouti bodrým pohledem na hosti Olsufija Ivánoviče, kteří se skupili kolem něho. Nejblíže od něho stál jakýsi důstojník, vysoký, krásný mladík, před nímž se pan Goljadkin cítil pouhým broučkem.

„Tyto dvě židle, poručíku, jsou určeny — jedna pro Kláru Olsufjevnu a druhá pro kněžnu Čevčechanovu, která také zde tančí. Já je střežím nyní pro ně," pravil zadychuje se pan Goljadkin, obraceje prosebné zraky na pana poručíka. Poručík se odvrátil mlčky, s vražedným úsměvem.

Když našemu hrdinovi selhalo v jednom místě, pokusil se zkusiti štěstí někde na jiné straně a obrátil se přímo k jednomu vážnému radovi s vysokým řádovým křížem na krku. Ale rada ho změřil takovým chladným pohledem, že pan Goljadkin zřejmě pocítil, že ho náhle polili celým žberem studené vody.

Pan Goljadkin stichnul. Rozhodl se raději mlčet, na nikoho nemluvit, ukázat, že je spokojen, že je tu právě tak, jako všichni ostatní, a že položení jeho, na kolik jemu se zdá, jest aspoň také slušné. Za tím účelem upjal zrak k výložkům na rukávech svého úředního fraku, potom zdvihl oči a upřel je na jistého pána velice ctihodného, zevnějšku.

„Ten pán má paruku," pomyslí si pan Goljadkin, „a kdyby sundal paruku, bude míti hlavu holou, zrovna jako je tuhle má dlaň holá." Učiniv tento důležitý vynález, pan Goljadkin si vzpomněl také na arabské emíry, kteří, sejmou-li s hlavy zelenou čalmu, již nosí na znamení svého příbuzenstva s prorokem Mohamedem, zůstanou také s holou, bezvlasou hlavou. Potom, bezpochyby následkem zvláštního styku ideí o Turcích ve hlavě pana Goljadkina, dostal se i na, turecké pantofle, a při té příležitosti si vzpomněl, že Andrej Filippovič nosí boty, které se podobají více k pantoflím, než k botám.

Bylo patrné, že se pan Goljadkin z části už vžil do svého položení, „Hle, kdyby tam ten lustr" — mihnulo se ve hlavě pana Goljadkina, „kdyby se tam ten lustr nyní utrhнул a spadl na obecenstvo, běžel bych okamžitě na pomoc Kláře Olsufjevně. Až bych ji zachránil, řekl bych jí: „Nelekejte se, slečno, to nebylo nic; ale ochráncem vašim jsem já." Potom..."

Tu pan Goljadkin stočil oči na stranu, hledaje Kláru Olsufjevnu a spatřil Gerasimyče, starého komorníka Olsufija Ivánoviče. Gerasimyč s nad míru starostlivým, oficiálně slavnostním vzezřením kráčel přímo k němu. Pan Goljadkin sebou trhnul a sraštil čelo následkem jakéhosi neuvědomělého, ale při tom velice nepříjemného pocitu. Mašinálně se ohlédl kolem sebe: přišlo mu na mysl, aby nějak pod rukou, po tichounku, stranou ulíznul od hříchu, aby tak nějak najednou zmizel, to jest aby věc provedl tak, jakoby pranic nepozoroval, jakoby se to vůbec ani netýkalo jeho. Avšak dříve než se náš hrdina mohl k něčemu rozhodnouti, Gerasimyč stál už před ním.

„Hleděte, Gerasimyči," pravil náš hrdina, obraceje se s úsměvem ke Gerasimyči; „jděte a přikažte — vidíte, tam ta svíčka na kandelábru, Gerasimyči, ona hned vypadne; tedy vidíte, přikažte, aby ji popravili. Ona opravdu hned vypadne, Gerasimyči..."

„Svíčka? I ne, svíčka stojí přímo; ale na vás se tam kdosi ptá..."

„A kdo se tam na mne ptá, Gerasimyči?"

„Abych vám řekl, opravdu nevím kdo. Přišel sluha od kohosi. Je-li tady prý Jakub Petrovič Goljadkin? Tedy mně ho zavolejte, povídá, mám mu vyříditi cosi důležitého a nutného... tak, pane!"

„Ne, Gerasimyči, vy se mýlíte; v té věci se mýlíte, Gerasimyči."

„To pochybuju..."

„Ne, Gerasimyči, nepochybujte; tu není, Gerasimyči, pranic pochybného. Na mne se nikdo neptá, Gerasimyči; kdo pak by se na mne ptal? A tady jsem doma, to jest na svém místě, Gerasimyči.“

Pan Goljadkin si oddechl a ohlédl se kolem. Skutečně! Vše, co bylo v sále, všichni obrátili k němu oči i uši s jakousi vítězoslavnou zvědavostí. Mužští kupili se blíže a naslouchali. Dále za nimi ulekaně si šeptaly dámy. Sám hospodář ukázal se v neveliké vzdálenosti od pana Goljadkina, i jakkoliv z jeho tváře nebylo možno souditi, že sám také přijímá přímé a bezprostřední účastenství v okolnostech pana Goljadkina, protože se všechno provádělo způsobem co nejvíce delikátním, nicméně to všechno dávalo zřejmě pociťovati hrdinovi naší povídky, že nastává pro něho rozhodný okamžik. Pan Goljadkin viděl jasně, že se přiblížila vhodná chvíle ku smělé ráně, aby zahanbil nepřátely své.

Pan Goljadkin byl vzrušen. Pocítil náhle jakési nadšení, a chvějícím se, slavnostním hlasem jal se opět mluvit, obraceje se k čekajícímu Gerasimyči.

„Nikoli, přítelíčku, mne nikdo nevolá. Ty se mýlíš. Řeknu ještě více: Ty's se mýlil i dnes ráno, když jsi mně tvrdil... když jsi si dovolil tvrdit mně, pravím (tu pan Goljadkin povýšil hlasu), že Olsufij Ivánovič, dobrodinec můj z dob nepamětných, jenž mně byl v jistém smyslu i otcem, zapovídá mně práh svůj v minutu rodinné, slavné radosti pro jeho srdce otcovské. (Pan Goljadkin se spokojeně, avšak s hlubokým citem rozhlédl kolem sebe. Na jeho řasách třpytily se slzy.) Opakuju, přítelíčku,“ zakončil náš hrdina; „ty's se mýlil, strašně, neodpustitelně mýlil...“

Okamžik byl dojemný. Pan Goljadkin cítil, že efekt byl rozhodný. On stál, skromně sklopiv oči a očekávaje, že Olsufij Ivánovič ho obejmě. Mezi hosty bylo znáti vzrušení a překvapení; ba i sám nepohnutelný a hrozný Gerasimyč zajiknul se při slově „To pochybuju...“, když tu náhle nešetrný orchestr z ničeho nic spustil polku.

Všechno bylo to tam, všechno vzal vítr. Pan Goljadkin sebou trhnul, Gerasimyč ustoupil o krok nazpět, všechno, co bylo v sále, rozvlnilo se, jako moře, a Vladimír Semenovič už se vznášel v prvním páru s Klárou Olsufjevnu a za ním krásný poručík s kněžnou Čevčechanovou.

Diváci zvědavě a s nadšením tlačili se pohlédnout na tanečníky, neboť polka byl tanec zajímavý, nový, modní, jenž kroužil všem hlavu. Pan Goljadkin byl na okamžik zapomenut.

Avšak náhle nastalo všeobecné vzrušení, nastal zmatek a chvat. Hudba umlkla... stala se podivuhodná příhoda. Unavená tancem Klára Olsufjevna, jedva popadajíc dechu od únavy, s planoucími tvářemi a vysoko se vzdýmajícími prsy klesla vysílena do křesla. Všechna srdce obrátila se k rozkošné čarodějce, všichni jeden přes druhého spěchali, aby jí blahopřáli a poděkovali za potěšení, které jim prokázala — když se náhle před ní ocitl i pan Goljadkin.

Pan Goljadkin byl bledý, do krajnosti vzrušený. Zdálo se, že i on byl vysílen, neboť jedva se hýbal. Na ústech mu hrál jakýsi úsměv a při tom prosebně vztahoval ruku. Klára Olsufjevna v překvapení neměla času, aby utrhla ruku a mašinálně vstala na pozvání pana Goljadkina. Pan Goljadkin zavrával vpřed jednou, podruhé, potom zdvihl nožku, potom jaksi šoupl druhou nohou, potom trochu dupnul a pak klopýtnul... chtěl také tancovat s Klárou Olsufjevnu.

Klára Olsufjevna vykřikla. Všichni přiskočili, aby vysvobodili její ruku z ruky pana Goljadkina a v okamžiku náš hrdina byl zatlačen zástupem na dobrých deset kroků daleko. Kolem něho utvořil se také hlouček. Ozval se pískot a křik dvou stařen, které pan Goljadkin div neskácel při svém ústupu. Zmatek byl hrozný; všichni se vyptávali, všichni křičeli, všichni radili. Hudba umlkla. Náš hrdina se vrtěl ve svém hloučku a mechanicky, trochu se usmívaje, cosi mumlal pro sebe, jako, proč prý by ne, a že prý polka, aspoň pokud jemu se zdá, je tanec nový a velice zajímavý, stvořený na potěšení dám... ale, když prý je tomu tak, že je srozuměn...

Avšak zdá se, že se nikdo už neptal, je-li pan Goljadkin srozuměn, nebo ne. Neboť náš hrdina pocítil, jak náhle čísi ruka padla na jeho ruku, že druhá ruka se trochu opřela o jeho záda a že ho s jakousi zvláštní péčí obracejí v jistou stranu. Konečně spozoroval, že jde přímo ke dveřím. Pan Goljadkin chtěl honem něco říci, něco podniknouti... Ale ne, už nechtěl nic. Jenom se mechanicky ještě usmíval v odpověď na to, co se s ním dalo.

Konečně pocítil, že na něho oblékají plášť, že mu narazili na oči klobouk — potom pocítil, že se nachází v síni ve tmě a v chladu, a na konec i na schodech. Tu klopýtnul a zdálo se mu, že padá do propasti; chtěl vykřiknout — a náhle se ocitnul na dvoře. Svěží vzduch zavanul mu do obličeje, a on se na chvíli zastavil. A právě v ten okamžik doletěly k němu zvuky orchestru, jenž spustil na novo. Pan Goljadkin náhle si vzpomněl na všechno; zdálo se, že všechna pokleslá síla znova se k němu vrátila. Trhnul sebou s místa, na němž stál dosud jako přikovaný a střemhlav letěl ven, někam na vzduch, na svobodu, kam ho oči povedou....

Na všech petrohradských věžích, které ukazují a bijí hodiny, odbila zrovna půlnoc, když pan Goljadkin celý zmatený vyběhl na nábřeží Fontánky nedaleko Izmajlovského mostu, prchaje od nepřátel, od pronásledování, od krupobití na něho namířených šnupek, od křiku poplašených stařen, od vzdychání a zděšení ženštin i od vražedných pohledů Andreje Filippoviče.

Pan Goljadkin byl ubit, ubit dokonale, v plném slova smyslu a jestliže si zachoval v tuto minutu schopnost utíkat, stalo se to pouze jakýmsi zázrakem, ve který na konec ani sám nechtěl věřit. Noc byla hrozná, listopadová, mokrá, mlhavá, deštivá, sněživá, těhotná revmatismem, rýmami, zimnicemi, bolestmi v krku, horečkami všech možných druhů a způsobů, jedním slovem všemi dary petrohradského listopadu. Vítr vyl v pustých ulicích, zdvihaje černou vodu Fontánky výše železných kruhů, upevněných v nábřeží, a bujně otrásaje hubenými svítilnami na chodníku, které provázely jeho vytí tenkým pronikavým skřípotem, což tvořilo nekonečný, pisklavý, řinčivý koncert, dobře známý každému petrohradskému obyvateli.

Pršelo a sníh padal zároveň. Prorážené větrem pramenky dešťové vody stříkaly div ne horizontálně jako ze stříkačky a bodaly a sekaly tvář nešťastného pana Goljadkina jako tisíce jehel a špendlíků. Uprostřed nočního ticha, do něhož zalehaly pouze vzdálený hukot kočárů, vytí větru a skřípání svítilen, tesklivě se ozývalo šplíchání a zurčení vody, stékající se všech střech, stříšek nad vchody, žlabů a říms na žulovou dlažbu chodníku. Ani duše nebylo ni v blízkou, ni v dále, ba zdálo se, že ani nemůže býti v takovou dobu a za takovéto nepohody.

A tak samotný pan Goljadkin, sám se svou zoufalostí cupal v tu dobu po chodníku Fontánky svým obvyklým drobným spěšným krůčkem, chvátaje, aby doběhl co možná brzy do své Šestilávočné ulice, do svého bytu ve třetím poschodí.

Ačkoli sníh, déšť a vše to, proč nemáme ani jména, když se rozdovádí vichřice a plískanice pod petrohradským listopadovým nebem, najednou, jedním rázem učinilo útok na zničeného nešťastím pana Goljadkina, a nemajíc s ním ani sebe menšího slitování, nedávalo mu oddechu, pronikalo mu do kostí, zalepovalo oči, provívalo ho ze všech stran, shánělo ho s cesty a zbavovalo ho poslední špetky rozvahy: ačkoli se to všechno jedním rázem vrhlo na pana Goljadkina, jakoby se bylo schválně spolčilo a smluvilo se všemi nepřátely za tím účelem, aby mu připravilo povedený den, večer a noc — pan Goljadkin přes to přese všechno zůstal skoro necitelným ke všem těm posledním projevům pronásledujícího jej osudu; tak silně otrásl a zničilo ho vše to, co se s ním přihodilo před několika minutami u pana státního rady Berendějeva!

Kdyby nyní nestranný, nezaujatý nějaký pozorovatel pohlédl mimochodem, ze strany na tesklivý spěch pana Goljadkina, i ten by okamžitě byl proniknut veškerou strašnou hrůzou jeho nehod a řekl by zcela jistě, že pan Goljadkin hledí nyní tak, jakoby se chtěl sám před sebou někde schovat, jako by sám před sebou chtěl někam uprchnout!

A bylo tomu vskutku tak. Řekneme více: pan Goljadkin nejenom si přál uprchnouti sám před sebou, nýbrž uplně se zničit, nebyti, proměnit se v prach a popel, v tyto minuty nepozoroval nic kolem sebe, nerozuměl ničemu, co se dalo vůkol něho, a hleděl tak, jako by pro něho ve skutečnosti nebylo ani nepříjemnosti této sychravé noci, ani dlouhé cesty, ani deště, ani sněhu, ani větru, ani vši té ošklivé nepohody. Jedna kaloše, která se smekla s pravé boty pana Goljadkina, zůstala v blátě a ve sněhu na chodníku Fontánky a pana Goljadkina ani nenapadlo, aby se pro ni vrátil, neboť nespozoroval, že ji ztratil. Byl tak pomaten, že několikrát, nedbaje ničeho, co se děje kolem, a proniknut úplně dojmem svého nedávného, strašného pádu, náhle zůstával nehybně státi jako sloup uprostřed chodníku. V takový okamžik umíral, mizel. Potom sebou náhle trhnul jako zběsilý, a běžel, běžel, neohlédaje se, jakoby prchal před pronásledovníky, před jakousi ještě hroznější nehodou...

Opravdu, jeho postavení bylo hrozné!

Konečně, pozbyv sil, pan Goljadkin stanul, opřel se o nábřežní zábradlí jako člověk, kterému se náhle spustila z nosu krev a upřeně začal pohlížeti na kalnou, černou vodu Fontánky. Není známo, mnoholy času strávil tímto zaměstnáním. Jen tolik je známo, že v tu minutu zoufalost pana Goljadkina dostoupila takového stupně, že tak byl duševně rozdrásán, tak byl zmučen, tak seslábl a pozbyl beztoho už nepatrných zbytků své duchapřítomnosti, že zapomněl na všechno, i na Izmajlovský most, i na Šestilávočnou ulici i na svou přítomnost...

A co také? Vždyť jemu bylo všechno jedno, věc je vykonána, skončena, rozhodnutí potvrzeno a podepsáno; co tedy?...

Náhle... náhle se otrásl celým tělem a nevolky uskočil dva kroky stranou. S nevysvětlitelným nepokojem počal se ohlížeti kolem sebe; ale nikdo tu nebyl, nic zvláštního se nepřihodilo, — ale přece... přece se mu zdálo, že nyní, právě v tento okamžik někdo stál zde u něho, zrovna vedle něho a také se opíral o nábřežní zábradlí, a — divná věc! — mluvil něco, cosi mu řekl na rychlo, úsečně, ne zcela

srozumitelně, ale něco takového, co mu bylo blízké, co se ho týkalo.

„Či se mně to jen zdálo?“ pravil pan Goljadkin, znova se ohlížeje vůkol sebe. „A kde to vlastně stojím?... Ech, ech!“ dodal, pokývav hlavou a při tom s nepokojným, tesklivým pocitem, ano se strachem počal upíratí oči v kalnou, mokrou dál, napínaje ze všech sil svůj zrak a všemi silami se snaže proniknouti krátkozrakým pohledem svým mokré prostředí, jež se rozprostíralo před ním. Ale nebylo tam nic nového, nic zvláštního nepadlo do oka panu Goljadkinu.

Zdálo se, že všechno bylo v pořádku, jak se sluší a patří, to jest sníh se sypal ještě hustěji, hruběji a silněji; ve vzdálenosti dvaceti kroků nebylo vidět praničeho; svítlny skřípaly ještě pronikavěji než dříve, a vítr — zdálo se — ještě plačtivěji, ještě žalostněji táhl svou tesklivou píseň, jako neodbytný žebrák, jenž chce vyprositi měděný groš na kus chleba.

„Ech, ech! Co jen se to děje se mnou?“ opětoval si pan Goljadkin, vydav se znova na cestu a stále se při tom ohlížeje. V tu dobu jakýsi nový pocit ozval se v celé bytosti pana Goljadkina, jako by tesklivost a zase jako by strach... Zimničný záchvěv proběhl jeho žilami. Okamžik ten byl nesnesitelně nepřijemný!

„Vždyť to nic není,“ pravil sám k sobě, aby si dodal mysli; „nic to není; možná, že to pranic neznamená, ani cti to nepošpiní. Snad to tak bylo třeba,“ pokračoval, sám nechápaje, co mluví. „Snad se to všechno svým časem obrátí k lepšímu, nebude nač si stýskat a pravda vyjde na jevo.“

Mluvě takovým způsobem a slovy sobě ulevuje pan Goljadkin sebou otrásl, shodil se sebe sněhové vločky, jež mu pokryly hustou vrstvou klobouk, límec, plášť, nákrčník, boty a všechno; — avšak podivného pocitu, podivné neurčité tesklivosti své nemohl se zbaviti, ji nemohl se sebe setřásti. Kdesi daleko ozvala se dělová rána.

„Nu, počasí!“ pomyslnil si náš hrdina; „snad nebude povodeň? Střílejí z děla, voda se patrně zdvihla příliš vysoko.“

Sotva že však dořekl, či vlastně pomyslnil si ta slova, pan Goljadkin spatřil před sebou člověka, jenž mu šel vstříc a jenž patrně také, jako on někde se opozdil. Zdálo by se, že je to věc nepatrná, nahodilá; ale, neznámo proč, pan Goljadkin se zarazil, ba i strach na něho padl. Ne, že by se bál špatného člověka, ale tak, možná... „Kdož ví, kdo je ten opozdilý člověk,“ mihnulo se hlavou pana Goljadkina; „může být, že právě on snad je tu nejdůležitější, že nejde jen náhodou, že má určitý cíl, že křížuje mou cestu, mne se dotýká.“

Ostatně dosti možná, že myšlenky pana Goljadkina nebyly právě takové, nýbrž že jen pocítil okamžitě cosi podobného a velice nepřijemného. Nebylo však času dlouho přemýšletí a pocitovati. Příchozí byl už na dva kroky od pana Goljadkina. Pan Goljadkin ze zvyku si pospíšil vzítí na sebe zvláštní tvářnost, kterou vyjadřoval, že on, pan Goljadkin, jde svou cestou, že mu do nikoho nic není, že cesta je pro všechny dosti široká a že on, Goljadkin, nikomu nepřekáží.

Náhle však se zarazil, jakoby přimražený, jakoby bleskem poražený a potom se rychle obrátil nazpět za mimojdoucím, jedva že tento ho minul; obrátil se s takovým vzezřením, jakoby bylo něco ze zadu do něho strčilo, jako by byl vítr obrátil jeho větrnou korouhvičku. Mimojdoucí rychle mizel v sněhové metelici. Také chvátal, byl taktěž, jako pan Goljadkin, odět a zahalen od hlavy do paty, a taktěž, jako on, cupal drobnými, rychlými krůčky po chodníku Fontánky, trochu při tom poklusáváje.

„Co, co je to?“ šeptal pan Goljadkin, nedůvěřivě se usmívaje, při tom však se otrásl celým tělem. Mráz mu přeběhl po zádech.

Zatím mimojdoucí zmizel úplně, už nebylo slyšeti ani jeho kroků a pan Goljadkin pořád ještě stál a hleděl za ním. Nicméně i on se konečně vzpamatoval.

„Nu, co to vlastně je,“ pomyslnil si rozmrzele; „co pak jsem opravdu pozbyl rozumu?“ Při tom se obrátil a šel dále svou cestou, čím dál tím víc urychluje kroky a snaže se raději o ničem nepřemýšletí. Zavřel za tím účelem dokonce i oči. Náhle ve skučícím větru a hluku nepohody doletěl k jeho sluchu opětně zvuk něčích, velice už blízkých kroků. Škubnul sebou a otevřel oči.

Před ním ve vzdálenosti asi dvaceti kroků černal se opět jakýsi rychle k němu se blížící člověk, člověk tento chvátal, šel drobnými, rychlými kroky; mezera se bystře zmenšovala. Pan Goljadkin mohl si už dobře prohlédnouti svého nového, opozdivšího se soudruha — prohlédl si ho a vzkřikl překvapením a hrůzou; nohy pod ním klesly. Byl to týž, jemu známý chodec, kterého před deseti minutami viděl kráčetí mimo sebe, a který se zcela neočekávaně nyní opět před ním objevil.

Ale nejen že tento div překvapil pana Goljadkina — a překvapen byl pan Goljadkin tak, že se zastavil, vzkřiknul a chtěl cosi promluvit; nýbrž pustil se dokonce i za neznámým a zavolal na něho, aby jej tím rychleji zastavil. Neznámý skutečně se zastavil — tak asi deset kroků od pana Goljadkina a sice tak, že

světlo z blízké svítilny padalo na celou jeho postavu, zastavil se, obrátil se k panu Goljadkinu a s netrpělivě mrzutou tváří čekal, co mu řekne.

„Odpusťte, snad jsem se zmýlil,“ vykoktal třesoucím se hlasem náš hrdina. Neznámý se mlčky a mrzutě obrátil a rychle šel dále svou cestou, jakoby chvátal, aby nahradil dvě sekundy, ztracené s panem Goljadkinem.

Co pak se týče pana Goljadkina, v tom se rozechvěly všechny žilky, kolena se mu podehnula, oslábla, tak že zastenal a přisedl na kamenný sloupek u chodníku. A bylo skutečně od čeho přijít v takový úžas. Hlavní věc je ta, že onen neznámý zdál se mu nyní najednou jaksi známým. To by ostatně nebylo nic. Ale on poznal, skoro úplně poznal nyní tohoto člověka. Často ho vídal, tohoto člověka, kdysi ho vídal, ba ještě nedávno, ale kde? Snad ne včera? Avšak ani to nebyla hlavní věc, že pan Goljadkin ho vídal často; vždyť zvláštního v tom člověku nebylo skoro pranic a na první pohled nebudil rozhodně v nikom zvláštní pozornosti tento člověk. Byl to člověk, jako všichni, slušný, rozumí se, jako všichni slušní lidé, a měl snad leccaké, možná že i dosti význačné přednosti — slovem byl to člověk úplně svůj. Pan Goljadkin nechoval ani nenávisti, ani nepřátelství, ba ani sebe lehčí nepřítelství k tomuto člověku; spíše naopak, zdálo by se. Přece však (a v této okolnosti spočívala právě hlavní síla) přece však za všechny poklady světa nepřál by si setkat se s ním, a zejména setkat se tak, jako nyní na příklad.

Řekneme ještě více: pan Goljadkin znal úplně tohoto člověka; věděl dokonce, jak ho i zovou, jaké jest příjmení tohoto člověka, a přece by se za nic, za nijaké poklady světa neodhodlal nazvat ho, nepřiznal by se, že ví, že se jmenuje takto, tak že mu říkají po otci a takové že jest jeho příjmení.

Jak dlouho trvalo překvapení pana Goljadkina a jak dlouho proseděl na chodníkovém sloupku, nemohu říci; náhle však, vzpomínaje se trochu, vstal a dal se do běhu, co měl síly, neohlížeje se; ztrácel dech, dvakrát klopytnul, div neupadl a při té příležitosti osířela i druhá bota pana Goljadkina, kterou také opustila kaloše. Konečně pan Goljadkin zvolnil trochu krok, aby nabral dechu, ve spěchu ohlédl vůkol a uviděl, že, ani toho nepozoruje, proběhl celou svou cestu po Fontánci, přešel Aničkův most, minul část Něvského prospektu a nyní stojí na úhlu Litějně ulice.

Pan Goljadkin zahrnul do Litějně.

Stav jeho v ten okamžik podobal se stavu člověka, stojícího nad strašným srázem, když půda se pod ním trhá, už se láme, už se pohnula, vzala převahu, padá, táhne jej s sebou do propasti, a nešťastník po celou tu dobu nemá síly ani pevného ducha, aby uskočil nazpět, aby odtrhl své oči od zející propasti. Ta propast ho táhne k sobě a on zkočí konečně do ní sám, aby tím uspišil okamžik své shouby.

Pan Goljadkin věděl, cítil a byl úplně přesvědčen, že se mu cestou přihodí něco nedobrého, že se strhne nad ním ještě nějaká nepříjemnost, že se, na příklad, setká ještě jednou se svým neznámým; ale — divná věc — on si skoro přál tohoto setkání, pokládal je za nevyhnutelné a prosil jedině, aby se to všechno odbylo co nejrychleji, aby se stav jeho vysvětlil jakýmkoliv způsobem, ale rychle.

Mezi tím však stále běžel a běžel, jakoby jím hýbala jakási postranní síla; neboť v celé bytosti své cítil jakési oslabení a oněmění; přemýšlet nemohl o ničem, ačkoliv jeho pomysly se chytaly všeho, jako trní. Jakýsi zbloudilý psíček, celý mokrý a zkrhlý, přichytil se pana Goljadkina a také běžel vedle něho, jakoby měl na spěch, stáhnul ohon a uši a chvílemi plaše a se strany na něho pohlížeje.

Jakási vzdálená, dávno už zapomenutá myšlenka — vzpomínka o jakési dávné příhodě — přišla mu nyní do hlavy, bušila jakoby kladívkem v jeho hlavě, nedávala mu pokoje, neodstupovala od něho.

„Eh, ten ošklivý psík!“ šeptal pan Goljadkin, sám sebe nechápaje.

Konečně spatřil svého neznámého na rohu Italské ulice. Jen že neznámý nešel mu nyní vstříc, nýbrž bral se týmž směrem jako on, a také běžel několik kroků před ním. Došli konečně do ulice Šestilávočné. Panu Goljadkinu zkrátil se dech. Neznámý stanul zrovna před tím domem, ve kterém bydlil pan Goljadkin. Ozval se zvuk zvonku a skoro současně zaskřípla závora. Dvířka se otevřela, neznámý se sehnul, mihnul se a zmizel. Skoro v též okamžik přiběhl i pan Goljadkin a jako střela vletěl pod vrata. Neposlouchaje bručícího podomka a jedva dechu popadaje vběhl na dvůr a hned uviděl svého zajímavého soupevníka, jenž byl minutku na rozpacích. Ale tu se již neznámý pustil po těch schodech, které vedly k bytu pana Goljadkina. Pan Goljadkin vrhl se za ním. Schodiště bylo tmavé, vlhké a špinavé. Na všech odpočívadlech bylo nastaveno množství všelikého haraburdí, patřícího nájemníkům, tak že cizí neobeznalý člověk, jenž přišel náhodou na tyto schody za tmavé doby, byl nucen lézt po nich dobré půl hodiny, jsa v nebezpečí, že si tu poláme nohy a proklínaje spolu se schodištěm i své známé, kteří se ubytovali tak nepohodlně.

Ale soupevník pana Goljadkina jakoby tu byl obeznalý, jako domácí; běžel po schodech lehce, bez obtíží s úplnou znalostí místností. Pan Goljadkin už mu byl v patách; podelek pláště neznámého člověka udeřil ho dokonce dvakrát nebo třikrát po nose. Srdce mu trnulo v prsou. Tajemný člověk zastavil se

zrovna naproti dveřím obydlí pana Goljadkina, klepnul do nich a (což by jindy pana Goljadkina naplnilo údivem) Petruška, zrovna jakoby byl čekal a ani spat nešel, ihned otevřel dvěře a kráčel za vcházejícím člověkem se svíčkou v ruce.

Celý bez sebe vběhl do svého obydlí hrdina naší povídky. Nesňav pláště a klobouku přešel síňku a jako hromem omráčený stanul na prahu svého pokoje. Všechny předtuchy pana Goljadkina splnily se úplně. Vše, čeho se obával a co předvídal, stalo se zjevným skutkem. Dech se mu zarazil, hlava se zakroužila. Neznámý seděl před ním také v plášti a v klobouce na jeho vlastní posteli trochu se usmívaje a přimhouřiv maličko oči, přátelsky mu kynul hlavou.

Pan Goljadkin chtěl vykřiknout, ale nemohl, chtěl protestovat nějakým způsobem, ale nedostávalo se mu sil.

Vlasy mu vstaly na hlavě, a hrůzou zbaven smyslů sklesl na sedadlo.

Však bylo také proč. Pan Goljadkin poznal úplně svého nočního druha. Noční druh jeho nebyl nikdo jiný, než on sám — sám pan Goljadkin, druhý pan Goljadkin, ale dokonale takový, jako on sám: slovem jeho dvojník v plném slova smyslu...—————

Hlava VI.

Druhého dne zrovna v osm hodin pan Goljadkin procitl na své posteli. Ihned všechny neobyčejné věci včerejšího dne a celá k víře nepodobná, podivná noc s nemožnými skoro příhodami představily se jedním rázem, najednou jeho obrazivosti a paměti. Taková krutá, pekelná zlomyslnost jeho nepřátel a zejména poslední důkaz oné zlomyslnosti zmrazilo srdce pana Goljadkina.

Ale zároveň vše to bylo tak divné, nepochopitelné, divoké a zdálo se tak nemožným, že opravdu bylo těžko víru dáti všem těm příhodám. Pan Goljadkin byl by ochoten uznati to všechno za nesplnitelný horečný sen, za okamžité poblouzení fantazie, za zatmění mysli, kdyby na své štěstí nebyl věděl z hořké životní zkušenosti, kam může časem člověka dovésti zlomyslnost, kam může časem dojíti krutost nepřítele, mstivého se za čest a ctižádost. Mimo to zemlelé údy pana Goljadkina, brnící hlava, bolesti v pasu a silná rýma mocně dosvědčovaly a hájily veškeru pravděpodobnost včerejší noční procházky a z části i všeho ostatního, co se přihodilo za oné procházky.

Ostatně pan Goljadkin už dávno věděl, že tam u nich se cosi připravuje, že tam mají kohosi druhého. Co tedy nyní? Dobře si všechno rozmysliv pan Goljadkin se rozhodl, že bude mlčet, pokoří se a v této věci nebude prozatím protestovat.

„Možná, že to bylo jen tak, chtěli mně nahnati strachu; až uvidí, že já nic, že neprotestuju a úplně se pokořuju, s pokorou vše snáším, vzdají se, sami se vzdají, sami první ustoupí.“

Takové tedy myšlenky byly ve hlavě pana Goljadkina, když protahuje se na své posteli a rovnaje své ztrmácené údy čekal, až se podle zvyku objeví v jeho pokoji Petruška. Čekal už asi čtvrt hodiny; slyšel, jak se lenoch Petruška za přehrádkou obíral se samovarem, ale nikterak se nemohl odhodlati, aby na něho zavolal. Řekneme ještě více: pan Goljadkin se vlastně trochu bál té chvíle, až se nyní setká s Petruškou tváří v tvář.

„Vždyť Bůh ví,“ myslil si, „vždyť Bůh ví, jak nyní pohlíží na celou tu věc ten darebák. On tam sice mlčí, v hlavě má své myšlenky.“

Konečně dvěře skřípnuly a objevil se Petruška s podnosem v rukou. Pan Goljadkin plaše na něho vzhlédl se strany, čekaje s netrpělivostí, co bude, čekaje, neřekne-li snad něco vzhledem k známé okolnosti. Ale Petruška neřekl nic, naopak byl jaksi nemluvnější, přísnější a zlostnější, než obyčejně, a pohlížel na všechno zespod obrví.

Vůbec bylo patrné, že jest čímsi krajně nespokojen. Nepohlédl ani jednou na svého pána, což mimochodem řečeno trochu bodnulo pana Goljadkina. Postavil na stůl všechno, přinesl s sebou, obrátil se a odešel mlčky za svou přehrádku.

„Víš, ví, všechno ví, ničema!“ bručel pan Goljadkin, sedaje k čaji. Nicméně náš hrdina nepoptal se na nic svého sluhu, ačkoli Petruška několikrát potom přicházel do pokoje z různých příčin.

Pan Goljadkin byl v neobyčejně vzrušeném stavu duševním. Báł se také jít do úřadu. Měl mocnou předtuchu, že vlastně tam bude něco takového, co nemá být. „Což když tam přijdu,“ myslil si, „a narazím tam na něco. Nebude lépe, abych měl strpení? Nebude lépe, abych nyní sečkal? Ač tam dělají, co chtějí a já bych tu dnes počkal, sebral bych své síly, zotavil bych se, rozmyslil bych si lépe celou tu záležitost, pak bych vyčkal příhodného okamžiku, přišel bych znenadání, jako když se sníh na hlavu snese a sám bych se tvářil, jakoby nic.“

Rozmýšleje takto, pan Goljadkin kouřil dýmku za dýmku; čas letěl; bylo už skoro půl desáté.

„Vždyť je už půl desáté," pomyslně si pan Goljadkin? „do úřadu jest už pozdě. A mimo to nejsem zdrav, rozumí se, nejsem zdrav; kdož může popírati, že nejsem zdrav? Co tedy? Pošlou-li se přesvědčit, ať si přijde vykonavatel; ale co mně vlastně schází? Žáda mě bolí, kašel, rýma. Skutečně, vždyť nemohu jít, nijak nemohu za takové nepohody; mohl bych se rozstonat a potom snad i umřít; panuje taková úmrtnost nyní... Takovými úvahami pan Goljadkin upokojil úplně své svědomí a hned napřed se ospravedlnil sám před sebou pro ten případ, až dostane domluvu, kterou čekal od Andreje Filippoviče pro nedbalost v úřadě. Vůbec za všech podobných okolností náš hrdina velice rád se ospravedlňoval sám před sebou různými nevývratnými důvody a uspokojoval takým způsobem úplně své svědomí.

Uspokojiv tedy úplně své svědomí, chopil se dýmky, nacpal ji a sotva že ji počal řádně rozkuřovati, rychle se vzchopil s pohovky, dýmku odhodil, na spěch se umyl, oholil se, učesal, oblekl na sebe úřední frak a vše ostatní, vzal s sebou nějaká akta a letěl do úřadu.

Do své kanceláře pan Goljadkin vstoupil plaše, s bojácným očekáváním čehosi nedobrého — s očekáváním sice neuvědomělým, neurčitým, ale zároveň nepřijemným; ostýchavě sedl na své obvyklé místo vedle vrchního kancelisty Antona Antonoviče Sětočkina. Na nic nepohlížeje a nedávaje se vytrhovati vnikl ihned v obsah papírů, ležících před ním. Rozhodl se a dal si slovo, že se bude varovati všeho vyzývavého, všeho toho, čím by si mohl zadati, jako na příklad neskromných dotazů, žertů s jakékoli strany a neslušných narážek, týkajících se všelikých okolností včerejšího večera; ba rozhodl se, že se vzdá pro tentokrát všech obvyklých uctivostí se svými soudruhy, totiž otázek o zdraví a pod.

Avšak jest patrné, že zachovati se takovým způsobem bylo nelehko, ba nemožno. Nepokoj a nevědomost věcí, jež se ho blízko dotýkaly, vždycky ho trápily více, než to, čím se ho dotýkaly. To bylo příčinou, že přes to, že si dal slovo nevšímati si ničeho, ať se děje cokoliv a varovati se všeho, ať si je to cokoliv, pan Goljadkin chvílemi potaji ztichounka zdvihl hlavu a kradmo se rozhlížel kolem sebe na pravo, na levo, pozoroval tváře svých soudruhů a hleděl z nich vypátrati, nestalo-li se něco nového a zvláštního, co by se ho týkalo a co se před ním tají s nějakým nešlechtným úmyslem. Předpokládal totiž, že všechny včerejší okolnosti musí býti nezbytně v jakémsi spojení s tím, co ho nyní obkličovalo. Konečně ve své stísněnosti počal si přát, aby se to všechno rozřešilo, ať si už jakkoliv, ale co možná brzy; ať si třebas nějakým neštěstím — vše jedno! V tom už osud popadl pana Goljadkina: ještě ani nedomyslně své přání a pochybnosti jeho najednou se rozřešily, ovšem velice podivným a zcela neočekávaným způsobem.

Z nenadání skřípnuly dveře z druhého pokoje tichounce a ostýchavě, jako by tím prozrazovaly, že přicházející osoba jest velice nepatrná, a jakási postava, panu Goljadkinu ostatně velmi dobře známá, ostýchavě přistoupila právě k tomu stolu, u kterého se nalézal náš hrdina. Hrdina náš nezdvihl hlavy — ne; popatřil na onu osobu jen kradmo, jen malinkým pohledem, ale už tím poznal všechno, pochopil všechno do nejmenších podrobností. Zahořel studem a schýlil k aktům svou nešťastnou hlavu za týmž účelem, za kterým pštros, pronásledovaný lovcem, schovává svou hlavu v horkém písku.

Nový příchozí poklonil se Andreji Filippoviči a hned na to ozval se napjatě laskavý hlas, takový hlas, jakým mluví přednostové ve všech úřadech s nově přibylými podřízenými.

„Sedněte si tuhle," pravil Andrej Filippovič, ukazuje nováčkovi na stůl Antona Antonoviče, „tady, naproti panu Goljadkinu, a práci dostanete hned."

Andrej Filippovič zakončil tím, že udělal nově přibylému kvapný posunek, znamenající zdvořilé napomenutí a potom se bez prodlení zahloubal do obsahu různých listin, kterých před ním ležela celá kůpa.

Pan Goljadkin zdvihl konečně oči, a jestliže nepadl do mdlob, stalo se to jedině proto, že už předem všecko tušil, že už předem byl o všem zpraven, uhodnuv v duchu, kdo jest nový příchozí. První pohyb pana Goljadkina záležel v tom, že se rychle rozhlédl vůkol sebe — nešeptají-li si někde, nevysype-li se odněkud nějaký kancelářský vtip o této věci, nezkrivila-li se něčí tvář překvapením, nepadl-li konečně někdo pod stůl leknutím. Ale k největšímu svému podivení pan Goljadkin nevypátral na nikom pranic podobného. Chování pánů soudruhů a spoluúředníků pana Goljadkina ho překvapilo. Zdálo se mu, že se to přičí zdravému smyslu. Pan Goljadkin se až lekl tohoto neobyčejného mlčení. Skutečnost mluvila za sebe; věc byla podivná, nápadná, divoká. Nebylo možno, aby sebou nikdo nehnul.

Vše to, rozumí se, jenom se mihnulo v hlavě pana Goljadkina. Sám on jakoby hořel na slabém ohni A nebylo se čemu divit. Ten, kdo seděl nyní naproti panu Goljadkinu, byl úžas pana Goljadkina, byl stud pana Goljadkina, byl to včerejší přízrak pana Goljadkina, slovem byl to sám pan Goljadkin — ne ten pan Goljadkin, který seděl nyní na židli s otevřenými ústy a se zkamenělým perem v ruce; ne ten, který zastával úřad příručního kancelisty; ne ten, který se rád ztratil a zmizel v zástupu; ne ten, jehož chůze jasně vyjadřovala: „Nedotýkejte se mne, já se vás také nedotknu," aneb: „Nedotýkejte se mne,

vždyť já se vás také nedotýkám;" — ne, to byl jiný pan Goljadkin, docela jiný, ale zároveň úplně podobný k prvému, téže postavy, téhož složení těla, taktéž oblečený, s takovoutěž lysinou — slovem nic, pranic nescházelo k úplně totožnosti, tak že kdyby je vzali a postavili vedle sebe, nikdo by nemohl rozhodnouti, kdo je pravý Goljadkin a kdo falešný, kdo starý a kdo nový, kdo je originál a kdo je kopie.

Nás hrdina, je-li možno takové porovnání, nacházel se nyní v postavení člověka, jímž se baví nějaký čtverak tím, že ze žertu obrací na něho kradmo sluneční paprsky skleněnou čočkou.

„Co je to, sen či co?" pomyslí si; „je to skutečnost či pokračování včerejšího? Jak to? Jakým právem se to děje? Kdo dovolil takového úředníka, kdo dal na to právo? Spím snad, sním?"

Pan Goljadkin se pokusil štípnouti se, ano chtěl štípnouti i někoho jiného... Ne, není to sen, to je jisté. Pan Goljadkin cítil, že se pot s něho řine potůčky, že se s ním děje cosi neobyčejného a dosud nevidaného, a proto, aby neštěstí bylo úplné, i neslušného, neboť pan Goljadkin chápal a cítil, jaká to pro něho nevýhoda, býti v takové paskvilné věci prvním příkladem.

Na konec zmocnila se ho až i pochybnost o svém vlastním bytí a ačkoli byl už předem na vše připraven a sám si přál, aby se jeho pochybnosti rozřešily ať si jakýmkoliv už způsobem, přece sama podstata okolností stála za tu neočekávanost. Stísněnost ho škrtila a mučila. Chvillemi pozbýval úplně smyslů a paměti. Vzpamatovav se po takovém okamžiku, pozoroval, že mašínálně, nevědomky jezdí perem po papíře. Nedůvěřuje sobě, počal prohlížeti vše, co napsal a ničemu nerozuměl.

Konečně druhý pan Goljadkin, jenž seděl dosud tiše a pracoval, vstal a zmizel ve dveřích druhého oddělení za jakousi příčinou. Pan Goljadkin se ohlédl — nic, všude ticho; bylo slyšeti jen skřípání per, šustění převráceného papíru a hovor v koutech, vzdálenějších od sedadla Andreje Filippoviče. Pan Goljadkin vzhlédl na Antona Antonoviče, a poněvadž bezpochyby tvář našeho hrdiny úplně vyjadřovala jeho nynější duševní stav a harmonovala s ním, následkem čehož byla v některém vzhledě vysoce pozoruhodná, proto dobrý Anton Antonovič odložil pero stranou a s jakýmsi neobyčejným účastenstvím optal se pana Goljadkina, je-li zdrav.

„Já jsem, Antone Antonoviči, chvála Bohu, zdrav," odpověděl pan Goljadkin, zajíkaje se; „úplně zdrav, Antone Antonoviči; teď to ujde, Antone Antonoviči," dodal nerozhodně, nemaje ještě plnou důvěru k často jmenovanému Antonu Antonoviči.

„Ah! A mně se zdálo, že jste churav; ostatně nebylo by divu, kdyby se vám něco přihodilo! Zvláště nyní, když panují pořád takové nemoci. Víte..."

„Ano, Antone Antonoviči, vím, že panují takové nemoci... Ale já jsem vlastně, Antone Antonoviči," pokračoval pan Goljadkin, upjatě pohlížeje na Antona Antonoviče, „já... vidíte, Antone Antonoviči, já vlastně ani nevím, jak bych vám, to jest, chci říci, s kterého konce bych měl začít, Antone Antonoviči..."

„Co? Já vám... vidíte, abych se přiznal, já vám neporozuměl zcela dobře; poslechněte, vysvětlete mně podrobněji, co vám vadí, že se nemůžete náležitě vyjádřit," namítl Anton Antonovič, jenž sám byl také v rozpacích, vida, že panu Goljadkinu vytryskly až i slzy z očí.

„Já opravdu... Tady, Antone Antonoviči... tady je úředník, Antone Antonoviči..."

„Nu! Já dosud nechápu."

„Chci říci, Antone Antonoviči, že je tu nově nastupující úředník."

„Ano, jest; má stejné příjmení, jako vy."

„Jak?" vzkřikl pan Goljadkin.

„Povídám, že má stejné příjmení, jako vy; taky Goljadkin. Není váš bratr?"

„Ne, Antone Antonoviči, já..."

„Hm! Tak vidíme; a mně se zdálo, že bude asi blízký váš příbuzný. Víte, jest mezi vámi taková, abych řekl jaksi rodinná podobnost."

Pan Goljadkin zkameněl překvapením a na některou dobu nebyl schopen slova. Tak lehkomyšlně mluvit o věci tak podivné, tak nevidané, o věci opravdu vzácné, o věci, která by vzrušila sebe méně zaujatého pozorovatele a mluvit o rodinné podobnosti, když je všechno jasno jako v zrcadle!

„Hleďte, co bych vám poradil, Jakube Petroviči," pokračoval Anton Antonovič. „Zajděte k lékaři a poradte se s ním."

Hledte, vy vyhlížíte docela chorobně. Zvláště vaše oči...
víte, mají takový zvláštní výraz..."

„Ne, Antone Antonoviči, jsem vám ovšem povděčen... to jest, rád bych se vás optal, co ten úředník?"
„Nu?"

„Totiž, nespozoroval-li jste, Antone Antonoviči, něčeho zvláštního na něm... něčeho příliš výrazného?"
„Kterak to?"

„Totiž já chci říci, Antone Antonoviči, takové nápadné podobnosti k někomu, na příklad ke mně. Zmínil jste se právě, Antone Antonoviči, o rodinné podobnosti; tak mimochodem jste se o tom zmínil... Víte, bývají někdy bliženci, podobní sobě jako dvě kapky vody, tak že jich ani nelze rozeznati. A právě na to bych se rád zeptal."

„Opravdu," pravil Anton Antonovič, trochu se zadumav a jakoby byl nyní překvapen takovou okolností. „Opravdu! Máte pravdu; podobnost skutečně nápadná a vy jste se správně vyjádřil. Opravdu možno pokládati jednoho za druhého," pokračoval, víc a více otevíraje oči. „A víte li, Jakube Petroviči, je to až podivuhodná podobnost, fantastická, jak se někdy říká, totiž zrovna jako byste to byl vy... Spozoroval jste, Jakube Petroviči? Já sám jsem vás chtěl požádat za vysvětlení, ale přiznám se, z počátku jsem té věci nevěnoval náležitou pozornost. Div, skutečný div! A poslechněte, Jakube Petroviči, vždyť vy nejste zdejší rodák?"

„Nejsem."

„A on také není zdejší. Snad jste oba z jedné krajiny. Smím se ptát, kde se vaše paní maminka nejvíce zdržovala?"

„Pravil jste... pravil jste, Antone Antonoviči, že on není zdejší?"

„Ano, není ze zdejší krajiny. Ale, hledme, to je opravdu podivné!" pokračoval povídavý Anton Antonovič, jemuž působilo opravdovou radost, mohl-li se o něčem rozpovídati. „To může skutečně upoutat zvědavost. A vidíte, člověk jde tak často mimo něho, zavadí o něho, strčí do něho a nic nepozoruje. Ostatně, z toho si nic nedělejte. Bývá to. To je, víte... něco podobného, poslyšte, přihodilo se také mé tetě s matčiny strany; ona také před svou smrtí viděla sebe dvojnásobně..."

„Ne, já... odpusťte, že vás vytrhuju, Antone Antonoviči, — já bych, Antone Antonoviči, rád zvěděl, co je to za úředníka, totiž jaké má zde postavení?"

„Ach je tu na místě nebožtíka Semena Ivánoviče, na uprázdněné místo se dostal. Místo se uprázdnilo a obsadili je. Ubožák nebožtík Semen Ivánovič; vždyť prý tři děti zanechal, jedno menší než druhé. Vdova padla k nohám jeho excellence. Ostatně, povídá se, že tají: má prý penízky, ale tají je..."

„Ne, Antone Antonoviči, já chtěl... mám totiž na mysli pořád tu okolnost..."

„Kterou? Ach ano! Ale proč pak vás to tak zajímá? Povídám vám: nic si z toho nedělejte. To jen tak na čas. Co na tom? Vy jste svůj člověk; to už tak sám Pán Bůh zařídil, byla to Jeho vůle, a reptati na to bylo by hříšno. V tom je patrna Jeho moudrost. A vy, Jakube Petroviči, nejste v tom, na kolik já rozumím, ničím vinen. Málo-li je divů na světě! Matka příroda je štedrá; vás za to nikdo nepovede k odpovědnosti, vy za to odpovídat nebudete. Vidíte, na příklad, když už tak mluvíme, slyšel jste, doufám, jak ta — kterak jim tento, ano siamská dvojčata, jak srostla dohromady zády, a tak i žijí, jedí a spí pohromadě. A veliké peníze prý vyberou."

„Dovolte, Antone Antonoviči..."

„Rozumím vám, rozumím! Ano! Nu, tak co? Nic. Pravím vám, jak tomu sám rozumím, že si z toho nepotřebujete dělat pranic. Nu co? On je úředník jako úředník; zdá se, že je dělný člověk. Říkal, že je Goljadkin, že není ze zdejšího místa, povídá, že je titulární rada. Osobně se domluvil s jeho excellencí."

„A co jeho excellence?"

„Nic. Povídá se, že vysvětlil všechno dostatečně, důvody předložil. Povídal prý, že tak a tak, vaše excellence, nemám prostředků a rád bych sloužil, zejména bych si pokládal za čest, sloužiti pod vašim náčelnictvím... nu, a všechno ostatní, jak se sluší a patří. Vůbec obratně všecko vyjádřil. Chytrý člověk, myslím. Rozumí se, přišel s doporučením; vždyť jinak by to nešlo..."

„Od koho pak? Totiž, chci říci, kdo tu vpletl svou ruku do této špinavé věci?"

„Ano. Krásné prý doporučení. Jeho excellence prý se smál s Andrejem Filippovičem."

„S Andrejem Filippovičem se smál?“

„Ano; usmál prý se takhle a řekl, že je dobře, že tedy třebaš, a že se své strany nemá nic proti tomu, jen aby věrně sloužil...“

„Nu a dále? Vy mne oživujete, Antone Antonoviči; prosím vás, co dále...“

„Dovolte, já vám opět nerozumím... Nu, ano; nu a víc nic; není v tom pranic zvláštního; povídám vám, nic si z toho nedělejte a marně byste v tom vyhledával něco zvláštního...“

„Ne; já bych se vás rád optal, Antone Antonoviči, zdali jeho excellence nedodal čeho... na příklad, co se mne týče?“

„Kterak to? Ach ano! Ne, pranic; můžete být docela klidný. Víte, je to ovšem, rozumí se, okolnost dosti nápadná a z počátku... Ale já na příklad z počátku jsem skoro pranic nepozoroval. Ani nevím, opravdu, proč jsem nic nespozoroval do té doby, dokud jste mně nepřipomněl. Ale ostatně můžete být úplně pokojný. Nic zvláštního, pranic neřekl,“ dodal dobráček Anton Antonovič, vstávaje se sedadla.

„Tak já tedy, Antone Antonoviči...“

„Ach odpusťte mně, prosím vás. Rozpovídal jsem se o zbytečnostech a tuhle mám důležitou věc a k tomu spěšnou. Musím se tamhle pozeptat.“

„Antone Antonoviči!“ ozval se uctivě zovoucí hlas Andreje Filippoviče; „jeho excellence se ptal na vás.“

„Hned, hned, Andreji Filippoviči, hned jdu.“ A Anton Antonovič, sebral do ruky hrst listin, letěl nejprve k Andreji Filippoviči a potom do kabinetu jeho excellence.

„Co je to tedy?“ uvažoval sám u sebe pan Goljadkin. „Vida, jaká hra u nás začíná? Tak vida, jaký větérek zavál?... To není špatné; věc tedy se obrátila v nejlepší stranu,“ mluvil sám k sobě náš hrdina mna si ruce a necítě pod sebou židle radostí. „Naše záležitost je tedy praobyčejná záležitost. Všechno se ukončí jako malichernost, nebude z toho nic. A skutečně, nikdo ani muk, ani se neozvou, loupežníci, sedí a pracují; výborně, výborně! Já dobrého člověka miluju, miloval jsem a vždycky ho budu ctíti... Ostatně, je v tom i tento... když se uváží, tenhle Anton Antonovič... strašno mu věřit: je už příliš šedivý a stáří ho náležitě rozviklalo. Ale nejlepší a hlavní věc je ta, že jeho excellence neřikal nic a tak ho propustil: to je dobře, to schvaluju! Jen Andrej Filippovič, proč ten se do toho vpletl se svým smíchem? Co je mu do toho? Stará petlice! Vždycky mně přijde do cesty, vždycky hledí, jak by člověku přeběhl cestu, jako černá kočka, vždycky jde člověku napříč a naproti; buď jde člověku naproti, nebo na příč...“

Pan Goljadkin opět se rozhlédl vůkol a opět ožil nadějí. Nicméně cítil, že ho přece rmoutí jistá vzdálená myšlénka, jakási nedobrá myšlénka. Napadlo ho dokonce, aby sám nějak přistoupil k úředníkům, aby věc předešel, buď až půjdou z úřadu, anebo jakoby se šel ptát v nějaké úřední záležitosti, a tak mezi řečí aby narazil na to, jaká že je to nápadná podobnost, jaká to podivná okolnost, paskvilná komedie, to jest aby si sám zažertoval nad tím nade vším a takovým způsobem aby prozkoumal hloubku nebezpečí. Sice, víme, v tiché touni zdržují se čerti, zakončil své myšlénky náš hrdina.

Avšak to všechno si pan Goljadkin jen myslil a v čas ještě se rozmyslil. Pochopil, že by to znamenalo sáhati příliš daleko. „Taková už je tvá povaha!“ pravil si v duchu a lehounce se plesknul rukou do čela. „Hned bys se rozplesal, hned jsi samá radost! Duše pravdivá! Ne, už raději posečkáme, Jakube Petroviči; čekat a míti strpení!“

Ale přes to, jak už jsme pravili, pan Goljadkin ožil plnou nadějí, jakoby byl z mrtvých vstal. „Nic neškodí,“ myslil si, „jakoby bylo pět set pudů s prsou spadlo! Taková věc! A přece se zámek otvírá tak prostě. Krylov má pravdu... Pravdu má Krylov, chlapík, veliký bajkopisec! A co se týče jeho, nu ať si slouží a ať mu jde k duhu; jen ať nikomu nepřekáží a nikoho se nedotýká. Ať si slouží; souhlasím a schvaluju!“

Hodiny zatím ubíhaly, letěly a než se nadáli, odbily čtyři hodiny. Úřadování bylo ukončeno; Andrej Filippovič chopil se klobouku a, jak bylo zvykem, všichni ostatní nasledovali jeho příkladu. Pan Goljadkin trochu sečkal, kolik bylo třeba, a odešel schválně poslední, když se všichni ostatní už rozešli různými cestami.

Když vyšel na ulici, viděl se jako v ráji, tak že pocítil i přání trochu si zajít a projít se po Něvském prospektě. „Vida, co znamená osud!“ pravil si náš hrdina; „neočekávaný převrat celé záležitosti. I počasí se vyjasnilo, mrazík, sáně. A mráz hodí se ruskému člověku, výtečně se shoduje s mrazem ruský člověk! Mám rád ruského člověka. I sníh je, první popraška, jak by řekl myslivec; honit nyní zajíce po

první poprašce! Ech! Nu což, nic nevadí!"

Takovým způsobem vyjadřovalo se nadšení pana Goljadkina, ale při tom stále ho ještě cosi lektalo v hlavě. Stesk? Ne stesk, ale chvílemi se mu srdce tak sevřelo, pan Goljadkin nevěděl, čím se utěšiti. „Ostatně počkáme nějaký den a pak se budeme radovat. Vždyť co se vlastně přihodilo? Uvážíme to, rozebereme. Uvažujme tedy, mladý příteli můj, nu, uvažujme.

Předně je to člověk takový, jako ty, právě takový. Co tedy na tom? Je-li to takový člověk, mám snad proto plakat? Co je mi do něho? Já stojím stranou; hvízdám si a dost! Stál by mně za to! Ať si slouží! Div prý a zázrak; povídají: siamská dvojčata... Nač bylo třeba siamských? Pravda, jsou to dvojčata, ale vždyť i velicí mužové časem vyhlíželi jako podivíni. Je i z dějepisu známo, že proslulý Suvorov kokrhal jako kohout... Ovšem on to prováděl všechno z politiky; a velicí vojevůdcové... Ale co je mně do vojevůdců? Hlavní věc, že já jsem svůj a dost; znát nikoho nechci a ve své nevinnosti přezírám nepřítele. Nejsem intrikán a tím se vynáším. Jsem čist, přímý, spořádaný, laskavý, nezlobivý..."

Náhle pan Goljadkin umlknul, zarazil se a jako list se zachvěl, ba zavřel i oči na okamžik. Maje však za to, že předmět jeho zděšení jest pouhá illuse, otevřel opět oči a plaše pohlédl vpravo. Ne, není to illuse!... Vedle něho po chodníku cupal jeho známý z dnešního jitra, usmíval se, vzhlížel mu do obličeje a, jak se zdálo, čekal na příležitost, aby se mohl s ním dáti do řeči. Rozmluva však nezačínala. Takovým způsobem prošli mlčky asi padesát kroků. Veškera péče pana Goljadkina záležela v tom, aby se co možná nejtěsněji zahalil, aby se uschoval do pláště a stáhl si klobouk do očí co možná nejhrouběji. Na dovršení urážky i plášť i klobouk jeho přítele byly právě takové, jako jeho, zrovna jakoby byl oblekl šaty pana Goljadkina.

„Vážený pane," ozval se konečně náš hrdina, snaže se mluvit co možná po šeptu a nehledě při tom na svého přítele; „zdá se, že jdeme každý jinou cestou... Jsem skoro o tom přesvědčen," dodal po krátké pomlčce. „Ostatně jsem přesvědčen, že jste mně dokonale porozuměl," podotkl dosti přísným hlasem k závěrku.

„Přál bych si," ozval se konečně přítel pana Goljadkina, „přál bych si... vy mně zajisté odpustíte velkomyslně... já nevím, ke komu se obrátiti zde... mé poměry — doufám, že mně prominete mou smělost — mně se dokonce zdálo, že jste dnes ráno, puzen soustrastí, pocítil účastenství ke mně. Co se mne týče, já jsem hned na první pohled pocítil náchylnost k vám, já..."

Tu pan Goljadkin v mysli projevil přání, aby se jeho nový soudruh z úřadu provalil skrz zemi.

„Kdybych směl doufat, že vy, Jakube Petroviči, ráčíte mne shovívavě vyslechnout..."

„Jsme... jsme tady... víte, pojďme raději ke mně," odpověděl pan Goljadkin; „přejděme nyní na druhou stranu Něvského, tam nám bude pohodlněji s vámi, a potom uličkou... přejdeme raději uličkou."

„Dobře. Pojďme tedy uličkou," pravil ostýchavě pokorný souputník pana Goljadkina, jakoby tonem své odpovědi narážel na to, že ho ani nenapadá, aby si vybíral a že za svých poměrů jest hotov spokojiti se i postranní uličkou.

Co pak se týče pana Goljadkina, ten vůbec nechápal, co se s ním děje. Nevěřil sobě. Ještě se ani nevzpamatoval od svého leknutí.

Hlava VII.

Vzpamatoval se trochu teprve na schodech u dveří svého bytu. „Ach já beraní hlava!" vospílal si v mysli, „Kam jen ho to vedu? Sám strkám hlavu do petlice. Co si pomyslí Petruška, až nás uvidí oba pospolu? Co si ten darebák bude smět nyní mysliti? A on je podezřívavý..." Alo bylo už pozdě káti se. Pan Goljadkin zaklepal, dvěře se otevřely a Petruška počal snímat pláště s hosta i s pána. Pan Goljadkin pohlédl kradmo, jen tak okamžitě vrhl pohled na Petrušku, staraje se proniknouti jeho tvář a uhodnouti jeho myšlenky. Ale k svému největšímu překvapení spozoroval, že jeho sluha nemá ani pomyslení, aby mu divil, ba naopak jakoby byl čekal něco podobného. Pravda, hleděl i nyní jako vlk, šilhal stranou, a jakoby se chystal někoho snísti. „Snad jim někdo neučaroval dnes všem?" pomyslíl si náš hrdina; „nějaký běs neoběhl-li je všechny? Něco neobyčejného musí býti dnes ve všech lidech! Čert aby vzal takové soužení!"

Za takových myšlének a takového přemítání pan Goljadkin uvedl svého hosta do pokoje a zdvořile ho požádal, aby sedl. Host byl patrně v krajních rozpacích, byl velice ostýchavý, pokorně sledoval všechny pohyby svého hostitele, lovil jeho pohledy a dle nich, jak se zdálo, snažil se uhodnouti jeho myšlenky. Cosi poníženého, utlačeného a ulekaného vyjadřovalo se ve všech jeho pohybech, tak že — dovoleno-li porovnání — velice se podobal v tu chvíli k tomu člověku, který nemaje svého šatu, oblekl se do cizího: rukávy vylézají nahoru, pás má skoro u týla, a přitom neustále buď popravuje na sobě kraťounku vestičku, nebo obchází stranou a drží se opodál, nebo se snaží někam se schovat, tu zase všem pohlíží

do očí a naslouchá, nerozmlouvají-li lidé o jeho poměrech, nesmějou-li se mu, nestydí-li se ho — a člověk se červená, opadá do rozpaků i trpí jeho ctižádost...

Pan Goljadkin položil svůj klobouk na okno; ale od neopatrného pohybu jeho klobouk sletěl na zem. Host ihned přiskočil, aby jej zdvihl, setřel s něho prach, pečlivě jej položil na předešlé místo, kdežto svůj klobouk položil na zem vedle židle, na jejíž krajíček sám tichounce usedl.

Tato malinká příhoda otevřela z části oči panu Goljadkinu, pochopil, že jest hostu velice potřeben a proto si nečinil už nijakých starostí, jak začít se svým hostem, ponecháváje to všechno, jak se vlastně slušelo, jemu samému. Host však se své strany také nic nezačínal, buď že se ostýchal, že se trochu styděl, buď že z uctivosti čekal, až hostitel začne — kdož ví, těžko se v něm vyznat. V tu chvíli vešel Petruška, stanul ve dveřích a upřel oči ve zcela, opačnou stranu, než kde se nacházeli host a jeho pán.

„Poroučíte dvě porce obědu přinést?“ optal se nedbalo a sýpavým hlasem.

„Já, já nevím... vy — ano, přines brachu dvě porce.“

Petruška odešel. Pan Goljadkin vzhlédl na svého hosta. Host se začervenal až po uši. Pan Goljadkin byl dobrý člověk a proto po dobrotě své duše hned si sestavil theorii:

„Chudas,“ pomyslně si, „a je teprve první den na místě: utrpěl bezpochyby křivdu; možná, že celý majetek jeho jsou ty slušné šaty na něm a poobědvat nemá zač. Vida, jaký je ustrašený! Nic, nic neškodí, je to z části lépe... Odpusťte, že jsem,“ počal pan Goljadkin: „ostatně, dovolte především, kterak vás jmenovat?“

„Mne... mne... Jakub Petrovič,“ odpověděl host skoro šeptem, jakoby se styděl a zároveň za odpuštění prosil, že také on se jmenuje Jakub Petrovič.

„Jakub Petrovič,“ opakoval za ním náš hrdina, nemaje síly, aby skryl svoje podivení.

„Ano, právě tak... Jsem váš soujmenovec,“ odpověděl pokorný host pana Goljadkina, dovoliv si usmáti se a prohoditi něco žertovného. Ale hned se zdržel a tvář jeho přijala výraz vážný, ba i trochu polekaný, neboť spozoroval, že jeho hostiteli nebylo nyní do žertů.

„Vy... Dovolte však, abych se vás optal, z jaké příčiny mám čest...“

„Znaje vaši velkomyslnost a vaši dobročinnost,“ vpadl mu rychle, ačkoli ostýchavým hlasem do řeči jeho host, přivstáváje trochu na židli, „osmělil jsem se obrátiti se k vám a prosit za vaše... přátelství a za ochranu...“ dodal host, jsa patrně v nesnázi o výraz a vybíraje slova nepřiliš lichotná a ponižující, aby tím nezadal sobě ve své důstojnosti, také však ne příliš smělá, z nichž by vyznívala nezdvorná rovnost stavu. Vůbec možno říci, že host pana Goljadkina choval se jako urozený žebrák v záplatovaném fraku a se šlechtickým průvodním listem v kapse, který nenabyl ještě patřičné zručnosti v nastrkování ruky.

„Uvádíte mne do rozpaků,“ odpověděl pan Goljadkin, dívaje se na sebe, na stěny a na svého hosta; „čím bych vám mohl... totiž, chci říci, jakým způsobem bych vám mohl býti nápomocen?“

„Já jsem, Jakube Petroviči, pocítil k vám náchyllost hned, jak jsem vás poprvé zočil a — odpusťte velkomyslně — ve vás jsem složil svou naději, osmělil se složit svou naději, Jakube Petroviči. Já... já jsem zde člověk ztracený, Jakube Petroviči, ubožák, utrpěl jsem velmi mnoho, Jakube Petroviči, a zde opět. Když jsem zvěděl, že vy při svých obvyklých, vrozených vám vlastnostech vaší krásné duše nosíte totéž příjmení...“

Pan Goljadkin sraštil obočí.

„Nosíte totéž příjmení a pocházíte z téže krajiny, jako já, odhodlal jsem se obrátiti se k vám a vyložiti vám, v jakých nesnázích se nacházím.“

„Dobře, dobře; ale opravdu, nevím, co vám odpovědít.“ pravil rozpačitým hlasem pan Goljadkin. „Ale po obědě si promluvíme o tom.“

Host se poklonil; přinesli oběd. Petruška prostřel na stůl a host spolu s hostitelem začali se nasycovat. Oběd netrval dlouho; oba chvátali — hospodář proto, že nebyl ve své obvyklé míře, a mimo to styděl se, že oběd byl chatrný. Styděl se jednak proto, že by si byl přál hosta řádně nakrmit, a jednak proto, že by byl rád ukázal, že není živ jako žebrák.

Host se své strany byl velice rozpačit a stále se ostýchal. Když si vzal jednou chléb a snědl svou skývu, bál se už vztáhnouti ruku po druhé skývě, ostýchal se bráti si lepší kousky a neustále tvrdil, že vůbec nemá hlad, že oběd byl výtečný, že jest úplně spokojen a do hrobu toho nezapomene.

Když jídlo skončilo, pan Goljadkin si zapálil svou dýmku, druhou, přichystanou pro návštěvníky, nabídl

hostu, oba si sedli naproti sobě a host počal líčiti své příhody.

Vypravování pana Goljadkina mladšího trvalo tři, ne-li čtyři hodiny. Kronika jeho příhod skládala se ostatně ze samých co nejmalichernějších, ze samých tak říkáje nejnepatrnějších okolností. Běželo o úřední službu kdesi u zemského soudu v provincii, o státní zástupce a předsedy soudu, o ledajaké kancelářské intriky, o bídnou duši jakéhos písaře, o revisora, o náhlou změnu předsednictva, o to, jak pan Goljadkin mladší utrpěl zcela nevinně; mluvil dále o staré tetičce své Pelageji Semenovně; o tom, jak pro různé intriky svých nepřátel byl zbaven místa a pěšky přišel do Petrohradu, o tom, jak se trmácel a nouzi třel zde v Petrohradě, jak marně po dlouhou dobu hledal zde místo, všechno, co měl, utratil za byt a za jídlo, bydlel div ne na ulici, jedl tvrdý chléb a zapíjel svými vlastními slzami, spal na holé zemi, a konečně jak se ho ujal jakýsi dobrý člověk, dal mu doporučení a velkomyslně mu pomohl k novému místu. Host pana Goljadkina plakal při svém vypravování a utíral si slzy modrým, kostkovaným šátkem, jenž vypadal jako voskované plátno. Dokončil své vypravování tím, že se úplně vyznal panu Goljadkinu a nezatajil, že nejenom nemá, z čeho by byl živ a nemůže si najít byt, nýbrž že nemá ani prostředků na pořízení šatstva; ukázal, že ani na boty nemohl stlouci a úřední frac že si vypůjčil kdesi na krátkou dobu.

Pan Goljadkin byl rozechvěn, byl opravdu dojat. Přes to, že příhody jeho hosta byly příhody celkem pranepatrné, přece všechna slova těchto příhod padala na jeho srdce zrovna jako manna nebeská. Příčina byla ta, že pan Goljadkin zapomínal na své poslední pochybnosti, pustil své srdce na svobodu a na radost a konečně v mysli sám sebe povýšil za hlupáka. Všechno bylo tak přirozené. Bylo-li proč se rmoutiti, proč si působiti takový poplach!

Jest ovšem ještě jistá choulostivá okolnost — ale jaké neštěstí; vždyť nemůže pošpiniti člověka, nemůže poskvrniti jeho čest a zničit jeho kariéru, když člověk sám není vinen, když sama příroda se do toho vmíchala. A k tomu sám host prosil za ochranu, host plakal, host vinil osud, zdál se takým bezelstným, prostým zlomyslnosti a chytráctví, ubohým, nepatrným, a sám se patrně nyní styděl, ovšem možná i z jiné příčiny, na př. pro nápadnou podobnost své tváře s tváří hostitelovou.

Choval se svrchovaně spolehlivě, snažil se, aby ve všem vyhověl hostiteli a vyhlížel tak, jako vyhlíží člověk, jehož trápí svědomí a cítí, že se provinil před jiným člověkem. Přišla-li na př. řeč na nějaký pochybný bod, host ihned souhlasil s míněním pana Goljadkina. Jestliže však omylem vyslovil nějaké mínění, jež se přičilo mínění pana Goljadkina a potom spozoroval, že sešel s cesty, ihned opravoval svou řeč, vysvětloval, co bylo třeba a dával na jevo, že rozumí všemu právě tak, jako jeho hostitel, myslí právě tak, jako on, a hledí na všechno právě takovými očima, jako on. Slovem host vynakládal všechnu možnou péči, aby se zalíbil panu Goljadkinu, tak že pan Goljadkin konečně usoudil, že jeho host jest zcela jistě člověk neobyčejně příjemný v každém vzhledě.

Za řeči přinesli čaj; šlo na devátou. Pan Goljadkin cítil se v neobyčejně dobré míře, rozveselil se, rozjařil se poněáhu a dal se konečně do nejživější a nejzajímavější řeči se svým hostem. Pan Goljadkin totiž, byl-li rozveselen, rád vypravoval něco zajímavého. Tak i nyní: vypravoval hostu mnoho o hlavním městě, o jeho zábavách a krásách, o divadle, o klubech, o obraze Brjulova; [1] o tom, jak dva Angličané přijeli schválně z Anglie do Petrohradu, aby se podívali na mříž u Letního sadu a hned zase odejeli; o úřadě, o Olsufiji Ivánoviči a Andreji Filippoviči; o tom, jak Rusko den ode dne kráčí vstříc dokonalosti a že zde „nauky slovesné dnes vzkvétají“; vypravoval též anekdotu, kterou nedávno vyčetl ze „Severní Včely“, pak že v Indii jest had hroznýš neobyčejně silný; konečně se zmínil též o baronu Brambeusu [2] atd. atd. Slovem pan Goljadkin byl úplně spokojen, jednak proto, že byl opět zcela klidný, jednak proto, že se nejenom nebál svých nepřátel, nýbrž byl dokonce i hotov vyzvati je všechny na rozhodný boj; a konečně i proto, že sám svou osobou poskytoval ochranu jinému a činil dobrý skutek.

V duchu ovšem se přiznával, že není v tu chvíli ještě úplně šťasten, že v něm vězí ještě jeden červíček, ovšem jen pramalinký, a hlodá i nyní jeho srdce. Mučila ho vzpomínka o včerejším večeru u Olsufija Ivánoviče. Mnoho by dal nyní za to, kdyby se nebylo přihodilo tak ledaco z toho, co bylo včera. „Ostatně to nic nevadí!“ rozsoudil konečně náš hrdina a pevně se v duchu rozhodl, že budoucně se bude chovati jak náleží a nebude se dopouštěti podobných chyb.

Poněvadž se pan Goljadkin nyní už úplně rozjařil a stal se najednou skoro úplně šťastným, usmyslil si, že si připraví dobrý den. Poručil Petruškovi, aby přinesl rum a připravil punš. Host i hostitel vyprázdnil sklenici, pak i druhou. Host se stal ještě přívětivějším, než prvé, a se své strany dal na jevo nejeden důkaz upřímnosti a šťastné povahy, své, čímž si ještě více získával spokojenost pana Goljadkina; zdálo se, že se radoval jen z jeho radosti a pohlížel na něho jako na svého pravého a jediného dobrodince.

Vzav pero a lístek papíru, poprosil pana Goljadkina, aby se nedíval, co bude psát a potom, když dopsal, sám ukázal svému hostiteli, co napsal. Ukázalo se, že to bylo čtyrverší, napsané velice cituplně, jinak i krásným slohem a úhledným písmem; složil je patrně sám laskavý host. Veršíky byly tyto:

Jestli ty mne zapomeneš, já tě chovám v paměti; na světě se vše stát může: nezapomeň na mne ty!

Se slzami na očích objal svého hosta pan Goljadkin a jsa dojat v nejvyšší míře, sám zasvětil svého hosta v některé tajnosti své, při čemž se hlavně zmiňoval o Andreji Filippoviči a Kláře Olsufjevně.

„Nu ,Jakube Petroviči, vždyť my si porozumíme,“ mluvil náš hrdina k svému hostu; „my, Jakube Petroviči, budeme spolu žít jako ryba s vodou, jako vlastní bratři; my, kamaráde, půjdeme na to chytře, spolu budeme chytrosti vymýšlet; my se své strany povedeme intriku proti nim... proti nim povedeme intriku. A z nich se nikomu nesvěřuj. Vždyť tě znám, Jakube Petroviči, i povahu tvou chápu: hned bys všechno prozradil, duše pravdivá! Všech se jich straň, brachu!“

Host úplně souhlasil, děkoval panu Goljadkinu a na konec také zaslzel.

„Víš co, Jášo?“ pokračoval pan Goljadkin rozechvělým, dojatým hlasem; „ubytuj se na čas u mne, Jášo, anebo na vždy se ubytuj. My se shodneme. Co budeš dělat, brachu? Neostýchej se a nereptej, že jest tu jistá podivná okolnost. Reptati, brachu, jest hřích; je to věc přírody! A máť příroda je štědra, to si pamatuj, bratře Jášo. Z lásky to pravím, z bratrské lásky. Budeme, Jášo, vymýšleti spolu chytrosti, i my se své strany provedeme podkopy a nosy jim utřeme.“

Při druhé sklenici punše nezůstalo; vypil každý třetí i čtvrtou sklenici a tu pan Goljadkin počal pociťovati dvojí pocit: jeden, že jest neobyčejně šťasten, a druhý, že už nemůže státi na nohou.

Host, rozumí se, byl pozván, aby zůstal na noc. Postel se pořídila ze dvou řad židlí. Pan Goljadkin mladší se vyslovil, že pod přátelským krovem spí se měkce i na podlaze, že usne, ať je to kdekoli s pokorností a vděčností; nyní že je v ráji, ale že za svého živobytí zkusil mnoho neštěstí a hoře, se vším se obeznámil, všeho okusil, a — kdož zná budoucnost? — může být, že ještě okusí.

Pan Goljadkin starší protestoval proti tomu, a počal dokazovati, že všechnu naději sluší skládati na Boha. Host úplně souhlasil a pravil, že nikdo, rozumí se, není takový, jako Bůh. Tu pan Goljadkin starší poznamenal, že Turci mají pravdu v jistém ohledu, když i ve spaní vyzývají jméno Boží. Potom podotknuv, že nesouhlasí s jistými klevetami některých učenců, co se týče tureckého proroka Mohameda, a že ho pokládá v jistém ohledu za velikého politika, pan Goljadkin přešel k velice zajímavému líčení alžírské lazebny, o které četl v jakési knížce v oddělení „směsi“. Host i hostitel mnoho se smáli prostotě Turků; nicméně byli nuceni projevit svůj upřímný obdiv jejich fanatismu, vzbuzovanému opiem...

Host se počal konečně svlékati a pan Goljadkin odešel za přehrádku, jednak z dobroty duše, protože ho napadlo, že host snad nemá ani pořádné košile, a proto tedy aby nepřiváděl do rozpaků člověka, jenž i bez toho mnoho vytrpěl; jednak pak i proto, aby se přesvědčil podle možnosti, je-li tam Petruška, aby ho vyzkoušel, rozveselil, bude-li možno, a řekl mu přívětivé slovíčko, aby už všichni byli šťastni a nezůstala na stole rozsypaná sůl.[3] Dlužno podotknouti, že Petruška pořád ještě pana Goljadkina uváděl trochu do rozpaků.

„Ty, Petře, jdi nyní spat,“ pravil laskavě pan Goljadkin, vcházeje do přístěnku svého služebníka. „Nyní jdi spat a zejtra v osm hodin mne probud'. Rozumíš, Petrušo?“

Pan Goljadkin mluvil neobyčejně měkce a laskavě. Ale Petruška mlčel. Upravoval si v tu chvíli postel a ani se neobrátil k svému pánovi, což by byl měl učiniti už z pouhé úcty k němu.

„Rozuměl jsi mně, Petře?“ pokračoval pan Goljadkin. „Nyní si tedy lehni a zejtra, Petrušo, mne probud' v osm hodin; rozumíš?“

„Ale vždyť vím; jaké řeči!“ zabručel si pod nos Petruška.

„Nu, proto, Petrušo. Říkám to jen proto, abys i ty byl spokojen a šťasten. A nyní přeju ti dobré noci. Usni, Petrušo, usni; všichni musíme pracovat... Abys si nemyslil, brachu, něco tento...“

Pan Goljadkin započal cosi, ale zastavil se v řeči. „Nebude-li to přes příliš,“ pomyslíl si; „nezašel-li jsem příliš daleko? Ale to je vždycky tak; já vždycky přesypu.“

Hrdina náš odešel od Petrušky velice s sebou nespokojený. Mimo to hrubost a nepohnutelnost Petruškova trošku ho urazila. „S darebou čtveračí, darebovi pán dělá cest a on ani necítí,“ pomyslíl si pan Goljadkin. „Ostatně celé jejich pokolení má takovou podlou tendenci!“

Trochu vrávoraje vrátil se do pokoje a vida, že jeho host už leží, přisedl na minutku k němu na postel. „Ale poslechni, Jášo, přiznej se,“ počal pošeptmu, jedva že udržuje hlavu přímo: „vždyť jsi podlec, jsi vinen přede mnou? Vždyť ty, jmenovče můj, víš, tento...“ pokračoval, žertuje dosti familiárně se svým hostem. Konečně se však s ním rozloučil přátelsky a šel také spat.

Host zatím už zachrápal. Pan Goljadkin si lehl a usmívaje se, šeptal si v duchu. „Ale vždyť jsi dnes opilý, přítelíčku Jakube Petroviči, ty darebo jeden, ty Goljadko — už tvé příjmení je takové! Nu, z čeho jsi se zradoval? Vždyť zejtra budeš plakat, moldánky natahovat začneš; nu co si má člověk s tebou

počít?"

Tu se ozval dosti podivný pocit v celé bytosti pana Goljadkina, cosi jako pochybnost nebo lítost. „Spustil jsem se," pomyslně si; „ v hlavě mi víří, jsem opilý. Nezdržel jsem se, já hlupák! Hloupostí jsem namluvil sílu, ba i chytračit jsem chtěl. Ovšem, zapomenout a odpustit urážky je první ctnost, ale přec je to špatné! Takové je to!"

Tu pan Goljadkin vstal, vzal svíčku a po špičkách šel se ještě jednou podívat na svého spícího hosta. Dlouho stál nad ním s hlubokým přemítáním. „Obraz nepřijemný! Paskvil, hotový paskvil a konec!"

Konečně pan Goljadkin ulehl nadobro. V hlavě mu šumělo, praskalo, zvonilo. Počal znenáhla pozbývat vědomí... snažil se o čemsi přemýšlet, připomenouti si cosi nad míru zajímavého, rozhodnouti cosi velice důležitého, jakousi choulostivou záležitost, ale nemohl. Spánek sletěl na jeho ubohou hlavu, i usnul tak, jak obyčejně spí lidé, kteří, nejspíše tomu zvyklí, vypijou najednou pět sklenic punše na přátelském večírku.

Hlava VIII.

Jak obyčejně, druhého dne pan Goljadkin probudil se v osm hodin. Procitnuv, ihned si připomněl všechny příhody včerejšího dne — připomněl si a zaškaredil se.

„Nu tropil jsem ze sebe pěkného blázna!" pomyslně si, přivstává na posteli a vzhlížeje na postel svého hosta. Jaké však bylo jeho překvapení, když nejenom hosta, ale ani postele, na které spal, nebylo v pokoji.

„Co je to?" div nevzkřiknul pan Goljadkin; „co by to znamenalo? Co značí tato nová okolnost?"

Zatím, co pan Goljadkin v překvapení s otevřenými ústy patřil na prázdné místo v pokoji, vrzuly dveře a přišel Petruška s čajovým podnosem.

„Kde je, kde?" promluvil jedva slyšným hlasem náš hrdina, ukazuje prstem na místo, nabídnuté včera hostovi.

Petruška z počátku neodpovídal, ba ani nepohlédl na svého pána a jen obrátil oči do kouta na pravo, tak že pan Goljadkin sám byl přinucen pohlédnouti do kouta na pravo. Ostatně po nějaké chvilce Petruška odpověděl sypavým, hrubým hlasem, že pán není doma.

„Hlupáku! Vždyť já jsem tvůj pán, Petruško!" odvětil pan Goljadkin trhaným hlasem a vyvalil oči na svého sluhu.

Petruška opět neodpověděl, jen pohlédl na pana Goljadkina tak, že tento se zapálil až po uši; pohlédl na něho s jakousi urážlivou výčitkou, málem podobnou k nadávce. Panu Goljadkinu až ruce sklesly. Konečně Petruška oznámil, že druhý odešel už před půldruhou hodinou, že nechtěl čekat.

Odpověď byla pravděpodobná; bylo vidět, že Petruška nelhal, že urážlivý pohled jeho a slovo druhý, jehož užil, byly jen následek vši té známé hnusné okolnosti, ale nicméně chápal, ačkoli dosti neurčitě, že tu není všechno v pořádku a že mu osud hotoví ještě nějaký dárek, ne zcela příjemný. „Nu, uvidíme," pomyslně si v duchu, „uvidíme, všemu tomu přijdeme na kloub. — Ach, Bože můj!" zastenal k závěrku již docela jiným hlasem; „proč jen jsem ho pozval, proč jsem to všechno dělal? Vždyt sám opravdu strkám hlavu do jejich zlodějského oka, sám si provaz na sebe pletu. Ach ty hlavo, hlavo! Ani zdržeti se nedovedeš, abys se nepodřekl jako chlapec nějaký, jako písařík nějaký, jako nedůstojná chamrad' nějaká, hadr, veteš nějaká prohníla, klepno jedna, babo jedna!... Ach vy svatí moji! I veršíky dareba napsal a z lásky se mně vyznával! Jak bych mu tento... Jak bych mu, darebovi, nějak zdvořile mohl ukázati na dveře, kdyby se vrátil? Rozumí se, jest mnoho různých obrátův a způsobů. Tak a tak, na příklad, při mém nepatrném platu... Anebo ho nějak postrašit, že, na příklad, uváživ to a ono, jsem nucen oznámit, že v polovině měsíce bude třeba zaplatit za byt a stravu a peníze že se musejí dáti napřed. Hm, ne, čert to vezmi, tak to nejde. Tím bych sebe pošpinil! Nebylo by to delikátní. Leda nějak tak to zařídit: navést Petrušku, aby mu Petruška nějak zaslil, aby si ho nevšímal, nahrubil mu a zbaviti se ho takovým způsobem? Poštovati je tak nějak na sebe... Ne, čert to vezmi, tak také ne! Je to nebezpečno a potom, vezme-li se to s takového stanoviska — ovšem, bylo by to nepěkné. Zcela nepěkné! A což když nepřijde? I to nebude dobře. Včera večer jsem se mu podřekl!... Ech, běda, běda! Špatná je naše věc! Ach já hlava, nešťastná hlava! Nemůžeš si zapamatovat, co se sluší, rozumu sobě do hlavy vbít nemůžeš! Což když přijde a odřekne? Dej Bože, jen aby přišel. Velice bych byl rád, kdy by přišel..."

Tak přemítal pan Goljadkin, srkaje svůj čaj a neustále pohlížeje na hodiny na stěně.

„Tři čtvrti na devět; je čas, abych šel. Co tam bude, co bude opět? Přál bych si vědět, co zvláštního se tu vlastně tají — jejich cíl, směr, různé jejich háčky. Dobře by bylo zvědět, k čemu vlastně směřují

všichni ti lidé a který bude jejich první krok..."

Pan Goljadkin se nemohl déle zdržeti, odhodil nedokouřenou dýmku, oblekl se a pustil se do úřadu, chtěje odhaliti, bude-li možno, nebezpečí a o všem se přesvědčiti svou vlastní přítomností. A nebezpečí hrozilo; to už sám věděl, že nebezpečí hrozí.

„Však uvidíme... však my tomu přijdeme na kloub," mluvil pan Goljadkin, snímaje plášť a kaloše v předsíni; „hned pronikneme do všech těch záležitostí."

Odhodlav se jednati takovýmto způsobem, náš hrdina uspořádal na sobě šat, přijal výraz slušný a úřední a chtěl už vstoupiti do sousední místnosti, když se náhle v samých dveřích srazil se včerejším svým známým a přítelem. Pan Goljadkin mladší, zdá se, jakoby nebyl spozoroval pana Goljadkina staršího, ačkoli do sebe vrazili skoro nosem. Pan Goljadkin mladší byl bezpochyby zaměstnán, spěchal kamsi, měl na kvap; vzezření jeho bylo tak oficiální, tak dělné, že se zdálo, že každý mohl vyčísti z jeho tváře, že je vyslán kamsi na zvláštní rozkaz přednostův.

„Ach, to jste vy, Jakube Petroviči!" zvolal náš hrdina, chopiv svého včerejšího hosta za ruku.

„Později, později, odpusťte, později mi to povíte," zvolal pan Goljadkin mladší, snaže se vykročiti v před...

„Ale dovolte; vždyť jste, tuším, chtěl, Jakube Petroviči, tento..."

„Co? Jen, prosím, rychle."

Tu se včerejší host pana Goljadkina zastavil, jakoby z přinucení a nechtě, a nastrčil ucho až k samému nosu pana Goljadkina.

„Musím vám říci, Jakube Petroviči, že se divím vašemu jednání... jednání, jehož bych vlastně ani nemohl očekávati."

„Všechno má svůj způsob. Jděte k sekretáři jeho excellence a potom učinite oznámení, jak se sluší a patří, panu správci kanceláře. Máte nějakou žádost?"

„Já vskutku nevím, Jakube Petroviči! Vy mne prostě uvádíte do rozpaků, Jakube Petroviči! Bud' mne nepoznáváte, anebo žertujete podle přirozené veselosti vaší povahy."

„Ach, to jste vy!" zvolal pan Goljadkin mladší, jako by si byl teprve nyní jak náleží povšimnul pana Goljadkina staršího. „Tak to jste vy? Nu což, dobře jste se vyspal?"

Tu se pan Goljadkin mladší malounko usmál — oficiálně, úředně se usmál a dokonce ne tak, jak by se patřilo (neboť nemůže být pochybnosti, že byl zavázán k díkům panem Goljadkinem starším); pousmáv se tedy oficiálně, úředně, podotknul, že ho velice těší, že se pan Goljadkin starší dobře vyspal, pak se trochu naklonil, přestoupil nohama několikrát na místě, ohlédl se v pravo, v levo, potom sklopil oči k zemi, zamířil bokem do dveří a zašeptav na kvap, že jde za zvláštním poručením, vklouznul do sousedního pokoje a zmizel.

„Tu to máme!" zašeptal náš hrdina, zůstav na okamžik jako zkamenělý. „Tu to máme! Takové tedy okolnosti jsou zde!" Tu pan Goljadkin pocítil, jakoby mu mravenci lezli po těle. „Ostatně," pokračoval v duchu, ubíraje se do své kanceláře, „vždyť jsem už dávno mluvil o této okolnosti, už dávno jsem tušil, že je tu na zvláštní poručení, a sice včera jsem pravil, že ten člověk je tu na něčí zvláštní poručení."

„Dokončil jste, Jakube Petroviči, včerejší listinu?" optal se Anton Antonovič Sětočkin pana Goljadkina, když si usedl vedle něho. „Máte ji zde?"

„Tady," zašeptal pan Goljadkin, hledě na svého nejbližšího představeného trochu rozpačitým pohledem.

„Proto. Ptám se z té příčiny, že se Andrej Filippovič už dvakrát po ní sháněl. Může se státi každou chvíli, že jeho excellence pro ni pošle..."

„Ne, vždyť je hotova ..."

„Nu, dobře."

„Já myslím, Antone Antonoviči, že jsem vždycky konal svou povinnost, jak náleží a jsem vždycky dbalý věcí, které mně uloží moji představení, že pracuju o nich horlivě."

„Ano. A co tím vlastně chcete říci?"

„Já nic, Antone Antonoviči. Chtěl jsem, Antone Antonoviči, jen vysvětlit, že já... to jest, chtěl jsem se vyjádřit, že časem zlý úmysl a závist nikoho neušetří a vyhledávají pouze svou každodenní odpornou potravu..."

„Odpusťte, já vám ne zcela dobře rozumím. Na kterou osobu nyní narážíte?"

„Chtěl jsem totiž říci, Antone Antonoviči, že kráčím přímou cestou a opovrhuju cestami okolními, že nejsem intrikán, a že se tím, bude-li mně dovoleno tak se vyjádří ti, mohu zcela spravedlivě honositi."

„Ano, to je pravda a, na kolik aspoň já mohu soudit, uznávám vaše mínění za úplně správné. Avšak dovolte, Jakube Petroviči, i mně poznámku, že v dobré společnosti se nedopouští dotýkati se osobností; spílá-li se mi za mé nepřítomnosti — a koho pak nepomluví za zády? — jsem hotov snést to; ale přímo do očí, to už odpusťte; já aspoň, milý pane, nestrpím, aby se mně mluvily drzosti přímo do očí. Já jsem, milý pane, sešedivěl ve státní službě a na svá stará kolena nedovolím, aby se mně mluvily drzosti..."

„Ale ne, Antone Antonoviči; vidíte Antone Antonoviči, vy jste mně tuším neporozuměl dobře. Vždyť já, Antone Antonoviči, mohu si pokládati jen za čest, když..." „Nu, prosím abyste i nás měl za omluveny. Jsme ze staré školy. Abychom se učili podle nové, podle vaší školy, na to je pozdě. Ve službách vlasti stačilo nám, tuším, dosud rozumu. Jak sám snad víte, pane můj, mám odznak za dvacetipětiletou bezúhonnou službu."

„Jsem - přesvědčen, Antone Antonoviči, jsem úplně přesvědčen. Ale o tom jsem nemluvil; měl jsem jen na mysli masku, Antone Antonoviči."

„Masku?"

„Vy už opět... bojím se, že opět si vyložíte docela jinak smysl mých řečí, Antone Antonoviči. Já rozvíjím pouze thema, to jest chci provést ideji, Antone Antonoviči, že lidé, nosící masku, nejsou nyní řídkostí a že těžko nyní poznati člověka pod maskou."

„Nu, abych vám řekl, není to zrovna nic obtížného. Někdy je to dosti lehké a netřeba chodit dlouho hledat."

„Ne, Antone Antonoviči, víte, chci říci o sobě, že já na příklad беру na sebe masku jen tehda, když je jí třeba, to jest pouze na maškarní ples a do veselých společností a míním to doslovně, ale že se nemaskuju před lidmi každodenně, což rozumím ve smyslu přenešeném. To je, co jsem chtěl říci, Antone Antonoviči."

„Nu, nechme toho prozatím všeho; nemám na to ani času," pravil Anton Antonovič vstávaje se svého místa a sbíraje jakési listiny, jichž potřeboval pro zprávu jeho excellenci. „A co se vás týče, myslím, že se všecko vysvětlí svým časem. Sám pak uvidíte, na koho si stýskati a koho viniti. A s tím prosím co nejuctivěji, abyste mne zbavil od dalšího soukromého vysvětlování a povídání, jež překáží úřadování."

„Ale ne, Antone Antonoviči, já..." obrátil se pan Goljadkin, trochu zblednuv, za odcházejícím Antonem Antonovičem; „já jsem, Antone Antonoviči, nemyslel tento... Ale co je to?" pokračoval už sám pro sebe náš hrdina, když zůstal samotén. „Jaký vítr tady zavanul a co znamená tento nový háček?"

V tutéž chvíli, kdy zaražený a na polo zničený náš hrdina se chystal rozřešiti sobě tuto novou hádanku, v sousední komnatě se ozval šumot, objevil se jakýsi úřední ruch, dvěře se otevřely a Andrej Filippovič, jenž před malou chvilkou odešel za služební záležitostí do kabinetu jeho excellence, objevil se udýchaný ve dveřích a zavolal pana Goljadkina.

Pan Goljadkin, jenž věděl, oč běží, a nechtěl nechat čekat Andreje Filippoviče, vyskočil se svého místa, ve spěchu, jak se sluší a patří, upravil a urovnal dokonale žádaný svazek listin a sám se hotovil odebrati se spolu s Andrejem Filippovičem se svými akty do kabinetu jeho excellence. Náhle skoro pod rukou Andreje Filippoviče, jenž stál v tu dobu v samých dveřích, vklouznul do kanceláře pan Goljadkin mladší, udýchaný a celý urícený od služby, s vážným, čistě úředním vzezřením a přímo přiběhl k panu Goljadkinu staršímu, jenž se nejméně nadál podobného úkolu.

„Listiny, Jakube Petroviči, listiny... jeho excellence se ráčil ptáti, máte-li je připravené," zaštěbetal polohlasem a ve spěchu přítel pana Goljadkina staršího. „Andrej Filippovič vás čeká."

„Vím i bez vás, že čeká," odpověděl pan Goljadkin starší také po šeptu a ve spěchu.

„Ne, Jakube Petroviči, to nemyslím; dokonce ne, Jakube Petroviči; cítím s vámi, Jakube Petroviči, a jsem naplněn účastenstvím."

„Jehož, prosím co nejuctivěji, abyste mne zbavil. Dovolte, dovolte..."

„Rozumí se, přeložíte je obálkou na vrch, Jakube Petroviči, a třetí stránku založte... Dovolte, Jakube Petroviči..."

„Ale dovolte přec..."

„Vždyť tadyhle je inkoustová skvrna, Jakube Petroviči; všimnul jste si té skvrny?"

Tu Andrej Filippovič zavolal podruhé pana Goljadkina.

„Hned, Andreji Filippoviči, jen tuhle trochu... Ale ctěný pane, rozumíte-li po rusky?"

„Nejlépe bude nožičkem seškrabat, Jakube Petroviči; jen se na mne spolehněte. Raději se toho ani nedotýkejte, Jakube Petroviči, a na mne spolehněte... Já tuhle trochu nožičkem..."

Andrej Filippovič po třetí zavolal pana Goljadkina.

„Ale dovolte, kde je tu jaká skvrna? Vždyť zde tuším není nikde nijaká skvrna?"

„Ohromná, skvrna, vidíte! Tady — dovolte — tuhle jsem ji viděl; vidíte, dovolte... jen mně dovolte, Jakube Petroviči, já trochu nožičkem... z účastenství k vám Jakube Petroviči, z čistého srdce trochu nožičkem... tak, vida a hotovo."

Tu pan Goljadkin mladší z nenadání přemohl pana Goljadkina staršího v okamžitém zápase, jenž mezi nimi vznikl a rozhodně proti jeho vůli zmocnil se listiny, žádané přednostou. Avšak místo toho, aby seškrabal skvrnu nožičkem z čistého srdce, jak věrolomně ubezpečoval pana Goljadkina staršího, rychle ji složil, strčil si pod paží, dvěma skoky se octnul vedle Andreje Filippoviče, který nespozoroval ani jednoho z jeho kousků a letěl s ním do ředitelovy kanceláře. Pan Goljadkin starší zůstal jako přikovaný na místě, drže v ruce nožiček, jakoby se chystal něco škrabat...

Náš hrdina nechápal ještě náležitě své nové situace. Nevzpamatoval se dosud. Pocítil sice ránu, ale myslil, že je to jen tak. V strašné, nevýslovné úzkosti trhnul sebou konečně s místa a letěl přímo do kabinetu ředitelova, prose Boha cestou, aby to všechno vypadlo dobře. V posledním pokoji před ředitelovou kanceláří div nevrátil do Andreje Filippoviče a svého jmenovce. Oba se už vraceli. Pan Goljadkin ustoupil na stranu. Andrej Filippovič byl veselý a usmíval se. Jmenovec pana Goljadkina staršího také se usmíval, vrtěl se a chvátil drobnými krůčky v uctivé vzdálenosti od Andreje Filippoviče a cosi s nadšením ve tváři mu šeptal do ucha, načež Andrej Filippovič co nejvíce blahosklonně kýval hlavou.

V jednom okamžiku náš hrdina pochopil celou situaci. Sluší podotknouti, že jeho práce (jak později zvěděl) vynikla nade všechno očekávání jeho excellence a byla hotova právě v době, kdy jí bylo nevyhnutelně třeba. Jeho excellence byl krajně spokojen. Vypravovalo se, že jeho excellence dokonce i poděkoval panu Goljadkinu mladšímu a sice vřele poděkoval; pravil, že si při příležitosti na něho vzpomene a nikdy ho nezapomene...

Rozumí se, že první věcí pana Goljadkina bylo protestovat, protestovat všemi silami, do poslední možnosti. Celý skoro bez sebe a bledý jako smrt přiletěl k Andreji Filippoviči. Ale Andrej Filippovič, uslyšev, že záležitost pana Goljadkina jest čistě soukromá záležitost, oznámil mu, že ho nebude poslouchat, podotýkaje, že nemá ani minuty svobodného času ani na své vlastní potřeby.

Suchost tonu a příkrost odepření překvapily pana Goljadkina.

„Zkusím to raději s jiné strany... půjdu raději k Antonu Antonoviči..."

Na neštěstí pana Goljadkina Anton Antonovič byl pryč; byl také kdesi čímsi zaměstnán. „Vida, nebylo bez úmyslu, když žádal, abych ho zbavil od vysvětlování a povídání!" pomyslil si náš hrdina. „Vida, kam mířil, starý lišák! V takovém případě nezbyvá, než odvážit se s prosbou přímo k jeho excellenci."

Doposud bledý a cítě úplný zmatek ve své hlavě, tak že byl v nesnážích, čeho se nejdříve uchopit, sedl si na židli. „Bylo by neskonale lépe, kdyby to všechno bylo jen tak nějak," přemítal stále v duchu. „Vždyť opravdu takový ničemný skutek byl přímo k víře nepodobný. Je to jednak nesmysl a jednak vždyť se to ani přihoditi nemůže. Bezpochyby se mu to jen zdálo aneb se stalo něco jiného, než co se skutečně stalo; anebo na konec já sám jsem šel s listinou... a sám sebe jsem tam přijal za někoho jiného... slovem, to je nemožná věc."

Sotva že pan Goljadkin rozhodl, že jest to zhola nemožná věc, vletěl náhle do kanceláře pan Goljadkin mladší s listinami v obou rukou i pod pažďím. Promluvil mimochodem několik nutných slov s Andrejem Filippovičem, prohodil ještě tu a tam slůvko, řekl laskavé slovíčko jednomu, a k druhému se obrátil po kamarádsky, načež, nemaje patrně času na zbytek, pan Goljadkin mladší chtěl už vyběhnouti z kanceláře, ale na štěstí pana Goljadkina staršího zastavil se u samých dveří a dal se mimochodem do řeči s dvěma

nebo třemi mladými úředníky, s kterými se tu setkal náhodou. Pan Goljadkin starší přiletěl přímo k němu. Sotva že pan Goljadkin mladší spozoroval manévr pana Goljadkina staršího, začal se ihned starostlivě ohlížeti, kam by mohl co nejrychleji ufouknout. Ale náš hrdina už držel za rukáv svého včerejšího hosta. Úředníci, stojící kolem obou titulárních radů, se rozestoupili a se zvědavostí očekávali, co bude dále. Starý titulární rada dobře chápal, že příznivé smýšlení není teď na jeho straně, dobře chápal, že se intrikuje proti němu; tím více bylo tedy nyní třeba zjednat si vážnosti. Okamžik byl rozhodný.

„Nu?“ ozval se pan Goljadkin mladší, dosti drze pohlédna na pana Goljadkina staršího.

Pan Goljadkin starší jedva dýchal.

„Nevím, ctěný pane,“ začal, „jakým způsobem vysvětlíte nyní své podivné chování vůči mně?“

„Nu? Pokračujte.“ Tu se pan Goljadkin mladší ohlédnul vůkol sebe a mrknul na stojící vedle úředníky, jakoby jim dával znamení, že nyní teprve začne pravá komedie.

„Drzost a nestoudnost vašeho jednání vzhledem ke mně i v tomto případě ještě více vás usvědčuje, ctěný pane, nežli všechna má slova. Nespoléhejte na svou hru; vaše hra je chatrná.“

„Nu, Jakube Petroviči, nyní mně tedy povězte, jak jste se vyspal?“ odpověděl pan Goljadkin mladší, přímo hledě do očí panu Goljadkinu staršímu.

„Vy, ctěný pane, se zapomínáte!“ zvolal úplně zmatený titulární rada, jenž už necítil pod sebou ani podlahy. „Doufám, že změníte ton...“

„Došinko má!“ pravil opět pan Goljadkin mladší, ušklibnuv se dosti neslušně na pana Goljadkina staršího, a náhle, zcela neočekávaně, jakoby mu chtěl zalichotit, štípnul ho dvěma prsty do pravé, dosti kypré tváře.

Náš hrdina vzplanul jako oheň.

Sotva že přítel pana Goljadkina staršího spozoroval, že protivník jeho, třesa se na všech údech, němý od ztrnutí, červený jako rak a vehnaný až do krajních mezí trpělivosti, může se odhodlati k formálnímu útoku, ihned ho v tom předešel způsobem co nejnestoudnějším. Popleskal ho ještě dvakrát po tváři, polehtal ho dvakrát, pohrál si s nehybným a od zběsilosti ztrnulým panem Goljadkinem takovým způsobem ještě několik sekund na nemalou potěchu dívající se mládeže, načež s drzostí, která, musila pobouřiti duši, štouchnul pana Goljadkina staršího do okrouhlého břicha a s úsměvem nad míru jedovatým, daleko bijícím prohodil: „Hlouposti, brachu Jakube Petroviči, hlouposti! Chytračit budeme spolu, Jakube Petroviči, chytračit.“ Potom, dříve než se náš hrdina mohl třeba jen trochu vzpamatovati od posledního útoku, pan Goljadkin mladší, pousmáv se malounko na stojící kolkolem diváky, přijal na sebe náhle opět výraz člověka zaneprázdněného, výraz dělný, čistě oficiální, spustil oči k zemi, skrčil se, smrsknul se, a prohodiv ve spěchu „Jdu za zvláštním poručením“, mrsknul svou krátkou nožkou a vklouzl do sousedního pokoje.

Náš hrdina nevěřil očím a dosud nebyl s to, aby se vzpamatoval.

Konečně se vzchopil. Poznav v okamžiku, že je ztracen, že je ponížen, že pošpinil sebe a potřásl svou pověst, že se stal předmětem posměchu a pohrdání za přítomnosti cizích osob, že byl zrádně zostuzen tím, koho ještě včera počítal za prvního a nejspolehlivějšího svého přítele, slovem, že všechny provazy se strhaly — to poznav, pan Goljadkin rozběhl se za svým nepřítelem. V ten okamžik už nechtěl ani přemýšlet o svědcích svého zostuzení. „Jsou všichni smluveni,“ mluvil sám k sobě, „jeden se drží druhého, a jeden druhého štve na mne.“

Avšak proběhnuv asi deset kroků, náš hrdina seznal docela jasně, že všeliké pronásledování by bylo marné a zbytečné, pročež se vrátil.

„Však mi neujdeš,“ myslil si; „padneš svým časem do pasti, odpyká vlk ovčí slzy.“

Se zlostnou chladnokrevností a s energickou rozhodností pan Goljadkin došel k židli a usedl na ni. „Neujdeš,“ pravil si opětně.

Nyní už nešlo o nějakou trpnou obranu: páchlo čímsi rozhodným, útočným, a kdo viděl pana Goljadkina v tu minutu, jak celý červený a jedva ovládaje své rozčilení, bodl pérem do kalamáře, a s jakým vztekem počal psát na papíře, ten mohl už předem usoudit, že tato věc neprojde jen tak a nemůže se urovnati nějakým prostým babským způsobem. V hloubi duše své složil si jisté rozhodnutí a v hloubi srdce svého se zapřísáhl, že je provede.

Abychom řekli pravdu, on sice ještě nevěděl docela dobře, jak má jednat, či ještě lépe řečeno, vůbec

ještě nic nevěděl; ale to nevadilo. „Samozvanstvím a nestoudností, milý pane, za našich dob se už nedoděláte úspěchu. Samozvanstvo a nestoudnost, milý pane můj, nevedou k dobrému, jen k oprátce přivádějí. Jediný Griška Otrepjev, milý pane, dosáhl úspěchu samozvanstvím, oklamav slepý lid, a i to ne na dlouho.“

Nedbaje této poslední okolnosti pan Goljadkin se rozhodl, že počká do té doby, dokud maska nepadne s některých tváří a neprozradí tu a tam něco. K tomu bylo třeba, aby předně co nejrychleji uběhl čas úřadování; do té doby náš hrdina se rozhodl, že nepodnikne nic. Potom však, až uběhne čas úřadování, učiní jisté opatření. A až učiní toto opatření, pak už bude vědět, jak má jednat, jak rozvinouti celý plán své činnosti, aby srazil roh hrdosti a rozmáčknuv zmiji, hryzoucí prach v malomocném opovržení. Dovoliti však dráti sebe jako hadr, o nějž si otírají zablácené boty, pan Goljadkin nemohl. K tomu nemohl svoliti, zejména v tomto případě ne. Kdyby nebylo poslední urážky, náš hrdina snad by se ještě odhodlal potlačiti své rozhorlení, snad by se i tentokrát ještě odhodlal mlčet, pokořiti se a neprotestovati příliš horlivě. Trochu by si o tom promluvil, přednesl by své nároky, dokázal by, že je práv, pak by ustoupil o krok a potom ještě by trochu ustoupil, pak by projevil své srozumění a konečně, zejména kdyby protivná strana slavnostně uznala, že on jest práv, snad by se i smířil, snad by obrátil hněv na milost, ano — kdož ví — snad by se zrodilo opět nové přátelství, pevné, vroucí přátelství, ještě širší, než včerejší přátelství, tak že toto přátelství mohlo by konečně úplně zatemniti nepříjemnost, vznikající z dosti nemístné a nápadné podobnosti dvou osob, tak že by oba titulární radové byli úplně spokojeni a prožili by tak do sta let, atd.

Povíme na konec všechno: pan Goljadkin počínal už trochu litovat, že začal hájiti sebe a právo své, začez se mu ihned dostalo nepříjemnosti. „Kdyby on se byl pokořil,“ přemítal pan Goljadkin, „kdyby řekl, že jen žertoval — odpustil bych mu, a ještě víc bych mu odpustil, jen kdyby se k tomu hlasitě přiznal. Ale jako hadr se nedám rozdíratí. Nedal jsem se rozdíratí jinším lidem, tím méně dovolím, aby se směl o to pokusiti člověk zkažený. Nejsem hadr; já, pane, nejsem hadr!“

Slovem, náš hrdina se rozhodl. „Vy sám, milý panečku, jste vinen!“ Rozhodl se tedy, že bude protestovat a sice protestovat všemi silami do poslední možnosti. Takový už byl člověk! Dát si ubližovati, k tomu nikterak nemohl svolit; tím méně mohl dovolit, aby ho rozdírali jako hadr a k tomu ještě dovoliti to člověku úplně zkaženému.

Nepřeme se ostatně, nepřeme se. Možná, kdyby někdo chtěl, kdyby se na příklad někomu mermocí zachtělo obrátiti v hadr pana Goljadkina, že by ho obrátil, a obrátil by ho bez odporu a bez trestu (pan Goljadkin sám to časem pocítoval) i vznikl by hadr a ne Goljadkin, sprostý, špinavý hadr by vznikl; ale tento hadr by nebyl obyčejný hadr, byl by to hadr ctižádostivý, byl by to hadr nadšený a plný citů, a třebas jeho ctižádosti i city byly by pokorné a hluboko ve špinavých skladkách onoho hadru ukryté, přec by to byl hadr plný citů.

Hodiny trvaly nad míru dlouho; konečně odbily čtyři. Brzy na to všichni vstali a spolu s přednostou odebrali se domů. Pan Goljadkin vmísil se do zástupu; zrak jeho nedřimal a on nespouštěl s očí, koho mu bylo třeba. Konečně náš hrdina uviděl, že jeho přítel přiběhl ke kancelářským sluhům, kteří podávali pláště, a podle nízkého zvyku svého vrtěl se kolem nich, čekaje, až mu podají jeho plášť. Okamžik byl rozhodný. Pan Goljadkin s těží se protlačil zástupem, a nechtěje se opozditi, také se počal sháněti po plášti. Avšak sluhové podali plášť dříve příteli a soudruhu pana Goljadkina, protože i zde už se uměl přilísati, uměl podlézti, našeptat a provésti podlost.

Obleknuv plášť, pan Goljadkin mladší pohlédl ironicky na pana Goljadkina staršího, počínaje si takovým způsobem zcela otevřeně a směle naproti němu, potom se vrozenou sobě drzostí ohlédl se kolem, oběhl — bezpochyby aby zůstavil po sobě dobrý dojem — všechny úředníky, prohodil slovíčko k jednomu, druhému cosi pošeptal do ucha, uctivě zalichotil třetímu, čtvrtému poslal úsměv, pátému podal ruku a vesele sklouznul dolů po schodech.

Pan Goljadkin starší za ním a k nevýslovné své radosti skutečně ho dohnal na posledním stupni a chopil ho za límec u pláště. Zdálo se, že pan Goljadkin mladší trochu se zalekl a pohlédl kolem sebe s rozpačtým pohledem.

„Jak vám mám rozumět?“ zašeptal konečně slabým hlasem panu Goljadkinu.

„Velectěný pane! Jste-li skutečně poctivý člověk, doufám, že si vzpomenete na naše včerejší přátelské styky,“ promluvil náš hrdina.

„Ach, ano. Nu, jakž? Dobře jste se vyspal?“

Jazyk pana Goljadkina staršího zkameněl na okamžik vztekem.

„Já jsem se vyspal dobře... Ale dovolte, abych vám řekl, velectěný pane, že vaše hra je nad míra

spletená."

„Kdo to tvrdí? To říkají moji nepřátelé," odpověděl trhaně ten, jenž se nazýval panem Goljadkinem a zároveň s těmi slovy nenadále se vytrhl ze slabých rukou pravého pana Goljadkina. Vytrhnuv se, seskočil se schodů, ohlédl se kolem, spatřil drožkáře, přiběhl k němu, sedl na drožku, a v okamžiku zmizel panu Goljadkinu staršímu s očí.

Zoufalý a všemi opuštěný titulární rada také se ohlédl kolem, ale druhého drožkáře tu nebylo. Pokusil se běžeti za uprchlíkem, ale kolena mu klesala. Se sklopenou tváří, s otevřenými ústy, zničený, skrčený, bez moci a síly opřel se o kandelábr a zůstal tak několik minut státi na chodníku. Zdálo se, že všechno je ztraceno pro pana Goljadkina...

Hlava IX.

Všechno patrně, ba i sama příroda se vyzbrojila proti panu Goljadkinu; ale on dosud byl na nohou a nebyl ještě poražen. Sám pocítoval, že není poražen. Byl hotov podniknouti boj. Počal si s takovým citem a s takou energií tříti ruce, když se vzpamatoval z prvního překvapení, že z pouhého pohledu na pana Goljadkina bylo možno souditi, že neustoupí.

Nebezpečí bylo však před samým nosem, bylo očividné; pan Goljadkin i to chápal. Ale jak se chopit onoho nebezpečí? To byla otázka. Mihnula se v hlavě pana Goljadkina dokonce na okamžik i myšlénka, neměl-li by to všechno prý nechat jen tak, neměl-li by prostě ustoupit? Neboť co z toho? Nic! Zůstanu stranou, jako by se mne netýkalo — přemýšlel pan Goljadkin — propustím všechno mimo sebe; mne se to netýče a dost. Snad i on se své strany ustoupí. Povrtí se, dareba, povrtí a ustoupí. Tak to bude. Svou mírností zvítězím. A kde je vlastně nebezpečí? A jaké nebezpečí? Přál bych si, aby mně někdo ukázal v této záležitosti nějaké nebezpečí. Hloupost! Praobyčejná věc!...

Tu však se chod myšlének pana Goljadkina přetrhl, slova mu zemřela na jazyku; ba i vyspílal si za takové pomyšlení, a usvědčil se okamžitě v nízkosti a zbabělosti za takovou myšlénku; ale záležitost jeho se proto přece nehnila ani s místa. Cítil, že v tuto chvíli bylo naprosto nutno odhodlati se k něčemu, ba pocítoval, že by dal mnoho za to, kdyby mu nyní někdo řekl, k čemu se vlastně má odhodlati. Jak to uhodnouti? Ostatně nebylo ani kdy hádat. Pro všechnen případ, aby netratil času, vzal drožkáře a letěl domů.

„Co, jak je ti nyní?" pomyslíl si sám o sobě, „jak se ráčíte nyní cítit, Jakube Petroviči? Co budeš dělat? Co nyní podnikneš, ty čtveráku, ty darebo? Dotáhl jsi to až do konce a nyní pláčeš, nyní fňukáš!"

Tak dráždil sám sebe pan Goljadkin, poskakuje na sedadle třaslavé drožky. Panu Goljadkinu působilo jakousi hlubokou rozkoš, ba až smyslnou rozkoš, že se mohl nyní dráždit a jítřiti takovým způsobem své rány.

„Kdyby tak nyní" — uvažoval dále — „přišel nějaký kouzelník anebo kdyby se přihodilo nějak úřední cestou, že by mu řekli: Dej sem, Goljadkine, prst pravé ruky a budeme kvít; nebude drahého Goljadkina a ty budeš šťasten, jen prst tě to bude stát — dal bych prst, zcela jistě bych jej dal, ani bych oko nezamhouřil... Ech, aby to čerti vzali!" zvolal konečně zoufalý titulární rada. „Nač to všechno? Bylo třeba, aby se to sběhlo? A sice zrovna takhle? Nebylo možno, aby se bylo sběhlo něco jiného? Všechno bylo tak pěkně s počátku, všichni byli spokojeni a šťastni; ale ne, musí se něco semlít! Ale ostatně slovy se nic nepořídí. Musí se jednat!"

Takovým způsobem pan Goljadkin skoro se odhodlav na cosi, přišel domů, chopil se bez prodlení dýmky a jal se kouřiti ze vsí síly, vypouštěje klubka dýmu na pravo i na levo, přebíhaje ve značném rozčilení po komnatě z jednoho konce do druhého. Petruška zatím počal prostírat na stůl. Konečně však se pan Goljadkin rozhodl úplně, odhodil znenadání dýmku, hodil na sebe plášť, řekl, že nebude obědvati doma, a vyběhl ven z bytu. Na schodech dohonil ho udýchaný Petruška, drže v ruce klobouk, jež byl pán zapomněl. Pan Goljadkin vzal klobouk a měl už v úmyslu nějak se ospravedlniti v očích Petrušky, aby si snad nepomyslil něco zvláštního, jako na př., co že je to za příhodu, že klobouk zapomněl a t. d. — ale poněvadž se Petruškovi nezachtělo ani vzhlednouti na pána, nýbrž hned zase odešel, proto i pan Goljadkin bez dalšího vysvětlování dal si klobouk na hlavu, seběhl se schodů a bruče sám pro sebe, že se všechno snad obrátí k dobrému, a vůbec všechno se nějak upraví (ačkoli, mimochodem řečeno, dobře cítil, jak ho i paty zebou), vyšel na ulici, najal drožkáře a letěl k Andreji Filippoviči.

„Ostatně nebude snad lépe až zejtra?" pomyslíl si pan Goljadkin, chápaje se provázku od zvonku u dveří bytu Andreje Filippoviče. „Co mu také povím zvláštního? Zvláštního tu nic není. Záležitost taková nepatrná; a vskutku vždyť je ta záležitost opravdu nepatrná, nicotná, to jest skoro nicotná záležitost... Tak vida, jaká je to vlastně záležitost..."

Ale náhle pan Goljadkin trhnul za zvonek, zvonek zazvonil a uvnitř ozvaly se čísi kroky... Tu pan Goljadkin div sám sebe neproklel, z části za svou náhlost a smělost. Nedávné nepříjemnosti, na něž pan

Goljadkin div nezapomněl pro různé záležitosti, a výstup s Andrejem Filippovičem — to vše mu přišlo na mysl. Utéci bylo však pozdě: dvěře se otevřely.

Na štěstí pana Goljadkina oznámili mu však, že Andrej Filippovič domů z úřadu ani nepřišel a že doma neobědvá.

„Vím, kde obědvá; obědvá u Izmajlovského mostu,“ pomyslně si náš hrdina a hrozně se potěšil. Na otázku sluhy, co má oznámiti pánovi, odpověděl: „Víš, přítelíčku, je dobře; já sem, přítelíčku, zajdu po druhé,“ a skoro s jakousi bodrostí seběhl se schodů.

Když vyšel na ulici, rozhodl se, že povoz propustí, a zaplatil drožkáři. Když pak drožkář požádal za přídavek, protože prý čekal dlouho a koně k vůli jeho milosti nešetřil, dal mu nádavkem pětáček a dosti rád; sám pak šel pěšky.

„Ovšem, věc je taková,“ uvažoval pan Goljadkin, „že není možná nechat ji jen tak. Ale když se uváží, když se důkladně uváží, nač se tu vlastně namáhat? Opravdu, vezme-li se věc kolem a kolem, nač se mám vlastně namáhat? Nač se lopotit, pachtit, trápit se, mučiti se? Předně věc je odbyta a nedá se odvolat... vždyť jí neodvolám! Uvažme jen: přijde člověk — přijde člověk s náležitým doporučením, řekneme způsobilý úředník, dobrého chování, toliko chudobný a vytrpěl různé nepříjemnosti — všelijaká protivenství — co tedy, vždyť chudoba není neřest; mne se tedy nic netýče, jsem stranou. Nu, opravdu, co za hlouposti? Vyskytl se člověk, samou přírodou tak zřízený, že se podobá jinému člověku jako dvě kapky vody, že je hotová kopie druhého člověka: či nemá jen proto býti přijat do úřadu?! Je-li osud, je-li pouze osud, je-li pouze slepá náhoda tím vinna — má býti proto setřen jako veteš, má mu proto být odeprána možnost sloužiti... Kde potom bude spravedlnost? On je člověk nuzný, odstrčený, zalekaný; tu srdce zabolí, tu káže soustrast, poskytnouti mu pomoci. Ano! Pěkní by to byli představení, kdyby tak soudil?, jako já, darebná hlava! Mám to palici! Mé hlouposti stačilo by časem pro deset lidí. Ne, ne! Dobře udělali a Bůh jim zaplať, že dali útočiště ubohému chudásovi... Nu, dejme tomu, na příklad, že jsme blíženci, že jsme se takovými narodili, že jsme bratří blíženci, a dost — takové to je! Co je tedy na tom? Nic, pranic! Úředníci si mohou přivyknout, a vejde-li kdo cizí do naší kanceláře, dojísta by v takové okolnosti neshledal pranic neslušného a urážlivého. Ba jest v tom dokonce i cosi povznášejícího: jen si pomysleme na příklad, že prozřetelnost boží stvořila — hle — dva docela podobné lidi, a zbožné představenstvo, vidouc prozřetelnost boží, poskytlo útulku dvěma blížencům.“

„Ovšem,“ pokračoval pan Goljadkin, oddechнув si a nachýliv trochu hlavu, „ovšem bylo by lépe, kdyby vůbec nebylo nic takového povznášejícího a také blíženců kdyby nebylo... Čert aby to všecko vzal! Nač jen toho bylo třeba? Jaká potřeba tu mohla být taková zvláštní a bezodkladná?! Pane Bože můj! Vida, jakou kaši tu čerti zavařili! A k tomu ještě jakou má divnou povahu, způsoby takové čtverácké, ošklivé — takový nestyda, podlízavec, obliza, čertů Goljadkin! Možná, že se bude nepěkně chovat a ještě mé příjmení pošpiní, darebák. Teď abych na něho dával pozor a měl o něho starost! Je to kříž! A ostatně co? Co je mně do něho! Dejme tomu, že je darebák, nu, ať si je darebák; za to druhý je poctivá duše. Nechat si bude darebák, já však budu poctivý — a lidé řeknou, že tenhle Goljadkin je darebák, na něho nehleďte a s druhým ho nesměšujte; ale tam ten je poctivý, ctnostný, tichý, nezlobivý, velice spolehlivý v úřadě a hoden povýšení v hodnosti; tak to bude! Nu dobře... ale což když tento... což když si nás tam popletou! Vždyť on je všeho schopen! Ach ty pane Bože můj!... Och on podstrčí člověka, podstrčí, darebák — jako hadřík člověka podstrčí a neuváží, že člověk není hadřík. Ach ty pane Bože můj! Je to neštěstí!..“

Takovým způsobem uvažuje a stýská si, běžel pan Goljadkin, nedbaje cesty a sám skoro nevěda, kam. Vzpamatoval se na Něvském prospektě a to jen proto, že se srazil s jakýmsi mimojdoucím tak obratně a důkladně, až se mu v očích zajiskřilo. Pan Goljadkin, nezdvihaje hlavy, zabručel omluvu, a teprv tehda, když mimojdoucí, zamumlav cosi nepřilíš pochlebného, odešel už hodně daleko, zdvihl nos a rozhlédl se, kde je a co se stalo. Rozhlédnuv se a spozorovav, že se nachází právě vedle onoho hostince, ve kterém si odpočíval, když se připravoval ke zvanému obědu u Olsufija Ivánoviče, náš hrdina pocítil náhle štípání a bodání v žaludku, vzpomněl si, že neobědval, zvaný oběd že ho dnes nikde nečeká a proto, aby netratil drahého času, vyběhl po schodech do restaurace, aby honem něčeho pojedl a nezameškal se. V restauraci bylo všechno sice pořádně drahé, ale tato maličká okolnost nezdržela tentokrát pana Goljadkina; ostatně nebylo ani času, aby se zdržoval podobnými maličkostmi.

V jasně osvětlené síni u stolku, na kterém ležela různorodá hromada všeho toho, čeho užívají k zákusce slušní lidé, stál dosti hustý zástup hostů. Obchodvedoucí sotva stačil nalévat, vydávat pokrmy, přijímat peníze a dávat nazpět. Pan Goljadkin počkal, až dojde na něho řada, a dočkav se, skromně vztáhl ruku k pirohu s rybí nádivkou. Pak odešel do koutka a obrátiv se zády k přítomným, snědl s chutí piroh; když snědl, vrátil se k bufetu, postavil na stůl talířek, a znaje cenu, vytáhl 10 kopejek stříbra a položil je na stůl, čekaje, až obchodvedoucí na něho vzhledne, aby mu ukázal, že tady leží peníze za jeden piroh atd.

„Rubl deset kopejek,“ procedil skrze zuby obchodvedoucí.

Pan Goljadkin se hodně podivil.

„To pravíte mně?... Já... já jsem si tuším vzal jen jeden piroh.“

„Jedenáct jste si bral,“ rozhodně namítl obchodvedoucí.

„Vy... na kolik mohu soudit... vy se, tuším, mýlíte... Já jsem opravdu měl, tuším, jen jeden pirůžek.“

„Já jsem počítal; bral jste jedenáct kousků. A když jste bral, musíte platit; u nás se nic nedává za darmo.“

Pan Goljadkin byl ohromen. „Co je to, dějí se kouzla nějaká nade mnou?“ pomyslnil si. Obchodvedoucí čekal však na rozhodnutí pana Goljadkina; pana Goljadkina obstoupili; pan Goljadkin už sáhl do kapsy pro stříbrný rubl, aby honem zaplatil a tím se zbavil dalších nepřijemností. „Když jedenáct, tak jedenáct,“ myslil si, červenaje se jako rak; „co zvláštního, že jsem snědl jedenáct pirůžků! Člověk má hlad a sní jedenáct pirůžků; ať mu slouží ke zdraví; není se čemu divit a čemu se posmívat...“

Náhle jakoby bylo pana Goljadkina cosi bodlo. Zdvihl oči a rázem pochopil hádanku, pochopil celé kouzlo, v okamžiku rozřešily se všechny jeho pochybnosti... Ve dveřích do sousedního pokoje, skoro zrovna za zády obchodvedoucího a obličejem k panu Goljadkinu, ve dveřích, které náš hrdina pokládá až doposud za zrcadlo, stál jistý človíček — stál on, stál sám pan Goljadkin — ne starý pan Goljadkin, hrdina naší povídky, nýbrž druhý pan Goljadkin, nový pan Goljadkin.

Tento druhý pan Goljadkin nacházel se patrně v nejkrásnějším rozmaru. Usmíval se na pana Goljadkina staršího, kynul mu hlavou, mrkal očkama, přestupoval trochu nožkama, a pohlížel tak, že šustne-li se co, hned zmizí, hned couvne do sousedního pokoje a odtud snad i zadními dveřmi a odbyto... tak že všeliké pronásledování bude marné. V ruce držel poslední kousek desátého pirohu s rybí nádivkou, jež před očima pana Goljadkina strčil do úst a ještě si s chutí mlasknul.

„Zradil mne darebák,“ pomyslnil si pan Goljadkin a zapálil se studem jako oheň. „Ani veřejnosti se nestyděl! Zdali pak ho kdo vidí? Zdá se, že ho nikdo nepozoruje.“

Pan Goljadkin hodil na stůl stříbrný rubl tak, jakoby si byl od něho popálil všechny prsty, a nepozoruje dosti drzého úsměvu obchodvedoucího, úsměvu plného vítězoslavy a spokojené moci, vybral se ze zástupu a běžel ven, na nikoho se neohlížeje.

„Zaplat Bůh, že mne aspoň úplně nezkompromitoval!“ pomyslnil si starší pan Goljadkin. „Zaplat Bůh zloději i osudu, že se všechno ještě tak dobře urovnalo. Jen obchodvedoucí mně nahrubil. Ale což, vždyť byl v právu! Měl dostat rubl deset kopejek, byl tedy v právu. Že prý bez peněz nikomu nic nedávají. Kdyby byl aspoň zdvořilejší, ničema!..“

Vše to mluvil k sobě pan Goljadkin sbíhaje se schodů na ulici. Avšak na posledním stupni se zarazil jako přimražený a náhle se začervenal tak, že mu až slzy vstoupily do očí od návalu uražené cti. Tak stál asi půl minuty jako sloup, pak náhle dupnul nohou a jedním skokem se octnul na ulici a neohlížeje se, jedva dechu popadaje, nedbaje únavy pustil se domů do Šestilávočné ulice.

Doma, ani nesvléknuv úředního obleku, ač bylo jeho zvykem, seděti ve svém pokoji po domácku, ba nevzav ani své obvyklé dýmky, sedl bez prodlení na divan, přitáhl si kalamář, vzal péro, vyndal list poštovního papíru a počal rukou chvějící se vnitřním rozčilením psáti následující psaní:

„Ctěný pane můj, Jakube Petroviči!

Nikterak bych se nechopil péra, kdyby mne okolnosti mé a vy sami, ctěný pane můj, k tomu nepřinutili. Věřte, že pouze nutnost mne přiměla, abych se dal s vámi do takového vysvětlování, a proto především prosím, abyste tento krok můj nepokládá za úmyslnou urážku, nýbrž jen za nezbytný následek okolností, které nás nyní poutají k sobě.“

„Tuším, tak to bude dobře, slušně, zdvořile, ačkoli zároveň i silně a rozhodně. Uražen se tím nebude mít, tuším, proč. A mimo to vždyť jsem v právu,“ pomyslnil si pan Goljadkin, přečítaje, co dosud napsal.

„... Neočekávané a podivné objevení vaše, ctěný pane můj, za bouřlivé noci po hrubém a nezdvořilém výstupu mých nepřátel, jichž jméno zamlčuju z pouhého opovržení, stalo se zárodkem všech nedorozumění, panujících nyní mezi námi. Vaše tvrdošijná vůle, státi na svém a násilím se vedrati v kruh mého bytí a ve všechny mé poměry v praktickém životě vykročuje už za meze, vytknuté prostou zdvořilostí a společenským obcováním. Mám za to, ctěný pane, že by bylo zbytečno připomínati zde, jak jste uloupil mé úřední listiny a mé vlastní, poctivé jméno, abyste tím získal lásku představených, lásku vámi nezaslouženou. Také by bylo zbytečno připomínati zde, jak jste se úmyslně a urážlivým způsobem vyhýbal všelikému vysvětlení, nezbytnému v takovém případě. Konečně, abych už všechno řekl, nezmiňuju se zde o posledním podivném, ba, možno říci, nepochopitelném jednání vašem v kavárně.“

Jsem dalek toho, abych si stýskal na marnou pro mne útratu jednoho ruble stříbra; avšak nemohu nevyjádřiti plného svého rozhořčení při vzpomínce na zjevný útok váš, ctěný pane, na mou čest a k tomu před očima několika osob, mně sice neznámých, ale přece osob, patřících k slušné společnosti..."

„Nezacházím příliš daleko?" pomyslí si pan Goljadkin. „Nebude to mnoho? Není to příliš urážlivé? Ona narážka na slušnou společnost na příklad?... Ale co! Nutno mu ukázati pevný charakter. Ostatně možno mu na konec trochu zalichotit, trochu oleje přilít. Však uvidíme:"

„...Avšak neunavoval bych vás, ctěný pane, tímto listem, kdybych nebyl pevně přesvědčen, že šlechetnost srdečných citů a otevřená, přímá povaha vaše ukážou vám samému prostředky, jak by se dalo napravit, co jste opominul, a uvésti opět vše do starého pořádku.

V plné naději dovoluju si býti přesvědčeným, že si tento list můj nevyložíte způsobem pro vás urážlivým, ale také mi neodepřete písemného vysvětlení této záležitosti a sice po mém sluhovi.

V očekávání mám čest býti, ctěný pane, váš uctivý

sluha J. Goljadkin."

„Teď je všechno dobře. Věc je skončena; došlo i na psaní. Ale kdož je vinen? Sám je vinen: sám dohání člověka, aby vyžadoval písemných dokumentů. A já jsem v právu..."

Když byl pan Goljadkin naposledy přečetl svůj list, složil jej, zapečetil a zavolal Petrušku. Petruška se objevil, jak obyčejně, s ospalými očima a hrozně na cosi rozmrzelý.

„Tuhle, přítelíčku, vezmeš toto psaní... rozumíš?"

Petruška mlčel.

„Vezmeš je a doneseš do kanceláře; tam vyhledáš dežurního úředníka, gubernského sekretáře Vachramějeva. Vachramějev je dnes dežurním. Rozumíš, co ti povídám?"

„Rozumím."

„Rozumím!. Nemůžeš říci: rozumím, pane! Optáš se na úředníka Vachramějeva a vyřídíš mu, že pán prý se mu dává poroučet a uctivě ho prosí, aby se podíval do adresní knihy naší kanceláře, kde prý nyní bydlí titulární rada Goljadkin."

Petruška mlčel a, jak se zdálo panu Goljadkinu, trochu se usmál.

„Tedy optáš se ho, Petře, na adresu, a dovíš se, kde nyní bydlí nově přijatý úředník Goljadkin."

„Slyším."

„Optáš se na adresu, a odevzdáš dle té adresy toto psaní; rozumíš?"

„Rozumím."

„A jestliže tam... kam to psaní odneseš... onen pán, jemuž psaní dodáš... pan Goljadkin totiž... Co se směješ, balvane?"

„Nač bych se smál? Co mně po tom! Já nic. Nemám, proč se smát."

„Nu, jestliže tedy... jestli se ten pán bude ptát, co prý dělá tvůj pán, jak si počíná; bude-li se ptát, co prý tento... nu vůbec, bude-li se něco ptát, ty mlč a odpověz, že pán je prý jako vždycky a prosí od vás odpovědi, vlastnoruční. Rozumíš?"

„Rozumím, pane!"

„Nu tak tedy řekni, že pán je jako vždycky, že prý je zdrav a právě se chystá někam na návštěvu; a od něho že prosím odpovědi písemné. Rozumíš?"

„Rozumím."

„Nu, jdi."

„I tu ještě má člověk práci s tím balvanem. Směje se, směje a dost. Čemu se směje? Nu dočkal jsem se bědy, dočkal jsem se takovým způsobem bědy! Ostatně možná, že se obrátí všechno k dobrému... Ten dareba bude se nyní jistě dvě hodiny loudat, ještě někam zapadne... Ani ho člověk poslat nikam nemůže. Taková nehoda!... taková nehoda člověka stihne!..."

Hrdina náš, cítě takovým způsobem v plném rozsahu svou nehodu, odhodlal se, že bude dvě hodiny passivně očekávati návrat Petruškův. Asi hodinu chodil po světnici, kouřil, potom odložil dýmku a sedl k jakési knížce, pak si lehl na divan, potom se opět chopil dýmky a na konec začal opět přecházeti po světnici. Chtěl také o čemsi uvažovat, ale uvažovati nemohl rozhodně o ničem. Konečně agonie passivního stavu vzrostla do posledního stupně a pan Goljadkin se odhodlal, že se chopí posledního prostředku.

„Petruška přijde teprve asi za hodinu,“ pomyslnil si; „klíč možno odevzdati podomkovi a sám já zatím tento... já zatím prozpytuju svou záležitost, sám ze své strany prozpytuju onu záležitost.“

Netratě času a spěchaje, aby prozpytoval svou záležitost, pan Goljadkin vzal klobouk, vyšel z pokoje, zavřel byt, zašel k podomkovi, odevzдал mu klíč spolu s desetníkem — pan Goljadkin stal se jaksi nápadně štědrým — a zamířil tam, kam mu bylo třeba. Pan Goljadkin šel pěšky, nejprve k Izmajlovskému mostu. Cestou minulo půl hodiny.

Když přišel k cíli své pouti, vstoupil přímo do dvora známého domu a pohlédl na okna příbytku státního rady Berendějeva. Kromě tří oken, zavěšených červenými záclonami, všechna ostatní okna byla tmavá.

„Olsufij Ivánovič patrně nemá dnes hostí,“ pomyslnil si pan Goljadkin; „jsou nyní bezpochyby všichni sami doma.“

Chvilku náš hrdina stál na dvoře a už se chtěl k něčemu rozhodnouti. Avšak nebylo mu patrně souzeno, aby se rozhodl. Pan Goljadkin se vzdal původní myšlénky, máchnul rukou a vrátil se na ulici.

„Nikoliv, sem jsem neměl chodit. Co bych tu dělal?... Raději nyní tento... raději půjdu, a osobně prozkoumám záležitost.“

Tak se rozhodnuv, pan Goljadkin se vydal na cestu ke své kanceláři. Cesta nebyla krátká, kromě toho bylo strašné bláto, a mokřý sníh valil se hustými kločky. Ale pro našeho hrdinu, zdá se, nebylo v tu chvíli nijakých obtíží. Zmohl, je pravda, řádně zmohl a nemálo byl zablácen. „Ale,“ pomyslnil si, „neškodí; aspoň cíl bude dostižen.“

A skutečně pan Goljadkin se už přibližoval k svému cíli. Černá hromada ohromné erární budovy už se černala v dáli před ním. „Stůj,“ pomyslnil si náhle, „kam jdu a co tu budu dělat? Pravda, dovím se snad, kde bydlí; ale Petruška se dojistá mezi tím už vrátil a přinesl mně odpověď. Tak jen zbytečně tratím svůj drahý čas, vždyť už tak jsem utratil množství svého času. Ale nic nevadí; všecko se dá ještě napravit. Anebo, což abych zašel k Vachramějevu? Ne, ne, raději později... Ech, nebylo ani třeba odcházeti z domu. Ale, co si počnu, taková už je má povaha! Zvyk takový, že, ať je třeba nebo ne, věčně se snažím, předběhnouti ku předu... Hm... kolik pak je hodin? Jistě už devět. Petruška se může vrátit a nezastane mne doma. Udělal jsem pěknou hloupost, že jsem odešel... Ech, opravdu, nadělení!“

Upřímně se takovým způsobem přiznav, že provedl pořádnou hloupost, vydal se na zpáteční cestu do Šestilávočné ulice. Přiběhl domů unavený, ztýraný. Hned od podomka zvěděl, že se Petruškovi ani nezdálo, aby se vrátil.

„Tu to máme; vždyť jsem to předvídal,“ pomyslnil si náš hrdina; „a je už devět hodin. Takový darebák! Sedí někde a pije! Pane Bože můj! Dostal se mně pěkný den za podíl!“

Takto uvažuje a stýskaje sobě, pan Goljadkin otevřel si byt, rozsvítil, svlekl se úplně, vykouřil dýmku, a utrmácený, unavený, zemdlelý, hladový ulehl si na divan, očekávaje Petrušku. Svíčka hořela mdle, světlo se míhalo po stěnách... Pan Goljadkin hleděl hleděl, přemýšlel, přemýšlel a konečně usnul, jako zabitý.

Probudil se už pozdě. Svíčka úplně skoro dohořela, čadila a jen jen že ještě nezhasla. Pan Goljadkin vyskočil, sebral myšlénky a připamatoval si všechno, rozhodně všechno. Za přehrádkou ozýval se silný chrapot Petrušky. Pan Goljadkin přiskočil k oknu — nikde ani světélka. Otevřel okeničku — ticho; město jako by bylo vymřelo — spí. Jsou tedy dvě nebo tři hodiny; opravdu: hodiny za přehrádkou hrkly a odbily dvě. Pan Goljadkin vrhl se za přehrádku.

Po dlouhém namahání probudil jakž takž Petrušku a konečně se mu podařilo, že Petruška sedl na posteli. V tu chvíli svíčka zhasla docela. Uplynulo deset minut, než pan Goljadkin našel jinou svíčku a rozsvítil ji. Za tu dobu Petruška usnul znova.

„Darebáku, ničemo!“ rozmrzel se pan Goljadkin, znova ho probouzeje; „vstaneš-li pak, probudíš-li se?“

Po půlhodině namahání pan Goljadkin dosáhl konečně toho, že jeho sluha úplně procitl, a vytáhl ho z přístěnku do světnice. Tu teprve náš hrdina spozoroval, že Petruška byl, jak se říká, na mol opilý a

jedva stál na nohou.

„Ničemo," vykřikl pan Goljadkin, „loupežníku! Hlavu jsi mně srazil! Bože, kam jen mé psaní pohodil? Ach ty, Stvořiteli můj, což jestliže... A proč jen jsem je psal? Bylo mně ho třeba psát? Rozdováděl jsem se, já hlupák, se svou ctižádostí! Také se mně zachtělo ctižádostí! Tu máš ctižádost, hlupáku, tu je tvá ctižádost... Nu, ty! Kam jsi dal psaní, loupežníku? Komu's je odevzdal?"

„Nikomu jsem nedával žádného psaní; neměl jsem žádné psaní... když chcete vědět!"

Pan Goljadkin v zoufalství zalomil rukama.

„Poslouchej, Petře... poslechni, slyš mne..."

„Poslouchám."

„Kam jsi šel? Odpověz..."

„Kam jsi šel? K hodným lidem jsem šel! Kam bych chodil?"

„Ach ty, pane Bože můj! Napřed kam jsi šel? Byl jsi v kanceláři?... Poslouchej, Petře, jsi snad opilý?"

„Já opilý? Ať s tohoto místa nesejdu, ani co by za ne... za nehet..."

„Ne, ne, to neškodí, že jsi opilý... Ptal jsem se jen tak; to je dobře, že jsi opilý; nic proti tomu nemám, Petrušo, pranic... Snad jsi jen tak pozapomněl, ale všechno dobře víš. Nuže, vzpomeň si, byl jsi u Vachramějeva, úředníka — byl, nebo ne?"

„I nebyl, a žádný takový úředník není. Ať s toho místa..."

„Ne, ne, Petře! Vždyť já nic neříkám, Petrušo. Vidíš přece, že nic neříkám... Co na tom. Venku je zima, sychravo — nu trochu jsi se napil, což na tom? Já se nezlobím. Já sám jsem se dnes, brachu, také napil... Jen se přiznej, vzpomeň si, brachu: byl jsi u úředníka Vachramějeva?"

„Nu, když tak, když tedy takhle mluvíte, tedy byl jsem, ať třeba s tohoto místa..."

„Nu, dobře, Petrušo, dobře, že jsi byl. Vidíš, že se nezlobím... Nu, nu," pokračoval náš hrdina, ještě více udobřuje svého sluhu, třepaje mu na rameno a usmívaje se: „nu, zunknul jsi, darebo, trochu... za desetník jsi zunknul, ne? Šibale! Nu, neškodí, vždyť vidíš, že se nezlobím... Já se nezlobím, brachu, nezlobím se..."

„Ne, já nejsem šibal, mluďte si, co chcete... Jen k hodným lidem jsem si zašel, ale šibal nejsem a nikdy jsem šibalem nebýval..."

„Ach ne, ne, Petrušo! Jen poslechni, Petře; vždyť ti nespílám, pravím-li, že jsi šibal. Pravím to jen proto, abych tě potěšil, ve šlechetném smyslu to pravím. Vždyť řekne-li se, Petrušo, některému člověku, že je šibal, že je čtverák, činí se mu tím čest, jako by se řeklo, že se nezmýlí, že se nedá nikomu napálit. Mnohý člověk to má rád... Nu, nechme toho tedy! A nyní mně pověz, Petrušo, otevřeně, bez utajování, jako příteli... byl jsi u Vachramějeva, úředníka, a dal ti adresu?"

„Byl, i adresu mně dal. Hodný úředník! Tvůj pán — povídal při tom — je také hodný člověk, velice hodný člověk — povídal mi; — vyříd' mu — povídá — mé poručení, svému pánu, poděkuj mu — povídá — a řekni, že ho mám rád, že si — povídá — velice vážím tvého pána. Protože — povídá — tvůj pán, Petrušo, je hodný člověk — povídá — a ty — povídá — jsi také hodný člověk, Petrušo; tak tedy..."

„Ach ty, Pane, Bože můj! A což adresa, kde je adresa! Ty Jidáš! — Poslední slova pan Goljadkin pronesl skoro šeptem.

„I adresu... i adresu mně dal."

„Dal? Nu, kde tedy bydlí Goljadkin, úředník Goljadkin, titulární rada?"

„A Goljadkina najdeš — povídá — v Šestilávočné ulici. Jak přijdeš — povídá — do Šestilávočné ulice, tak hned na pravo na schodiště a do třetího poschodí. A tam — povídá — najdeš Goljadkina."

„Darebáku!" vykřikl konečně náš hrdina, jenž pozbyl poslední špetky trpělivosti. „Loupežníku jeden! Vždyť to jsem já; ty mluvíš o mně. Já však se ptám na druhého Goljadkina, o tom druhém mluvím, darebáku!"

„Inu, jak je vám libo! Co já? Jak je vám libo..."

„A psaní, kde je psaní?"

„Jaké psaní? Nebylo žádného psaní, ani jsem neviděl nijakého psaní.“

„Kam jsi je poděl, ty šibale!“

„A, odevzdal... odevzdal jsem psaní. Že prý se dává poroučet, abych — povídá — vám poděkoval; tvůj pán — povídá — je hodný pán. Vyříd' mé poručení — povídá — svému pánovi.“

„A kdo ti to řekl? To ti Goljadkin řekl?“

Petruška se trochu zamlčel a ušklíbl se celými ústy, dívaje se pánovi přímo do očí.

„Poslouchej, ty loupežníku!“ počal pan Goljadkin celý udýchaný a vztekem jako bez sebe: „co's to udělal se mnou? Mluv, co's udělal se mnou? Zařezal jsi mne, loupežníku, hlavu jsi mi uťal, Jidáší jeden!“

„Inu, jak je vám libo! Co já!“ odpověděl Petruška rozhodným hlasem a couvl za přehrádku.

„Sem pojď, sem pojď, loupežníku!“

„E nepůjdu k vám nyní, docela nepůjdu. Co já! Půjdu si k dobrým lidem... Dobří lidé žijí poctivě, dobří lidé žijí bez falše; a nikdy jich nebývá po dvou...“

Panu Goljadkinu zledovatěly ruce i nohy a dech se mu zkrátil...

„Ano, pane,“ pokračoval Petruška, „jich nikdy nebývá po dvou, Bohu a poctivým lidem neubližují...“

„Ty ničemo, ty's opilý! Jdi spat nyní, loupežníku jeden! A zejtra, počkej, dostaneš,“ řekl pan Goljadkin jedva slyšným hlasem. Co se týče Petrušky, ten ještě cosi zabručel; pak bylo slyšet, jak ulehl na postel, až zapraskala, táhle zív, protáhl se a konečně zachrápal spánkem nevinnosti, jak se říká.

Pan Goljadkin zůstal polomrtvý. Chování Petruškovo, jeho velice podivné, ačkoli vzdálené narážky, pro které tedy nebylo možno se zlobit, a to tím více, že mluvil člověk opilý; konečně celý ten nebezpečný obrat, jaký přijímala jeho záležitost: to všechno otrásl panem Goljadkinem až do základů.

„Že mne napadlo kárati ho v noci,“ pravil si náš hrdina, třesa se na celém těle následkem jakéhosi chorobného pocitu. „Bylo mně třeba pouštět se do hádky s opilým člověkem! Jakého smyslu se může člověk nadít od opilce. Ať řekne, co řekne, samý nesmysl. Ale nač pak to vlastně narážel, loupežník? Pane Bože můj! Proč jen jsem to psaní psal? Sám jsem se zahubil, sám jsem se zavraždil! Nebylo možno mlčet! Musil jsem tlachat hlouposti! Bylo mně toho třeba! Záhuba mně hrozí, jako s hadrem se mnou jednají, ale ne: se svou ctižádostí lezu, že má čest při tom trpí, že svou čest musím zachránit! Hotový samovrah!“

Tak mluvil k sobě pan Goljadkin, sedě na divaně a neodvažuje se hnouti sebou strachem. Náhle jeho oči pohlédly na jistý předmět, jenž vzbudil v nejvyšší míře jeho pozornost. S bázní, aby nebyl pouhou illusí, pouhým klamem fantasmie předmět, jenž vzbudil jeho pozornost, vztáhl k němu ruku s nadějí, s bojácností, s nevylicitelnou zvědavostí... Ne, není to klam, není to illuse! Psaní, vskutku psaní, zcela jistě psaní a jemu adresované. Pan Goljadkin zdvihl psaní se stolu. Srdce mu strašně zatlouklo.

„To jistě přinesl ten darebák,“ pomyslně si; „položil je sem a potom zapomněl; jistě tak se to přihodilo...“

Psaní bylo od úředníka Vachramějeva, mladého soudruha a kdysi přítele pana Goljadkina.

„Ostatně tuší jsem to hned,“ pomyslně si náš hrdina, „a co je ve psaní, také tuším.“

Psaní znělo následovně:

„Velectěný Pane, Jakube Petroviči!

Váš sluha je opilý a nemohu z něho dobytí rozumného slova; z té příčiny odpovídám raději písemně. Spěchám, abych vám oznámil, že jsem hotov vyhověti žádosti, na mne vznesené a záležející v tom, abych odevzdal známé vám osobě psaní; vykonám to správně a přesně. Bydlí pak ona osoba, vám dobře známá, která mně nyní nahradila přítele, a jejíž jméno zde zamlčuju (protože nechci zbytečně očerňovat pověst úplně nevinného člověka), spolu s námi, v bytě Karoliny Ivánovny a sice v témž pokoji, kde dříve, když vy jste u nás přebýval, ubytoval se pečotní důstojník, jenž sem přijel z Tambova. Ostatně osobu onu můžete nalézt všude mezi poctivými a čistosrdečnými lidmi, což by se o jiných říci nemohlo. Svůj styk s vámi hodlám ode dneška přerušiti; není mně také možno, abych setrval v přátelském tonu a bývalém souhlasném způsobu naší kollegiálnosti, a proto vás prosím, velectěný pane, abyste mi hned, jak obdržíte toto mé upřímné psaní, zaslal dva ruble stříbra, které mně náležejí za břitvy zahraniční práce, jež jsem vám prodal — jestliže se pamatujete — před sedmi měsíci na dluh, ještě za doby, když jste bydlel s námi u Karoliny Ivánovny, kteréž si vážím z hloubi duše své. Jednám tak proto, že jste dle

vypravování rozumných lidí pozbyl citu pro čest a dobrou pověst a stal se nebezpečným pro mravnost nevinných a nezkažených lidí; neboť některé osoby nežijí dle pravdy a mimo to jich slova jsou faleš a jich poctivé vzezření jest podezřelé. Vždy a všude se najdou lidé způsobilí, aby se zastali uražené Karoliny Ivánovny, kteráž bývala vždycky chování mravného, za druhé jest ženština poctivá a k tomu slečna, třebas ne mladá, ale za to z dobré zahraniční rodiny. Žádaly mne některé osoby, abych se o tom zmínil ve svém psaní mimochodem; zmiňuju se však o tom i svým jménem. Na všechn způsob dovíte se všechno svým časem, nedovědel-li jste se nyní přes to, že jste si dle vypravování rozumných lidí způsobil smutnou pověst po všech koncích hlavního města a proto jste mohl, velectěný pane, obdržeti už na mnohých místech náležitě o sobě zprávy. K závěrku tohoto listu vám oznamuju, velectěný pane, že známá vám osoba, jejíž jméno zde nepřipomínám ze známých šlechtných příčin, těší se značné vážnosti u lidí dobře smýšlejících; mimo to jest povahy veselé a příjemné, těší se úspěchům jak v úřadě, tak i mezi všemi dobře smýšlejícími lidmi, stojí věrně ve slovu i přátelství a neubližuje za zády těm, s kým se do očí nachází v poměrech přátelských.

Na všechn způsob zůstávám váš oddaný sluha

N. Vachramějev.

P. S. Svého sluhu vyžeňte; je opilec a působí vám věrojatně mnoho klopot. Vezměte si místo něho Jevstafija, který dříve sloužil u nás a nyní je bez místa. Nynější váš sluha je nejen opilec, nýbrž kromě toho i zloděj, neboť ještě minulý týden prodal libru rozsekaného na kousky cukru Karolíně Ivánovně za sníženou cenu, což dle mého domnění nemohl učiniti jinak, než že vás okrádal lstivým způsobem po malých částkách za různých dob. Píšu vám to, protože vám přeju dobra přes to, že některé osoby umějí pouze urážet a klamat všechny lidi, zejména poctivé a nadané dobrou povahou; mimo to po straně je pomlouvají a líčí s docela opačné stránky jedině ze závidi a proto, že samy sebe nemohou nazvati takovými. V."

Náš hrdina, když byl dočetl psaní Vachramějeva, zůstal dlouho ještě na divaně v nehybném položení. Jakési nové světlo pronikalo skrze nejasnou a záhadnou mlhu, jež ho obestírala už dva dni. Náš hrdina počínal trochu chápat... Pokusil se vstáti s divanu a projíti se jednou nebo dvakrát po pokoji, aby se osvěžil, sebral trochu své rozptýlené myšlenky, soustředil je na určitý předmět, a potom, až se trochu sebere, aby náležitě uvážil svou situaci.

Ale když chtěl přivstat, sklesl slabostí a mdlobou opět na staré místo. „Ovšem, vždyť jsem to už dříve předvídal; ale co to vlastně píše, a jaký je přímý smysl jeho slov? Nu, smysl jejich snad znám, ale kam to povede? Kdyby řekl přímo: je to tak a tak a vyžaduje se to a to; nu já bych mu vyhověl. Ale věc přijímá velmi nepříjemný obrat. Ach, kdybych se co nejrychleji mohl dočkat rána a probrati se k samé věci! Nyní ovšem vím, co dělat. Odpovím, že tak a tak, že jsem volný se dorozumět, své cti že neprodám a jestliže tento... tedy třebas. Ale proč on, proč ona známá osoba, ona nešťastná osoba se k tomu připletla? Proč jen ta se k tomu připletla? Ach, kdyby už bylo ráno! Zatím o mně roztrouší klevety, intrikujou, pracují proti mně! Hlavní věc však, abych netratil času; nyní, na příklady mohu napsat odpověď a zmíniti se v ní, že tak a tak a že tedy jsem ochoten to a to. A zejtra, než se rozední, ji odešlu; sám pak hezky časně tento... a se své strany vyjdu jim na odpor, abych je předešel, ptáčky... Och, pomluví mne, jistě mne pomluví!"

Pan Goljadkin přitáhl si papír, vzal péro a napsal následující poslání za odpověď na psaní gubernského sekretáře Vachramějeva:

„Velectěný pane, Nestore Ignatjeviči!

S žalostným pro mé srdce podivením přečetl jsem urážlivé vaše psaní, neboť jasně vidím, že pode jménem jistých nespolehlivých osob a jiných lidí se lživou šlechtností rozumíte mne. S opravdovým zármutkem pozoruju, jak rychle, úspěšně a jaké daleké kořeny zapustila kleвета na úkor mého štěstí, mé cti a mého dobrého jména. Je to tím žalostnější a urážlivější, že i poctiví lidé s opravdu šlechtným smýšlením a hlavně lidé, nadaní přímou a otevřenou povahou, opouštějí zájmy šlechtných lidí a lnou nejlepšími vlastnostmi svého srdce ke zhoubné mšici, která se na neštěstí za našich těžkých a nemravných dob rozplodila silně a do krajnosti škodlivě. Dodatkem oznamuju, že připomenutý vámi dluh, totiž dva ruble stříbra, pokládám za svatou povinnost svou vám zaplatiti v úplnosti.

Co pak se týče, velectěný pane, vašich narážek, týkajících se známé osoby ženského pohlaví, jejich úmyslů, rozpočtů a různých cílů, přiznám se vám, velectěný pane, že jsem neurčitě a nejasně porozuměl oněm narážkám. Dovolte mi, velectěný pane, abych své šlechtné smýšlení a své dobré jméno směl zachovati neposkvřené. Na všechn způsob jsem hotov dorozumět se osobně, dávaje přednost určitému osobnímu dorozumění před písemným a mimo to jsem hotov ke smírným, rozumí se pro obě strany závazným úmluvám. Za tím účelem prosím vás, velectěný pane, abyste oznámil oné osobě, že jsem ochoten osobně se dohodnouti, a ji zároveň požádal, aby mně určila dobu a místo, kde bychom se mohli shledati.

Trpko mně bylo, velectěný pane, když jsem četl narážky na to, jako bych vás byl urazil, jako bych byl zradil naše bývalé přátelství a vyjadřoval se o vás nepříznivě. Připisuju to všechno nedorozumění, hnusné klevetě, závidi a nepřejčnosti těch, koho spravedlivě mohu nazvat svými nejkřutějšími nepřáteli. Avšak oni patrně nevědí, že nevinnost je silná už svou nevinností, že nestoudnost, drzost a duši pobuřující familiárnost jistých osob dříve nebo později zaslouží si pečeť všeobecného opovržení, a že ony osoby zahynou nejinak, než svou vlastní nešlechetností a zkažeností srdce.

K závěrku prosím vás, velectěný pane, abyste oznámil oněm osobám, že podivný nárok jejich a nešlechtná, fantastická touha — vytlačit jiné z mezí, kteréž zaujímají svou existencí na tomto světě, a zabratí jejich místo — jsou hodny podivu, opovržení, politování a mimo to i blázince; že kromě toho takové jednání je přísně zakázáno zákonem, což jest dle mého mínění zcela spravedlivé, neboť každý má býti spokojen svým vlastním místem. Všechno má meze, a je-li toto žert, jest to žert neslušný, neboť mohu vás ubezpečiti, velectěný pane, že myšlenky mé o svých místech, které jsem vyložil výše, jsou čistě mravní.

Na všechnen způsob mám čest zůstatí váš uctivý sluha

Jak. Goljadkin."

Hlava X.

Vůbec možno říci, že události včerejšího dne otráslý pana Goljadkina do základů. Spal náš hrdina velmi špatně, t.j. nemohl úplně usnout ani na pět minut, jako by mu byl nějaký čtverák nasypal rozřezaných štětín do postele. Celou noc strávil v jakémisi polospánku a polobdění, převracel se s jedné strany na druhou, s jednoho boku na druhý vzdychaje a hekaje, na okamžik usínaje a za minutku opět se probouzeje, a ke všemu tomu družily se jakási podivná tesklivost, neurčité vzpomínky, šeredné sny — slovem všechno, co jen možno naléztí nepřijemného.

Tu se mu zjevovala v jakémisi divném, záhadném přítmí postava Andreje Filippoviče, suchá postava, zlostná postava, se suchým, krutým pohledem a s tvrdě uctivými domluvami. A sotva že se pan Goljadkin počal blížití k Andreji Filippoviči, aby se mu nějakým způsobem, ať si už tak nebo onak omluvil a dokázal mu, že není dokonce takový, jak ho vyličili jeho nepřátelé, nýbrž že je takový a takovým ba jest nadán kromě svých obyčejných, vrozených vlastností také ještě tím a tím: ihned se objevila známá svými nenáležitými úmysly osobnost a nějakým svrchovaně rozčilujícím způsobem najednou zmařila všechny úmysly pana Goljadkina a hned, před samýma očima pana Goljadkina nadobro očernila jeho pověst, zašlapala do bláta jeho ctižádost a hned na to zaujímala jeho místo v úřadě i ve společnosti.

Tu zase svěděla hlava pana Goljadkina pro jakousi šňupku, kterou nedávno obdržel a ponížene přijal, pro šňupku, které se mu dostalo buď ve společnosti nebo kdesi při úřadním zaměstnání, a proti níž bylo těžko protestovat. A zatím, co si pan Goljadkin počínal lámat hlavu nad příčinou, pro kterou je mu vlastně těžko protestovat proti té či oné šňupce, sama myšlenka o šňupce počala se nepozorovaně přelévati v nějakou jinou formu, ve formu nějaké známé malinké nebo i dosti značné podlosti, kterou viděl, slyšel, nebo sám nedávno provedl, a sice provedl často nikoli z podlého důvodu anebo z nějakého podlého úmyslu, nýbrž jen tak — někdy na příklad náhodou za příležitosti, z delikátnosti, jindy zase následkem své úplné bezbrannosti a konečně i proto... proto... slovem pan Goljadkin už dobře věděl, proč?

Tu se pan Goljadkin červenal i ve snu a potlačuje svůj stud, bručel si, že v takovém případě na příklad možno bylo prokázati pevnost charakteru, ano bylo možno prokázati značnou pevnost charakteru, ale hned se mu namanula otázka, co že je vlastně pevnost charakteru? Jak ji chápat?

Nejvíce však popouzelo pana Goljadkina a rozčilovalo ho, že i zde, i v takový okamžik nezbytně se objevovala — ať si na pozvání nebo bez pozvání — známá svou nemožností a paskvilností svých záměrů osobnost a také přes to, že věc, tuším, byla jasná, bručela své poznámky s nezdvořilým úsměvem, jako na příklad: „kam pak zde mluvit o pevnosti charakteru! Kde pak já nebo ty, Jakube Petroviči, můžeme mluvit o pevnosti charakteru...“

Pak se opět zdálo panu Goljadkinu, že se nachází v jakési krásné společnosti, známé svým vtípem a ušlechtilým tónem všech osob, z nichž se skládala; že i on, pan Goljadkin, se vyznamenal laskavostí a vtípem, že si ho všichni zamilovali, též někteří z jeho nepřátel, kteří tu byli, si ho zamilovali, což bylo velice příjemno panu Goljadkinu; že všichni mu dali přednost a že pan Goljadkin sám na konec s příjemným pocitem zaslechl, jak hospodář po straně jakémusi hostu pochválil pana Goljadkina. A náhle — kde se vzala, tu se vzala — opět se objevila známá svou zlovolností a svými zvířecími záměry osobnost ve způsobě pana Goljadkina mladšího, a náhle, v jednom okamžiku pouhým svým objevením Goljadkin mladší rozrušil všechno vítězství i všechnu slávu pana Goljadkina staršího, zatemnil sebou Goljadkina staršího, zašlapal do bláta Goljadkina staršího, a konečně jasně dokázal, že Goljadkin starší

a k tomu skutečný vůbec není skutečný, nýbrž falešný, a skutečný Goljadkin že jest on, a posléze že Goljadkin starší vůbec není to, čím se zdá, nýbrž že je takový a takový a následovně nemá míti a nemá práva náležeti ke společnosti lidí spolehlivých a lidí dobrého tónu. A vše to stalo se tak rychle, že pan Goljadkin starší neměl ještě ani času ústa otevřít, když se už všichni duši i tělem oddali nemožnému, falešnému panu Goljadkinu a s hlubokým opovržením odmítli jeho, pravého a nevinného pana Goljadkina. Nezůstalo člověka, jehož mínění by v okamžiku nebyl přeměnil nemožný pan Goljadkin dle svého přání. Nezůstalo človíčka ani sebe nepatrnějšího z celé společnosti, k němuž by se nebyl vetřel neužitečný a falešný pan Goljadkin svým způsobem, svou sladkou úlisností, k němuž by nebyl podlehl, jemuž by nebyl podkouřil dle svého obyčeje něčím nejpříjemnějším a nejsladším, tak že podkuřovaná osoba jen čichala a kýchala až do slz na znamení nejvyšší spokojenosti.

Hlavní věc, že se to vše dalo okamžitě; bystrota jednání podezřelého a zbytečného pana Goljadkina byla podivuhodná! Sotva že se na příklad zalísal jednomu a získal si jeho náklonnost, člověk ještě nemrkl a on už má v práci druhého. Zalísá se po tichouнку druhému, vynutí si úsměv náklonnosti, mrskuje svou krátkou, kulatou, ostatně dosti dubovou nožkou a hle, už je u třetího, už lichotí třetímu a také se mu lídá po přátelsky. Člověk ještě úst neotevře, ba neměl času, aby si uvědomil své podivení, a on je už u čtvrtého a nachází se v týchž poměrech se čtvrtým, hrůza, skutečné kouzlo!

A k tomu všichni jsou mu rádi, všichni ho milují všichni ho vynášejí, všichni vyznávají celým sborem, že jeho laskavost a satirický směr jeho ducha jsou nepoměrně lepší než laskavost a satirický směr pravého pana Goljadkina a kárají proto pravého a nevinného pana Goljadkina, odmítají opravdového pana Goljadkina, ba už postrkují dobromyslným panem Goljadkinem, už sypou šňupky na známého svou láskou k bližnímu, na pravého pana Goljadkina...!

S tesklivostí, s hrůzou a vztekem vyběhl mnoho trpící pan Goljadkin na ulici, a počal najímati drožku, aby letěl rovnou cestou k jeho excellenci, a ne-li k němu, tedy aspoň k Andreji Filippoviči; ale hrůza! Drožkáři nikterak nechtějí vézti pana Goljadkina, že prý nemohou vézti dva úplně sobě podobné, poněvadž prý hodný člověk se snaží žít poctivě a ne tak leda jak, a nikdy ho nebývá po dvou.

Celý studem zdrcený rozhlíží se vůkol úplně poctivý pan Goljadkin a nabývá dokonalého přesvědčení sám, na své vlastní oči, že drožkáři i Petruška, jenž se s nimi už dorozuměl, všichni jsou právi; neboť nestoudný pan Goljadkin mladší nacházel se opravdu také zde vedle, nedaleko od něho, a řídě se podlým zvykem svých mravů, patrně se hotovil i v tomto kritickém případě provésti cosi zhola neslušného, nikterak neprojevujícího zvláštní ušlechtilosti povahy, kteréž člověk nabývá obyčejně dobrým vychováním, ušlechtilosti, kterouž se tolik vychloubal při každé vhodné příležitosti odporný pan Goljadkin druhý.

Bez paměti od studu a zoufalosti, zničený a úplně spravedlivý pan Goljadkin dal se do běhu, kam ho oči nesly, dal se do vůle osudu, ať si ho přivede kamkoliv; ale při každém jeho kroku, při každém nárazu jeho nohy o žulový chodník vyskakoval jako by ze země ještě jeden, jemu úplně podobný, ale zkažeností svého srdce ohavný pan Goljadkin. A všichni tito úplně podobní, hned jak se objevili, běželi jeden za druhým a dlouhým řetězem jako řada husí táhli se a klopytali za panem Goljadkinem starším, tak že nebylo možno utéci od těchto úplně podobných, tak že se politování hodnému panu Goljadkinu zarážel v prsou dech od hrůzy, tak že se narodila na konec strašná spousta úplně sobě podobných, tak že konečně celé hlavní město bylo zavodněno úplně sobě podobnými a policejní strážník, vida takové porušení slušnosti, byl nucen chytit všechny ty úplně podobné za límec a posadit je do boudy, která stála náhodou hned po straně...

Celý trnoucí a hrůzou tuhnuící probouzel se náš hrdina a stále ještě trna hrůzou pociťoval, že i ve skutečnosti jeho život jedva bude veselejší... Bylo mu těžko, trapno... Svírala ho taková tesklivost, jako by mu něco vyžírало srdce z prsou...

Konečně však se pan Goljadkin nemohl déle zdržeti. „Nesmí to být!“ vzkřikl, rozhodně se zdvihaje s postele a hned za tímto výkřikem procitl úplně.

Rozednilo se patrně už dávno. Ve světnici bylo jaksí neobyčejně světlo. Sluneční paprsky hustě pronikaly skrze okna, mrazem zjinovatělá, a hojně se sypaly po světnici, což nemálo překvapilo pana Goljadkina, neboť k němu do pokoje nahlédlo slunce leda v poledne a jindy, na kolik se pan Goljadkin pamatoval, nikdy nebývalo takových nepravidelností v běhu nebeského světla. Sotva že v panu Goljadkinu vzniklo toto podivení, hodiny za přehrádkou začaly hrčeti, což znamenalo, že ihned budou bít.

„Uvidíme!“ pomyslí si pan Goljadkin a s tesklivým očekáváním napjal sluch. Ale k velikému a rozhodnému jeho překvapení hodiny se napjaly a udeřily pouze jednou...

„Co je to za komedii!“ vzkřikl náš hrdina a vyskočil z postele. Tak jak byl, nevěře svým uším, vyběhl za přehrádku. Hodiny ukazovaly opravdu jednu. Pan Goljadkin nahlédl na Petruškovu postel; ale ve

světnici Petrušku nebylo ani cítit. Jeho postel byla patrně už dávno prázdná a ustlána; také jeho boty tu nikde nebyly — neklamný důkaz, že Petruška vskutku není doma.

Pan Goljadkin přiskočil ke dveřím: dveře byly zamknuty. „Ale kde je Petruška?“ tázal se pošeptu, celý strašně rozechvělý a cítě dosti silné třesení ve všech údech... Náhle prolétla mu hlavou jistá myšlénka... Pan Goljadkin přiskočil ke svému stolu, přehlédl jej, prohledal kolem do kola — skutečně: včerejší jeho psaní k Vachramějevu zmizelo...

Petruška ve přístěnku nebyl, hodiny na stěně ukazovaly jednu a ve včerejším listě Vachramějeva byly uvedeny jakési nové body, na první pohled sice dosti nejasné, ale nyní už zcela vysvětlené. Tedy i Petruška... není pochyby, že Petruška jest podplacen! Ano, ano, tak a nejnak!

„Takhle tedy se zatahoval hlavní uzel!“ vzkřikl pan Goljadkin a udeřil se do čela, víc a více rozevíraje oči. „Tedy ve hnízdě té lakomé Němky skrývá se nyní všechna hlavní nečistá síla! A byla to tedy pouze strategická lest s její strany, když mně ukazovala na Izmajlovský most — mou pozornost odvracela, mátlá mne (čarodějnice nehodná!) a takovým způsobem prováděla své podkopy! Ano, to je jisté! Patří-li se na věc s této stránky, je tomu skutečně tak! Tím se také úplně vysvětluje, proč vystoupil na scénu onen dareba: jedno se pojí k druhému. Měli ho dávno už pohotově a drželi si ho v zásobě pro nutný okamžik. Tak vidíme, jaké je to nyní, jak všechno vyšlo na jevo! Jak se všechno vysvětlilo! Ale nic neškodí! Ještě čas není ztracen...“

Ale tu si s hrůzou pan Goljadkin vzpomněl, že už jde na druhou hodinu odpoledne. „Což jestliže nyní už provedli své...“ z prsou vydral se mu vzdech... „Ale ne, mylí se, ještě se jim nepovedlo, podíváme se na ně...“

Ledajak se ustrojil, vzal papír, péro a naškrtnal následující posláni:

„Velectěný pane, Jakube Petroviči!

Buď vy, anebo já, pro nás oba dva není místa! A proto vám oznamuju, že podivné, směšné a zároveň nemožné přání vaše, zdáti se mým blízcem a vydávati se za něho, neposlouží k ničemu jinému než k vašemu úplnému zostuzení a k vaší porážce. Pročež vás prosím ve vlastním vašem zájmu, abyste ustoupil stranou a nepřekážel v cestě lidem opravdu šlechetným, naplněným dobrými úmysly. V opačném případě jsem hotov rozhodnouti se pro nejkrajnější prostředky. Odkládám péro a očekávám... Ostatně zůstávám ochotný k službám i — k pistolím.

J. Goljadkin."

Když náš hrdina dokončil psaníčko, počal si energicky třít ruce. Potom oblekl plášť a vzal klobouk, otevřel si druhým klíčem, jež měl v zásobě, byt a vydal se do kanceláře. Ke kanceláři přišel, ale vejíti se neodvážil. Bylo skutečně už příliš pozdě; hodinky pana Goljadkina ukazovaly půl třetí. Náhle jistá okolnost, na pohled zcela nepatrná, rozptýlila některé jeho pochybnosti. Za rohem úřední budovy ukázala se z nenadání udýchaná a určená postavička, která kradmo, jako myš, vklouzla na schůdky a potom hned do síně. Byl to písař Ostafjev, člověk dobře známý panu Goljadkinu, člověk z části nezbytný a za desetník na všechno hotový. Znaje něžnou strunku Ostafjeva a domysliv se, že nyní, když si odběhl z jisté velice nutné potřeby, bude patrně ještě chtivější na desetníky, než jindy, rozhodl se, že jich nebude litovat, a proto hned vyběhl na schůdky a odtud do síně za Ostafjevem, zavolal ho, s tajemným pohledem ho vyzval stranou do soukromého koutečka za ohromná litěná kamna. Když si ho tam zavedl, počal se ho vypyatvat.

„Nu, co příteličku, kterak tam nahoře... ty mi rozumíš?“

„Slyším, vaše blahorodí, přeju dobrého zdraví vašemu blahorodí.“

„Dobře, příteličku, dobře, já se ti odvděčím, milý příteli. Nu, vida, kterak tedy, příteličku?“

„Co si ráčíte přát?“ Tu si Ostafjev zadržel trochu rukou ústa, jež se mu z nenadání otevřela.

„Rád bych, víš, příteličku, tento... Ne snad, abys si myslil něco... Nu, kterak tedy, Andrej Filippovič je zde?“

„Zde.“

„A úředníci také jsou zde?“

„I úředníci také, jak se sluší a patří.“

„A jeho excellence také?“

„I jeho excellence také je zde.“ Tu písař jednou rukou si přidržel opět se rozevírající ústa a jaksi

zvědavě a divně se podíval na pana Goljadkina. Aspoň našemu hrdinovi se tak zdálo.

„A nic zvláštního se nepříhodilo, můj milý?“

„Ne, nic zvláštního.“

„Na příklad o mně, přítelíčku, nepříhodilo se tam tak nějak něco... co? Víš jen tak, mimochodem, rozumíš mi?“

„Ne, zatím ještě nic nebylo slyšet.“ Tu si písař opět přidržel ústa a opět jaksi divně pohlédl na pana Goljadkina. Jde totiž o to, že náš hrdina se nyní snažil vniknouti ve tvář Ostafjeva a vyčísti z ní, netají-li se mu něco. A opravdu jako by se mu něco zatajovalo; Ostafjev stával se jaksi hrubějším a sušším a nevšímal si už s takovým účastenstvím, jako na počátku rozmluvy, zájmů pana Goljadkina. „Je z části práv,“ pomyslí si pan Goljadkin; „co je mu vlastně do mne? Možná, že už dostal s druhé strany a proto právě si odskočil za svou velenutnou potřebou. Nu, teď to zkusím já...“ Pan Goljadkin poznal, že nadešla doba desetníků.

„Tu máš, přítelíčku ...“

„Srdečně děkuju vašemu blaborodí.“

„Dám ještě více.“

„Slyším, vaše blaborodí.“

„Teď, ihned, ještě více dám, a až bude věc u konce, ještě jednou tolik dám. Rozumíš?“

Písař mlčel, vytáhl se jako struna a nehybně pohlížel na pana Goljadkina.

„Nu, mluv nyní: o mně nic nebylo slyšet?“

„Zdá se, že ještě, prozatím... tento... nic ještě prozatím.“ Ostafjev odpovídal s přestávkami, zachováváje taktéž, jako pan Goljadkin, trochu tajemné vzezření, trhaje brvami, patře k zemi, snaže se uhoditi na pravý tón, slovem, snaže se ze vsí síly vydělati si, co mu bylo slíbeno, neboť to, co mu bylo dáno, pokládal už za své a dokonale získané.

„A není nic známo?“

„Prozatím ještě nic.“

„Ale poslechni — tento — možná, že později bude známo?“

„Později, rozumí se, možná, že bude známo.“

„Běda!“ pomyslí si náš hrdina. „Poslechni, tu máš ještě, můj milý.“

„Od srdce děkuju vašemu blahorodí.“

„Vachramějev byl včera zde?“

„Byl.“

„A nebyl tu ještě někdo jiný? Rozpomeň se, brachu.“

Písař se hrabal chvilku ve svých vzpomínkách a nevzpomínal si na nic vhodného.

„Ne, nikdo jiný tu nebyl.“

„Hm,“ — Následovala pomlčka.

„Poslouchej, brachu, tu máš ještě; pověz všechno, všechno do podrobná.“

„Poslouchám, pane!“ Ostafjev stál nyní jako hedvábný, a toho právě bylo třeba panu Goljadkinu.

„Vysvětli mně nyní, brachu, v jakém postavení je zde on?“

„Nic zvláštního, v dobrém,“ odpověděl písař, patře otevřenýma očima na pana Goljadkina.

„Totiž, jak to ‚v dobrém‘?“

„Nu tak.“ Tu Ostafjev význačně trhl brvami. Ale ve skutečnosti byl úplně zaražený a nevěděl, co má ještě mluvit. „Běda,“ pomyslí si pan Goljadkin.

„A nemají tak něco zvláštního mezi sebou — on a Vachramějev?“

„Všecko je tak, jako dříve.“

„Rozpomeň se.“

„Ano, povídá se, mají prý něco.“

„Nu, co tedy?“

Ostafjev si přidržel rukou ústa.

„Nepřišlo sem pro mne psaní od tamtud?“

„Sluha Michějev šel dnes k Vachramějevu do bytu, tam k té jejich Němce, já tedy půjdu a poptám se, je-li třeba.“

„Buď tak dobrý, přítelíčku, optej se pro Boha!... Já ostatně jen tak... Ne abys si něco myslil, brachu; já jen tak... Ano, pozeptej se tedy, přítelíčku, a výzvěď, nepřipravuje-li se tam něco proti mně. Zejména, co on dělá? Toho je mně hlavně třeba; to tedy výzvěď, přítelíčku, a já se ti potom dobře odměním, brachu...“

„Poslouchám, vaše blahorodí, a na vašem místě sedí dnes Ivan Semenyč.“

„Ivan Semenyč? Co? Ale! Je-li možná?“

„Andrej Filippovič mu nařídil, aby si tam sedl...“

„Je-li možná? A proč to? Vyzvěď to, brachu; pro Boha, vyzvěď to, brachu; všechno to vyzvěď, a já se ti odsloužím, přítelíčku; toho právě je mi třeba... Ale jen si nemysli něco tento... brachu.“

„Poslouchám, poslouchám, vaše blahorodí, hned sem přiběhnu. A což vy neráčíte dnes zajít do kanceláře?“

„Ne, můj milý; já jen tak, jen jsem se sem přišel podívat, přítelíčku, a potom se ti odměním, můj milý.“

„Poslouchám.“

Písař bystře a horlivě vyběhl vzhůru po schodech a pan Goljadkin zůstal sám.

„Běda," pomyslně si. „Ech špatně, špatně! Bídne jsou nyní mé záležitosti! A co by to všechno znamenalo? Co asi znamenaly na příklad některé narážky toho opilce a čím je to dílo? Ale už vím, čím je to dílo. Bezpochyby už zvěděli a posadili ho na mé místo... Ale jak pak posadili... Vždyť ho tam posadil Andrej Filippovič, totiž Ivana Semenyče; ale proč ho tam vlastně posadil, za jakým účelem ho tam posadil? Není pochybnosti — zvěděli už... To způsobil Vachramějev; vlastně ne Vachramějev, vždyť je hloupý jako osikové poleno, Vachramějev totiž; ale oni všichni pracují za něho a toho darebáka schválně proto sem přišťvali. A Němka na mne žalovala, jednooká! Měl jsem vždycky podezření, že celá ta intrika není jenom tak leda bylo, že za tím ženským, babským klepem jistě něco vězí; totéž jsem povídal i Krestjšanu Ivánoviči, že se spikli, aby zničili člověka a chytli se Karoliny Ivánovny. O ne, je vidět, že tu působí mistři! O zde, panečku, pracuje mistrovská ruka a ne Vachramějev. Řečeno už, že Vachramějev je hlupák, a tohle... však já vím už, kdo tu za ně za všechny pracuje: to pracuje darebák, to pracuje onen samozvanec! A toho právě se drží, čímž se vysvětlují z části též jeho úspěchy ve vyšší společnosti. A opravdu, bylo by záhodno nyní vědět, v jakém je postavení, v jakém poměru je tam k nim?... Ale proč jen tam vzali Ivana Semenyče! Na kého čerta potřebovali Ivana Semenyče? Jako by nebyli mohli najít někoho jiného! Ostatně, ať by si posadili kohokoliv, bylo by pořád totéž; ale co vím s určitostí, to je to, že mně Ivan Semenovič byl už dávno podezřelý, už dávno jsem ho pozoroval; takový dědouch protivný, škaredý; půjčuje prý peníze na úroky a bere židovská procenta. Ale to všechno zavařil medvěd. Medvěd se vpletl do celé té záležitosti. Vzniklo všechno následujícím způsobem: Začalo se u Izmajlovského mostu; tam to začalo...“

Tu se pan Goljadkin zaškaredil, jako by byl kouzl do citronu, rozpomenuv se bez pochyby na něco velice nepřijemného.

„Nu, neškodí ostatně," pomyslně si dále. „Ale vždyť já jen pořád mudruju, a Ostafjev nejde. Bezpochyby sedl ku psaní a nebo ho tam někdo zadržel. Z části je to dobře, že takhle intrikuju a také ze své strany provádím podkopy. Ostafjevu třeba dát jen desetník a už je... tento... celý na mé straně. Ale o to vlastně běží, je-li opravdu na mé straně? Možná že i oni ze strany jemu tento... a že ze své strany v dorozumění“

s ním provádějí intriku. Vždyť vyhlíží opravdu jako loupežník, dareba, jako hotový loupežník! Zatajuje, darebák. ‚Nic prý,‘ povídá, ‚a od srdce prý vám, vaše blahorodí, děkuju,‘ říká. Takový loupežník!"

Ozval se hluk. Pan Goljadkin se příkrčil a skočil za kamna. Kdosi sešel se schodů a vyšel na ulici. Kdo by to asi odcházel nyní?" pomyslí si náš hrdina. Za minutku opět se ozvaly něčí kroky. Tu se pan Goljadkin nezdržel a vystrčil ze svého úkrytu malinký koneček nosu — vystrčil jej a v okamžiku zase ucouvl nazpět, jako by ho byl špendlíkem někdo píchl do nosu.

Tentokrát procházel mimo... nu, vždyť víme, kdo: darebák, intrikán a nemrava — kráčel jak obyčejně svým podlým, drobným krůčkem, cupaje a pohazuje nožkami tak, jako by se chystal někoho kopnout,

„Podlec!" prohodil pro sebe náš hrdina. Ostatně pan Goljadkin nemohl nespozorovat, že podlec měl pod paží ohromný zelený portefeuille, náležející jeho excellenci. „Tedy opět na zvláštní rozkaz!" pomyslí si pan Goljadkin, začervenel se a ze vzteku se příkrčil ještě více než před tím.

Sotva se pan Goljadkin mladší mihnul mimo pana Goljadkina staršího, aniž ho spozoroval, ozvaly se po třetí něčí kroky a tentokrát se pan Goljadkin domyslí, že to byly kroky písařské. Skutečně jakási hladce přičísnutá písařská postavička nahlédla k němu za kamna. Nebyla to však postavička Ostafjeva, nýbrž jiného písaře, příjmením Pisarenko. To překvapilo pana Goljadkina. „Proč zasvěcuje do tajnosti jiné osoby?" pomyslí si náš hrdina. Barbaři! „Nic jim není svatého!"

„Nu, co, příteli?" promluvil, obraceje se k Pisarenkovi. „Od koho přicházíš, příteli?"

„Tuhle ve vaší záležitosti. Nejsou doposud od nikud žádné zprávy. Přijdou-li nějaké, oznámíme vám."

„A Ostafjev?"

„Jemu, vaše blahorodí, není nikterak možno. Jeho excellence už dvakráté procházel po kanceláři; já sám také nemám nyní kdy."

„Děkuju, můj milý, děkuju ti... Jenom mně řekni..."

„Opravdu, nemám kdy... Každou minutku se ptají na někoho z nás... Ale račte tu ještě chvílku postát, a sběhne-li se něco ve vaší záležitosti, my vám to oznámíme."

„Ne, příteli, jenom mně řekni..."

„Ale račte... nemám nyní kdy," namítal Pisarenko, chtěje se utrhnutí panu Goljadkinu, který ho chopil za nohu. „Skutečně nemohu; jen tu račte postát, a my vám dáme zprávu."

„Hned, hned, příteli! Hned, milý příteli. Jen tuhle to: vidíš, tohle psaní, příteli; já se ti potom odměním, můj milý."

„Poslouchám."

„Postarej se odevzdat je panu Goljadkinu."

„Goljadkinu?"

„Ano, můj milý, panu Goljadkinu."

„Dobře; jak budu hotov s prací, donesu mu je. A vy tu zatím stůjte. Zde vás nikdo neuvidí..."

„Ach ne, můj milý, nemysli si... nestojím tu proto, aby mne nikdo neuviděl. A nyní, příteli, tady už nezůstanu; budu čekat v uličce. Jest tam kavárna a tam budu čekat. Jestliže se co přihodí, dej mně zprávu, rozumíš?"

„Dobře, jen mne pusťte, já už rozumím."

„A já se ti odměním, můj milý," volal pan Goljadkin za Pisarenkem, jenž se konečně vytrhl z jeho rukou. „Dareba, zdá se, že se stal hrubějším," pomyslí si pan Goljadkin, vycházeje po tichounku ze svého úkrytu za kamny. „Je tu ještě nějaký háček. To je jasné... Napřed bylo to a ono... Ostatně měl skutečně na spěch; možná, že tam mají mnoho práce. A jeho excellence dvakráté chodil po kanceláři... Z jaké asi příčiny?... Och, no, nic neškodí! Ostatně možná, že se všechno dobře zdaří; uvidíme..."

Tu pan Goljadkin právě otvíral dvěře a chtěl už vyjít na ulici, když právě v tom okamžiku zarachotil před schůdky kočár jeho excellencie. Dříve než se pan Goljadkin vzpamatoval, otevřely se dvířka kočáru a sedící v něm pán vyskočil na schody. Pán ten nebyl nikdo jiný, než tentýž pan Goljadkin mladší, jenž před deseti minutami odběhl z úřadu. Pan Goljadkin starší si vzpomněl, že do bytu jeho excellencie bylo z úřadu dva kroky. „Tedy za zvláštním poručením," pomyslí si náš hrdina.

Mezi tím pan Goljadkin mladší, sebrav z kočáru tlustý zelený portefeuille a ještě jakési listiny a poručiv něco kočímu, otevřel dvěře, skoro jimi vrazil do pana Goljadkina staršího, a schválně si ho nevšímaje, čímž patrně jednal jemu na vzdor, pustil se během vzhůru po schodech do úřadu.

„Špatně!“ pomyslně si pan Goljadkin. „Naše záležitost vzrůstá. Ach, pane Bože můj!“

Asi půl minutky náš hrdina prostál ještě nehybně; konečně se však rozhodl. Dlouho se nerozmýšleje, ačkoli cítil silný tlukot srdce a chvění ve všech údech, pustil se kvapem za svým přítelíčkem vzhůru po schodech. „Eh, buď anebo! co se může stát? Stojím stranou v celé té věci,“ myslil si, snímaje klobouk, plášť a kaloše v předsíni.

Když pan Goljadkin vstoupil do své kanceláře, byl už skoro úplný soumrak. Ani Andrej Filippovič, ani Anton Antonovič nebyli v kanceláři. Oba se nacházeli v kabinetě ředitelově se zprávami; ředitel pak, jak se proslýchalo, sám také spěchal k jeho excellenci. Vzhledem k takovým okolnostem a pak i proto, že nastal soumrak a tím se končilo úřadování, někteří z úředníků, zejména mládež, v tu chvíli, když vstoupil náš hrdina, zabývali se jistým lelkováním, scházeli se do hloučků, rozmlouvali, posuzovali, smáli se, ba někteří z nejmladších úředníků, kteří neměli vlastně ještě nijaké úřední hodnosti, po tichouнку za všeobecného hluku zahráli si v koutku u okna v orlíčka.

Pan Goljadkin, znaje pravidla slušnosti a cítě v tuto chvíli jakousi zvláštní potřebu, získati něčeho ve svůj prospěch, ihned přistoupil k některým osobám, s nimiž byl v důvěrnějším styku, aby jim popřál dobrého dne a t. d. Ale soudruhové odpovídali jaksi podivně na pozdravy pana Goljadkina. Nepříjemně byl překvapen jakousi všeobecnou chladností, suchostí, ba možno říci, jakousi přísností těchto soudruhů. Ruky mu nepodal nikdo. Někteří jen prohodili „zdrastvujte“ a odešli pryč; jiní jen kývli hlavou, někdo pak se prostě obrátil a dělal, jako by nebyl nic spozoroval; konečně pak někteří — a to nejvíce mrzelo pana Goljadkina — někteří z nejmladších a nejnižší postavených, chlapci, kteří, jak se spravedlivě o nich vyjádřil pan Goljadkin, umějí pouze v orlíčka hráti a při příležitosti s holkami se pobavit, ponenáhlu obstoupili pana Goljadkina, skupili se kolem něho a skoro mu uzavřeli východ. Všichni pohlíželi na něho s jakousi urážlivou zvědavostí.

To bylo špatné znamení. Pan Goljadkin to cítil a moudře si předsevzal, že také si nebude ničeho všímat. Náhle jistá zcela neočekávaná okolnost nadobro rozrušila a zničila pana Goljadkina.

Ve hloučku mladých úředníků, kteří ho obklopovali, náhle, jako naschvál, v okamžik pro pana Goljadkina nejtesklivější, objevil se pan Goljadkin mladší, veselý jak obyčejně, s úsměvem jako vždy, pohyblivý jak obyčejně, slovem: čtverák, neposeda, lichotník, smíšek, lehký na jazyk a na nohu, jako vždycky, jako i dříve, jako na příklad i včera v jistý, pro pana Goljadkina nad míru nepříjemný okamžik.

Ušklibnuv se, vrtě sebou, přestupuje nožkama a s úsměvem, jenž jako by říkal „dobrý večer všem“, vetřel se do hloučku úředníků, jednomu stiskl ruku, druhému zaklepal na rameno, třetího objal lehounce, čtvrtému vysvětlil, za jakou záležitostí byl poslán jeho excellenci, kam jel, co dělal, co s sebou přinesl; pátého, patrně svého nejlepšího přítele, políbil zrovna v ústa, slovem všechno se dalo zrovna tak, jako ve snách pana Goljadkina staršího. Když se naskákal do syta, když si odbyl u každého, co mu bylo třeba, když si je upravil všechny ve svůj prospěch, ať už toho bylo třeba nebo ne, když se s nimi se všemi nalízal do vůle, pan Goljadkin mladší náhle a bezpochyby jen nedopatřením, nepovšimnuv si doposud svého staršího přítele, podal ruku i panu Goljadkinu staršímu.

Náš hrdina bezpochyby také jen z nedopatření, ačkoli jinak docela dobře spozoroval nešlechtného pana Goljadkina mladšího, ihned dychtivě uchopil tak neočekávaně mu nabídnutou ruku a stiskl ji co nejpevněji a nejpráteleštěji, stiskl ji s jakýmsi podivným, zcela neočekávaným vnitřním pohnutím, s jakýmsi slzavým citem. Těžko říci, byl-li náš hrdina oklamán prvním pohybem svého neslušného nepřítele, anebo byl jen uveden do rozpaků, anebo dokonce pocítil a seznal v hloubi své duše celou míru své bezbrannosti. Jisto jest, že pan Goljadkin starší ve zdravém stavu, z dobré vůle a před svědky slavnostně stiskl ruku toho, koho nazýval svým smrtelným nepřítelem.

Jaký však byl údiv, úžas a vztek, jaké strnutí a jaká hanba schvátily pana Goljadkina staršího, když odpůrce a smrtelný nepřítel jeho, nešlechtný pan Goljadkin mladší, spozorovav nedopatření pronásledovaného, nevinného a věrolomně jím oklamáného člověka, beze všeho studu, bez citu, bez soustrasti a svědomí náhle s nesnesitelnou drzostí a hrubostí vytrhl svou ruku z ruky pana Goljadkina staršího; a nejen to: otřel svou ruku, jako by si ji byl tím ušpinil o něco velmi nepěkného; ba ještě více: plivnul stranou, provážeje to vše nanejvýš urážlivými posunkými; a dále: vytáhl šátek a nejhrubějším způsobem si utřel všechny prsty, které se na okamžik octly v ruce pana Goljadkina staršího.

Jednaje takovým způsobem, pan Goljadkin mladší dle svého podlého zvyku schválně se ohlížel kolem, dělal tak, aby všichni viděli jeho jednání, díval se všem do očí a patrně se snažil, aby vnukl všem cosi co nejnepříznivějšího o panu Goljadkinu.

Zdalo se, že jednání odporného pana Goljadkina mladšího vzbudilo všeobecné rozhořčení v zástupu úředníků; ba i lehkomyšlná mládež projevila svou nespokojenost. Ozval se vůkol repot a hovor. Toto všeobecné hnutí nemohlo ujíti uším pana Goljadkina staršího. Ale náhle včasný žertík, jenž nakypěl v ústech pana Goljadkina mladšího, rozbil a zničil poslední naděje našeho hrdiny a sklonil vážky opět na stranu smrtelného a neužitečného jeho nepřítele.

„To je náš ruský Fóblas,[4] pánové; dovolte, abych vám představil mladého Fóblassa,“ zapištěl pan Goljadkin mladší, přebíhaje a proplétaje se s vrozenou sobě drzostí mezi úředníky a ukazuje jim na strnulého a zároveň pravého pana Goljadkina. „Pocelujeme se, dušinko!“ pokračoval s nesnesitelnou familiárností, blíže se k zrádně uraženému člověku.

Žert neužitečného pana Goljadkina mladšího, zdá se, došel ohlasu, kde bylo třeba, tím více, že se v něm zavírala úskočná narážka na jistou okolnost, patrně už rozhlášenou a všem známou. Náš hrdina těžce pocítil ruku svých nepřátel na svých ramenou. Ostatně už se rozhodl. S planoucíma očima, s bledým obličejem, se strnulým úsměvem vybral se jakž takž ze zástupu a nerovnými, urychlenými kroky zaměřil přímo ke kabinetu jeho excellence.

V předposlední komnatě setkal se s ním právě od jeho excellence přicházející Andrej Filippovič, a ačkoli v této komnatě bylo dosti všelijakých jiných, pro pana Goljadkina v tuto minutu úplně vedlejších osobností, nicméně náš hrdina nehodlal obrátiti pozornost na tuto okolnost. Přímo, rozhodně, směle, tak že se skoro sám sobě divil a pochválil se v duchu za takovou smělost, učinil bez prodlení útok na Andreje Filippoviče, který byl pořádně překvapen tímto nenadálým napadením.

„A!... Co pak... Co si přejete?“ ptal se přednosta kanceláře, neposlouchaje pana Goljadkina, jenž se v řeči náhle zajiknul.

„Andreji Filippoviči, já bych... mohu, Andreji Filippoviči, nyní, hned nyní promluvit s jeho excellencí mezi čtyřma očima?“ promluvil výmluvně a zřetelně náš hrdina, upřev co nejrozhodněji pohled na Andreje Filippoviče,

„Co? Rozumí se, že ne.“ Andrej Filippovič změřil svým pohledem pana Goljadkina od hlavy do paty.

„Pravím to, Andreji Filippoviči, proto, že se divím, jak tu nikdo neusvědčí samozvance a podlce.“

„Co—o?“

„Podlce, Andreji Filippoviči.“

„O kom se ráčíte vyjadřovati takovým způsobem?“

„O známé osobě, Andreji Filippoviči. Narážím, Andreji Filippoviči, na známou osobu; jsem v právu... Mám za to, Andreji Filippoviči, že představení by měli podporovat podobné pohnutky,“ dodal pan Goljadkin, pozbývaje patrně už rozvahy. „Andreji Filippoviči, vy věrojatně sám vidíte, Andreji Filippoviči, že je to pohnutka šlechtná a projevuje můj nejslechetnější úmysl — že totiž přijímám svého představeného za otce, že přijímám, Andreji Filippoviči, svého dobročinného náčelníka za otce a slepě mu svěřuju svůj osud. Tak anebo tak... tak já na to hledím...“ Tu se hlas pana Goljadkina zachvěl, obličej mu zrudl a dvě slzy zavěsily se mu na řasy.

Andrej Filippovič byl slovy pana Goljadkina tak překvapen, že jaksi nevolky ustoupil o dva kroky nazpět. Potom se nepokojně rozhlédl vůkol sebe... Těžko říci, čím by to bylo skončilo... Ale náhle se otevřely dvěře z kabinetu jeho excellence a jimi vyšel on sám v průvodu některých úředníků. Za ním následovali všichni, kdo byli v komnatě. Jeho excellence kývl na Andreje Filippoviče a kráčeje po jeho boku, zavedl hovor o jakýchsi úředních věcech.

Když se všichni hnuli a odcházeli z komnaty, vzpamatoval se i pan Goljadkin. Zkrotnuv, uchýlil se pod křídlo Antona Antonoviče Sětočkina, který se belhal poslední v tomto průvodu, a sice, jak se zdálo panu Goljadkinu, s tváří velice přísnou a starostlivou. „I tu jsem se podřekl, i tu jsem si způsobil ostudu,“ pomyslíl si. „Nu nic neškodí. Doufám, že aspoň vy, Antone Antonoviči, mne ochotně vyslechnete a uvážíte mé okolnosti,“ pravil mu tichým hlasem, trochu ještě se chvějícím od rozčilení. „Všemi zavržen, obracím se k vám. Dosud nechápu, co znamenala slova Andreje Filippoviče, Antone Antonoviči. Vysvětlete mně je, můžete-li.“

„Svým časem všechno se vysvětlí,“ přísně a zdlouha odpověděl Anton Antonovič s takovým — jak se zdálo panu Goljadkinu — výrazem, který jasně dával na jevo, že Anton Antonovič vůbec si nepřeje pokračovati v rozmluvě. „Zvíte za krátko všechno. Ještě dnes dostanete o všem úřední zprávu.“

„Jakou úřední zprávu, Antone Antonoviči? Proč právě úřední?“ bojácně se optal náš hrdina.

„Marné vysvětlování, Jakube Petroviči; bude, jak představenstvo rozhodne.“

„Proč představenstvo, Antone Antonoviči," pokračoval pan Goljadkin, klesnův ještě více na duchu. „Proč právě představenstvo? Nevidím příčiny, proč by bylo třeba znepokojovat představenstvo, Antone Antonoviči... Možná, že chcete říci něco ohledně včerejší události, Antone Antonoviči?"

„Ach ne, ne včerejší událost; u vás pokulhává něco jiného."

„Co pokulhává, Antone Antonoviči? Já myslím, Antone Antonoviči, že u mne nepokulhává nic."

„A s kým jste se chystal chytračit?" krutě osadil Anton Antonovič úplně zkoprnělého pana Goljadkina, jenž se zachvěl a zbledl jako šátek.

„Ovšem, Antone Antonoviči," odpověděl jedva slyšným hlasem, „když se dá víra hlasu klevety a bude se naslouchat našim nepřátelům, kdežto druhé straně se nedá možnost, aby se ospravedlnila, tu ovšem... ovšem, Antone Antonoviči... tu je možno, že člověk utrpí, Antone Antonoviči, že utrpí nevinně a za nic."

„Ano, ano; a neslušné jednání vaše na úkor dobré pověsti šlechtné dívky v oné dobročinné, ctihodné a známé rodině, která vám prokazovala dobrodiní?"

„Jaké jednání, Antone Antonoviči?"

„Ano, ano. A co se týče druhé dívky, arci chudobné, ale za to ctihodného cizího původu: také znáte své chvalitebné jednání proti ní?"

„Dovolte, Antone Antonoviči... račte mne, Antone Antonoviči, vyslechnout..."

„A vaše věrolomné jednání a kleveta na druhou osobu, kterou jste obvinil z toho, v čem sám máte hřích. Co? Jak to se nazývá?"

„Já jsem ho, Antone Antonoviči, nevyháněl," odpověděl, celý se třesa, náš hrdina, „a Petruškovi, svému sluhovi, také jsem nic takového neporoučel... On jedl můj chléb, Antone Antonoviči, užíval mého pohostinství," dodal výrazně a s hlubokým citem náš hrdina, tak že se mu brada zatřásla a slzy div mu opět nevyhrkly z očí.

„To vy, Jakube Petroviči, jen tak povídáte, že jedl váš chléb," odvětil s úšklebkem Anton Antonovič a v jeho hlase zazvučela potměšilost, která pana Goljadkina bodla do srdce.

„Dovolte mně ještě, Antone Antonoviči, poníženou otázku: ví o celé této záležitosti také jeho excellence?"

„Kterak pak ne! Ostatně pusťte mne nyní. Nemám nyní kdy času s vámi tratit... Ještě dnes se dovíte všechno, co potřebujete vědět."

„Dovolte, pro Boha, ještě na okamžik, Antone Antonoviči..."

„Potom mi to povíte..."

„Ne, Antone Antonoviči; já, vidíte... jen poslechněte, Antone Antonoviči... Nejsm svobodomyšlník, Antone Antonoviči; vystříhám se svobodomyšlnictví; jsem ze své strany úplně ochoten a také jsem pronášel takovou ideu..."

„Dobře, dobře. Už jsem slyšel..."

„Ne, to jste neslyšel, Antone Antonoviči. To je něco jiného, Antone Antonoviči, něco pěkného, opravdu pěkného a příjemno poslechnout... Pronášel jsem, jak jsem dříve pravil, takovou ideu, Antone Antonoviči, že prozřetelnost Boží stvořila dva úplně podobné lidi, a šlechtné představenstvo, vidouc prozřetelnost Boží, dalo útulek dvěma bližencům. To je pěkné, Antone Antonoviči. Vidíte, že jest to velice pěkné, Antone Antonoviči, a že jsem dalek svobodomyšlnictví. Přijímám dobrodějně představenstvo za otce. Tak a tak, dobrodějně představenstvo, a vy — tento... že mladému člověku prý třeba sloužit... Podporujte mne, Antone Antonoviči, zastáňte se mne, Antone Antonoviči... Vždyť já nic... Antone Antonoviči, pro Boha, ještě slovíčko... Antone Antonoviči..."

Avšak Anton Antonovič byl už daleko od pana Goljadkina... Náš hrdina pak nevěděl, kde stál, co slyšel, co dělal, co se s ním dalo a co s ním ještě udělají — tak ho zmátlo a ohromilo vše, co uslyšel a co se s ním stalo.

Prosebným pohledem vyhledával v zástupu úředníků Antona Antonoviče, aby se ještě lépe ospravedlnil v jeho očích a pověděl mu ještě něco nanejvýš šlechtného, dobrého a příjemného sám o sobě... Znenáhla však nové světlo počínalo prosakovati skrze ztrnulost pana Goljadkina, nové, hrozné

světlo, které mu osvitilo náhle, jedním rázem celou perspektivu úplně dosud neznámých okolností, o nichž neměl ani tušení.

V tu chvíli kdosi štuchnul do boku úplně zmateného hrdinu našeho. Ohlédl se. Před ním stál Pisarenko.

„Psaní, vaše blahorodí.“

„Ah!... Už jsi je odevzdal, můj milý?“

„Ne; toto psaní přinesli sem hned ráno v deset hodin. Sluha Sergěj Michějič je přinesl od gubernského sekretáře Vachramějeva.“

„Dobře, přítelíčku, dobře; já se ti odměním, můj milý.“

To promluviv, pan Goljadkin schoval psaní do náprsní kapsy svého úředního fraku a zapal jej pak na všechny knoflíky; pak se rozhlédl vůkol a k svému překvapení spozoroval, že se nachází už v síni před kanceláří u hloučku úředníků, kteří se shromáždili u východu, neboť úřední hodina vypršela. Pan Goljadkin nejen si nepovšimnul doposud této okolnosti, nýbrž ani nepozoroval a nepamatoval si, jakým způsobem se octnul náhle v plášti a v kaloších s kloboukem v ruce.

Všichni úředníci stáli nehybně v uctivém očekávání. To proto, že jeho excellence se zastavil dole na schodech, čekaje na svůj povoz, jenž se z nějaké příčiny opozdil, a vedl zatím velice zajímavý rozhovor s dvěma rady a s Andrejem Filippovičem. Trochu opodál od obou radů a Andreje Filippoviče stál Anton Antonovič Sětočkin a ještě některý z ostatních úředníků, kteří se velice usmívali, vidouce, že jeho excellence ráčí žertovat a smáti se.

Úředníci, kteří se shromáždili nahoře na schodech, také se usmívali a čekali, až se jeho excellence opět zasměje. Neusmíval se pouze jediný Fedosějič, břichatý vrátný, stojící u kliky u dveří vzpřímen jako struna a s netrpělivostí očekávající porci své každodenní radosti, která záležela v tom, aby jedním vzmachem ruky dokořán otevřel jednu polovinu dveří a potom sehnuv se do oblouku, propustil mimo sebe jeho excellenci.

Ale ze všech na pohled nejvíce se radoval a nejvíce potěšení pociťoval nedůstojný a nešlechtný nepřítel pana Goljadkina. On v tuto chvíli skoro úplně zapomněl na všechny úředníky, přestal mezi nimi pocupávat a proplétati se, jak mívával ve zvyku, ano, neužil ani vhodné příležitosti, aby se v tu chvíli někomu zalichotil. Celý se převrátil v sluch a zrak, jaksi podivně se příkrčil, patrně aby lépe slyšel, nespouštěje očí s jeho excellence a jen zřídka jakási jedva patrná křeč potrhovala jeho rukama, nohama, jeho hlavou a vyzrazovala všechna vnitřní, tajená hnutí jeho duše.

„Vida, jak to jím šije!“ pomyslně si náš hrdina. „Vyhlíží jako favorit, dareba! Přál bych si věděti, čím si získává přízně ve společnosti vysokého tónu? Ani ducha, ani povahy, ani vzdělání, ani citu; — štěstí má, dareba! Pane Bože! Jak rychle — když se tak uváží — člověk může udělati kariéru a zalíbiti se všem lidem! A ten člověk — přísahati bych chtěl na to — půjde dále, dojde daleko, dareba, dosáhne svého cíle. Má štěstí, darebák! Ještě bych si přál věděti, co jim asi všem našeptává? Jaká tajemství pěstuje se všemi těmi lidmi a o jakých tajnostech rozmlouvají? Pane Bože! Kdybych tak tento... také s ním trochu... kdybych se ho tak pozeptal... na př. tak a tak, příteli; já už ze své strany nic nepodniknu, říci mu, že jsem vinen, mladý člověk za našich časů že musí řádně sloužit; ony temné okolnosti že mne nermoutí... tak asi! Protestovat ať si už jakýmkoli způsobem také že nebudu, nýbrž s trpělivostí a pokorou všechno budu snášeti — tak asi! Pokusiti se o to? — Ale vždyť jeho, darebu, člověk ničím nedojme, nijaké slovo ho nepronikne; člověk mu nevlíje kusa rozumu do tvrdé palice... A přece se pokusím. Může se státi, že se naskytne příhodná chvíle; možno se pokusit...“

V takových starostech, s tesklivostí a s pochybnostmi, chápaje, že tak to zůstatí nemůže, že se blíží rozhodný okamžik, že je třeba promluvit si s někým, náš hrdina počal se pomalounku blížit k tomu místu, kde stál jeho nedůstojný a záhadný přítel; ale v tu minutu zarachotil u dveří na ulici dávno očekávaný kočár jeho excellence. Fedosějič trhnul dveřmi a ohnuv se do oblouku propustil mimo sebe jeho excellenci. Všichni, kdo tu čekali, vyhrnuli se rázem k východu a odstrčili na okamžik pana Goljadkina staršího od pana Goljadkina mladšího.

„Neujdeš mi,“ pomyslně si náš hrdina, tlače se zástupem a nespouštěje očí s toho, koho mu bylo třeba. Konečně se zástup rozptýlil. Náš hrdina pocítil, že je svoboden, a jal se pronásledovati svého odpurce.

Hlava XI.

V prsou pana Goljadkina krátil se dech; jako na křídlech letěl za svým rychle se vzdalujícím protivníkem. Cítil v sobě nadbytek strašné energie. Ostatně vzdor nadbytku strašné energie pan

Goljadkin mohl směle doufat, že v tuto chvíli i prostý komár, kdyby mohl v takové roční době žít v Petrohradě, docela snadno by ho přerazil svým křídlem. Cítil také to, že ochabnul a oslábl úplně, že ho nese pouze jakási zvláštní, postranní síla, že nejde sám, že naopak nohy pod ním klesají a nechtějí mu sloužit. Ale i to všechno mohlo by se změnit v dobrou stránku.

„V dobrou nebo nedobrou," pomyslel si pan Goljadkin, pozbýváje skoro už dechu od rychlého běhu, „ale že má věc jest už ztracena, o tom nemůže býti nyní nejmenší pochybnosti. Jsem úplně zničen, to je známo, jisto, rozhodnuto a podepsáno."

Ale přes to náš hrdina jako by byl z mrtvých vstal, jako by byl boj přestál a bitvu vyhrál, když se mu konečně podařilo chytiti za plášť svého nepřítele, jenž právě zdvihal nohu, chtěje vstoupiti na drožku, s jejímž kočím se byl už dohodnul o jízdu.

„Ctěný pane, ctěný pane!" zvolal konečně zastihnutému nešlechtnému panu Goljadkinu mladšímu. „Ctěný pane, doufám, že vy..."

„Ne, raději nedoufejte v pranic," vyhýbavě odvětil necitelný protivník pana Goljadkina, stoje jednou nohou na stupátku drožky a snaže se ze všech sil dostat se do povozu i druhou nohou, kterouž marně mával ve vzduchu, namáhaje se, aby zachoval rovnováhu, a zároveň se snaže vyprostiti svůj plášť z rukou pana Goljadkina staršího, jenž se ho držel všemi silami, které mu dala příroda.

„Jakube Petroviči, pouze deset minut..."

„Odpusťte, nemám kdy."

„Posuďte sám, Jakube Petroviči... prosím vás, Jakube Petroviči... pro Boha, Jakube Petroviči... tak a tak — promluvíme si... bez ostychu... Jen na okamžik, Jakube Petroviči!"

„Přítelíčku, nemám kdy," odpověděl mu neuctivě po domácku s dělaným výrazem duševní dobroty lživě šlechtný nepřítel pana Goljadkina. „V jinou dobu, věřte, od duše a od srdce rád; ale nyní opravdu nemohu."

„Podlec!" pomyslel si náš hrdina. — „Jakube Petroviči!" zvolal pak tesklivě; „nikdy jsem vám nebyl nepřítelem. Jen zlí lidé mne nespravedlivě vylíčili... Jsem hotov ze své strany... Jakube Petroviči, je-li vám vhod, zajdeme spolu ihned tamhle. A tam vám od srdce, jak jste právě dobře podotknul, jazykem přímým a šlechtným... tuhle v té kavárně... tam se všechno samo sebou vysvětlí. Chcete, Jakube Petroviči? Zcela jistě se všechno vysvětlí."

„Do kavárny? Dobře. Nemám nic proti tomu, pojďme do kavárny. Ale s podmínkou, přítelíčku, s jednou podmínkou: že se tam všechno samo sebou vysvětlí. Budiž tedy, dušinko," pravil pan Goljadkin mladší, slézaje s drožky a nestoudně zaplácav našemu hrdinovi na rameno; „příteli můj, pro tebe, Jakube Petroviči, jsem hotov i postranní uličkou jíti, jak jste správně vy, Jakube Petroviči, ráčil podotknouti před nějakým časem. Čtverák! Opravdu, čeho se mu zachce, to dělá s člověkem!" pokračoval lživý přítel pana Goljadkina, vrtě se a toče s lehkým úsměvem okolo něho.

Od hlavních ulic vzdálená kavárna, do které vešli oba páni Goljadkinové, byla v tu chvíli úplně prázdná. Dosti tlustá Němka objevila se u kredence, sotva se ozval hlas zvonku. Pan Goljadkin a nedůstojný přítel jeho vešli do druhého pokoje, kde trochu opuchlý, do hola ostříhaný chlapec páral se u kamen s náručím štípanek, snaže se rozdělati v nich vyhaslý oheň. Na žádost pana Goljadkina mladšího přinesli čokoládu.

„Hm, chutná osůbka," prohodil pan Goljadkin mladší, mrknuv čtverácky na pana Goljadkina staršího.

Náš hrdina se zarděl a mlčel.

„Ach ano, zapomněl jsem, odpusťte. Znáám váš vkus. My jsme, panečku, mlsní na tenoučké Němky; my, pravdivá duše moje, Jakube Petroviči, jsme oba mlsní na tenoučké sice, ale přece ještě příjemné Němky; byt si u nich najímáme, jejich mravnost svádíme, za pivní a mlékovou polévku své srdce jim zasvěcujeme a různé úpisy dáváme — není-liž pravda, ty Foblase jeden, ty podvodníku ženský!"

To všechno promluvil pan Goljadkin mladší, čině takovým způsobem zhola zbytečnou, ačkoli darebácky chytráckou narážku na známou osobu ženského rodu; při tom se vrtěl okolo pana Goljadkina, usmíval se jako by z laskavosti, projevuje tím svou lživou příchýlnost k němu a radost z nynějšího setkání. Spozorovav však, že pan Goljadkin starší není dokonce tak hloupý a tak prostý vzdělání a způsobů dobrého tónu, aby mu hned uvěřil, nešlechtný člověk odhodlal se změnit svou taktiku a vésti dále svou věc způsobem otevřeným. Promluviv tedy svá hnusná slova, nepravý pan Goljadkin zakončil

tím, že nestoudným způsobem, jenž musil duši pobouřiti, potřpal zcela po domácí váženého pana Goljadkina na rameni a nemaje ani toho dosti, chtěl si s ním zahráti způsobem zhola nepřístojným ve společnosti dobrého tónu, totiž chtěl opětovati svou bývalou hnusnost, to jest štípnouti do tváře rozhorleného pana Goljadkina staršího přes to, že se mu bránil s lehounkými výkřiky.

Vzhledem k takové rozpustilosti náš hrdina se rozhorlil a umkl... rozumí se, jen na chvíli.

„To jsou řeči mých nepřátel,“ odpověděl konečně chvějícím se hlasem, moudře zdržuje své rozhorlení. Při tom se náš hrdina nepokojně ohlédl ke dveřím. Učinil to proto, že pan Goljadkin mladší byl patrně v nejlepší duševní náladě a byl hotov pustiti se do různých žertíků, nedovolených ve veřejné místnosti a vůbec nedovolených podle předpisů společnosti, zejména společnosti vyššího tónu.

„Jestliže tak, tedy jak je libo,“ vážně namítl pan Goljadkin mladší na myšlenku pana Goljadkina staršího a postavil svou prázdnou číšku, kterou vypil s neslušnou hltavostí, na stůl. — „Ostatně nemohu s vámi strávit mnoho času. Jak se tedy nyní máte, Jakube Petroviči?“

„Mohu vám říci pouze jedno, Jakube Petroviči,“ chladnokrevně a důstojně odvětil náš hrdina, „že jsem nikdy nebyl vašim nepřitelem.“

„Hm... nu, a co Petruška? Jak mu tento... Petruška, myslím? Ovšem, ovšem. Nu, jak tedy? Jste s ním spokojen, jako dříve?“

„Děkuju, jako dříve, Jakube Petroviči...“ odpověděl trochu překvapený pan Goljadkin starší. „Já nevím, Jakube Petroviči... z mé strany... ze šlechetné, poctivé strany, Jakube Petroviči... sám uznáte, Jakube Petroviči...“

„Ano, ale vy sám víte, Jakube Petroviči,“ odvětil tichým a významným hlasem pan Goljadkin mladší, schválně se tváře člověkem truchlivým, kajícím a politování hodným; — „sám víte, že žijeme v těžkých dobách... Dovolávám se vás, Jakube Petroviči; jste člověk rozumný a spravedlivě rozhodnete,“ dodal pan Goljadkin mladší, bídě pochlebuje panu Goljadkinu staršímu: „Život není hračka, sám víte, Jakube Petroviči,“ významně zakončil pan Goljadkin mladší, tváře se rozumným a učeným člověkem, který dovede rozumovati také o vznešených předmětech.

„Ze své strany, Jakube Petroviči,“ odpověděl srdečným hlasem náš hrdina, „já ze své strany, poněvadž přezírám okolní cesty a mluvím směle a otevřeně, jazykem přímým a šlechetným, a stavím věc vždy na šlechetnou půdu, pravím vám — a to mohu tvrdit otevřeně a šlechetně, Jakube Petroviči — že jsem úplně čist a že, jak sám víte, Jakube Petroviči — obapolné poblouzení (neboť všechno se může přihodit), soud světa, mínění podlízavého davu... Mluvím otevřeně, Jakube Petroviči — všechno se může přihodit. A dále, Jakube Petroviči: jestliže tak o věci soudíme a hledíme na ni s ušlechtilého a vznešeného stanoviska, řeknu vám směle, řeknu bez klamného studu, že mně, Jakube Petroviči, bude i příjemno vyznati, že jsem pobloudil, pravím, bude mně příjemno se k tomu přiznati. Vy sám víte, neboť jste člověk rozumný a při tom šlechetný. Bez studu, bez klamného studu jsem hotov k tomu se přiznati... důstojně a šlechetně,“ dokončil náš hrdina.

„Osud, řízení boží, Jakube Petroviči... ale nechme toho,“ namítl s povzdechem pan Goljadkin mladší. „Užijme raději krátké chvíle našeho setkání na užitečnější a příjemnější rozmluvu, jak se sluší na soudruhy z úřadu... opravdu, doposud se mi jaksi za celý ten čas nepodařilo promluvit si s vámi několik slov... Není to má vina, Jakube Petroviči...“

„Ani má...“ ohnivě mu vpadl do řeči náš hrdina; — „ani má. Srdce mé mi praví, Jakube Petroviči, že já tím vinen nejsem. Ať je tím vinen osud, Jakube Petroviči,“ dodal pan Goljadkin starší úplně smířlivým tónem. Jeho hlas počínal znenáhla slábnout a zachvívat se.

„Nu, jak tedy? Jak se vůbec máte nyní?“ pronesl zbloudilý sladkým hlasem.

„Trochu kašlu,“ odpověděl ještě sladčeji náš hrdina.

„Budte opatrný. Je nyní takové počasí, nebylo by nic divného, kdyby člověk dostal zápal krku. Přiznám se vám, že už sám oblékám flanelovou kazajku.“

„Skutečně, Jakube Petroviči, nebylo by divu, kdyby člověk dostal zapálení krku... Jakube Petroviči!“ dodal náš hrdina po krátké pomlčce, — „Jakube Petroviči! Vidím, že jsem pobloudil... S radostí vzpomínám na ty šťastné okamžiky, které se nám podařilo strávit společně pod chudou, ale, mohu říci, pohostinnou střechou mou...“

„Ale ve svém dopise napsal jste něco docela jiného,“ namítl s jistou výčitkou docela spravedlivý (ovšem jen v tomto vzhledě úplně spravedlivý) pan Goljadkin mladší.

„Jakube Petroviči! Pobloudil jsem... Vidím nyní jasně, že jsem pobloudil i v onom svém nešťastném dopise. Jakube Petroviči, stydím se pohlédnouti vám v tvář, Jakube Petroviči, ani neuvěříte... Dejte mi ten dopis, abych jej mohl roztrhati před vašimi očima, Jakube Petroviči; aneb, je-li to nemožno, tedy vás prosím, abyste jej četl opačně, docela naopak, totiž s úmyslem přátelským tak, že budete mým slovům přikládati opačný smysl. Pobloudil jsem. Odpusťte mi, Jakube Petroviči, docela... hořce jsem pobloudil, Jakube Petroviči.“

„Jak pravíte?“ dosti roztržitě a lhostejně prohodil věrolomný přítel pana Goljadkina staršího.

„Pravím, že jsem úplně pobloudil, Jakube Petroviči, a že nyní bez jakéhokoli lživého studu...“

„Nu tedy dobře! Docela dobře, že jste pobloudil,“ hrubě odpověděl pan Goljadkin mladší.

„Měl jsem, Jakube Petroviči, dokonce i myšlenku,“ dodal šlechetným způsobem upřímný náš hrdina, nikterak nepozoruje hrozného věrolomstva svého klamného přítele, „měl jsem dokonce i myšlenku, že když, tento... když Bůh stvořil dvě úplně sobě podobné bytosti...“

„Ach! To je vaše myšlenka?“

Tu pověstný svou neužitečností pan Goljadkin mladší vstal a chopil se klobouku. Pan Goljadkin starší, netuše dosud klamu, vstal také, prostosrdečně a šlechetně se usmívaje na svého lžipřítele, snaže se ve své nevinnosti mu zalichotiti, dodati mu myslí a navázati s ním takovým způsobem nové přátelství.

„S Bohem, excellence,“ zvolal náhle pan Goljadkin mladší. Náš hrdina sebou trhnul, spozorovav ve tváři svého nepřítelě cosi až bacchantického, a jedině, aby se ho zbavil, vložil do vztažené k němu ruky nemravného pána dva prsty své ruky. Ale tu... tu nestoudnost pana Goljadkina mladšího překročila všechny meze. Uchopil dva prsty ruky pana Goljadkina staršího, napřed je stisknul a hned — nedůstojný člověk — před očima pana Goljadkina osmělil se opětovati svůj ranní nestoudný žert. Míra lidské trpělivosti byla vyčerpána.

Už schovával do kapsy šátek, jímž si utřel prsty, když se pan Goljadkin starší vzpamatoval a vyřítit se za ním do sousedního pokoje, kam dle ošklivého zvyku svého ihned ulíznul jeho nesmířlivý nepřítel. Jako by se nic nebylo přihodilo, stál tam u kredence, jedl pirožky a klidně, jako nejpoctivější člověk, žertoval tam s Němkou cukrářkou. „Před dámami není možno,“ pomyslí si náš hrdina a přistoupil také ke kredenci, celý zmatený rozčilením.

„Opravdu, nebyla by to ošklivá kůstka! Co myslíte?“ počal znova své neslušné žerty pan Goljadkin mladší, počítaje bezpochyby na nekonečnou trpělivost pana Goljadkina staršího. Tlustá Němka pohlížela na oba návštěvníky olověnými, bezmyšlenkovými očima, nerozumíc patrně ruskému jazyku a usmívajíc se. Náš hrdina po těchto slovech nestoudného pana Goljadkina mladšího vznítit se jako oheň a nemaje už síly, aby se zdržel, vrhl se na něho s patrným úmyslem roztrhati ho a takovým způsobem dokonale se s ním vyrovnati. Ale pan Goljadkin mladší dle podlého zvyku svého byl už daleko: vzal roh a už byl na prahu.

Rozumí se samo sebou, že po okamžité strnulosti, která přirozeně padla na pana Goljadkina staršího, rychle se vzpamatoval a vrhl se ze všech sil za ubližovatelem, který už sedal do drožky kočího, jenž rychle přijel, protože byl s ním patrně srozuměn. Ale v tom okamžiku tlustá Němka, znamenajíc útěk obou návštěvníků, zapištěla a zazvonila ze vsí síly na zvonek. Náš hrdina v letu se obrátil, hodil jí peníze za sebe i za nestoudného člověka, jenž nezaplátil, nečekal, až mu dají nazpět, a přes to, že se obměškal, přece se mu podařilo — ovšem už v letu — zachytiti svého nepřítelě.

Náš hrdina, chopiv se všemi prostředky, jež mu uštedřila příroda, za křídlo drožky, nesl se nějaký čas po ulici, škrábaje se do povozu, v čemž mu všemi silami bránil pan Goljadkin mladší. Drožkář zatím i bičem, i opratí, i nohou, i slovy ponoukal svou ztrýzněnou herku, která se neočekávaně dala do cválu, stiskla zuby uzdu a z ošklivé vášně své počala po každém třetím skoku vyhazovati zadníma nohama. Konečně se našemu hrdinovi přece podařilo vylézt na drožku, usednouti obličejem proti svému nepříteli, při čemž se zády opíral o drožkáře a kolena o kolena nestoudníka, pravou rukou pak se chopil velmi chatrného kožešinového límce u pláště svého zhýřilého, nejkrutějšího nepřítelě...

Nepřátelé letěli spolu a po nějakou dobu mlčeli. Náš hrdina jedva popadal dechu; cesta byla bídná, tak že poskakoval při každém kroku a byl v nebezpečí, že si zlomí vaz. Mimo to zatvrzelý nepřítel jeho dosud se nehodlal uznati za přemoženého a snažil se svého protivníka shoditi do bláta. Na dovršení všech nepříjemností pohoda byla hrozná. Sníh se sypal velikými kločky a všemožně se snažil, aby nějakým způsobem zalezl pod rozepnutý plášť pravého pana Goljadkina. Vůkol bylo zakaleno a nebylo viděti ani zbla. Těžko bylo rozeznati, kam a kterými ulicemi jedou...

Panu Goljadkinu se zdálo, že se s ním děje cosi známého. Jeden okamžik snažil se připamatovati si, netušil-li cosi podobného včera... na příklad ve snách... Konečně jeho tesklivost dostoupila posledního

stupně znemožení. Nalehnuv na svého nelitostného protivníka, počal křičet. Ale jeho křik zmíral mu na samých rtech... Byl okamžik, kdy pan Goljadkin na všechno zapomněl a rozhodl se, že to všechno nic neznamená a že se to děje všechno jen tak, nějakým nevysvětlitelným způsobem, a proto bylo by zbytečno a zhora marno protestovati proti této příhodě...

Ale z nenadání, a sice skoro v týž okamžik, kdy náš hrdina dospěl k onomu rozhodnutí, jakýsi neopatrný náraz změnil celý smysl věci. Pan Goljadkin svalil se jako pytel mouky s drožky a kutálel se někam, jsa v okamžiku pádu zcela správně sobě vědom, že se skutečně a zcela nevčas rozčiloval. Když opět vstal, uviděl, že kamsi přijeli. Drožka stála uprostřed něčího dvora a náš hrdina na prvý pohled poznal, že je to dvůr téhož domu, ve kterém přebýval Olsufij Ivánovič. V týž okamžik spozoroval, že jeho přítel už kráčí na schůdky a bezpochyby přímo k Olsufiju Ivánoviči.

Ve svém nevyličitelném stesku chtěl se vrhnouti za svým nepřitelem; ale na své štěstí vzpamatoval se ještě v čas. Nezapomněl ani zaplatiti drožkáři, pak vyběhl na ulici a běžel, seč byl, kam ho oči vedly. Sníh se sypal jako dříve, bylo jako dříve zakaleno, mokro a temno. Náš hrdina nešel, nýbrž letěl, vrážeje cestou do každého — do mužů, do žen, do dětí a sám také při nárazu odletoval od mužů, od žen i od dětí. Kolkolem a hlavně za ním ozýval se zděšený hovor, pískot a křik...

Ale pan Goljadkin — zdálo se — byl bez paměti a ničeho si nechtěl všimati... Vzpamatoval se teprve u Semenovského mostu, a to jen proto, že neobratně vrazil do jakýchsi dvou bab s jakýmsi zbožím, povalil báby i sám se svalil.

„Nic neškodí," pomyslí si pan Goljadkin, „všechno se může ještě obrátiti k lepšímu," a hned sáhl do kapsy, chtěje se vykoupiti rublem stříbra za vyspané perníky, jablka, hrách a jiné různé věci. Náhle však nové světlo ozářilo pana Goljadkina: v kapse namakal psaní, které mu ráno odevzdal písař. Vzpomněl si, že tu nedaleko je dobře mu známá hospůdka; zaběhl tedy do hospůdky, bez prodlení přisedl ke stolu, osvětlenému lojovou svíčkou, a ničeho si nevšímaje, neposlouchaje ani sklepníka, jenž se ho přišel optat, co poroučí, zlomil pečeť a počal čísti následující psaní, jež ho dokonale zarazilo:

„Šlechtný, za mne trpící a na věky srdci mému milý človče!

Strádám, hynu — zachraň mne! Klebetník, intrikán a neúčinnost svého smýšlení známý člověk obestřel mne svými síťmi a já jsem ztracena! Klesla jsem! Ale on je mně protivný, ty však...! Nás rozloučili, mé dopisy, tobě poslané, schytali — a to všechno provedl nemrava, využitkovav svou nejlepší vlastnost, tu totiž, že je ti podoben. Na všechn způsob člověk může býti i škaředý a přece může okouzlovat rozumem, mocným citem a příjemnými způsoby... Jsem ztracena! Vdávají mne násilně a nejvíce k tomu působí můj otec, dobrodinec můj a státní rada Olsufij Ivánovič, poněvadž chce bezpochyby zaujati mé místo a mé vztahy ke společnosti vyššího tónu... Ale rozhodla jsem se a protestuju všemi prostředky, přírodou mně udělenými. Čekej mne dnes se svým kočárem rovně v 9 hodin u okna příbytku Olsufija Ivánoviče. U nás je opět ples a bude také krásný poručík. Já vyjdu a poletíme. Mimo to jsou i jiné úřady, kde ještě možno posloužiti vlasti. Na všechn způsob měj na mysli, příteli můj, že nevinnost jest silná už svou nevinností. S Bohem. Čekej s kočárem u dveří. Vrhnu se pod ochranu tvého objetí rovně ve dvě hodiny po půlnoci.

Tvoje až do hrobu Klára Olsufijevna."

Když náš hrdina přečetl psaní, zůstal několik minut jako poražený. Se strašnou úzkostí, ve strašném rozechvění, bledý jako plátno, s psaním v ruce prošel se několikrát po světnici; aby nepříjemnost situace byla dovršena, náš hrdina nespozoroval, že byl v tu chvíli předmětem pozornosti všech lidí, přítomných v hospodě. Nepořádek jeho obleku, nezdržované rozčilení, chůze či správně řečeno pobíhání, rozkládání oběma rukama, snad i několik záhadných slov, hozených v zapomněnlivosti do větru — to všechno asi velmi špatně doporučelo pana Goljadkina přítomným návštěvníkům, ba i sám sklepník počal na něho pohlížeti podezřele.

Vzpamatovav se, náš hrdina spozoroval, že stojí uprostřed světnice a skoro neslušně, nezdvorně pohlíží na jakéhosi stařečka velice slušného zevnějšku, jenž právě poobědval a pomodliv se před svatým obrazem, zasedl opět ke stolu, nespouštěje ovšem také očí s pana Goljadkina. Náš hrdina rozhlédl se nejasně vůkol a uviděl, že všichni, všichni do posledního pohlížejí na něho jakýmsi zlověstným a podezřelým způsobem. Náhle jakýsi vysloužilý voják s červeným límcem hlasitě požádal za „Policejní Věstník". Pan Goljadkin sebou trhnul a zapálil se. Z nenadání spustil oči k zemi a uviděl, že byl v takovém neslušném obleku, v jakém by nesměl býti ani doma, neřku-li ve veřejné místnosti. Boty, kalhoty a celý jeho levý bok byly samé bláto, petlice u pravé nohavice byla utržena a frak dokonce i roztrhán na různých místech.

V nekonečné úzkosti náš hrdina přistoupil ke stolu, u něhož četl a viděl, že k němu přichází sklepník s jakýmsi divným a drze neústupným výrazem ve tváři. Pozbyv opětně duchapřítomnosti, náš hrdina počal si prohlížeti stůl, u něhož nyní stál. Na stole ležely neuklizené talíře od oběda, ležel ušpiněný ubrousek

a válely se nůž, vidlička a lžíce, jichž kdosi nedávno užil. „Kdo to tu obědval?“ pomyslí si náš hrdina. „Snad ne já? Ostatně, může být! Poobědval jsem a ani jsem toho nepozoroval; co tedy dělat?“ Zdvihl oči a spatřil vedle sebe opět sklepníka, jenž se chystal něco mu říci.

„Co jsem dlužen, příteli?“ optal se ho náš hrdina chvějícím hlasem.

Hlasitý smích ozval se kolem pana Goljadkina; sám sklepník se usmál. Pan Goljadkin pochopil, že i tu si zadal a vyvedl nějakou strašnou hloupost. Když to pochopil, tak se zastyděl, že byl nucen sáhnouti do kapsy pro šátek, bezpochyby jen proto, aby něco dělal a nestál jen tak; ale k nevylicitelnému překvapení, i svému i všech okolních, místo šátku vytáhl láhvičku s jakýmsi lékem, jež mu předešal před čtyřmi dny Krestjan Ivánovič.

„Léky kupujte v téže lékárně“ — kmitlo se hlavou pana Goljadkina... A tu se náhle zachvěl a div ne vzkřikl hrůzou. Nové světlo ho osvítilo... Tmavá, červenavě odporná tekutina zlověstným odleskem zasvítla do očí panu Goljadkinu... Láhvička mu vypadla z rukou a na místě se rozbila. Náš hrdina vzkřiknul a uskočil na dva kroky od rozlité tekutiny. Trásl se na všech údech a pot mu vyrážel na skráních a na čele. „Tedy život je v nebezpečí!“

V hospodě zatím nastal ruch, poplach; všichni obklopili pana Goljadkina, všichni domlouvali panu Goljadkinu, někteří se dokonce chápali pana Goljadkina. Ale náš hrdina byl němý a nepohnutý, nic neviděl, nic neslyšel a nic necítil... Konečně jako by se byl utrhl od místa, vyrazil ven z hospody, odstrčil každého, kdo se snažil ho zadržeti, skoro bez paměti padl do první drožky, jež se mu namanula, a letěl do svého bytu.

V síni svého bytu setkal se s Michějevem, sluhou z úřadu, jenž držel v ruce psaní s úřední pečeti. „Vím, příteli, všechno vím,“ odpověděl slabým, tesklivým hlasem zmožený náš hrdina; „to je oficiální...“

Ve psaní skutečně bylo nařízení, podepsané Andrejem Filippovičem, aby pan Goljadkin odevzdal všechna akta, jež se u něho nacházejí, Ivanu Semenoviči. Pan Goljadkin, přijav psaní a dav sluhovi desetník spropitného, vstoupil do svého bytu a uviděl, že Petruška snáší a sbírá na jednu hromadu všechny své hadry, všechnen svůj majetek, chtěje patrně opustiti pana Goljadkina a přestěhovati se ke Karolíně Ivánovně, jež ho vylákala, aby jí nahradil Jevstafija.

Hlava XII.

Přišel Petruška kolébaje se, jaksi podivně nedbale se drže a s jakýmsi otrocky vítězoslavným výrazem ve tváři. Bylo patrné, že má jakýsi úmysl a byl si vědom svého práva, pročť pohlížel jako člověk cizí, to jest jako sluha někoho cizího, nikoli však jako sluha pana Goljadkina.

„Nu tak vidíš, můj milý,“ počal náš hrdina z těžká oddychuje. „Kolik pak je hodin?“

Petruška mlčky odešel za přehrádku, pak se vrátil a dosti nezávislým hlasem oznámil, že bude brzy půl osmé.

„Nu dobře, můj milý, dobře. Vidíš tedy, můj milý... dovol, abych ti řekl, můj milý, že mezi námi je, tuším, všechno nyní ukončeno...“

Petruška mlčel.

„A když je tedy všechno mezi námi ukončeno, pověz mně nyní otevřeně, jako příteli mně pověz, kde jsi byl, brachu?“

„Kde jsem byl? U dobrých lidí.“

„Vím, přítelíčku, vím. Byl jsem s tebou vždycky spokojen, můj milý, i vysvědčení ti dám... A ty budeš nyní u nich?“

„Co dělat, pane! Sám ráčíte vědět. Vímeť, dobrý člověk špatnému něčemu učit nebude.“

„Vím, můj milý, vím. Nyní jsou dobří lidé vzácní, přítelíčku; važ si jich, můj milý. Nu, a co oni?“

„Vímeť jak... Ale u vás, pane, teď už nemohu více sloužit; sám ráčíte vědět.“

„Vím, můj milý, vím; tvou horlivost a přičinlivost znám; viděl jsem to všechno, přítelíčku, všímá jsem si. Já si tebe vážím, přítelíčku. Dobrého a poctivého člověka, třebaš byl jen lokaj, si vážím.“

„Inu ovšem! Našinec, sám ráčíte vědět, kouká, kde je lépe. Tak je to. A co já? Vímeť, pane, bez dobrého člověka se neobejdeme.“

„Nu dobře, brachu, dobře; cítím to... Tuhle máš peníze a tu je tvoje vysvědčení. A nyní se políbíme,

brachu, rozloučíme se... A teď, můj milý, tě požádám ještě za jednu službu, za poslední službu," řekl pan Goljadkin slavnostním hlasem. „Víš, můj milý, ledaco se přihodí. Hoře, můj zlatý, skrývá se i v pozlacených palácích, a nikam od něho neujdeš. Ty víš, přítelíčku, že jsem býval k tobě, tuším, vždycky laskav."

Petruška mlčel.

„Býval jsem k tobě, tuším, vždycky laskav, můj milý... A mnoho-li pak mám nyní prádla, můj milý?"

„Všecko je v pořádku. Košil plátěných šest, punčoch tři páry, čtyři náprsenky, flanelovou kazajku a podvléčky dvoje. Sám víte všechno. Já se, pane, ničeho vašeho netknu. Pánův majetek opatruju, pane. Jsem s vámi, pane, tento... rozumí se... a abych si vzal hřích na duši, pane, nikdy! Však to sám víte, pane..."

„Věřím, příteli můj, věřím. Tak jsem to nemyslel, přítelíčku, dokonce ne. Ale běží mně, přítelíčku..."

„Známa věc, pane, to my už víme. Když jsem ještě u generála Stolbňakova sloužil, také mne propustil, protože sám odjížděl do Saratova... Statek tam měl..."

„Ale ne, přítelíčku, o tom nemluvíme; nic takového... ani si nemysli, přítelíčku milý."

„Známo. Co našinec? Sám ráčíte vědět, těžko-li člověka pomluvit. A se mnou byli všude spokojeni. Byli ministři, generálové, senátoři, hrabata. Býval jsem u všech, u knížete Svinčatkina, u plukovníka Pereborkina, u generála Nedobarova, také jsem jim sloužil, na statek jsme jezdili. Známo..."

„Ano, přítelíčku, ano; dobře, přítelíčku, dobře. I já, přítelíčku, nyní odjíždím... Každému jiná cesta vykázána, můj milý, a neznámo, na jakou cestu který člověk padne. Nu, přítelíčku, pomoz mně nyní obléknouti se; a můj úřední frac také slož... kalhoty druhé, prostěradla, pokrývky, podušky..."

„Do uzlu poroučíte všechno svázat?"

„Ano, přítelíčku, ano, třebaš do uzlu... Kdož ví, co se může přihodit? A nyní, můj milý, doběhni vyhledat krytý kočár..."

„Krytý kočár?"

„Ano, můj milý, krytý kočár, hezky prostorný a na určitou dobu. Nemysli si však, přítelíčku, sám něco tento..."

„A daleko chcete odjet?"

„Nevím, přítelíčku, to také nevím. Peřinu také, myslím, bude tam třeba položit. Co ty myslíš, přítelíčku? Spoléhám na tebe, můj milý."

„Což ráčíte hned odejet?"

„Ano, přítelíčku, ano! Taková okolnost se přihodila... takové je to, můj milý, takové!"

„Inu, vímeť, pane. V našem pluku poručíkovi také se to přihodilo; bylo to u jednoho tamního statkáře... uvez' ji..."

„Uvez'? Jak! Můj milý, ty..."

„Ano, uvez' a v druhém statku byly oddavky. Všecko bylo napřed připraveno. Hnali se za nimi; ale kníže se jich zastal, nebožtík. A urovnalo se to."

„Oddavky, ano... ale jak ty, můj milý? Jakým způsobem ty o tom, můj milý, víš?"

„I vždyť je známo, co. Pověstmi, pane, země se plní. Všechno to víme, pane... ovšem, kdož pak je bez hříchu. Ale řeknu vám nyní, pane — dovolte mně vyjádřiti se po prostu, po selsku — když tedy na to došlo, řeknu vám nyní, pane: máte nepřítele, soupeře máte, pane, silného soupeře; takové to je..."

„Vím, přítelíčku, vím; sám víš, můj milý... Spoléhám tedy na tebe. Jak to tedy nyní začít, přítelíčku? Co bys mně radil?"

„Tak tedy, pane, když jste se nyní, tak říkáte, na takovou dráhu vydal, tedy vám bude třeba ledaco kupovat — na příklad prostěradla, podušky, peřinu ještě jednu pro dva, pokrývku pěknou —; pro ten případ tady dole je sousedka, měštanka; ta má pěkný liščí plášť. Mohl byste se na něj podívat a koupit; můžete se jít hned podívat. Přihodí se vám to nyní, pane; plášť je pěkný, atlasem pošíty, liščí kožešinou podšívaný..."

„Nu dobře, přítelíčku, dobře; svoluju, přítelíčku, a na tebe spoléhám, úplně na tebe spoléhám. Třebas i plášť, můj milý... Jen honem, honem! Pro Boha, honem! I plášť koupím, jen, prosím tě, honem! Brzo bude osm hodin, honem, přítelíčku, pro Boha! Pospěš si honem, přítelíčku!“

Petruška nechal nedovázaného uzlu s prádlem, poduškami, pokrývkami, prostěradly a všelikými hadry, co snesl a, začal svazovat, a střemhlav vyběhl z pokoje. Pan Goljadkin se chopil zatím ještě jednou dopisu; ale čísti ho nemohl. Chopil se oběma rukama za svou nešťastnou hlavu a v pochybnostech se opřel o zeď. Přemýšlet nemohl o ničem, dáti se do nějaké práce také nemohl; nevěděl ani sám, co se s ním děje.

Konečně vida, že čas utíká a Petruška ani plášť se neobjevuje, rozhodl se, že půjde sám. Otevřev dvěře do síně, zaslechl dole hluk, řeči, spor a hádku... Několik sousedek rozmlouvalo, křičelo, soudilo a rozhodovalo o čemsi... Však pan Goljadkin už věděl, o čem. Bylo slyšeti hlas Petruškův; pak se ozvaly něčí kroky.

„Můj ty Bože, oni sem sezvou celý svět!“ zastenal pan Goljadkin, lomě rukama v zoufalství a vrhl se nazpět do pokoje. Přiběhnuv do pokoje, sklesl skoro bez paměti na divan, obličejem na podušku. Minutku tak proležel, pak vyskočil a nečekaje na Petrušku, obul si kaloše, vzal klobouk, oblékl plášť, vzal s sebou peněženku a běžel střemhlav se schodů.

„Ničeho není třeba, ničeho, můj milý. Já sám, já sám všechno... Tebe zatím není třeba, a ostatně snad se všechno zatím obrátí k lepšímu,“ zamumlal pan Goljadkin Petruškovi, jehož potkal na schodech. Pak vyběhl na dvůr a ven z domu. Srdce v něm zmíralo. Dosud nebyl rozhodnut... Co dělat, co si počít, jak se zachovat v tomto kritickém případě...“

„Co si počít, pane Bože můj! Bylo třeba, aby se i toto přihodilo?“ vzkřiknul konečně ze zoufalství, vrávoraje po ulici na zdařbůh, kam ho oči nesly. „Bylo třeba, aby se to přihodilo! Kdyby nebylo tohoto, právě toho, všechno by se urovnalo; najednou, jedním rázem, jedním obratným, energickým, pevným rázem by se to urovnalo. Prst si dám useknouti, že by se urovnalo. Hle, jak by se všechno vyřídilo: zaklepal bych tu i tam — já řku, tak a tak, a mně, ctěný pane, nedovolují, abych tak řekl, ani sem, ani tam; já řku, tak se nejedná; já řku, ctěný pane můj, tak se nejedná a samozvanstvím se u nás ničeho nedosáhne. Samozvanec je, panečku, člověk... tento... neužitečný a užitku vlasti nepřinese. Chápete to? Já řku, chápete to, ctěný pane? Tak bych tento... Ale ne, ostatně, což... vždyť to docela není tento... docela ne... Co to pletu, já hlupák? Vždyť sám se hubím. Vždyť, ty blázne jeden, docela to není tak! Ale vidíš, blázne, jak se nyní jedná! Nu, kam se poděju nyní? Co si na příklad počnu nyní sám s sebou? Nu, kam se nyní hodím? Nu, vezměme na příklad, kam se hodíš nyní, ty Goljadkine jeden, ty nedůstojný člověče? Co nyní? Kočár je třeba dostat; kočár prý dostaň a čekej na ni; nožky by si zmočila, kdyby nebylo kočáru... Kdo by si pomyslí! Nu, slečinka! Vida dívku mravného chování! A jak ji vychvalovali! Vyznamenala jste se, slečinko, darmo mluvit, vyznamenala!... A to všechno pochází od nemravného vychování. Když tak nyní pohlédnu, když to všechno uvážím, vidím, že to nepochází od ničeho jiného, než od nedostatku mravnosti. Místo aby ji z mládí tento... a čas ob čas i metlou, oni ji cukrovinkami a různými sladkostmi cpou, i sám starý nad ní natahuje moldánky: ‚Ty jsi moje, tys mé zlato, za hraběte tě provdám.‘ — A nyní se jim vydařila, ukázala nám teď svoje karty — já řku, takhle hrajeme my! Místo aby ji doma drželi z mládí, dali ji do pensionátu k francouzské madame, k nějaké emigrantce Falballa; a tam se učila všelikému dobru u emigrantky Falballa: teď to jsou toho následky. Já řku, jděte, těšte se! Abych prý byl s kočárem v tu a tu hodinu pod okny a cituplnou romancí po španělsky zazpíval. ‚Čekám vás a vím, že mne milujete, utečeme spolu a budeme žiti v chaloupce.‘ — Ale vždyť to vlastně není možno, vždyť, ctěná slečno, vezme-li se kolem a kolem, nesmí se to, vždyť zákon zapovídá poctivou a nevinnou dívku z otcovského domu uvést bez svolení rodičův! A konečně proč, zač a nač je toho třeba? Nu, ať by se provdala, za koho je třeba, koho jí osud přisoudil, a je odbyto. Já jsem úředník; mohu být za to z úřadu propuštěn; mohu se za to dostat do vyšetřování, milá moje slečinko! Takové je to. A vy jste nevěděla? Ale to způsobila Němka. To všechno vychází od ní, od čarodějnice, ona má ve všem ruce. Protože člověka pomluvili, protože si o něm vymyslili babský klep, nemožnou komedii dle rady Andreje Filippoviče, z toho to vzniklo. Jinak proč by se Petruška do toho míchal? Co je mu do toho? Nač je mu toho třeba, darebovi? Ne, nemohu, slečinko, nijak nemohu, za nic na světě nemohu... Pro tentokrát mně, slečinko, už nějak odpusťte. To vy jste, slečinko, všeho příčinou a ne Němka, ne čarodějnice, nýbrž jen vy, protože čarodějnice je hodná osoba, protože čarodějnice ničím není vinna, ale vy, slečinko, jste vinna. Tak je to! Vy, slečno, mne uvádíte v pokušení... Člověk upadne v záhubu, sám sebou člověk přijde na zmar a nemůže se udržet; — jaká pak svatba! A kterak to všechno skončí? A jak to nyní provést? Mnoho bych za to dal, kdybych to všechno nyní věděl!“

Tak ve svém zoufalství uvažoval náš hrdina. Tu se náhle vzpamatoval a seznal, že stojí kdesi na Litějně ulici. Pohoda byla hrozná. Byla obleva, sníh se valil, přšelo, nu právě tak, jako v onu nezapomenutelnou dobu, když za strašné půlnoční hodiny započaly všechny nehody pana Goljadkina.

„Jaká chůze v takovou pohodu!“ pomyslí si pan Goljadkin, pohlížeje na počasí. „To je všeobecná

smrt... Pane Bože můj! Kde tu na příklad dostanu kočár? Tamhle na rohu, zdá se, že se cosi černá. Půjdu tam, uvidíme... Pane Bože můj!" vzdychal náš hrdina, zaměřiv slabé a vratké kroky své v tu stranu, kde uviděl cosi podobného kočáru. „Hle, co udělám: Půjdu, padnu mu k nohám, bude-li možno, a poníženež budu prosit. Tak a tak, řeknu: do vašich rukou odevzdávám svůj osud, do rukou představenstva. Vaše excellence, řeknu, zastaňte se, buďte dobrodincem člověku. Tak a tak, řeknu, to a to se stalo, skutek nezákonný; nezničujte mne, za otce vás přijímám, neopouštějte mne... důstojnost, čest, jméno a příjmení zachraňte... od zločinného, zkaženého člověka mne chraňte... On je jiný člověk, vaše excellence, a já jsem také jiný člověk. On je něco jiného a já jsem také něco jiného; opravdu něco jiného, vaše excellence, skutečně něco jiného; vidíte, jak je to, řeknu mu. Ani podoben být k němu nemohu, řeknu; račte to změnit, račte poručit, aby to změnili a zničili bezbožný, samovolný podvod... takový podvod, vaše excellence, že mu není na světě podobného. Za otce vás přijímám; představenstvo, rozumí se dobročinné a starostlivé představenstvo, musí podporovati podobné pohnutky... Vždyt je v tom i cosi rytířského, když řeknu: Přijímám vás, dobročinné představenstvo, za otce a svěřuju vám svůj osud; nebudu se vzpírati, úplně se svěřuju a sám zůstanu stranou ode všech těch záležitostí... Takové to je, řeknu mu."

„Nu co, můj milý, jsi drožkář?"

„Drožkář."

„Kočár, brachu, potřebuju na večer."

„A daleko ráčíte jeti?"

„Na večer, na celý večer, ať si už kamkoli, můj milý, ať si kamkoli."

„Snad za město chcete jet?"

„Ano, přítelíčku, snad i za město. Já sám ještě na určito nevím, přítelíčku, nemohu ti určitě říci, můj milý. Víš, můj milý, snad se všechno obrátí k lepšímu. Vímeť, přítelíčku

„Inu, ovšem, pane, ovšem; dej pán Bůh každému."

„Ano, přítelíčku, ano; děkuju ti, můj milý. Nu a mnoholi budeš žádati, můj milý?"

„A hned ráčíte jet?"

„Ano, hned; totiž ne hned; počkáš v jednom místě... jen tak chvilku, ne dlouho budeš čekat, můj milý."

„Nu, když najímáte na celý večer, méně nežli šest rublů nemohu vzít při takovém počasí."

„Dobře, můj milý, dobře; já se ti odvděčím, můj milý.
Ty mne tedy nyní povezeš, můj milý."

„Sedněte si; počkejte, tuhle to trochu upravím... Tak, račte si nyní sednout. A kam poroučíte jet?"

„K Izmajlovskému mostu, přítelíčku."

Kočí se usadil na kozlíku a pobídnul pár hubených herek, které mocí odtrhl od žlabu se senem, k Izmajlovskému mostu. Náhle však pan Goljadkin trhnul za provázek, zastavil kočár a prosil dojemným hlasem, aby obrátil, aby nejel k Izmajlovskému mostu, nýbrž do jakési jiné ulice. Kočí obrátil do druhé ulice a za deset minut povoz pana Goljadkina zastavil před domem, v němž přebýval jeho excellence. Pan Goljadkin vyšel z kočáru, poprosil snažně svého kočího, aby tu počkal a sám s trnoucím srdcem běžel nahoru do prvního poschodí, trhnul za zvonítko, dvěře se otevřely a náš hrdina se octnul v předsíni u jeho excellence.

„Jeho excellence ráčí býti doma?" optal se pan Goljadkin, obraceje se s těmito slovy ke sluhovi, jenž mu otevřel.

„A čeho si přejete?" ptal se lokaj, prohlížeje si pana Goljadkina od hlavy do paty.

„Já, přítelíčku, tento... Jsem Goljadkin, úředník, titulární rada Goljadkin. Řekni, že bych si rád promluvil s jeho excellencí..."

„Počkejte, teď není možná..."

„Přítelíčku, nemohu čekat; má záležitost je vážná, nedopouští odkladu..."

„A kdo vás sem posílá? Nesete nějaké listiny?"

„Ne, příteličku, přicházím ve vlastní věci... Oznam mu, příteličku, řekni, že tak a tak, přišel si promluvit. A já se ti odvděčím, můj milý.“

„Není možno. Nesmím nikoho přijímat, jsou zde hosté. Přijďte ráno v deset hodin.“

„Ale oznamte mne, můj milý. Nemohu, mně není možná čekat... Vy, můj milý, budete za to odpovídat.“

„E jdi, oznam ho; co je ti do toho, či bot je ti líto?“ zvolal druhý lokaj, jenž ležel na lůžce a dosud nepromluvil ani slova.

„Jen boty trhat! Víš, že poručili, nikoho nepřijímat. Úředníci mají přicházeti ráno.“

„Oznam ho, oznam. Však ti jazyk neupadne.“

„Což, já ho oznámím, jazyk mi neupadne. Ale poručili nikoho nepřijímat, a když nikoho, tak nikoho. — Jděte zatím tuhle do pokoje.“

Pan Goljadkin vešel do prvního pokoje; na stole stály hodiny. Vzhlédl na ně: bylo půl deváté. Srdce se mu zachvělo v prsou. Už se chtěl vrátit, ale v týž okamžik vysoký lokaj, stanuv na prahu sousedního pokoje, hlasitě pronesl příjmení pana Goljadkina.

„Je to chřtán!“ pomyslně si náš hrdina ve své nevyličitelné tesknosti. „Kdybych byl aspoň řekl: Tak a tak... přicházím co nejpokorněji a nejuctivěji vysvětliti svou záležitost... tento... račte mne laskavě vyslechnouti. Ale nyní všechno je zmařeno, všechno jako do větru hozeno... Ostatně... nu, což... nic neškodí.“

Ale na dlouhé uvažování nebylo času. Lokaj se obrátil, řekl: „Račte“ a uvedl pana Goljadkina do kabinetu.

Když náš hrdina vstoupil do pokoje, pocítil, jako by byl oslepl, neboť neviděl rozhodně pranic. Jen se mu tak mimochodem mihnuly dvě nebo tři postavy v očích. „To jsou patrně hosté,“ napadlo pana Goljadkina. Konečně však pan Goljadkin začal jasně rozeznávat hvězdu na černém fraku jeho excellence, potom poněnáhu přešel i k samému černému fraku a na konec vrátila se mu možnost úplného nazírání.

„Co je?“ ozval se známý hlas nad panem Goljadkinem.

„Titulární rada Goljadkin, vaše excellence.“

„Nu?“

„Přišel jsem si promluvit.“

„Jak? Co?“

„Inu tak. Říkám, tak a tak, přišel jsem si promluvit, vaše excellence.“

„Ale... Kdo jste vlastně?“

„Pa—pa—pan Goljadkin, vaše excellence, titulární rada.“

„Nu, a co si přejete?“

„Že tak a tak, za otce ho přijímám; sám zůstanu stranou a od nepřítele mne zachraňte — to je všechno!“

„Co prý?“

„Známo, co.“

„Co je známo?“

Pan Goljadkin mlčel. Brada začínala se mu poněnáhu třásti.

„Nu?“

„Myslí jsem, že rytířsky, vaše excellence... Myslí jsem, že tady rytířsky... a představenstvo za otce

přijímám... A že tak a tak, zachraňte mne, říkám, se sl... slzami prosím, a že takové po—pohnutky mají se pod— pod—podporovat."

Jeho excellence se odvrátil. Náš hrdina po několik okamžiků nemohl nic rozeznati očima. Prsa mu cosi svíralo, dech se tajil. Nevěděl, kde stojí. Styděl se jaksí a bylo mu teskno. Bůh ví, co bylo potom...

Když se náš hrdina vzpamatoval, spozoroval, že jeho excellence mluví se svými hosty a jako by přikře a důrazně s nimi o čemsi debatoval. Jednoho z hostů pan Goljadkin ihned poznal. To byl Andrej Filippovič; druhého ne. Ostatně tvář jeho byla také jaksí známa — vysoká, silná postava, letitá, obdařená velmi hustými brvami a licousy a výrazným, pronikavým pohledem. Na krku neznámého visel řád, v ústech měl cigaro. Neznámý kouřil, a nevynímaje cigara z úst, význačně kýval hlavou, vzhlížeje občas na pana Goljadkina.

Panu Goljadkinu stalo se jaksí nevolně; obrátil oči stranou a tu spozoroval ještě jednoho podivného hosta. Ve dveřích, které náš hrdina pokládal dosud za zrcadlo, jak se mu již dříve jednou přihodilo, objevil se on — víme kdo: příliš dobře známý přítel pana Goljadkina. Pan Goljadkin mladší nacházel se skutečně až doposud v druhém malinkém pokojíku a psal cosi na kvap; nyní patrně nastala potřeba, objevil se tedy s listinami pod paží, přistoupil k jeho excellenci a velice obratně, očekávaje výhradně pozornosti ke své osobě, dovedl se vetřít do řeči i porady, zaujav místo trochu za zády Andreje Filippoviče a z části jsa zastíněn neznámým, kouřícím cigaro. Pan Goljadkin mladší měl patrně značné účastenství v rozhovoru, jemuž naslouchal nyní ušlechtilým způsobem, kýval hlavou, přestupoval nožkama, usmíval se, každou chvíli vzhlížel na jeho excellenci, jakoby ho uprošoval pohledem, aby i jemu dovolili prohoditi půl slovíčka. „Podlec!" pomyslí si pan Goljadkin a nevolky vystoupil o krok ku předu. V tu chvíli jeho excellence se obrátil a sám dosti nerozhodně přikročil k panu Goljadkinu.

„Nu, dobře, dobře. Jděte nyní s Bohem. Prohlédnu pozorně vaši záležitost, a vás dám doprovodit..." Tu jeho excellence pohlédl na neznámého s hustými licousy. Tento na znamení souhlasu kývnul hlavou.

Pan Goljadkin cítil a chápal jasně, že ho mají za cosi jiného a dokonce ne za to, zač by měli. „Tak nebo onak," pomyslí si, „ale promluvíti si musím. Řeknu: tak a tak, vaše excellence..."

Tu ve svých pochybnostech sklopil oči k zemi a ku svému krajnímu překvapení uviděl na botách jeho excellence velikou bílou skvrnu. „Snad praskly?" pomyslí si pan Goljadkin. Brzy však poznal, že boty jeho excellence nepraskly, nýbrž jen tak silně odrážely světlo. Nápadný tento úkaz vysvětlil se panu Goljadkinu tím, že boty byly lakované a silně se leskly. Tomu se říká ‚blik‘, pomyslí si náš hrdina, a tento název drží se hlavně v dílnách umělců; jinde tomuto zjevu říkají osvětlená hrana. Tu pan Goljadkin zdvihl oči a seznal, že je třeba mluvit, poněvadž by jinak jeho věc mohla dospěti ke špatnému konci. Náš hrdina postoupil tedy o krok ku předu.

„Tedy tak a tak, vaše excellence," pravil. „Ani samozvanství v našem věku nepomůže..."

Jeho excellence na to neodpověděl, nýbrž silně zatahl za provázek od zvonku. Náš hrdina postoupil ještě o krok ku předu.

„On je podlý a skrz na skrz zkažený člověk, vaše excellence," mluvil náš hrdina skoro bez sebe, zmíraje úzkostí, při tom však směle a rozhodně ukazoval na nedůstojného svého bližence, jenž přestupoval v tu chvíli okolo jeho excellence. „Tak a tak, povídám, ale narážím na známou osobu."

Nastalo všeobecné pohnutí po slovech pana Goljadkina. Andrej Filippovič a neznámá postava zakývali svými hlavami; jeho excellence trhal netrpělivě ze vši síly za provázek od zvonku, volaje služebné. Tu pan Goljadkin mladší vykročil do předu.

„Vaše excellence," pravil. „Poníženě prosím za dovolu, abych směl promluvit." Ve hlase pana Goljadkina mladšího bylo cosi krajně rozhodného; všechno ukazovalo, že se cítí úplně ve svém právu.

„Dovolte mně otázku," začal opět, předbíhaje svou horlivostí odpověď jeho excellence a obraceje se tentokrát k panu Goljadkinu: „Dovolte mně otázku: Víte, v přítomnosti jakých osob se tak vyjádřujete? Víte, před kým stojíte, v čím kabinetě se nacházíte?..."

Pan Goljadkin mladší byl celý neobyčejně vzrušen, celý červený a zapálený rozhorlením a hněvem; ba i slzy se objevily v jeho očích.

„Pánové Bassavrjukovi!" zařval z celého hrdla lokaj, objeviv se ve dveřích kabinetu.

„Dobrá šlechtická rodina, pocházející z Maloruska," pomyslí si pan Goljadkin, a v tom okamžiku pocítil, že kdosi velice přátelským způsobem opřel se mu jednou rukou o záda, potom i druhá ruka přilehla k jeho zádkům. Podlý bližence pana Goljadkina vrtěl se před ním ukazuje cestu, a náš hrdina jasně uviděl, že ho postrkují, zdá se, k velikým dveřím kabinetu. „Zrovna jak u Olsufija Ivánoviče,"

pomyslel si a octnul se v předsíni. Ohlédl se a uviděl vedle sebe dva lokaje jeho excellence a jednoho svého blízence.

„Plášť, plášť, plášť mého přítele! Plášť mého nejlepšího přítele!“ zaštěbetal zkažený člověk, vytrhl z ruky jednoho sluhy plášť a hodil jej pro podlý a sprostý posměch přímo na hlavu panu Goljadkinu. Pan Goljadkin, vymotáváje se násilně ze svého pláště, jasně uslyšel smích obou lokajů. Avšak nic neposlouchaje a ničeho vedlejšího si nevšímaje vycházel už z předsíne a octnul se na osvětleném schodišti. Pan Goljadkin mladší za ním.

„S Bohem, vaše excellence!“ zvolal za panem Goljadkinem starším.

„Podlec!“ křikl náš hrdina celý bez sebe.

„I třebaš podlec.“

„Zkažený člověk!“

„I třebaš zkažený člověk...“ odpovídal důstojnému panu Goljadkinu nedůstojný jeho nepřítel a ze vrozené mu podlosti pohlížel shůry se schodů přímo, ani nemrkaje, do očí panu Goljadkinu takovým způsobem, jako by ho prosil, aby ještě pokračoval.

Náš hrdina plivnul rozhorlením a vyběhl na ulici. Byl tak zničen, že si vůbec nepamatoval, kdo a jak ho usadil do kočáru. Vzpamatovav se, uviděl, že ho vezou po Fontánci. „Patrně k Izmajlovskému mostu!“ pomyslel si náš hrdina. Tu se panu Goljadkinu zachtělo ještě na něco si vzpomenouti, ale nemohl. A bylo to cosi hrozného, co se nedá ani vysvětliti...

„Nu, nic neškodí!“ rozhodl náš hrdina a jel k Izmajlovskému mostu.

Hlava XIII.

Zdálo se, že se počasí hodlá změnit k lepšímu. Vskutku mokrá sněh, který se valil doposud celými mraky, počínal poněkud řídnout a za nedlouho přestal padat úplně. Ukázala se obloha a na ní tu a tam zajiskřily hvězdičky. Bylo jen mokro, blátivo, sychravo a dusno, zejména pro pana Goljadkina, který i bez toho jedva dechu popadal. Promoklý a proto těžký plášť jeho projímal všechny jeho údy jakousi nepřijemnou, teplou vlhkostí a tíží svou ještě více ochromoval jeho silně zesláblé nohy.

Jakési zimničné záchvěvy přebíhaly jako ostří a dotěrní mravenci po celém jeho těle; znemožením prosákoval z něho studený, chorobný pot, tak že pan Goljadkin už zapomněl opakovati si při této vhodné příležitosti se vrozenou sobě pevností a rozhodností svou zamilovanou frází, že všechno snad nějakým způsobem, ano zcela jistě a najednou se obrátí k lepšímu.

„Ostatně to všechno zatím ještě ujde,“ pomyslel si pevný a na duchu neklesající náš hrdina, stíraje s obličeje kapky studené vody, řinoucí se kolkolem se střechy kulatého a na tolik promoklého klobouku, že se voda na něm už nedržela. Dodav ještě, že to všechno nic neznamená, náš hrdina se pokusil přísednouti na dosti tlustý špalek, jenž se povaloval vedle hranice dříví na dvoře Olsufija Ivánoviče.

Rozumí se, na španělské serenady a hedvábné provazové řebříky nebylo ani pomyslení; ale přece bylo třeba postarati se o tajný koutek, třebaš ne teplý, ale za to pohodlný a skrytý. Silně ho vábil — mimochodem řečeno — onen koutek v síni před obydlím Olsufija Ivánoviče, kde už dříve, skoro hned na počátku této pravdivé pověsti, náš hrdina vystál celé dvě hodiny mezi skříní a starou španělskou stěnou, mezi všelikým domácím, nepotřebným haraburdím a polámaným nářadím.

Nutno totiž podotknouti, že i tentokrát pan Goljadkin stál a čekal už celé dvě hodiny na dvoře Olsufija Ivánoviče. Ale co se týče tajného a útulného onoho koutku v síni, naskytly se nyní některé nepohodlné okolnosti, jichž dříve nebylo. Prvá okolnost byla ta, že onoho koutku si patrně povšimli a učinili jistě ochranné kroky od té doby, co se přihodila známá historie na posledním plese u Olsufija Ivánoviče. A za druhé bylo nutno čekat na smluvené znamení od Kláry Olsufjevny, protože nějaké takové znamení nezbytně musilo býti umluveno. Vždycky se to tak dělalo, „my to nezačali a také námi to neskončí“.

Při té příležitosti pan Goljadkin vzpomněl si na jakýsi román, který četl kdysi dávno, a v němž hrdinka dala smluvené znamení Alfredovi za úplně podobných okolností tím, že k oknu přivázala růžovou stužku. Jen že růžová stužka nyní v noci a při petrohradském počasí, známém svou vlhkostí a nespolehlivostí, nemohla se hoditi k věci a byla — jedním slovem — vůbec nemožná.

„Ne, kam pak tady s hedvábnými provazovými řebříky,“ pomyslel si náš hrdina. „Raději si tuhle někde tajně a tichounce postojím, třebaš tadyhle.“ I vybral si místečko na dvoře právě naproti oknům vedle hranice složeného dříví. Ovšem po dvoře chodilo množství vedlejších lidí, jezdců, kočích; mimo to hrčely povozy, frkaly koně a t. d. Ale místečko přece bylo pohodlné. Ať si už spozorují nebo ne, výhoda byla aspoň ta, že se nacházel ve stínu a pana Goljadkina z domu neviděl nikdo, on však mohl viděti všechno.

Okna byla silně osvětlena, byl jakýsi slavnostní sjezd u Olsufija Ivánoviče. Hudbu ostatně nebylo ještě slyšet.

„Tedy žádný ples; sjeli se jen tak, za nějakou jinou příčinou,“ pomyslně si náš hrdina a srdce mu trochu zatlouklo. „A určila skutečně dnešek?“ mihlo se náhle jeho hlavou. „Není omyl v datum? Možná — všechno je možno... Vida, jaká je tu možnost! Možná, že psaní bylo napsáno už včera a já je nedostal, protože se do toho vpletl Petruška, darebák. Anebo je napsáno zejtra, to jest, že já... že zejtra se mělo všechno vykonat, totiž s kočárem čekat...“

Tu náš hrdina zchladnul dokonale a počal v kapse hledati psaní, aby se přesvědčil. Ale psaní k velikému jeho podivení v kapse nebylo? „Kterak to?“ zašeptal polomrtvý pan Goljadkin; „kde jsem je nechal? Patrně jsem je ztratil! — To mně ještě scházelo!“ zastenal na konec. „Nu, padne-li nyní do nedobrych rukou... A možná, že už upadlo!... Bože, co z toho bude! Bude něco takového, že už... Ach ty osude můj nenávistný!“

Tu se pan Goljadkin zachvěl jako list při pomyšlení, že snad nešlechtný blíženeček jeho, když mu vrhl na hlavu plášť, měl právě za účel zmocniti se dopisu, o němž nějakým způsobem vyzvěděl od nepřátel pana Goljadkina. „Mimo to on zachycuje cizí dopisy,“ uvažoval dále náš hrdina. „Důkazem toho... Ale nač důkazy!“

Po prvním návalu úžasu a ztrnutí krev se vrazila do hlavy panu Goljadkinu. Stenaje a skřípaje zuby chopil se za horkou svou hlavu, sklesl na špalek a počal o čemsi přemítati... Ale myšlenky se nikterak nevázaly v jeho hlavě. Míhaly se tam jakési osoby, vynořovaly se tu jasněji, tu nejasně jakési dávno zapomenuté příhody, lezly do hlavy jakési nápěvy jakýchsi hloupých písniček... Úzkost se ho zmocňovala nevýslovná.

„Bože můj, Bože můj!“ vzdychl si náš hrdina, když se byl trochu vzpamatoval a potlačil v prsou hluchý vzlykot, „dej mně pevnosti ducha v nevyčerpatelné hlubině mých béd! Že jsem ztracen, že jsem na dobro ztracen, o tom nemůže býti ani nejmenší pochybnosti, a tak je to v pořádku, neboť nemohlo se státi jinak nijakým způsobem. Předně jsem zbaven místa, úplně zbaven, a nemohlo se stát, abych ho nebyl zbaven... Nu, ovšem, nějak se to zase urovná. A mých peněz prozatím stačí na první dobu: bude třeba nějakého bytečku, náradí nějaké se musí poříditi... A Petruška — to je první — u mne nebude. Obejdu se bez dareby... vypomohou jiní nájemníci. Nu dobře! Přijdu si a odejdu, kdy se mi zlíbí a Petruška nebude bručet, že se vracím pozdě... Vida; proto je lépe, když si dám posloužit od nájemníků... Tedy to by bylo všechno dobře; jen že já mluvím pořád o tom, o čem bych neměl, a o tom, o čem bych měl, o tom nemluvím!“

Tu myšlenka o nynějším postavení opět ozářila paměť pana Goljadkina. Rozhlédl se kolem sebe. „Ach ty pane Bože můj, pane Bože můj! O čem to vlastně nyní mluvím?“ pomyslně si, pozbyv nadobro rozvahy a chopil se opět za svou rozpálenou hlavu...

„Což, pane, už brzo ráčíte jet?“ ozval se hlas nad panem Goljadkinem. Pan Goljadkin sebou trhnul; ale před ním stál jeho kočí, také celý až do kůže promoklý a prozábělý, jehož z dlouhé chvíle a z netrpělivosti napadlo podívati se k panu Goljadkinu za dříví.

„Přítelíčku, já tento... brzo, přítelíčku, hned, už hned, jen počkej...“

Kočí odešel, bruče si cosi pod nos. „Proč pak bručí,“ přemýšlel se slzami v očích pan Goljadkin; „vždyť jsem ho najal na celý večer... vždyť mám tedy právo! Na večer jsem ho najal a tedy konec! Ať si třebas stojí, to je jedno. Všechno záleží na mé vůli. Mohu jezdit, a mohu nejezdit. A že tady stojím za hranicí dříví, to také nic neznamená... proti tomu také nesmí ničeho namítat. Pánovi se líbí státi za dřívím, tedy stojí za dřívím... nikomu na cti neubližuje, takové to je. Ano, takové to je, ctěná slečno, chcete-li vědět. A v chaloupce, milá slečno, za naší doby už nikdo nebydlí. Takové to je! A bez mravnosti v našem průmyslovém věku, milá slečno, nic nezmůžete, jakož sama nyní sloužíte za zhoubný toho příklad. Že prý mohu sloužit písařem a v chaloupce bydlet na břehu mořském. Předně, ctěná slečno, na břehu mořském není písařů a za druhé, kde pak najdeme advokáta. Neboť dejme tomu, abych uvedl příklad, že podám žádost, představím se, tak a tak, že chci vstoupiti do služby k advokátovi... a od nepřítele aby mne chránil... a vám odpovědí, ctěná slečno, že písařů je mnoho, a tady že nejste u emigrantky Falballa, kde jste se učila mravnosti, jakož sama nyní sloužíte za zhoubný toho příklad. Mravnost však znamená, ctěná slečno, doma sedět, otce si vážit a nemysleti na ženichy před časem. Ženichové, ctěná slečno, už se najdou svým časem, takové to je! Ovšem, nepopírám: různé talenty musí ledacos umět, jako na fortepiano někdy zahrát, po francouzsky promluvit, dějepis, zeměpis, zákon boží a arithmetiku — takové to je! — A víc není třeba! K tomu ještě kuchyně; nezbytně v oblast vědomostí každé mravné slečny má vstoupiti i kuchyně! A nyní co z toho bude? Předně, krasavice má a ctěná slečno, vás nepustí a pošlou za vámi lidi, aby vás chytli; a potom pod zámek a do kláštera! A co potom, ctěná slečno? Co mně potom přikážete dělat? Přikážete, ctěná slečno, držíc se některých hloupých románů, abych přicházel na nejbližší vršek a tál v slzách, pohlížeje na chladné stěny vašeho žaláře a na konec umřel, řídě se zvykem

některých šeredných německých básnířů a romanopisců. Není-liž pravda, slečno? Ale, předně, dovolte mně říci vám přátelsky, že tak se dílo nedělá, a za druhé i vás i rodiče vaše bych pořádně vyplatil metlou za to, že vám dávali čísti francouzské knihy; neboť francouzské knihy dobrou neučí. V nich je jed, jed nakažlivý, ctěná slečno! Aneb si myslíte — dovolte mně tu otázku — myslíte si, že tak a tak, že uprchneme bez trestu a tento... tam na mořském břehu že vám upravím chaloupku a začneme spolu vrkati, o různých citech rozmlouvati, a tak že provedeme celý život v dostatku a štěstí? A potom holátko se narodí a my tento... tak a tak, otče drahý a státní rado, Olsufiji Ivánoviči, hle, holátko se narodilo, tedy při této vhodné příležitosti sejměte s nás prokletí a požehnejte sňatek. Nikoli, slečno! Opět pravím, že tak se dílo nedělá, a první věc je, že vrkání nijakého nebude, ani v to nedoufejte. Nyní, ctěná slečno, muž je pán a dobrá, mravná žena jest povinna ve všem mu hověti. A něžností, ctěná slečno, nemilují za našich průmyslových dob. Už minuly časy Žan-Žak-Rusóa. Muž na příklad přijde hladový z úřadu: Dušinko — řekne — honem nějakou zákusku, vodky skleničku, slanečka kousek. A vy, ctěná slečno, ihned musíte míti pohotově vodky skleničku a slanečka kousek. Muž pojí s chutí a na vás ani nepohlédne, jen řekne: běž do kuchyně, koťátko, a dej pozor na oběd, leda že jednou jedinkrát za týden vás poceluje, a i to jen lhostejně... Vidíte, ctěná slečno, jak my na věc pohlížíme! Povídám, i to jen lhostejně!... Takové to bude, když už máme o tom uvažovat, když na to došlo, abychom takovým způsobem věci se podívali na kloubek... A co já tu mám dělat? Proč mne, ctěná slečno, připlekli k vašim svéhlavým libůstkám? Píšete: „Šlechtný, za mne trpící a na věky srdci mému milý člověče a t. d.“ Ano, avšak předně, já — ctěná slečno — se pro vás nehodím, sama víte; na komplimenty nejsem mistr, všelijaká taková libovonná dámská prázdná slovíčka mluvit nemiluju, seladonů jsem nepřítel a zevnějšku, abych se přiznal, nejsem zcela bezúhonného. Lživého chvástání a nestoudnosti v nás nenaleznete, v tom se vám přiznávám nyní se vši upřímností. Říkám, tak a tak: jsem nadán jen přímou a upřímnou povahou a zdravým rozumem; intrikami se nezabývám. Nejsem intrikán, povídám, a tím se vychloubám; takové to je! Procházím se bez masky mezi dobrými lidmi, a abych vám už všechno řekl...

Náhle pan Goljadkin sebou trhnul. Ryšavá, úplně zmoklá brada jeho kočího opět k němu nakoukla za dříví.

„Hned, hned, přítelíčku... Vidiš, přítelíčku, já hned, v okamžiku, přítelíčku,“ omlouval se pan Goljadkin chvějícím se, unylým hlasem.

Kočí se počesal na týle, potom pohladil svou bradu, pak postoupil o krok ku předu... zastavil se a nedůvěřivě pohlédl na pana Goljadkina.

„Hned, příteli; vidiš, přítelíčku, já jen trochu, já... vidiš... jen okamžik tady... vidiš, můj milý...”

„A což vůbec nepojedete?“ řekl konečně kočí pevným hlasem, přistoupiv až k samému panu Goljadkinu.

„Ale ne, můj milý, já hned. Vidiš, přítelíčku, já tu čekám...”

„Tak.”

„Vidiš, můj milý... A z které vesnice pak jsi, můj milý?”

„Jsem panský poddaný.”

„Máš dobrého pána?”

„Tak, tak...”

„Ano, můj milý; jen počkej, přítelíčku. Vidiš, můj milý... A jsi už dávno v Petrohradě?”

„Už celý rok jezdím.”

„A dobře se máš, můj milý?”

„Tak, tak.”

„Ano, můj milý. Děkuj prozřetelnosti boží, přítelíčku. Jen dobrého člověka vždycky hledej. Nyní jsou dobří lidé vzácní, můj milý. On tě omyje, nakrmí, napojí, můj milý — totiž dobrý člověk... A časem, vždyť víš, že i skrze zlato tekou slzy, můj milý... vidiš žalostný příklad; takové to je, můj milý.”

Kočímu bylo jaksi líto pana Goljadkina. „Nu račte tedy, já ještě počkám. A dlouho tu ještě budete čekat?”

„Ne, můj milý, nedlouho. A víš, já už nebudu čekat, můj milý. Co myslíš, přítelíčku? Spoléhám na tebe... Já už nebudu čekat.”

„A tedy vůbec nepojedete?”

„Ne, můj milý, nepojedu. A tobě se odvděčím, můj milý. Vidíš, takové to je. Mnoholi ti náleží, můj milý?“

„Nu, jak jsme se smluvili, tolik mi račte dát. Čekal jsem, pane, dlouho. Vždyť vy člověku neublízíte, pane.“

„Nu, tu máš tedy, můj milý, tu máš.“ Při těch slovech pan Goljadkin zaplatil kočímu šest rublů stříbra, a rozhodnuv se, že nebude déle tratiti času, t. j. že půjde dobrovolně, a to tím více, poněvadž věc byla rozhodnuta, kočího propustil, a čekati tedy nebylo nač, vydal se ze dvora, vyšel ze vrat, zahrnul na levo a neohlížeje se, dal se bez dechu, ale radostně do běhu. „Snad se všechno urovná k lepšímu,“ pomyslíl si. „Takovým způsobem vyhnul jsem se aspoň neštěstí.“

Skutečně panu Goljadkinu stalo se jaksi neobyčejně lehkou v duši. „Ach kdyby se to urovnalo k lepšímu,“ opět si pomyslíl náš hrdina, sám ostatně málo důvěřuje svým slovům. „Já tento...“ uvažoval dále. „Anebo radši takhle, z druhé strany... Anebo ještě lépe udělat takhle?“

V takových pochybnostech, hledaje klíč, jímž by rozluštil své záhady, doběhl až k Semenovskému mostu, a přiběhnuv k Semenovskému mostu, moudře a definitivně rozhodl, že se vrátí.

„Tak to bude lépe,“ myslil si. „Raději z druhé strany, totiž takhle. Budu jen tak... budu postranním pozorovatelem a konec. Jsem jen pozorovatel, osobnost vedlejší — nic víc. Co se tam koli sběhne, nic nebude mou vinou. Takové to je! Takové to bude nyní!“

Náš hrdina tedy rozhodnuv, že se vrátí, skutečně se vrátil, a to tím spíše, poněvadž dle šťastného svého nápadu pokládal se nyní za osobu zcela postranní. „Tak je to lépe: za nic neodpovídám a přece uvidím, čeho mi bylo třeba. Takové to bude!“ Výpočet byl tedy spolehlivější a věc je ukončena.

Upokojiv se, zabral se opět pod mírný stín své uspokojivé a ochranné hranice dříví a pozorně počal pohlížeti na okna. Tentokrát nebylo mu souzeno hleděti a čekati dlouho. Najednou bylo pozorovati ve všech oknech jakýsi podivný ruch, zamíhaly se postavy, rozhalily se záclony a celé skupiny lidí tísnily se u oken Olsufija Ivánoviče, všechny hledaly cosi, pátraly po čemsi na dvoře.

Náš hrdina, zabezpečený hranicí dříví, počal také zvědavě sledovati všeobecný ruch a horlivě natahoval svou hlavu tu na pravo, tu na levo aspoň na tolik, na kolik mu dovoľoval krátký stín hranice, jež ho chránila. Náhle ztrnul, zachvěl se a div na místě nesklusl úžasem. Zdálo se mu... slovem, dovítípl se na jisto, že nehledali na dvoře cosi a nepátrali po čemsi, nýbrž že hledali právě jeho, pana Goljadkina. Všichni pohlížejí nyní směrem k němu. Prchnouti nebylo lze — spatřili by ho...

Ztrnulý pan Goljadkin přikrčil se co možná nejtěsněji ke dříví a tu teprve spozoroval, že zrádný stín ho vydal nepřátelům, že ho nezakrýval celého. S největší radostí uvolil by se náš hrdina proléztí nyní nějakou myší děrou skrze hranici dříví a tichounce si tam poseděti, jen kdyby to bylo možno. Ale nebylo nijaké možnosti. Ve své agonii počal tedy odhodlaně a přímo pohlížeti na všechna okna; tak je to lépe... A náhle shořel studem. Už ho spozorovali, všichni najednou ho spozorovali, všichni ho vábí rukama, všichni mu kynou hlavami, všichni ho volají. Cvaknulo a otevřelo se několik vyhlídek; několik hlasů počalo mu najednou cosi volati...

„Jen se divím, že těm holčínám nenasekají hned za dětských let,“ bručel pro sebe náš hrdina, pozbyv poslední špetky rozvahy. Nenadále ze dveří vyběhl on (však víme, kdo) v pouhém úředním fraku, bez klobouku, udýchaný, kroutě se, pocupáváje, poskakuje a projevuje zrádným způsobem velikou radost nad tím, že spatřil konečně pana Goljadkina.

„Jakube Petroviči,“ zaštěbetal známý svou zbytečností člověk. „Jakube Petroviči, vy jste zde? Nastudíte se! Je zde chladno, Jakube Petroviči. Pojdte do světnice.“

„Jakube Petroviči! Ne, já jen tak, Jakube Petroviči,“ zamumlal pokorným hlasem náš hrdina.

„Ne, není možná, Jakube Petroviči. Zvou vás, uctivě zvou, čekají tam na vás. Abych prý jim učinil potěšení a přivedl k nim Jakuba Petroviče. Tak mne prosili.“

„Ne, Jakube Petroviči; já bych, vidíte, já bych raději... Bylo by lépe, kdybych šel domů, Jakube Petroviči...“ omlouval se náš hrdina, smaže se na drobném ohni a mrzna studem a hrůzou zároveň.

„Ne-ne-ne-ne!“ zaštěbetal odporný člověk. „Nikterak, nikterak! Pojdme!“ zvolal rozhodným hlasem a táhl ke schodům pana Goljadkina staršího. Pan Goljadkin starší se pokusil nejíti; ale poněvadž na něho hleděli ze všech stran a vzpírat a protiviti se bylo by hloupo, náš hrdina tedy šel — vlastně nelze říci, aby šel, protože rozhodně ani nevěděl, co se s ním děje. „Nu, nic neškodí; to jen tak mimochodem,“ pomyslíl si.

Dříve než se náš hrdina mohl trochu vzpamatovati a sebrati své myšlenky, octnul se v sále. Byl bledý, rozčuchaný, utýraný. Kalnýma očima obhlédl zástup — a hrůza! Sál, všechny komnaty — všechno, všechno bylo plno, plničko. Lidí síla, dam celá oranžerie. Vše to se tísnilo okolo pana Goljadkina, všechno se snažilo k panu Goljadkinu, vše to zdvihalo na svých ramenou pana Goljadkina, jenž zřetelně pozoroval, že ho posouvají v jistou stranu. „Snad ne ke dveřím,“ mihlo se ve hlavě pana Goljadkina. Ale neposouváli ho ke dveřím, nýbrž přímo k pohodlnému křeslu Olsufija Ivánoviče. Vedle křesla s jedné strany stála Klára Olsufjevna, bledá, unylá, smutná, ostatně však nádherně odětá. Zejména padly do oka panu Goljadkinu drobounké bílé kvítečky na jejích černých vlasech, což působilo znamenitý efekt.

Po druhé straně křesla držel se Vladimír Semenovič v černém fraku, s novým svým řádem v petlici. Pana Goljadkina vedli pod rameny — a sice, jak už praveno výše, přímo k Olsufiju Ivánoviči — po jedné straně pan Goljadkin mladší, jenž si dodal výrazu neobyčejně slušného a spolehlivého, z čehož se náš hrdina nad míru radoval, po druhé pak straně ho vedl Andrej Filippovič s nejslavnostnějším výrazem ve tváři.

„Co by to znamenalo?“ pomyslíl si pan Goljadkin. Když pak uviděl, že ho vedou k Olsufiju Ivánoviči, náhle jako by ho blesk ozářil. Myšlenka o zachyceném dopise mihnula se mu mozkiem. V nevyšlovné agonii stanul náš hrdina před křeslem Olsufija Ivánoviče. „Co teď?“ pomyslíl si. „Rozumí se, směle, to jest otevřeně, ale slušně. Bylo tak a tak a t. d.“

Ale čeho se náš hrdina bál, patrně se nestalo. Olsufij Ivánovič přivítal, zdá se, velmi pěkně pana Goljadkina, a ačkoli mu ruky nepodal, přec aspoň, hledě na něho, zakýval svou šedovlasou a úctu vzbuzující hlavou, zakýval s jakýmsi slavnostně truchlivým, ale zároveň blahosklonným výrazem. Tak se aspoň zdálo panu Goljadkinu. Ba zdálo se mu, že dokonce i slza se zaleskla v kalných očích Olsufija Ivánoviče; zdvihl oči a spozoroval, že také na řasách Kláry Olsufjevny, stojící vedle, zaleskla se slzička, že také v očích Vladimíra Semenoviče jako by bylo cosi nedobrého — že konečně trvalý, důstojný klid Andreje Filippoviče také stál za všeobecné, slzavé účastenství — ba spozoroval na konec, že jinoch, kdysi tak nápadně podobný váženému radovi, už hořce vzlykal, použiv k tomu nynějšího okamžiku...

Či snad to všechno se panu Goljadkinu jen zdálo, protože sám také zaslzel a jasně cítil, jak mu horké slzy tekly po studených tvářích. Hlasem, plným štkání, smířen s lidmi i osudem a jsa velice dojat v tento okamžik láskou netoliko k Olsufiju Ivánoviči, netoliko ke všem hostům dohromady, nýbrž i ke škůdnému bliženci svému, jenž nyní patrně dokonce už nebyl škůdný, ba ani ne bližencem pana Goljadkina, nýbrž zcela postranním a krajně laskavým člověkem, obrátil se náš hrdina k Olsufiju Ivánoviči s dojemným výlevem duše své; ale z plnosti všeho, co se v něm nashromáždilo, nemohl pranic vyjádřiti a proto pouze výmluvným gestem mlčky ukázal na své srdce...

Konečně Andrej Filippovič, chtěje bezpochyby ušetřiti citelnosti šedovlasého starce, odvedl pana Goljadkina trochu stranou a zanechal ho tam, tuším, ve zcela nezávislém postavení. Usmívaje se, bruče si cosi pod nos, trochu na rozpacích, ale na všečen způsob skoro úplně smířený s lidmi a s osudem, počal se náš hrdina kamsi prodíratí skrze hustý zástup hostí. Všichni se mu vyhýbali, všichni na něho pohlíželi s jakousi divnou zvědavostí a s jakýmsi nevysvětlitelným, záhadným soucitem.

Náš hrdina se probral do sousedního pokoje — všude tatáž pozornost. Slyšel neurčitě, jak se celý zástup tlačil v jeho zápětí, jak pozorovali každý jeho krok, jak po tichounku všichni mezi sebou rozmlouvali o čemsi velice zajímavém, vrtěli hlavami, mluvili, soudili, uvažovali a šeptali si. Panu Goljadkinu velice by se chtělo zvědět, o čem všichni soudí, uvažují a šeptají. Ohlédl se a spatřil vedle sebe pana Goljadkina mladšího. Pocítiv potřebu chopiti ho za ruku a odvésti stranou, požádal způsobem co nejvíce přesvědčivým pana Goljadkina mladšího, aby mu byl nápomocen při všech jeho budoucích krocích a neopouštěl ho v kritickém okamžiku. Pan Goljadkin mladší vážně pokynul hlavou a pevně stiskl ruku pana Goljadkina staršího. Srdce se zatetelilo nadbytkem citů v prsou našeho hrdiny. Ostatně on s těží popadal dechu, cítil, že ho cosi tísní, že všechny ty na něho obrácené oči jaksi ho shýbají a tlačí...

Pan Goljadkin spozoroval mimochodem onoho radu, jenž nosil na hlavě vlásenku. Rada pohlížel na něho přísným, zkoumavým pohledem, jenž nebyl nikterak obměkčen všeobecným soucitem. Náš hrdina se odhodlal jíti přímo k němu, aby se na něho pousmál a ihned se s ním dorozuměl; ale jaksi se mu to nepodařilo. Na nějakou chvíli pan Goljadkin pozbyl skoro úplně vědomí, ztratil i paměť a cit... Vzpamatovav se, spozoroval, že se otáčí uprostřed hostí, kteří ho obstoupili širokým kruhem.

Náhle z druhého pokoje zavolali pana Goljadkina; volání ozvalo se rázem z celého zástupu. Všechno se vzrušilo, všechno zahlučilo, všichni se hrnuli ke dveřím prvního sálu. Hrdinu našeho skoro vynesli na rukou, při čemž se krutě zlostný rada v paruce octnul vedle pana Goljadkina. Tento rada vzal ho náhle za ruku a usadil ho vedle sebe naproti křeslu Olsufija Ivánoviče, ostatně v dosti velké vzdálenosti od něho. Všichni, kdokoli byli v komnatách, všichni se usadili v několika řadách kolem pana Goljadkina a Olsufija Ivánoviče. Všechno utichlo a uspokojilo se, všichni zachovávali slavnostní mlčení, všichni pohlíželi na Olsufija Ivánoviče, očekávající patrně cosi ne zcela obyčejného.

Pan Goljadkin spozoroval, že vedle křesla Olsufija Ivánoviče a také tedy naproti radovi usadili se druhý pan Goljadkin a Andrej Filippovič. Mlčení trvalo dále; čekali opravdu něčeho.

„Zrovna jako v nějaké rodině, když některý její člen se vydává na dalekou cestu; jenom schází, aby teď všichni vstali a poznamenali se křížem," pomyslně si náš hrdina.

Náhle však vzniknul hluk a všeobecný ruch přetrhl další úvahy pana Goljadkina. Stalo se, čeho všichni dávno už čekali. „Jede, jede," ozvalo se v zástupu.

„Kdo jede?" proneslo se hlavou pana Goljadkina a náhle se otrásl od jakéhosi divného pocitu.

„Je čas!" řekl rada, pozorně vzhlednuv na Andreje Filippoviče. Andrej Filippovič opět vzhledl na Olsufija Ivánoviče. Vážně a slavnostně pokynul hlavou Olsufij Ivánovič.

„Vstaňme," promluvil rada, zdvihaje pana Goljadkina. Všichni vstali. Tu rada vzal za ruku pana Goljadkina staršího a Andrej Filippovič pana Goljadkina mladšího, a oba slavnostně svedli dohromady dva úplně k sobě podobné uprostřed zástupu, jenž je obstoupil se zvědavostí. Náš hrdina rozhlédl se rozpačitě kolem sebe, ale hned ho zastavili a ukázali mu na pana Goljadkina mladšího, jenž k němu vztáhl ruku.

„A, to nás chtějí smířit," pomyslně si náš hrdina a s láskou vztáhl ruku k pana Goljadkinu mladšímu; potom — — potom k němu vztáhl i svou hlavu. Totéž učinil i druhý pan Goljadkin...

Tu se však panu Goljadkinu staršímu zdálo, že věrolomný přítel jeho se usmívá, že na rychlo čtverácky mrknul na zástup je obklopující, že jest cosi zlověstného, v obličejí nešlechtného pana Goljadkina mladšího, ba že činí jakýsi úšklebek v okamžiku svého jidášského políbení... Panu Goljadkinu zaznělo ve hlavě, v očích se mu zatmělo; zdálo se mu, že síla, celý řetěz úplně sobě podobných Goljadkinů s hlukem se vdírá do všech dveří sálu; ale bylo pozdě... Zvučný, zrádný polibek se ozval a...

Tu se přihodil zcela neočekávaný případ... Dvěře do sálu se otevřely s hlukem a na prahu se objevil takový člověk, že pouhý pohled na něho zmrazil pana Goljadkina. Nohy jako by mu byly přirostly k zemi. Výkřik ani se nevydral z jeho stísněných prsou. Ostatně pan Goljadkin věděl už všechno napřed a dávno tušil cosi podobného.

Neznámý vážně a slavnostně se přiblížil k panu Goljadkinu. Pan Goljadkin znal tu postavu velice dobře. Viděl ji, velmi často ji vídal, i dnes ji viděl... Neznámý byl vysoký, tělnatý člověk v černém fraku s vysokým řádem na krku a obdařený hustými, velmi černými licousy; jen cigaro v ústech scházelo k úplné podobnosti... Za to pohled neznámého, jak už praveno, zmrazil hrůzou pana Goljadkina.

S vážným a slavnostním vzezřením strašný člověk přistoupil k ubohému hrdinovi naší povídky... Náš hrdina vztáhnul k němu ruku; neznámý vzal ho za ruku a táhl za sebou... S tváří plnou rozpaků ohlédl se kolem zničený náš hrdina...

„To je, to je Krestřjan Ivánovič Ruthenspitz, doktor medicíny a chirurgie, váš dávný známý, Jakube Petroviči!" zaštěbetal čísi protivný hlas nad samým uchem pana Goljadkina. On se ohlédl: to byl protivný svými podlými duševními vlastnostmi blíženeček pana Goljadkina. Neslušná, zlověstná radost zářila z jeho obličejí; s vytržením třel si ruce, s nadšením obracel kolkolem svou hlavu, s nadšením pocupával kolem všech a každého. Zdálo se, že jest hotov začít hned tancovat radostí. Konečně poskočil ku předu, vzal jednomu z lokajů svíci z ruky a kráčel napřed, svítě na cestu panu Goljadkinu a Krestřjanu Ivánoviči.

Pan Goljadkin slyšel jasně, jak všechno, co bylo v sále, se hrnulo za ním, jak se všichni tísnili a tlačili jeden druhého a všichni společně jako jedním hlasem počali volati za panem Goljadkinem, jen aby se nebál, to že není nic, že je to jen starý přítel a známý jeho, Krestřjan Ivánovič Ruthenspitz...

Konečně přišli na parádní, jasně osvětlené schodiště. Na schodech byla také hromada lidí. Hlučně se otevřely dvěře do dvora a pan Goljadkin se octnul na venkovských schůdkách spolu s Krestřjanem Ivánovičem. U schůdků stál kočár, zapřažený čtyřmi koňmi, které frkaly netrpělivostí. Zlopřející pan Goljadkin mladší třemi skoky seběhl se schodů a sám otevřel dvířka kočáru. Krestřjan Ivánovič přesvědčujícím gestem požádal pana Goljadkina, aby si sedl. Ostatně přesvědčujícího gesta nebylo ani třeba; bylo tu dosti lidí, kteří by ho sami posadili. Zmíraje hrůzou, ohlédl se pan Goljadkin nazpět: celé jasně osvětlené schody byly posety lidem; zvědavé oči pohlížely na něho odevšad; sám Olsufij Ivánovič předsedal na hořejším odpočívadle schodiště ve svém pohodlném křesle a pozorně, se značným účastenstvím pohlížel na všechno, co se tu dalo. Všichni čekali. Repot netrpělivosti přeběhl po zástupu, když se pan Goljadkin ohlédl nazpět.

„Doufám, že tu není nic... pranic neslušného... anebo takového, co by mohlo vzbudit přísnost... a pozornost všech, na kolik se týče mého úředního poměru?“ promluvil rozpačitě náš hrdina. Hluk a hovor zdvihl se kolkolem a všichni záporně zavrtěli hlavami. Slzy vytryskly z očí pana Goljadkina.

„V takovém případě jsem hotov... svěřuju se úplně... a odevzdávám osud svůj v ruce Krestjana Ivánoviče.“

Sotva pan Goljadkin dořekl, že úplně svěřuje svůj osud v ruce Krestjana Ivánoviče, strašný, ohlušitelný, radostný křik vydral se hned z úst všech, kdož ho obklopovali a zlověstným ohlasem se valil po celém zástupu, jenž zde očekával. Tu Krestjan Ivánovič z jedné strany a Andrej Filippovič z druhé vzali pana Goljadkina pod ramena a počali ho usazovati do kočáru; bliželec pak z podlého zvyku svého pomáhal od zadu. Nešťastný pan Goljadkin starší vrhl svůj poslední pohled na všechny a na všechno a chvěje se, jako kotě, které polili studenou vodou — je li dovoleno takové porovnání — vlezl do kočáru. Za ním hned si usedl Krestjan Ivánovič. Dvěře se zavřely, bylo slyšeti prasknutí biče po koních, koně strhly kočár s místa... a všechno se hrnulo za panem Goljadkinem. Pronikavé, zběsilé výkřiky všech nepřátel jeho valily se za ním místo požehnání na cestu.

Nějakou dobu míhaly se ještě leccaké tváře vedle kočáru, jenž unášel pana Goljadkina; ale znenáhla počaly se vzdalovati a na konec zmizely úplně. Nejdéle vytrval neslušný bliželec pana Goljadkina. Zastrčiv ruce do pobočných kapes svých zelených, úředních kalhot, běžel se spokojenou tváří, poskakuje tu z jedné, tu z druhé strany kočáru; časem, zachytiv se rukou za okenní rám a zavěsiv se na kočár, prostrkoval oknem svou hlavu a jako by se loučil, posýlal panu Goljadkinu rukou hubičky. Avšak i on počal umdlévati, pořád řidčeji a řidčeji se ukazoval, až konečně zmizel úplně.

Trapná bolest svírala srdce pana Goljadkina; krev vroucím klokotem bila mu do hlavy; bylo mu dusno, chtělo se mu rozepnouti se, obnažiti prsa, posypati je sněhem a politi studenou vodou. Konečně pozbyl vědomí... Když se vzpamatoval, uviděl, že ho koně nesou po jakési neznámé cestě. Na pravo i na levo černaly se lesy; bylo hlucho a pusto. Náhle ztrnul: dva ohnivé zraky pohlížely na něho v temnotě a zlověstnou, pekelnou radostí blýskaly tyto dva zraky. To není Krestjan Ivánovič! Kdo je to? Či je to on? Ano, on. Je to Krestjan Ivánovič, ale ne bývalý, starý, nýbrž jiný Krestjan Ivánovič! Je to hrozný Krestjan Ivánovič!...

„Krestjane Ivánoviči, vždyť já... já jsem, tuším, nic neudělal, Krestjane Ivánoviči,“ počal třesoucím se hlasem náš hrdina, chtěje aspoň z části svou pokorností a poslušností obměkčiti hrozného Krestjana Ivánoviče.

„Vy dostanete erární kvartýr s dřívím, světlem a obsluhou, čehož nejste hoden,“ zavzněla přísně a hrozně, jako ortel, odpověď Krestjana Ivánoviče.

Náš hrdina vykřikl a chopil se za hlavu. Och, on to už dávno předvídal.

Psáno r. 1846.

[1] Známy obraz v Petrohradském Eremitáži, představující zkázu Pompeji.

[2] Pseudonym spisovatele Senkovského.

[3] Rozsypaná sůl je znamením neladu mezi přítomnými osobami.

[4] Faublas — hrdina románu ‚Les amours du chevalier de Faublas‘ od Louveta de Couvray.

NĚTIČKA NEZVÁNOVA.

POVÍDKA.

I.

Otce svého nepamatuju. Umřel, když mi bylo dvě léta. Má matka se provdala podruhé. Toto druhé manželství přineslo jí mnoho hoře, ačkoli vzniklo z lásky. Můj otčím byl hudebník. Osud jeho jest velice pozoruhodný: byl to nejpodivnější člověk ze všech, koho jsem znala. Vtiskl se příliš silně v první dojmy mého dětství, tak silně, že dojmy tyto měly vliv na můj celý život. Proto především, aby mé vypravování bylo srozumitelné, přivedu zde jeho životopis. Vše, co budu nyní vypravovati, zvěděla jsem později od

proslulého houslisty B., který byl soudruhem a dobrým přítelem mého otčima od samého mládí.

Příjmení mého otčima bylo Jefimov. Narodil se na panství velmi bohatého statkáře a byl synem jistého chudého hudebníka, jenž se po dlouholetém kočování usadil na panství onoho statkáře a byl členem jeho orchestru. Statkář žil nádherně a nade všechno vášnivě miloval hudbu. Vypravovali o něm, že ačkoli ze svého statku nikdy nevyjížděl, ba ani do Moskvy ne, náhle se kdysi rozhodl, že pojedje do ciziny do jakýchsi lázní, a vyjel si tam na pouhých několik neděl pouze proto, aby uslyšel jakéhosi proslulého houslistu, který, jak tvrdily noviny, chystal se uspořádati v oněch lázních tři koncerty.

Doma měl slušný hudební sbor, na nějž trafil skoro všechny své důchody. Můj otčím vstoupil do tohoto sboru klarinetistou. Byly mu dvacet dva roky, když se seznámil s jistým podivným člověkem. V témž újezdě žil bohatý hrabě, jenž přišel na mizinu tím, že si vydržoval domácí divadlo. Tento hrabě vypověděl kapelníka svého orchestru, rodilého Vlacha, pro nezřízené chování. Kapelník byl opravdu špatný člověk. Když ho vyhnali, klesl úplně, počal choditi po vesnických hospodách, opíjel se, časem i žebral, a nikdo v celé gubernii nechtěl mu již dáti místa. S tímto člověkem sprátelil se můj otčím.

Přátelství toto bylo nevysvětlitelné a divné, neboť nikdo nespozoroval, aby se byl sebe méně změnil ve svém chování po příkladu svého druha, ba i sám statkář, který mu z počátku zakazoval přáteliti se s Vlachem, hleděl později skrze prsty na jejich přátelství. Konečně kapelník náhle zemřel. Našli ho záhy z rána sedláci v příkopě u hráze. Bylo provedeno soudní šetření a shledalo se, že zemřel mrtvicí. Majetek jeho nacházel se u mého otčima, jenž ihned předložil důkazy, že má plné právo uvázati se v toto dědictví: nebožtík zůstavil totiž vlastnoruční zápis, v němž činil Jefimova svým dědicem pro případ své smrti.

Dědictví záleželo z černého fraku, bedlivě šetřeného nebožtíkem, který se stále ještě nadál, že nalezne místo, a pak z houslí na pohled zcela obyčejných. Nikdo nečinil námitek proti tomuto dědictví. Ale po nějakém čase k statkáři přišel první houslista hraběcího orchestru s listem od hraběte. V listě onom hrabě žádal, aby přemluvili Jefimova, by prodal housle, zbylé po Vlachovi, jež si hrabě velice přál získati pro svůj hudební sbor. Nabízel za ně tři tisíce rublů a připomenul, že už několikrát posýlal pro Jegora Jefimova, aby s ním osobně uzavřel tuto koupi, tento však tvrdošjně odmítal. Hrabě končil svůj list ubezpečením, že nabízí za housle cenu dobrou, že nežádá slevy, a v tvrdošjnosti Jefimova že vidí urážlivé pro sebe podezření, jako by chtěl při koupi vyžítkovati jeho prostoty a neznalosti, a proto prosí, aby mu statkář domluvil.

Statkář poslal ihned pro otčima.

„Proč nechceš prodati housle?“ ptal se ho. „Vždyť jich nepotřebuješ. Nabízejí ti tři tisíce rublů, je to cena krásná, a jednáš nerozumně, domníváš-li se, že ti dají více. Hrabě tě neoklame.“

Jefimov odpověděl, že k hraběti sám nepůjde, a pošlou-li ho, bude to jen vůle pánova. Hraběti houslí neprodá, a budou-li mu je chtít násilím vzíti, i to že bude na vůli pánově.

Bylo jasno, že touto odpovědí se dotknul nejcitlivější struny v povaze statkářově. Nutno sděliti, že statkář vždy s hrdostí tvrdil, že ví, kterak jednati se svými hudebníky, protože jsou všichni do posledního praví umělci, a proto jeho orchestr jest nejen lepší než orchestr hraběcí, nýbrž nezadá ani sborům v hlavním městě.

„Dobře!“ odvětil statkář; „oznámím hraběti, že houslí prodati nechceš, a sice že prostě nechceš, protože máš plné právo buď prodati anebo neprodati. Rozumíš? Ale sám se tě ptám, nač potřebuješ houslí? Tvůj nástroj je klarinet, ačkoli jsi špatný klarinetista. Postup je mně. Dám za ně tři tisíce. Kdo by byl řekl, že je to takový nástroj!“

Jefimov se usmál.

„Ne, pane, neprodám jich,“ odpověděl. „Ovšem, záleží na vaší vůli...“

„Což myslíš, že tě nutím, že naléhám na tebe!“ zvolal statkář rozmrzelý, tím více, že rozmluva se dála před hraběcím hudebníkem, jenž si mohl dle této scény způsobiti nepěkný pojem o postavení všech hudebníků ve statkářově orchestru. „Odejdi, nevděčný! Ať tě víc ani nevidím! Kam bys se poděl beze mne se svým klarinetem, na který ani hráti neumíš? A u mne jsi opatřen stravou, šatstvem, dostáváš plat; žiješ jako urozený člověk, jsi u mne umělcem, ale nechceš to chápat, nechceš tomu rozumět. Odejdi a nedráždi mne svou přítomností!“

Statkář zaháněl od sebe každého, na koho se zlobil, protože se obával sám sebe, své prudkosti. Za nic na světě však by nechtěl jednati příliš přísně s „umělcem“, jak nazýval své hudebníky.

Koupě tedy se nezdařila a zdálo se, že je tím vše skončeno, když tu náhle, asi za měsíc, hraběcí houslista spískal hrozný proces. Na svůj vrub podal na mého otčima udání, v němž dokazoval, že otčím

zavinil smrt Vlachovu a zahubil ho se zjištěným úmyslem, zmocnit se bohatého dědictví. Dokazoval, že závěť byla vylovena násilně a nabízel se, že předvede svědky pro své tvrzení. Ani prosby, ani domluvy hraběte i statkáře, kteří se oba ujali mého otčíma, nemohly udavače zvíklati v jeho úmyslu. Namítali mu, že lékařská prohlídka těla nebožtíka kapelníka byla provedena pravidelně, že vystupuje proti očividným faktům, snad z osobní zášti a ze zlosti, že se mu nepodařilo dostati drahocenný nástroj, jež hrabě pro něho kupoval. Houslista stál na svém, dušoval se, že má pravdu, dokazoval, že mrtvice nevznikla z opilství, nýbrž z otrávení a žádal, aby byla nařízena nová lékařská prohlídka.

Na prvý pohled jeho důvody zdály se vážnými. Rozumí se, soud nařídil vyšetřování. Jefimova vzali a poslali do města do vězení. Započala soudní pře, která vzbudila zájem po celé gubernii. Odbyla se velmi rychle, a výsledek byl takový, že houslista byl usvědčen ve lživém udání. Byl odsouzen k spravedlivému trestu, ale až do konce stál na svém a tvrdil, že má pravdu. Posléze však se přiznal, že nemá nijakých důkazů, že důkazy, které uváděl, sám si vymyslel, avšak že při jich vymyšlení jednal dle jistého předpokládání a důvtipu; neboť i nyní, když už byla předsevzata druhá lékařská prohlídka a nevinnost Jefimova byla i formálně dokázána, zůstává přece při svém starém přesvědčení, že příčinou smrti nešťastného kapelníka byl Jefimov, ačkoli ho snad nezahubil jedem, nýbrž nějakým jiným způsobem. Rozsudek však nemohl býti proveden: houslista se náhle roznemohl zánětem mozku, zbláznil se a skonal v trestnické nemocnici.

Pokud trval tento proces, statkář choval se způsobem co nejšlechtějším. Staral se o mého otčíma tak, jako by byl jeho vlastní syn. Několikrát přijel ho těšit do vězení, dával mu peníze, zvěděv, že Jefimov rád kouří, přivázel mu nejlepší cigara, a když byl otčím uznán za nevinnu, vystrojil slavnost celému orchestru. Statkář pohlížel na proces Jefimova jako na věc, týkající se celého orchestru, neboť dobrého chování svých hudebníků vážil si snad ne-li více, tedy aspoň stejně jako jejich uměleckých vloh.

Minul celý rok, když se náhle po gubernii roznesla zpráva, že do gubernského města přijel jakýsi známý houslista, Francouz, a hodlá tam uspořádati několik koncertů. Statkář hned se počal starati, jakým způsobem by si pojistil jeho návštěvu. A podařilo se mu: Francouz slíbil, že přijede. Už bylo všechno hotovo k jeho příjezdu, sezván byl skoro celý újezd, když tu náhle všechno přijalo jiný obrat.

Jednoho rána oznámili statkáři, že Jefimov zmizel beze stopy. Začalo pátrání, ale nikde ani stopy. Orchester byl v choulostivém postavení, scházel mu klarinetista. Tři dni po zmizení Jefimova statkář obdržel náhle od Francouze list, v němž se hrdě zříkal pozvání a mezi řádky mu dával na srozuměnou, že příště bude velice opatrný v obcování s takovými pány, kteří si vydržují své vlastní hudební sbory, že je nemilé viděti opravdový talent pod správou člověka, jenž nechápe jeho ceny, a že na příklad Jefimov, skutečný umělec a nejlepší houslista, se kterým se mu podařilo v Rusku se setkati, slouží dostatečným důkazem spravedlivosti jeho slov.

Když statkář přečetl tento list, byl hluboce překvapen. Obsah listu rozhořčil ho do hlubiny duše. Jak? Jefimov, ten samý Jefimov, o něhož se tak staral, jemuž prokázal tolik dobrodiní, tento Jefimov pomluvil ho tak bezohledně, tak nesvědomitě v očích evropského umělce, v očích člověka, jehož mínění tolik si vážil. A mimo to list byl nepochopitelný i s druhé stránky. Sděluje mu, že Jefimov jest umělec vysokého nadání, že je houslista, že však nedovedl oceniti jeho nadání a nutil ho hráti na jiném nástroji. To všechno překvapilo statkáře tak velice, že se bez meškání připravil k cestě do města, aby si promluvil s Francouzem, když tu obdržel lístek od hraběte, jenž ho bez prodlení zval k sobě a sděloval, že ví o všem, že cizí virtuos je nyní u něho s Jefimovem, a poněvadž byl nemile dotčen drzostí a klevetou tohoto posledního, že ho dal zadržeti, z kteréžto příčiny statkářův příjezd je nezbytný, nemluvě o tom, že kleveta Jefimova týká se také samého hraběte; věc je vážná a nutno ji rozřešiti co možná nejdříve.

Statkář vypravil se tedy bez meškání k hraběti, tam se hned seznámil s Francouzem a vysvětlil mu celou historii mého otčíma, při čemž dodal, že v Jefimovu nepodezíval tak vysokého nadání, protože Jefimov byl u něho dosti špatným klarinetistou, kdežto nyní poprvé slyší, že uprchlý od něho hudebník je houslista. K tomu připomenul, že Jefimov jest člověk svobodný a užíval vždy plné vůle, tak že mohl vždy a v každou dobu odejíti, kdyby ho byli vskutku utlačovali.

Francouz byl udiven. Pozvali Jefimova. Tohoto s těží bylo možno poznati. Choval se vypínavě, odpovídal posměšně a stál na pravdě toho, co namluvil Francouzovi. Vše to krajně podráždilo hraběte, jenž přímo oznámil mému otčímu, že je darebák, klevetník a hoden nejhanebnějšího trestu.

„Nečiňte si starostí, osvícenosti; jsem už s vámi náležitě obeznámen a znám vás dobře,“ odpověděl můj otčím. „K vůli vám jedva jsem ušel kriminálu. Víím, kdo navedl Alekseje Nikifyryče, vašeho bývalého hudebníka, aby mne udal.“

Hrabě byl hněvem bez sebe, uslyšev takovou hroznou obžalobu. Div, že se ovládl. Ale v sále se nacházel úředník, jenž náhodou přijel k hraběti za úředními záležitostmi, a ten oznámil, že nemůže nechat vše jen tak, poněvadž urážlivá hrubost Jefimova zavírá v sobě zlomyslné, nespravedlivé obvinění, nařknutí a proto žádá co nejuctivěji, aby ho směl zatknouti hned zde, v hraběcím domě.

Francouz se vyjádřil, že jest naplněn rozhořčením a nechápe takového černého nevděku.

Tu můj otčím odpověděl ve své rozkvašenosti, že jest lepší jakýkoli trest, soud a třebaš nové trestní vyšetřování, než ten život, který zakoušel až doposud, nacházející se ve statkářově orchestru a nemaje prostředků, aby ho opustil dříve pro svou chudobu. S těmi slovy vyšel ze sálu spolu s osobami, jež ho zatkl. Zavřeli ho do odlehle světničky v hraběcím domě a pohrozili mu, že ho zejtra vypraví do města.

Okolo půlnoci otevřely se dvěře do světničky věžňovy. Vešel statkář. Byl v županu, střevíčkách a držel v ruce rozžatou svítilnu. Zdálo se, že nemohl usnout a trapná starost ho přiměla, aby v takovou pozdní hodinu opustil lože. Jefimov nespál a s podivením pohlédl na příchozího. Tento postavil svítilnu a s hlubokým vzrušením sedl na židli naproti němu.

„Jegore,“ pravil statkář, „proč jsi mne tak urazil?“

Jefimov neodpovídal. Statkář opětoval svou otázku a jakýsi hluboký cit, jakási podivná tesknost zvučela v jeho slovíčkách.

„E Bůh ví, proč jsem vás tak urazil, pane!“ odpověděl konečně můj otčím a mávnul rukou. „Dábel mne patrně popletl! Ani sám nevím, kdo mne k tomu všemu svádí! Vidím, že mně není souzeno žít u vás... Sám dábel do mne vlezl!“

„Jegore!“ počal znova statkář; „vrať se ke mně. Všechno ti zapomenou, všechno ti odpustím. Poslechni, budeš prvním mezi mými hudebníky; naznačím ti služné daleko větším než ostatním...“

„Ne, pane, ne; raději ani nemluvte. Mně není souzeno žít u vás... Pravím vám, že dábel do mne vlezl. Dům vám zapálím nad hlavou, vrátím li se k vám. Padne to někdy na mne a taková tesknota se mne časem zmocňuje, že bych se raději ani na světě neviděl! Nyní už nemohu za sebe ani odpovídat. Raději mne, pane, nechte. A to všechno od té doby, co se ten dábel spřátelil se mnou...“

„Kdo?“ optal se statkář.

„E ten, co zdech', jako pes, jehož se celý svět odřekl: Taliján.“

„To on tě, Jegore, hrát naučil?“

„Ano! Mnohému mne naučil na mou zkázu. Raději kdybych ho nikdy nebyl spatřil.“

„Což i on byl mistr na housle, Jegore?“

„No, sám on uměl nemnoho, ale dobře učil. Já jsem se vyučil sám; on mně jen ukazoval. Ale raději aby mně ruka uschla, než tato nauka. Já sám nyní nevím, co chci. Hle, optejte se mne, pane: „Jegorko, co chceš? Všechno ti mohu dát!“ a já vám, pane, ani slovíčka nedám za odpověď, protože sám nevím, co chci. Ne, raději mne, pane, zanechte, už po druhé vám povídám. Vždyť já vyvedu něco takového, že mne vypraví někam hodně daleko a bude všemu konec!“

„Jegore!“ pravil statkář po kratičce pomlčce; „tak zhola tě nepustím. Nechceš-li u mne sloužiti, jdi si. Jsi člověk svobodný, mocí tě držeti nemohu; ale tak beze všeho nyní od tebe neodejdu. Zahraj mně něco, Jegore, na své housle mně něco zahraj! Pro Boha, zahraj něco! Já ti nerozkazuju, rozuměj mně, nenutím tě, ale se slzami tě prosím, zahraj mně, Jegoruško, pro Boha, zahraj mně to, co jsi hrál Francouzovi. Ulev mně u duše. Víš, že jsem tvrdohlavý, jako ty; i já mám svou hlavu, Jegoruško! Já cítím s tebou, měj i ty pro mne cit. Živ nemohu být, dokud mně nezahraješ to — ovšem z dobré vůle a ochoty, co jsi hrál Francouzovi.“

„Buď si!“ řekl Jefimov. „Zařekl jsem se, pane, že nikdy před vámi nebudu hráti, zrovna před vámi, ale zlost mne nyní přešla. Zahraju vám, avšak ponejprv a naposled. Více, pane, nikdy a nikde mne neuslyšíte, i kdybyste mně tisíc rublů sliboval.“

Tu vzal housle a počal hráti své variace na ruské písni. B. tvrdil, že tyto variace byly jeho první a nejlepší kousek na housle a že nikdy více nic nehrál tak krásně a s takým nadšením. Statkář, jenž bez toho nemohl lhostejně poslouchati hudbu, plakal hlasitě. Když hra skončila, vstal se židle, vyndal tři sta rublů, podal je mému otčím a pravil:

„A nyní jdi, Jegore. Vypustím tě odsud a sám všechno spravím u hraběte. Ale poslechni: nikdy více mně nepřicházej na oči. Leží před tebou široká cesta: ale srazíme-li se kdy na ní, bude mně i tobě nedobře. Nu, s Bohem... Počkej! Ještě ti dám jednu radu na cestu, jen jednu: Nepij a uť se, pořád se uť — nezhrdni! Pravím ti to, jakoby ti vlastní otec pravil. Hleď, ještě jednou ti opakuju: uť se, a sklenky se varuj. Jen jednou-li se napiješ z hoře (a hoře zakusíš nemálo!), jsi ztracen, všechno poletí k certu a možná že sám zdechneš někde v příkopě, jako tvůj Taliján. A nyní s Bohem!... Počkej, políbíme se!“

Pocelovali se a hned na to můj otčím vyšel na svobodu.

Jedva se ocitl na svobodě, první dílo jeho bylo, že prohýřil v nejbližším újezdním městě svých tři sta rublů, seznámiv se s nejnižší, nejspínavější společností jakýchsi hýřilů, a skončil tím, že bez groše a ode všech opuštěn nucen byl vstoupiti do chudičského orchestru kočovného venkovského divadla jako první a snad jediný houslista.

To vše ovšem nesouhlasilo úplně s jeho původními záměry, jež záležely v tom, aby se co nejdříve dostal do Petrohradu, kde se hodlal učiti, nalézt si dobré místo a vzdělati se v pravého umělce. Ale ani život v malinkém orchestru se mu nevydařil. Můj otčím se brzo znesvářil s ředitelem kočovného divadla a opustil jej. Tu sklesl úplně na duchu a odhodlal se k zoufalému kroku, jenž hluboko poranil jeho hrdost. Napsal list známému nám statkáři, vyličil mu své postavení a požádal ho za peníze. List byl psán dosti nezávisle, ale odpovědi na něj neobdržel. Napsal tedy druhý list, ve kterém nejponíženějšími slovy nazýval statkáře svým dobrodincem a lichotil mu titulem pravého cenitele umění, a prosil opětně za pomoc.

Konečně přišla odpověď. Statkář mu poslal sto rublů a několik řádek, psaných rukou jeho komorníka, v nichž si vyžadoval, aby byl příště zbaven všelikých žádostí. Otčím, obdržev tyto peníze, chtěl se hned vypraviti do Petrohradu, ale když zaplatil dluhy, zbylo tak málo peněz, že na cestu nebylo ani pomyslení. Zůstal tedy opět na venkově, opětně vstoupil do jakéhosi venkovského hudebního sboru, ale zase v něm nevydržel, a přecházející takovým způsobem s jednoho místa na druhé a chovaje stále naději, že se dostane co nejdřív nějak do Petrohradu, strávil na venkově celých šest let.

Konečně jakási hrůza ho obešla. Spozoroval se zoufalstvím, jak strašně utrpělo jeho nadání, neustále potlačované nepořádkem, žebráckým živobytím, a jednoho rána opustil svého ředitele, sebral své housle a přišel do Petrohradu, živě se skoro jen almužnou. Ubytoval se kdesi na půdě a tu se poprvé seznámil s B., jenž právě v tu dobu přijel z Německa a také měl v úmyslu učiniti zde kariéru.

Brzy se sprátelili a B. až doposud s hlubokým citem vzpomíná o této známosti. Oba byli mládi, oba se stejnými nadějemi, oba s jedním a týmž cílem. Ale B. nacházel se teprve v letech prvé mladosti, zkusil doposud málo bídy a hoře; mimo to byl především Němec a bral se za svým cílem houževnatě, systematicky, s plným vědomím svých sil a maje skoro úplně sestavený rozpočet, co z něho jednou bude — kdežto soudruhu jeho bylo už třicet let, byl už unavený, utýraný, pozbyl trpělivosti, vyplýval své první, zdravé síly, jsa nucen celých sedm let pro kus chleba toulati se po venkovských divadlech a statkářských orchestrech. Síly mu dodávala jediné věčná, neoblomná myšlénka, jak by se vymanil na konec ze svého bídného postavení, nashromáždil něco peněz a dostal se do Petrohradu. Avšak myšlénka ta byla neurčitá, mlhavá; byl to jakýsi neodbytný, vnitřní hlas, který po letech pozbyl své původní jasnosti v očích samého Jefimova, a když konečně přišel do Petrohradu, přišel tam skoro nevědomě, jsa veden pouze jakýmsi starým zvykem stálých tužeb a stálého přemítání o této cestě a nevěda vlastně ani sám, co si tam počne. Jeho nadšení bylo jakési křečovitě, prosycené žlučí, okamžité, jakoby sám sebe chtěl oklamati tímto nadšením a přesvědčiti sebe, že nezmizela v něm ještě prvotná síla, prvotní zápal, prvotné nadšení.

Toto neustávající nadšení překvapilo chladného, methodického B.; byl oslněn a vítal mého otčíma jako budoucího velikého hudebního genia. Jinak si ani neuměl představití budoucí osud svého soudruha. Ale v brzku B. otevřel oči a pochopil ho úplně. Seznal jasně, že ony okamžité návaly a zimničná netrpělivost jsou jen následek bezvědomé zoufalosti při vzpomínce na ztracené nadání; ba že i samo nadání hned na počátku nebylo asi příliš značné, že tu bylo mnoho zaslepenosti, marného sebevědomí, přílišné spokojenosti samým sebou a neustálé fantasie, neustálého blouznění o své geniálnosti.

„Avšak," vypravoval B. — „nemohl jsem se nepodiviti podivné povaze svého soudruha. Předemnou se zjevně odehrával zoufalý, zimničný boj křečovitě napjaté vůle a vnitřní malomoci. Nešťastník po celých sedm let uspokojoval se pouhými sny o budoucí své slávě na tolik, že ani nespozoroval, kterak ztratil i to nejelementárnější v našem umění, kterak ztratil i prvopočátečný mechanismus hry. A při tom při všem v jeho nespořádané představivosti stále se vytvářely nejkolosalnější plány do budoucnosti. Nejen že chtěl býti geniem prvé třídy, jedním z prvních houslistů na světě; nejen že se už pokládal za takového genia: chtěl se mimo to státi i skladatelem, nemaje ani ponětí o kontrapunktu. Ale nade všechno mne překvapovalo," pokračoval B., „že v tomto člověku při jeho úplné malomoci, při jeho nicotné znalosti techniky umění, vězelo takové hluboké, takové jasné a, možno říci, instinktivní porozumění pro umění. On je vyciřoval a chápal v sobě tak silně, že není divu, když zbloudil ve vlastním sebeoceňování a pokládal se za kněze uměn, za genia, kdežto byl jen hlubokým, instinktivním kritikem umění. Časem se mu podařilo vysloviti svým hrubým, prostým, všeliké nauky dalekým jazykem takové hluboké pravdy, že jsem až ztrnul a nemohl pochopiti, jakým způsobem to všechno uhodl, ačkoli nikdy nic nečetl, nikdy se ničemu neučil, a jsem mu opravdu mnohým zavázán," dodal B. — „jemu a jeho radám, co se týče mého vlastního zdokonalení."

„Co se týče mne samého," pokračoval B. — „byl jsem sám sebou spokojen. Také jsem vášnivě miloval

své umění, ačkoli jsem věděl hned na samém počátku své dráhy, že mně nic nadobyčejného není třeba, že budu vlastně jen nádenníkem v umění. Za to však jsem hrdý tím, že jsem nezakopal, jako nedbalý služebník, to, co mně bylo dáno přírodou, nýbrž naopak vyzískal jsem steronásobně, a jestliže se chváli má zřetelnost při hře, jestliže se diví mé dokonalé technice, jsem vším tím zavázán neustálé, bedlivé práci, jasnému vědomí svých sil, dobrovolnému sebedoceňování a své věčné ošklivosti k vypínavosti, k předčasné spokojenosti samým sebou a k lenosti jakožto přirozenému následku této spokojenosti."

B. se také pokusil sdělit se svými radami se svým soudruhem, jemuž se úplně z počátku podržoval, ale tím ho jen zbytečně zlobil. Nastalo mezi nimi ochlazení! Brzy na to B. spozoroval, že se jeho soudruha stále častěji a častěji zmocňuje apatie, tesklivost a nuda, že záchvaty jeho nadšení stávají se řidšími a řidšími a že po tom po všem následovala jakási mračná, divná duševní skleslost. Konečně Jefimov počal zanedbávat své housle a nedotekl se jich někdy po celé týdny. Do úplného pádu nebylo už daleko a brzy nešťastník upadl do všech neřestí. Před čím ho varoval jeho statkář, to se stalo: rady neúčinkovaly a B. se mimo to bál promluvit k němu slova.

Ponenáhu Jefimov klesl do krajního cynismu. Nestyděl se jísti na účet soudruha B., a jednal při tom tak, jakoby měl na to plné právo. A prostředky na živobytí se vyčerpávaly. B. ledajak si vypomáhal hodinami, nebo hrál za peníze na večerních zábavách u kupců, u Němců, u nebohatých úředníků, kteří, ač nemnoho, ale přece něco platili. Jefimov jakoby ani nechtěl pozorovati nouze svého soudruha; jednal s ním bezohledně a časem po celé neděle neuznal ho za hodna ani slova.

Kdysi B. mu připomenul způsobem co nejlídnějším, že by neměl tak zanedbávat své housle, aby úplně neodvykl svému nástroji; tu se Jefimov úplně rozlobil a prohlásil, že se schválně už nikdy nedotkne svých houslí, jakoby si myslel, že ho bude někdo na kolenou za to prosit.

Jindy B. potřeboval společníka, aby s ním hrál na večerní zábavě a požádal za to Jefimova. Tato žádost Jefimova vzběhla. Prohlásil se vztekem, že není pouliční šumař a nesníží se tak, jako B., aby ponižoval ušlechtilé umění hrou před sprostými řemeslníky, kteří nemohou mít smyslu pro jeho hru a nadání.

B. na to neodpověděl ani slova, ale Jefimov, rozváživ toto pozvání za nepřítomnosti svého soudruha, který šel hrát, došel k přesvědčení, že to byla jen narážka na to, že je živ na cizí útraty, a mělo mu být pokynutím, aby se také vynasnažil něco vydělati. Když se B. vrátil, Jefimov mu počal náhle vytýkati sprostotu jeho jednání a prohlásil, že u něho nezůstane déle ani minutu. Skutečně zmizel někde asi na dva dni, ale třetího dne opět se objevil, jakoby se nebylo nic přihodilo, a žil dále starým způsobem.

Jen dávný zvyk, staré přátelství a soustrast, kterou B. pociťoval k ztracenému člověku, zdržovala ho od záměru, učiniti konec takovému nespořádanému živobytí a rozejít se na dobro s přítelem. Ale konečně se přece rozešli. Štěstí se usmálo na B.; získal si čísi mocné podpory a podařilo se mu uspořádati skvělý koncert. V tu dobu byl už výborným umělcem a brzy na to rychle se šířící dobrá pověst jeho zjednala mu místo v orchestru dvorní opery, kde se v brzkou dobu úplně zaslouženého úspěchu.

Při loučení dal Jefimov něco peněz a se slzami ho prosil, aby se vrátil na pravou cestu. B. i nyní nemůže na něho vzpomínati bez hlubokého soucitu. Známost s Jefimovem zůstává jeden z nehlubších dojmů jeho mladosti. Spolu započali svou dráhu, tak vroucně se spřátelili, že i samo podivínství, hrubé a příkré vady Jefimova ještě silněji k němu připoutávaly B. — On mu rozuměl, viděl ho skrz naskrz, a předvídal, jak to všechno skončí. Při loučení se objali a oba zaplakali. Tu Jefimov se slzami a vzlykotem prohodil, že je ztracený, nejnešťastnější člověk, že to ví už dávno, ale nyní teprva že zcela jasně poznal svou zkázu.

„Nemám nadání!“ dodal a zbledl jako mrtvý.

B. byl silně dojat.

„Poslyš, Jegore Petroviči,“ namítl mu; „co to pášeš nad sebou? Vždyť se jen hubíš svým zoufalstvím. Nemáš trpělivosti ani zmužilosti. Nyní v návalu duševní skleslosti tvrdíš, že nemáš nadání. Není pravda! Máš nadání, ubezpečuju tě. Nadání máš. Vidím to už z toho, jak cítíš a chápeš umění. Dokážu ti to celým tvým životem. Vždyť sám jsi mně vypravoval své bývalé osudy. Už tehda padlo na tebe toto bezvědomé zoufalství. A tenkrát tvůj první učitel, onen podivný člověk, o kterém jsi mně tak mnoho vypravoval, poprvé v tobě probudil lásku k umění a uhodl tvé nadání. A pocítil jsi to tehda právě tak mocně a těžce, jako nyní pociťuješ. Ale ty jsi sám nevěděl co se s tebou děje. Nelíbilo se ti v domě statkářově, avšak sám jsi nevěděl, čeho se ti chce. Tvůj učitel zemřel příliš záhy. Zanechal tě s pouhými nejasnými snahami a hlavně nevysvětlil ti, co jsi ty sám. Tys cítil, že je ti třeba jiné dráhy, mnohem širší, že jsou ti souzeny jiné cíle, ale nechápal jsi, jak se to provede, a ve svém stesku pojal jsi v nenávist všechno, co tě obkličovalo tehda. Tvých šest let nouze a bídy neprošlo nadarmo; učil jsi se, přemýšlel jsi, nabýval jsi vědomí o sobě a o svých silách, rozumíš nyní umění i svému účelu. Příteli, jest jen třeba trpělivosti a zmužilosti. Očekává tě los skvělejší, než jest můj: jsi stokrát víc umělcem, než já; ale dej ti

Bůh aspoň desátou část mé trpělivosti. Uč se a nepij, jak ti radil tvůj dobrý statkář, a hlavní věc — začni od začátku, od abecedy. Co tě trápí? Bída, nouze? Ale vždyť bída a nouze vychovávají umělce. Jsou neodlučny od počátků umělecké dráhy. Nyní tebe ještě nikdo nepotřebuje, nikdo nechce vědět o tobě: ale tak to chodí na světě. Avšak jen počkej, co bude potom, až poznají, že máš nadání. Závist, malicherné podlosti, a zvláště hloupost nahrnou se na tebe hůře než bída. Talent potřebuje soucitu, jemu jest třeba, aby mu rozuměli, a zatím uvidíš, jaké osobnosti tě obstoupí, až jen trochu dostihněš svého cíle. Budou do bláta šlapat a s opovržením přehlížet to, co se v tobě vypracovalo těžkou prací, strádáním, hladem, bezesnými nocmi. Nebudou ti dodávati mysli, nebudou tě těšit tvoji budoucí přátelé; nebudou ti ukazovati, co je v tobě dobrého a pravého, nýbrž se zlovolnou radostí budou vyzdvihovati do výše každý tvůj poklések, budou ti ukazovati zejména na to, co je v tobě špatného, na to, v čem se mýlíš a pod maskou chladnokrevnosti a opovržení k tobě budou jako svátek oslavovati každou tvou chybu (kdo prý se nedopouští chyby!). Ty jsi na neštěstí vypínavý, často nevčas hrdý, můžeš tedy urazit samolibou ničemností a pak bude běda: ty budeš sám a jich mnoho. Utýrají tě špendlíky. Vždyť i já to už počínám zakoušet. Seber se tedy nyní! Nemáš ještě tak hroznou nouzi, můžeš být živ, neopovrhuj sprostou prací, štípej drva, jako jsem já je štípal na večerních zábavách u chudých řemeslníků. Ale ty's netrpěliv, jsi choroben svou netrpělivostí, je v tobě málo prostoty, příliš mnoho chytračíš, příliš mnoho přemýšlíš, dáváš příliš mnoho práce své hlavě. Jsi drzý na slovech a dostáváš strach, když máš vzít do ruky smyčec. Jsi samolibý a máš málo smělosti. Směleji tedy, potrp, uč se, a nemás-li důvěry ve své síly, naděj se na náhodu: máš oheň, máš cit. Snad dojdeš k cíli, a ne-li, aspoň se pokus. Neztratíš při tom na žádný způsob, poněvadž možná výhra jest příliš veliká. V tomto případě naše snad jest veliká věc!"

Jefimov poslouchal svého bývalého soudruha s hlubokým citem. Ale ponenáhlu, co tento mluvil, bledost mizela s jeho lící, jež oživila ruměncem; jeho oči jiskřily nezvyklým ohněm smělosti a naděje. Brzy tato ušlechtilá smělost přešla v sebevědomí, potom v obvyklou drzost a konečně, když B. končil svou domluvu, Jefimov už ho poslouchal roztržitě a s netrpělivostí. Nicméně stiskl mu vroucně ruku, poděkoval mu a jsa náhlý v přechodech od nejhlubší pokory a duševní skleslosti do krajní hrdosti a drzosti, prohlásil troufale, aby si přítel nečinil starostí o jeho budoucnost, že ví, jak upravit svůj osud, že v brzku i on doufá nalézt protekce, uspořádá koncert a pak rázem si dobude slávy i peněz.

B. pokrčil rameny, ale nenamítl ničeho svému bývalému soudruhu a tak se rozešli, rozumí se, ne na dlouho. Jefimov ihned utratil peníze, jež dostal od B. a přišel si pro jiné po druhé, po čtvrté, potom po desáté; konečně B. přešla trpělivost a zapřel se mu. Od té doby ztratil ho úplně s očí.

Uplynulo několik let. Kdysi B. se vracel domů ze zkoušky. V jedné uličce u dveří špinavé hospody setkal se s člověkem chatrně oblečeným, opilým, který ho zavolal jménem. Byl to Jefimov. Velice se změnil, sežloutl, opuchl v obličejí. Bylo patrné, že nespořádaný život vložil na něho svou pečeť nezhladitelným způsobem.

B. se velice zaradoval a sotva spolu promluvili dvě tři slova, vešli do hospody, kam ho zatáhl Jefimov. Tam v odlehlé, malé, začazené světničce prohlédl si blíže svého soudruha. Ukázalo se, že byl skoro v hadrech, v rozbitých botách; otrhaná jeho náprsenka byla celá politá vodkou. Vlasy mu počínaly šedivět a vylézat.

„Co se s tebou děje? Kde jsi nyní?“ ptal se B.

Jefimov se zarazil, ba dostal z počátku i strach, odpovídal nesouvisle, trhaně, tak že si B. pomyslel, že má před sebou člověka pomateného. Konečně se Jefimov přiznal, že nemůže vypravovat, nedají li mu napítí se vodky a v hospodě že už dávno nemá úvěru. Při těch slovech se začervenal, ačkoli se snažil dodat si odvahy jakýmsi smělym gestem; ale vypadlo to drze, strojeně, dotěrně, tak že všechno bylo hrozně žalostné a vzbudilo soustrast v dobrém B., jenž poznal, že jeho předtuchy se vyplnily úplně. Nicméně dal přinést vodky. Jefimov změnil se ve tváři vděčností a přišel do takových rozpaků, že se slzami v očích byl hotov políbiti ruku svému dobrodinci. Při obědě B. zvěděl k velikému svému překvapení, že nešťastník je ženat. A překvapení jeho vzrostlo ještě více, když se hned na to dověděl, že žena byla příčinou všeho jeho neštěstí a hoře, že tento sňatek zničil na dobro všechno jeho talent.

„Kterak to?“ optal se B.

„Já, brachu, dva roky už nevzal houslí ani do ruky,“ odpověděl Jefimov. „Má stará je kuchařka, nevzdělaná, hrubá ženská. Aby ji čert!... My se jen pereme spolu, jiného neděláme nic.“

„Proč jsi se tedy ženil, když je to takové?“

„Neměl jsem co jíst. Seznámil jsem se s ní, ona měla asi tisíc rublů. Skočil jsem tedy do toho a oženil jsem se. A ona se do mne zamilovala. Sama se mi zavěsila na krk. Kdož ji nutil! Peníze jsou utraceny, propity — nu, brachu, co tu s talentem! Všechno je to tam.“

B. spozoroval, že Jefimov jaksi chvátá, aby se před ním ospravedlnil.

„Všeho jsem nechal, všeho," dodal. A tu mu oznámil, že v poslední době dostihl už skoro úplně dokonalosti na houslích, a že třeba i B., jenž se pokládá nyní za jednoho z prvních houslistů ve městě, nedosáhne mu ani do kotníků, jestli že zachce.

„Proč jsi tedy všeho nechal?" ptal se udivený B. „Měl bys si hledati místo."

„Nestojí to za to!" odvětil Jefimov a máchnul rukou. „Kdo pak tam z vás čemu rozumí! Co umíte? Nic, pranic neumíte. Tanec nějaký v baletě zahudlat — to je vaše umění. Dobrého houslistu jak živi jste ani neviděli ani neslyšeli. Nač vás vyrušovat; zůstávejte si, jak chcete."

Tu Jefimov opět máchnul rukou a div nesklouznul se židle, protože byl už pořádně nachmelen. Potom počal zváti k sobě B. Tento se omluvil, vzal si jeho adresu a slíbil, že zejtra zcela jistě k němu přijde. Jefimov, který byl nyní úplně syt, pohlížel posměšně na svého bývalého soudruha a všemožným způsobem se snažil nějak ho píchnouti. Když odcházeli, chopil se drahé šuby a podal ji B., jako nižší vyššímu. Když procházeli první světnicí, zastavil se a představoval B. hospodskému a hostům jako prvního a jediného houslistu v celém hlavním městě. Slovem počínal si neobyčejně špinavě v tu chvíli.

Přes to však B. vyhledal ho druhého dne z rána v podkroví, kde jsme všichni tehda přebývali v krajní nouzi v jediné světnici. Byly mně tehda čtyři roky a dvě léta byla už maminka provdána za Jefimova. Byla to ubohá žena. Bývala dříve vychovatelkou, byla výborně vzdělána, hezká, ale chudobná, a proto se provdala za staříčkého úředníka, mého otce. Prožila s ním pouze rok. Když pak můj otec náhle zemřel a nepatrné dědictví bylo rozděleno mezi jeho dědice, maminka zůstala se mnou s malou částkou peněz, které se jí dostaly za podíl. Jíti opět někam za vychovatelku s dítětem na rukou bylo těžko.

V tu dobu jakousi náhodou setkala se s Jefimovem a skutečně se do něho zamilovala. Byla entusiastka, blouznilka, viděla v Jefimovu jakéhosi genia, uvěřila jeho vypínavým slovům o skvělé budoucnosti; její představivosti lichotila slavná účast, býti oporou, průvodkyní geniálního člověka a provdala se tedy za něho. Ale hned v prvním měsíci zmizely všechny její sny a naděje a otevřela se před ní žalostná skutečnost.

Jefimov, který se opravdu snad oženil proto, že maminka měla nějaký tisíc rublů na penězích, jakmile peníze byly utraceny, složil ruce v klín a jakoby byl rád zámince, hned prohlásil všude a každému, že sňatek zhubil jeho nadání, že nemohl pracovati v dusné světnici tváří v tvář s hladovou rodinou, že za takových okolností není ani pomyslení na písně a hudbu, a konečně že mu patrně už při narození byl přisouzen takový nešťastný osud. Zdá se, že i sám později byl přesvědčen o spravedlivosti svých žalob a těšil se takto novou výmluvou. Zdálo se, že tento nešťastný, zahubený talent sám hledal vnější příležitosti, na kterou by mohl svést všechny nehody, všechna neštěstí. Ale při tom nikterak nemohl přesvědčiti sebe o hrozně pravdě, že už jest dávno a na vždy ztracen pro umění. Křečovitě zápolil jako s děsivým chorobným snem s tímto hrozným přesvědčením, a konečně, když skutečnost ho udolávala, když se mu chvílemi otvíraly oči, cítil, že neschází mnoho, aby úžasem pozbyl rozumu. Nemohl tak lehko vzdáti se pomyslení na to, co tak dlouho tvořilo celý jeho život, a do poslední své minuty se domníval, že ještě nevypršela jeho hodina.

V dobách pochybností oddával se opilství, které svým šeredným výparem rozhánělo jeho tesknotu. Snad ani sám nepozoroval, jak potřebná byla pro něho žena v tuto dobu. To byla živá omluva a skutečně můj otčím div nesešlel při myšlénce, že až pochová ženu, která zahubila jeho, všechno další půjde už svou cestou.

Ubohá maminka mu nerozuměla. Jako pravá blouznilka nedodržela ani prvního kroku v odporné skutečnosti: stala se prchlou, zlostnou, svárlivou, tu chvíli se hádala s mužem, jenž nacházel jakousi rozkoš v tom, mohl li ji mučit, a bez přestání ho pobízela k práci. Ale zaslepenost, utkvělá idea mého otčima, jeho bláznovství učinily ho skoro nelidským a necitelným. Jen se jí posmíval a zapřísáhl se, že nevezme houslí do rukou do samé smrti ženiny, a také jí to oznámil s krutou bezohledností.

Maminka která ho přese všechna příkoří vášnivě milovala až do smrti, nemohla snésti takového života. Stala se chorobnou, věčně trpící, žila v neustálých mukách a kromě všeho tohoto hoře padala na ni samotnou veškerá péče o uživení rodiny. Počala vařit a zřídila si nejprve jídelnu pro příchozí. Ale muž jí tajně bral všechny peníze a tak se stávalo, že nezřídka místo oběda byla nucena posílat prázdné nádoby těm, pro koho vařila.

Když B. nás navštívil, zabývala se praním prádla a barvením starých šatů. Takovým způsobem živili jsme se ledajak v našem podkroví.

Chudoba naší rodiny překvapila B.

„Poslouchej, co to mluvíš za hlouposti," pravil otčímovi; „kde je tu zahubené nadání? Vždyť ona tebe živí, a co ty děláš?"

„E nic," odvětil otčím.

Ale B. neznal ještě všech útrap maminčiných. Muž přiváděl k sobě do bytu často celé zástupy různých otrhanců a křiklounů a čeho při tom nenatropili!

B. dlouho přemlouval svého bývalého soudruha; konečně mu oznámil, nebude-li se chtít polepsiti, že mu v ničem nepomůže. Řekl mu bez okolků, že mu peněz nedá, protože by je propil, a na konec požádal, aby mu zahrál něco na housle, aby viděl, co se dá pro něho učinit. Když pak otčím odešel pro housle, B. chtěl potaji dáti něco peněz mamince, ona však se zdráhala přijati jich. Po prvé měla bráti almužnu! B. dal tedy peníze mně a ubohá žena se rozplývala v slzách. Otčím přinesl housle a požádal nejprve za vodku, poněvadž prý jinak nemůže hráti. Poslali pro vodku. Napil se a rozvázal.

„Zahraju ti něco svého vlastního, z přátelství," pravil mu a vytáhl pod prádelníkem tlustý, zaprášený sešit.

„To všechno jsem psal já sám," pravil, ukazuje na sešit.

„Však uvidíš! To nejsou, brachu, vaše balety."

B. prohlédl si mlčky několik stránek; potom rozevřel noty, které přinesl s sebou a požádal otčím, aby své skladby nechal stranou a sehrál něco z toho, co on mu přinesl.

Otčím se trochu zamrzl, ale ze strachu, aby nepozbyl nabízené mu podpory, vyhověl žádosti B.

Tu B. seznal, že bývalý jeho soudruh skutečně mnoho pracoval a získal za doby jich rozluky, ačkoli se chvástal, že od samé svatby nebere nástroje do ruky. Bylo třeba viděti radost mé ubohé matky. Pohlížela na muže a znova byla na něho hrda. Dobrý B. měl upřímnou radost a rozhodl, že zaopatří otčím. Měl už tehda značné styky a bez otálení počal prosit a doporučovati svého nešťastného soudruha, přijav od něho předem ubezpečení, že se bude chovati dobře. Prozatím ho lépe ošatil na svůj účet a doprovodil ho k některým známým osobám, na nichž záviselo místo, o něž se pro něho ucházel. Nutno podotknouti, že Jefimov pohrdal vším pouze na slovech, ale zdá se, že s největší radostí přijal nabídku svého starého soudruha.

B. vypravoval, že se až styděl za všechno pochlebování a za všechny ponižené poklony, kterými se otčím snažil ho udobřiti, boje se, aby si nějak nepokazil jeho přízeň. Chápal, že ho vedou na dobrou cestu, ba přestal i píti.

Konečně se našlo pro něho místo v divadelním orchestru. Složil dobře zkoušku, protože celoměsíční pilnou prací nahradil zase vše, čeho pozbyl za půldruhého roku nečinnosti, slíbil, že i budoucně bude pracovat a správně i přesně konati své nové povinnosti.

Avšak postavení naší rodiny se o nic nezlepšilo. Otčím nedával mamince ani kopejky ze svého služného, všechno utrácel sám, propíjel a projídal s novými přátely, jichž si nasbíral hned celý kroužek. Sprátelil se hlavně s divadelními zřízenci, choristy, figuranty, slovem s takovými lidmi, mezi nimiž mohl hráti první úlohu, za to však se vzdaloval lidí opravdu nadaných. Dovedl svým novým přátelům vnuknouti jakousi zvláštní úctu k sobě, ihned jim namluvil, že je člověk zneuznaný, že má ohromný talent, že ho zahubila žena a konečně že jejich kapelník hudbě vůbec ani nerozumí. Vysmíval se všem členům orchestru, smál se výběru kusů, jež se dávaly na divadle, a konečně i samým skladatelům hraných oper. Posléze počal vykládati jakousi novou theorii hudby, slovem omrzl celý orchestr, znesvářil se se všemi soudruhy i s kapelníkem, nahrubil svým představeným, získal si pověst nad míru nepokojného, urputného a zároveň nicotného člověka, tak že se stal konečně pro všechny nesnesitelným.

Bylo opravdu podivno viděti člověka tak bezvýznamného, špatného, málo platného a nedbalého výkonného hudebníka, jak činí takové ohromné nároky s neobyčejnou hrdopyšností, vychloubačností a s nezvykle příkrým tonem.

Věc skončila tím, že se otčím znesvářil i s B., vymyslel si ošklivou pomluvu, nejohavnější klevetu a dal ji do oběhu jako očividnou pravdu. Propustili ho z orchestru po šestiměsíční nepořádné službě za nedbalost v konání povinností a za nestřízlivé chování. Ale nesešel tak rychle se svého místa. Brzy ho uviděli ve starých hadrech, protože slušné šatstvo všechno bylo zase prodáno a zastaveno. Počal navštěvovati své bývalé soudruhy z divadla, ať už byli rádi nebo neradi takovému hostu, roznášel klepy, mluvil hlouposti, naříkal na své živobytí a zval k sobě každého, aby se přišel podívat na jeho zlopověstnou ženu.

Ovšem našli se posluchači, našli se tací lidé, kteří shledávali v tom zálibu, když napojili vyhnaného soudruha, a přiměli ho žvaniti všemožný nesmysl. Zejména proto, že mluvil vždycky vtípně a chytře a prosypával své řeči žíravou žlučí a různými cynickými nájezdy, jež se líbily posluchačům jistého druhu. Pokládali ho za jakéhosi ztřeštělého šaška, kterého jest časem příjemno nechat žvaniti z dlouhé chvíle.

Rádi ho dráždili tím, že začali před ním mluvit o jakémsi nově přibylém houslistovi. Jefimov, jak to uslyšel, změnil se v obličej, zalekl se, počal se vyptávat, kdo přijel, kdo je ten nový talent, a hned počal řevnit k jeho slávě. Zdá se, že teprv od této doby započala jeho skutečná, systematická pomatenost — jeho utkvělá idea, že on je nejprvnější houslista, aspoň v Petrohradě, ale že jest pronásledován osudem, že mu bylo ublíženo, že pro různé intriky je nepochopen a zůstává neznámým. Toto poslední mu z části lichotilo, protože jsou takové povahy, kterým činí veliké potěšení, mohu-li se pokládati za uražené a utlačené, mohou-li si veřejně na to postesknout anebo samy pro sebe se těšit tím, že se klaní své zneuznané velikosti.

Všechny petrohradské houslisty měl spočítané a dle svých názorů v nikom z nich nenacházel sobě soupeře. Znalci i dilettanti, kteří znali nešťastného pomatence, rádi se dávali před ním do řeči o některém známém, nadaném houslistovi, aby ho tím přiměli, by jim pověděl své mínění. Měli rádi jeho zlomyslnost, jeho žíravé poznámky, měli rádi dělné a chytré věci, které mluvil, kritizuje hru svých domnělých soupeřů. Často mu nerozuměli, za to však byli přesvědčeni, že nikdo na světě neumí tak obratně a v tak řízné karikatuře vykreslit současné hudební znamenitosti. Ba i sami umělci, jimž se takovým způsobem posmíval, trochu se báli, poněvadž znali jeho jedovatost, byli si vědomi věcnosti jeho nájezdů a spravedlivosti jeho úsudku, kdykoli bylo třeba někoho zdrtit.

Privykli jaksi vídati ho na chodbách divadla a za kulisami. Sluhové ho propouštěli bez překážek, jako nezbytnou osobu a tak se stal jakýmsi domácím Thersitem. Takové živobytí trvalo asi dvě nebo tři léta; ale konečně omrzel všechny i v této své poslední roli. Došlo na formální vyhnání a za posledních dvou let svého života otčím jakoby byl do vody spadl: už ho nebylo vidět nikde.

B. však ho potkal ještě asi dvakrát, ale v takovém zuboženém stavu, že soustrast ještě jednou v něm nabyla vrchu nad odporem, jež k němu pociťoval. Zavolal na něho, ale otčím se zamrzl, tvářil se, jakoby neslyšel, stáhl si na oči starý, smačkaný klobouk a prošel mimo.

Konečně o jakémsi velkém svátku oznamovali ráno B., že k němu přišel s blahopřáním jeho bývalý soudruh Jefimov. B. vyšel k němu do předsíně. Jefimov stál napilý, počal se ukláněti hluboko, div ne až k samým nohám, cosi ševelil rtoma a úporně se zdráhal jíti dále do pokoje. Smysl jeho zdráhání byl ten, že kde pak prý se takový osudem pronásledovaný člověk, jako on, může přáteliti s tak vznešenými osobami, jako B.; takovým malinkým lidem že dostačí lokajské místo v předsíni, chtějí-li blahopřáti ke svátku; pokloní se a půjde si svou cestou. Slovem, vše bylo špinavo, hloupo a odporně ošklivo.

Od té doby B. ho neviděl velice dlouho, až do samé katastrofy, kterou se rozřešil celý ten žalostný, chorobný, dusný život. Rozřešil se hrozným způsobem. Tato katastrofa je těsně spojena nejen s prvními dojmy mého dětství, nýbrž i s celým mým životem. Stala se následujícím způsobem...

Ale dříve musím vysvětliti, jaké bylo mé dětství, a čím mně byl tento člověk, který se tak trapně vtiskl v mé první dojmy a který byl příčinou smrti mé nebohé matičky.

II.

Vzpomínky na mé mládí jsou velice pozdní; sáhají teprv do desátého roku mého stáří. Nevím, jak to, že všechno, co se dalo se mnou až do tohoto stáří, nezůstavilo ve mně nijaké jasné představy, na niž bych si mohla nyní vzpomenouti. Ale od té doby, když mně minulo půldesáta roku, pamatuju se na všechno jasně, den za dnem, souvisle, tak jakoby se vše, co se stalo potom, přihodilo teprve včera.

Pravda, mohu si připomenouti jako ve snu též ledaco staršího: neustále rozsvícenou lampičku v temném koutku před starým obrazem; potom jak mne kdysi na ulici porazil kuň, od čehož jsem, jak mně později vypravovali, proležela tři měsíce v posteli; dále jak jsem se za oné nemoci probudila v noci vedle maminky, s níž jsem spala, a jak jsem se náhle polekala svými chorobnými sny, noční tišinou a hryzoucími v koutku myši a pak se trásla strachem celou noc, schoulila se pod pokrývku, ale neodvážila se budit maminku, z čehož soudím, že jsem se jí bála víc, než každé jiné hrůzy.

Ale od té chvíle, když jsem náhle nabyla vědomí o sobě, rozvíjela jsem se rychle, neočekávaně, a množství zcela nedětských dojmů stalo se mně jaksi hrozně přístupným. Všechno se přede mnou vyjasnilo, všechno neobyčejně rychle stávalo se mi pochopitelným. Doba, od které počínám dobře sebe pamatovati, zůstavila ve mně ostrý a smutný dojem; tento dojem opakoval se potom každý den a vyrůstal s každým dnem; on vrhl temný, podivný kolorit na celou dobu mého života u rodičů a s tím zároveň i na celé mé dětství.

Nyní se mně zdá, že jsem procitla náhle jako z hlubokého spánku, ačkoli tehda to nebylo pro mne, rozumí se, tak překvapující. Octla jsem se ve velké světnici s nízkým stropem, dusné a nečisté Stěny byly obíleny špinavě šerou harvou; v koutě stála ohromná ruská pec; okna vedla na ulici, či lépe řečeno

na střechu protějššího domu, a byla nizoučká, široká jako štěrbinu. Podokenní zídky byly tak vysoko od podlahy, že pamatuju, jak jsem musila bráti židli, stoličku a pak teprve s namáháním jsem se dostala na okno, na kterém jsem ráda sedávala, když nebyl nikdo doma.

Z našeho bytu bylo viděti půl města. Bydleli jsme pod samou střechou v pětipatrovém, ohromném domě. Všechn náš nábytek záležel z jakéhosi zbytku divanu, potaženého voskováným plátnem, celého roztrhaného a zaprášeného, z prostého, nebarveného stolu, dvou židlí, maminčiny postele, skřínky v koutě, prádelníku, jenž stál vždy nakřivený, a z otrhané, papírové španělské stěny.

Pamatuju se, byl soumrak; všechno bylo v nepořádku a rozházeno: kartáče, jakési hadry, naše dřevěné nádoby, rozbitá láhev a nevím, co ještě. Víím, že maminka byla nad míru rozčilená a plakala. Otčím seděl v koutě ve svém všedním, otrhaném kabátě. Odpověděl jí cosi s úsměškem, což jí podráždilo ještě více, a znova letěly na podlahu kartáče a nádoby.

Já jsem se rozplakala, vzkřikla jsem a vrhla jsem se k nim k oběma. Byla jsem hrozně polekána a pevně jsem objala tatínka, abych ho chránila svým tělem. Bůh ví, proč se mně zdálo, že se maminka bezdůvodně na něho zlobí, že je nevinný. Chtělo se mi prositi za něho, vzítí za něho na sebe jakýkoli trest. Hrozně jsem se bála maminky a domnívala jsem se, že všichni se jí taktéž bojí.

Maminka se zprva zarazila, potom mne chopila za ruku a odtáhla mne za španělskou stěnu. Uhodila jsem se do ruky o postel dosti silně, ale hrůza má byla silnější než bolest, tak že jsem si jí ani nevšimla. Ještě se pamatuju, že maminka počala cosi trpce a prudce vyčítati otci, ukazujíc na mne. (Budu ho i příště v tomto vypravování nazývati otcem, poněvadž jsem se dověděla teprve později, že nebyl můj vlastní otec.)

Celý ten výjev trval asi dvě hodiny a já, chvějíc se netrpělivostí, snažila jsem se ze všech sil uhodnouti, čím to skončí. Konečně svár utichl a maminka odešla kamsi. Tu mne tatínek zavolal, pocaloval, pohladil po hlavě, posadil si na kolena a já jsem se pevně, sladce přitulila k jeho prsům. Bylo to snad první zaláskání od rodičů a snad právě proto počala jsem si všechno jasně pamatovati od této doby. Spozorovala jsem také, že jsem si zasloužila lásku otcovu tím, že jsem se ho zastala a tu mne tuším poprvé překvapilo pomyšlení, že mnoho trpí a snáší hoře od maminky. Ta idea utkvěla ve mně od té doby na vždy a den ode dne víc a více mne pobuřovala.

Od toho okamžiku zrodila se ve mně jakási bezhraničná láska k otci, ale podivná láska, jakoby ani ne dětská. Řekla bych, že to byl spíše jakýsi sotrpný, mateřský cit, kdyby takové určení mé lásky nebylo trochu směšno pro dítě. Otec zdával se mně vždy tak ubohý, tak utiskovaný a pronásledovaný, tolik trpící, že pro mne bylo hroznou, nepřírozenou věcí nemilovati ho celou duší, netěšiti ho, nelichotiti se k němu, nestarati se o něho všemi silami. Avšak po dnes nechápu, jak mně mohlo přijíti do hlavy, že můj otec jest takový trpitel, takový nešťastný člověk na světě. Kdo mi to vnukl? Jakým způsobem jsem mohla já, dítě, pochopiti třeba jen nějakou maličkost z jeho osobních nehod? A přece jsem je chápala, ovšem předělávši a upravivši si všechno ve své hlavě dle svého rozumu. Ale doposud si nemohu představití, jakým způsobem sestavil se ve mně takový názor. Možná, že maminka byla ke mně příliš přísná a já jsem přilnula k otci jako k bytosti, která dle mého soudu trpěla spolu se mnou společně.

Pověděla jsem už o svém prvním probuzení z dětského spánku, o prvním hnutí v mém životě. Srdce mé bylo zraněno od prvního okamžiku a nepostižnou, unavující bystrotou počal se můj rozvoj. Už jsem se nemohla spokojovati pouhými vnějšími dojmy. Začala jsem přemýšlet, uvažovat, pozorovat. Ale toto pozorování začalo tak nepřírozeně záhy, že má představivost musila si nezbytně předělávali všechno po svém rozumu, a já se ocitla náhle v jakémisi zvláštním světě. Všechno vůkol mne začalo se podobati té čarovné pohádce, kterou mně často vypravoval otec a kterou jsem nezbytně musila přijímati za čistou pravdu.

Zrodily se podivné pojmy. Seznala jsem velmi dobře — ač nevím, jak se to stalo — že žiju v podivné rodině a že moji rodičové nejsou nikterak podobni k těm lidem, s kterými jsem se náhodou setkávala v ony doby. Proč, přemítala jsem, proč vídám jiné lidi, kteří už na první pohled jsou nepodobni k mým rodičům? Proč jsem vídala smích na jiných tvářích a při tom mne překvapovalo, že v našem koutku nikdo se nesměje, nikdo nikdy se neraduje? Jaká síla, jaká příčina nutila mne, devítileté dítě, abych se tak bedlivě vhlížela a vslouchala v každé slovo těch lidí, s nimiž jsem se náhodou setkávala buď na našich schodech, nebo na ulici, když jsem pod večer, přikryvši své hadry starou matčinou kacabajkou, šla s měděnými penězi k hokynáři nakoupit za několik grošů cukru, čaje nebo chleba?

Pochopila jsem, ač nevím, kterak, že v našem koutku sídlí jakési věčné, nesnesitelné hoře. Lámala jsem si hlavu, snažila se uhodnouti, proč je to tak a nevím, kdo mně pomohl rozřešiti to všechno dle mého rozumu: obvinila jsem maminku, uznala jsem, že ona činí příkoří otci, ačkoli opakuju, že nechápu, jak se mohl takový divoký pojem složití v mé představivosti. A na kolik jsem přilnula k otci, na tolik jsem počala nenáviděti ubohou matku. Dosud mne vzpomínka na to na všechno hluboce a bolestně trápí.

Přecházím k druhému případu, který ještě více než prvý působil k mému divnému sblížení s otcem. Jednou po deváté hodině večer maminka mne poslala k hokynáři pro droždí a tatínek nebyl doma. Když jsem se vracela, upadla jsem na ulici a rozlila celý hrnek. První má myšlénka byla, jak se maminka rozzlobí. Zároveň však jsem cítila strašnou bolest v levé ruce a nemohla jsem vstát. Lidé se zastavili kolem mne; jakási stařenka mne začala zdvihati a jakýsi kluk, jenž běžel mimo, udeřil mne klíčem do hlavy. Konečně mne postavili na nohy, já jsem sebrala střepy rozbitého hrnku a šla jsem vrávorajíc, jedva noha nohu mine.

Náhle jsem spatřila tatínka. Stál uprostřed zástupu před bohatým domem, jenž stál naproti našemu. Tento dum náležel jakýmsi vznešeným lidem a byl velkolepě osvětlen; u dveří sjelo se množství kočáru a zvuky hudby dolétaly z oken na ulici. Chopila jsem tatínka za polu kabátu, ukázala mu rozbitý hrnek a s pláčem jsem mu oznámila, že se bojím jít k mamince.

Byla jsem jaksí ubezpečena, že se mne zastane. Ale proč jsem byla ubezpečena, kdo mně to napověděl, kdo mne navedl, že on mne miluje víc než maminka? Proč jsem k němu přistoupila beze strachu?

On mne vzal za ruku, počal mne těšiti, potom řekl, že mně chce něco ukázat a zdvihl mne na ruku. Nemohla jsem nic rozeznati, protože mne chopil za poraněnou ruku, která mne hrozně zabořila; ale nedala jsem se do pláče, bojíc se, abych ho nezarmoutila. A on se pořád ptal, vidím-li co? Snažila jsem se všemožně vyhověti mu a odpovídala jsem, že vidím červené záclony. Když mne však chtěl přenést na druhou stranu ulice blíže k domu, tu jsem, nevím proč, začala náhle plakat, objímat ho a prosit, aby mne pustil nahoru k mamince.

Pamatuju se, že mně láskání otcovo bylo tehda velice těžké a nemohla jsem snést, že jeden z těch, koho jsem tolik chtěla milovat, láská mne a miluje, kdežto ke druhé jsem se neosmělovala a bála jít. Maminka se však vůbec ani nerozhněvala a poslala mne spat. Pamatuji se, že bolest v ruce, která neustále vzrůstala, způsobila mně horečku. Ale byla jsem jaksí zvláště šťastna, že všechno skončilo tak dobře a celou tu noc viděla jsem ve snách sousední dům s červenými záclonami.

Když jsem se probudila druhého dne, první myšlénkou, první starostí mou byl dům s červenými záclonami. Jakmile maminka odešla z domu, vyškrábala jsem se na okno a počala si jej prohlížeti. Už dávno tento dům budil mou dětskou zvědavost. Zvláště ráda jsem na něj pohlížela večer, kdy se na ulici rozsvěcovaly svítilny a kdy se počínaly rdít jakýmsi krvavým, zvláštním světlem jako purpur červené záclony za velikými skly jasně osvětleného domu.

K jeho vchodu skoro stále přijížděly nádherné povozy s krásným, hrdým spřežením a vše to vábilo mou zvědavost: i křik, i běhání u vchodu i různobarevné svítilny u kočárů, i vystrojené dámy, které přijížděly v nich. To všechno v mé dětské představivosti nabývalo rázu čehosi carsky nádherného a pohádkově čarovného. Nyní pak, když jsem se setkala s otcem u bohatého domu, dům ten stal se pro mne dvojnásob krásným a zajímavým. Nyní se v mé překvapené fantasmii počaly roditi jakési divně krásné představy a domněnky. Ovšem nedívám se, že jsem se uprostřed takých divných lidí, jako byli otec a matka, sama také stala takovým podivným, fantastickým dítětem. Mne jaksí zvláště překvapoval kontrast jejich povah. Mne překvapovalo na příklad to, že maminka neustále se starala a sháněla po našem ubohém hospodářství, věčně vyčítala otcí, že ona jediná musí na všechny pracovat, a bezděky jsem si dávala otázku, proč jí tatínek nepomáhá, proč žije v naší domácnosti jako cizí člověk?

Několik matčiných slov vnučko mně pojem o tom a já jsem s podivením zvěděla, že tatínek je umělec (to slovo mně utkvělo v paměti), že tatínek je člověk vysoce nadaný; v mé představivosti hned se složil pojem, že umělec jest jakýsi zvláštní člověk, v ničem nepodobný k jiným lidem. Možná, že samo chování otcovo přivedlo mne na tu myšlénku; snad jsem také zaslechla něco, co mně nyní vyšlo z paměti; ale jaksí podivně srozumitelný byl mně smysl otcových slov, jež pronesl kdysi přede mnou s jakýmsi zvláštním citem.

On pravil, že přijde doba, kdy i on se zbaví nouze, kdy i on bude pánem a bohatým člověkem a konečně že opětně oživne, až umře maminka. Pamatuju se, že jsem se nejprve strašně ulekla těchto slov. Nemohla jsem vydržeti ve světnici, vyběhla jsem do naší studené síně. tam jsem se opřela o okno, zakryla si rukama obličej a dala se do pláče. Ale potom, když jsem stále o tom přemýšlela, když jsem už přivykla k tomuto hroznému přání otcovu, náhle fantasmie přišla mi na pomoc. Nemohla jsem se ani sama dlouho trápit nejistotou a musila se nezbytně ustanoviti na jakési domněnce. A tu — nevím, jak to všechno původně začalo — na konec jsem se ustanovila na tom, že až umře maminka, tatínek opustí tento nudný byt a odejde někam spolu se mnou. Ale kam? To jsem si nedovedla až do poslední doby jasně představit. Víím, že všechno, čím jsem mohla vyzdobiti to místo, kam spolu odejdeme (rozhodla jsem co nejurčitěji, že odejdeme spolu), všechno, co mohla vytvořiti skvělého, nádherného a velkolepého má fantasmie, všechno bylo uvedeno v činnost mou blouznivostí. Zdálo mi se, že hned zbohatneme; že nebudu chodit kupovat k hokynáři, což mně bylo velice obtížné, protože mně vždycky ubližovaly děti ze sousedního domu, jakmile jsem vyšla na ulici, a toho jsem se hrozně bála, zejména

když jsem nesla mléko nebo máslo, vědouc, že rozleju-li je, budu přísně potrestána. Pak jsem ve svém blouznění rozhodla, že tatínek si dá hned ušít pěkné šaty, že se ubytujeme ve skvělém domě, a nyní tedy onen bohatý dům s červenými závěsami a mé setkání vedle něho s otcem, který mně chtěl něco v něm ukázat, přišly na pomoc mé představitosti. Hned se v mé mysli složila domněnka, že se přestěhujeme právě do tohoto domu a budeme v něm žít v jakýchsi věčných slavnostech a věčném blaženství.

Od té doby pohlížela jsem pod večer z okna s napjatou zvědavostí na ten kouzelný pro mne dům, připomínala si příjezdy, připomínala si hosty tak nádherně oblečené, jakých jsem nikdy ještě nevidala; v uších mně zněly zvuky sladké hudby, zalétající z oken; vhlížela jsem se ve stíny lidí, jež se míhaly na záclonách oken, a stále jsem se snažila uhodnouti, co se tam děje; a pořád se mně zdálo, že je tam ráj a neustávající svátek.

Pojala jsem v nenávist naše chudobné obydlí, hadry, ve kterých jsem sama chodila, a když maminka jednou na mne zakřikla a kázala mně slézt z okna, na které jsem si vylezla, jak obyčejně, ihned mne napadlo, že nechce, abych se dívala zejména na tento dům, abych o něm přemýšlela, že jest jí nepříjemno naše budoucí štěstí, že je chce zmařití aspoň tentokrát... Celý večer jsem pozorně a podezřele hleděla na maminku.

Jak se jen mohla zroditi ve mně taková zatvrzelost k věčně trpící bytosti, jakou byla maminka? Teprve nyní rozumím jejímu utrpení plnému životu a bez bolesti v srdci nemohu vzpomínati o té mučence. Už tehda, za temné periody mého podivného dětství, za doby tak nepřirozeného rozvoje mého prvního života, často se mi svíralo srdce bolestí a žalostí, a strach, zmátek a pochybnosti zapadaly v mou duši. Už tehda svědomí se ve mně přičilo a často s trýzní a hryzením pocítovala jsem nespravedlivost svoji k mamince.

Ale my jsme se jaksi vyhýbaly jedna druhé a nepamatuju se, abych se k ní byla kdy lichotila. Nyní často sebe nepatrnější vzpomínky bodají a vzrušují mou duši. Jednou, pamatuju se — (ovšem, co nyní povím, je nicotné, malicherné, hrubé, ale právě takové vzpomínky jaksi zvláště mé týrají a nejtrapněji se vtiskly v mou paměť) — jednou pod večer, když otec nebyl doma, maminka mne chtěla poslat ke kupci pro čaj a cukr. Ale neustále přemítala a váhala, a hlasitě přepočítávala měděné peníze — žebráckou částku, kterou měla na vydání. Počítala, tuším, asi půl hodiny a přece nemohla býti s účtem hotova. Mimo to v některé okamžiky, patrně z hoře, upadala v jakousi bezmyšlenkovitost. Jakoby to nyní bylo, slyším, jak stále cosi promlouvala, počítala tiše, rozměřeně, jakoby slova pronášela bezděky; rty i tváře její byly bledé, ruce vždycky se třásly a ona stále kývala hlavou, když přemítala sama u sebe.

„No, není třeba.“ řekla, pohlédnouc na mne; „půjdu raději spat. Co, chceš spát, Nėtičko?“

Mlčela jsem. Tu nazdvihla mou hlavu a pohlédla na mne tak tiše, tak laskavě, obličej se jí vyjasnil a ozářil se takovým mateřským úsměvem, že se mně srdce sevřelo a počalo rychle bít. K tomu ještě mne nazvala Nėtičkou, což znamenalo, že mne zvláště miluje v ten okamžik. Jméno to vymyslela sama, přetvořivši takovým způsobem moje křestné jméno Anna v zdobnělé Nėtička, a kdykoli mne volala tímto jménem, věděla jsem, že mne chce přiláskati.

Byla jsem dojata; chtělo se mi obejmout ji, přituliti se k ní a poplakati si spolu s ní. Potom mne ubohá dlouho hladila po hlavě, snad už jen mašinálně, ani nepozorujíc, že mne hladí, a stále opakovala: „Dítě moje, Anétko, Nėtičko!“

Slza se mi drala z očí, ale já jsem se přemáhala a zdržovala. Vzpírala jsem se jaksi, abych neprozradila před ní svých pocitů, a při tom jsem se trápila. Ano, to nemohla býti přirozená zatvrzelost ve mně. Nebylo možná, aby pouze svou přísností vzbudila mne proti sobě. Nikoli! Mne zkazila fantastická, výjimečná láska moje k otci.

Leckdy jsem se probudila v noci v koutku na své kraťoučké postýlce pod lehkou pokrývkou a vždycky jsem se čehosi bála. Vzpomínala jsem si rozespalá, jak ještě nedávno, když jsem byla menší, jsem spávala spolu s maminkou, a nebála jsem se tolik, když jsem se v noci probudila; bylo jen třeba přituliti se k ní, zamhouřiti oči a obejmout ji pevněji a hned jsem zase usnula. Pořád jsem ještě cítila, že nebylo možno, abych ji nemilovala aspoň tajně. Později jsem pozorovala, že i mnohé děti bývají často hrozně necitelný, a jestliže si zamilují koho, milují ho výjimečně. Totéž bylo se mnou.

Někdy v našem koutku zavládlo ticho na celé neděle. Otce i matku omrzelo se hádat a já žila mezi nimi jako dříve, mlčelivá, zadumaná, stále plná stesku a stále se čehosi domáhajíc ve svých snech. Co jsem je tak oba pozorovala, pochopila jsem úplně jejich vzájemný poměr. Pochopila jsem to hluché, věčné nepřátelství jejich, pochopila jsem hoře i všechn ten omamující výpar nepořádného života, jenž se usadil v našem koutě, ovšem pochopila jsem to všechno bez příčin a následků, pochopila na tolik, na kolik mohla vůbec pochopit.

Za dlouhých zimních večerů, skrčena někde v koutku, dychtivě jsem je sledovala po celé hodiny,

pozorovala jsem obličej otcův a stále jsem se snažila vypátrati, o čem přemýšlí, co ho tak zajímá. Pak mne překvapovala a děsila maminka. Ona neustále chodila sem tam po světnici, po celé hodiny, často i v noci, když ji spánek opouštěl, čímž často trpívala, při chůzi něco si šeptala, jakoby byla sama ve světnici, rozkládala rukama, tu zas je složila na prsou, anebo jimi zalomila s jakýmsi strašným, nevystihlým steskem. Někdy se jí slzy řinuly po tvářích, slzy, kterých snad ani sama nepozorovala, poněvadž chvílemi bývala bez paměti. Trpěla jakousi velice těžkou nemocí, které však pranic nedbala.

Pamatuju se, že se mi stále obtížnějším a obtížnějším stávalo mé osamocení a mlčení, jež jsem nesměla přerušit. Už celý rok žila jsem životem uvědoměným, neustále zadumána, blouzníc a trápíc se po tichu neznámými, nejasnými snahami, které se rodily v jediném okamžiku. Stávala jsem se plachou, jako v lese. Konečně tatínek první si mne povšimnul, zavolal mne k sobě a optal se, proč tak upjatě na něho pohlížím.

Pamatuju se, co jsem mu odpověděla; pamatuju se, že se nad čímsi zamyslel a konečně řekl, pohlédnuv na mne, že zejtra přinese slabikář a začne mne učit číst. S netrpělivostí čekala jsem na ten slabikář a blouznila jsem celou noc, nechápajíc jasně, co to je slabikář.

Druhého dne otec skutečně mne počal učit. Z prvních slov jsem pochopila, co se na mně žádá, a naučila se všemu rychle, poněvadž jsem věděla, že se mu tím zavděčím. Byla to nejšťastnější doba tehdejšího mého života. Když mne chválil za vtipnost, hladil po hlavě a líbal, hned jsem počínala plakat radostí.

Znenáhla otec si mne zamiloval; už jsem se osmělovala dáti se s ním do řeči a často jsme spolu rozmlouvali celé hodiny bez ustání, ačkoli jsem časem nerozuměla ani slova z toho, co mně vypravoval. Avšak ostýchala jsem se ho jaksi, bála jsem se, aby si nepomyslel, že se s ním nudím, a proto ze všech sil jsem se snažila ukázati mu, že ho chápu. Sedati se mnou za večera stalo se mu znenáhla zvykem. Jakmile se počalo smrákat a on se vrátil domů, hned jsem k němu přicházela se slabikářem. Posadil mne proti sobě na lavičku, a když vyučování bylo skončeno, četl mně nějakou knížku. Nerozuměla jsem ničemu, ale smála jsem se bez přestání, domnívajíc se, že mu tím způsobím potěšení. Opravdu, bavila jsem ho tím a on rád pohlížel na můj smích.

V tu dobu, kdysi po hodině, počal mně vypravovati pohádku. Byla to první pohádka, kterou jsem kdy slyšela. Seděla jsem jako učarovaná, hořela jsem nedočkavostí, sledujíc jeho vypravování, přelétla jsem v jakýsi divný kraj, poslouchajíc ho, a na konci pohádky byla jsem celá nadšená. Ne, že by pohádka sama tak na mne působila, nikoli; ale všechno jsem brala za pravdu, hned jsem pouštěla uzdu své bohaté fantazii a hned jsem směšovala s výmyslem skutečnost. Ihned se v mé představivosti objevil dům s červenými záclonami; při tom — nevím jakým způsobem — otec vystoupil hned jako jednající osoba, ačkoli mně sám vypravoval tuto pohádku; maminka, rozumí se, nám překázela, že jsme se nemohli odebrati, nevím kam; konečně, či vlastně přede vším vystoupila jsem jako jednající osoba i já se svými podivnými iluzemi, se svou fantastickou hlavou, plnou podivných, nemožných příznaků. To vše se na tolik popletlo v mé hlavě, že v brzku tam vznikl hrozný chaos a já jsem na nějaký čas ztratila všelikou míru, všeliký cit pro skutečnost a žila Bůh ví kde.

V tu dobu zírала jsem netrpělivostí, abych si mohla promluvit s otcem, co nás očekává v budoucnosti, co očekává on sám, a kam mne s sebou odvede, až opustíme konečně své podkroví. Byla jsem přesvědčena, že se to stane v brzku, ale jak, na jaký způsob se to stane, o tom jsem neměla ponětí a jen jsem se mučila, lámajíc si nad tím hlavu.

Časem — bývalo to zejména z večera — zdávalo se mi, že tatínek v nejbližším okamžiku mně tajně pokyne, zavolá mne do síně, já si tajně, aby maminka neviděla, vezmu svůj slabikář a ještě náš obraz, jakousi bídnou lithografii, jenž od nepamětných dob visel bez rámu na stěně a který jsem se rozhodla vzít s sebou, a pak že tajně někam utečeme a nikdy se už nevrátíme domů k mamince.

Kdysi, když maminka nebyla doma, vyčkala jsem chvíle, když otec byl zvláště vesel — to bývalo, když se trochu napil vodky — přistoupila jsem k němu a dala se o čemsi do řeči s tím úmyslem, že hned převedu hovor na můj vytoužený předmět. Konečně jsem dosáhla, že se zasmál. Objala jsem ho pevně a s bijícím srdcem, celá ulekaná, jakoby se chystala promluvit o čemsi tajemném a strašném, počala jsem nesouvisle, pletouc se na každém kroku, vyptávat se ho, kam půjdeme, brzo-li, co vezmeme s sebou, jak budeme žít a konečně, půjdeme-li do domu s červenými záclonami?

„Do domu s červenými záclonami? Do jakého domu? Co to žvatláš, hloupá?“

Tu jsem se polekala víc než před tím, počala mu vysvětlovati, že až maminka umře, nebudeme už ostávat na půdě, že on mne někam odvede, že oba budeme bohatí a šťastní, a ubezpečovala jsem ho na konec, že on sám mně sliboval to všechno. Ubezpečujíc ho byla jsem úplně přesvědčena, že otec skutečně se mnou rozmlouval o tom dříve; alespoň se mně tak zdálo.

„Až umře maminka? Kdy umře maminka?“ opakoval po mně, pohlížeje na mne celý překvapený, svraštiv své husté, prošedivělé brvy a trochu se změniv ve tváři. „Co to mluvíš, bláhová, hloupá?“

Tu mne začal kárat a dlouho mně domlouval, že jsem hloupé dítě, že ničemu nerozumím... a nevím, co ještě. Jen tolik vím, že byl velice zarmoucen.

Neporozuměla jsem ani slovu z jeho výtek, nepochopila jsem, jak mu bylo bolestno, že jsem tajně vyslechla jeho slova, promluvená k mamince ve hněvu a hlubokém stesku, zapamatovala si je a mnoho o nich sama přemýšlela. Ať byl tehda jakykoli, ať bylo jakkoli silno jeho vlastní podivínství, přece ho to všechno musilo překvapiti.

Ačkoli jsem tedy nechápala, proč se hněvá, přece se mne zmocnila veliká hořkost a hluboký zármutek. Dala jsem se do pláče. Zdálo se mně, že všechno, co nás čekalo, bylo tak vážné, že jsem já, hloupé dítě, neměla práva o tom ani mluvit, ani přemýšlet. Mimoto, ačkoli jsem mu hned neporozuměla, přece jsem pocítila, byť jen temně, že jsem ublížila mamince. Zmocnil se mne strach a úžas a pochybnosti vkradly se mi do duše.

Tu on vida, že pláču a se trápím, počal mne těšiti, otřel mi rukávem slzy a poručil, abych neplakala. Přece však jsme proseděli nějakou dobu mlčky. On se zasmušil a zdálo se, že o čemsi přemítá. Pak mně znova začal domlouvat. Ale jakkoli jsem napínala pozornost, všechno, co mně říkal, zdálo se mně neobyčejně nejasným. Z některých slov této rozmluvy, která si dosud pamatuju, soudím, že mně vysvětloval, kdo je, jaký je veliký umělec, jak ho nikdo nechápe a že je člověk s neobyčejným nadáním. Pamatuju se ještě, že se mne ptal, rozumím-li mu, a když obdržel mou kladnou odpověď, přinutil mne, abych na jeho otázku, má-li nadání, odpověděla, že má nadání. Na to se lehce pousmál, snad proto, že se mu na konec samému zdálo směšným, mluvit o předmětu pro něho tak důležitém se mnou.

Naši rozmluvu přerušil svým příchodem Karel Fedorovič a já jsem se rozesmála a rozveselila úplně, když tatínek, ukázav na něho, řekl mně:

„Ale tuhle Karel Fedorovič, vidíš, ten nemá ani za kopejku nadání.“

Tento Karel Fedorovič byl člověk velice zajímavý. Vídala jsem v onu dobu svého života tak málo lidí, že jsem nikterak nemohla na něho zapomenout. Jako nyní vidím ho před sebou: byl Němec, jménem Majer, rodilý z Německa; do Ruska přijel s neobyčejnou touhou, aby mohl vstoupiti do sboru baletního. Ale tanečník byl velmi chatrný, tak že ho nemohli potřebovat ani za figuranta a užívali ho na divadle jen za statistu. Hrál různé němé úlohy v průvodu Fortinbrasa, anebo byl jedním z těch rytířů veronských, kteří všichni jedním rázem — dvacet osob na počet — zdvihají vzhůru lepenkové dýky a volají „Umřeme za krále!“ Ale nebylo zajisté ani jediného herce na světě, jenž by byl tak vášnivě oddán svým úlohám, jako tento Karel Fedorovič. Ale největším neštěstím a zármutkem jeho celého života bylo to, že se nedostal k baletu. Umění taneční stavěl výše všelikého umění na světě a lnul k němu na svůj způsob stejně, jako tatínek ke svým houslím.

Sprátelil se s tatínkem, když ještě oba byli u divadla, a od té doby vysloužilý figurant na něho nezapomínal. Vídali se velmi často a oba oplakávali svůj nevděčný osud i to, že zůstali od lidí zneuznání. Němec byl neobyčejně citlivý, nejněžnější člověk na světě a choval k mému otčímů nejvroucnější, nezištné přátelství; ale tatínek tuším necítil k němu nijaké zvláštní náklonnosti, a jen ho trpěl jako svého známého, poněvadž neměl nikoho lepšího. Mimo to tatínek nikterak nemohl pochopiti ve své předpojatosti, že by balet byl také uměním, čímž ubohého Němce zarmucoval až do pláče. Znaje jeho slabou stránku, vždycky o ni zavadil a vysmíval se nešťastnému Karlu Fedoroviči, když se rozpaloval a zlobil, háje své umění.

Mnoho jsem slýchala později o tomto Karlu Fedoroviči od B., který ho nazýval norimberským cvrčkem. B. mi vypravoval mnoho o jeho přátelství s mým otčímem, jak se spolu scházivali a když se podnapili, jak si stýskali na osud a na to, že jsou zneuznání. Také sama se pamatuju na takové schůzky, a vím, že jsem sama, pozorujíc oba podivíny, nejednou se rozplakala, ač jsem nevěděla, proč. Bývalo to vždy jen tehda, když maminka nebyla doma. Němec hrozně se jí bál. Kdykoli přišel k nám, vždy zůstal státi v síni, vyčkal, až někdo vyjde, a jestliže zvěděl, že maminka je doma, hned běžel dolů se schodů.

Přinášel s sebou vždy jakési německé verše, upadal v nadšení, když nám je předčítal na hlas, pak je deklamoval, překládaje lámaným ruským jazykem, abychom jim rozuměli. To velice bavovalo tatínka, a já jsem se smávala, až mi slzy tekly z očí. Ale kdysi opatřili si oba jakýsi ruský spis, který je oba neobyčejně nadchnul, tak že později, kdykoli se sešli, čítali vždy jen tento spis. Pamatuju se, že to bylo drama ve verších jakéhosi znamenitého ruského spisovatele. První řádky této knihy utkvěly mi tak pevně v paměti, že později, po mnohých letech, když se mně kniha dostala do ruky, poznala jsem ji bez obtíže.

V dramate onom jednalo se o nehodách jistého velikého umělce, jménem Jenero nebo Jakobo, jenž na

jedné stránce křičel: „Jsem zneuznán!“ a na druhé: „Jsem uznán!“ Nebo „Nemám nadání!“ a hned po několika řádkách: „Mám talent!“ A skončilo všechno velice smutně.

Toto drama bylo ovšem velice všední dílo; ale ku podivu ono působilo nad míru naivním a tragickým způsobem na oba čtenáře, kteří shledávali v hlavním hrdinovi mnoho podobného k sobě. Pamatuju se, že Karel Fedorovič časem tak se rozohňoval, že vyskakoval s místa, odbíhal do protějšího kouta světnice a vyzýval tatínka i mne (říkal mi „madmuazel“) způsobem co nejdůtklivějším a se slzami v očích, abychom ihned rozhodli jeho při s osudem a obecenstvem.

A tu hned začínal tancovat, prováděl různé „pas“, volal na nás, abychom mu okamžitě řekli, co je, je-li umělec nebo ne a možno-li o něm říci, že nemá nadání? Tatínek se rozveselil, mrkal na mne tajně, jakoby mi dával na srozuměnou, že se hned šibalsky vysměje Němci. Mně bývalo strašně do smíchu, ale tatínek mně pohrozil rukou, a já jsem se zdržovala, přes moc potlačujíc smích. Ba i nyní při pouhé vzpomínce nemohu se zdržeti smíchu. Jako by nyní bylo, vidím před sebou ubohého Karla Fedoroviče; byl maličké postavy, neobyčejně útlý, při tom šedivý, s hrbatým, červeným nosem, pošpiněným od tabáku, a s mrzáckýma, křivýma nohama. Ale přes to, jakoby se právě jimi vychloubal, nosil těsné kalhoty.

Když se při posledním skoku stavěl v posici, prostíraje k nám ruce a usmívaje se, jako se na jevišti usmívají tanečnice po posledním kroku, tatínek několik okamžiků mlčel, jakoby si netroufal pronéstí úsudek, a schválně nechával neuznaného tanečníka v posici, tak že se viklal z jedné strany na druhou, stoje na jedné noze a všemožně se snaže, aby zachoval rovnováhu. Konečně tatínek s neobyčejně vážnou tváří pohlédl na mne, jakoby mne vyzýval, abych byla nestranným svědkem jeho rozsudku, a tím zároveň obrátil na mne ostýchavý, prosebný pohled tanečníka.

„Ne, Karle Fedoroviči, pořád to není to pravé!“ prohodil konečně, tváře se, jakoby jemu samému bylo nepříjemno vysloviti trpkou pravdu.

Tu se z prsou Karla Fedoroviče vyrývalo opravdové zastenání; ale okamžitě si dodával ducha, urychlenými posuňky znova žádal za pozornost, ujišťoval nás, že tancoval dle nepravé metody a prosil, abychom ho posoudili ještě jednou. Pak znova odbíhal do protějšího kouta a vyskakoval někdy tak horlivě, že se hlavou dotýkal stropu a pořádně se uhodil, ale jako Sparťan hrdinně snášel bolest, opět se stavěl do posice, opětně s úsměvem prostíral k nám chvějící se ruce a znova žádal, abychom rozhodli jeho osud. Ale tatínek byl nelítostný a jako dříve odpovídal zasmušile: „Ne, Karle Fedoroviči, je to patrně tvůj osud: pořád to není to pravé!“

Tu jsem se déle nemohla opanovat; válela jsem se smíchy a tatínek se mnou. Karel Fedorovič spozoroval konečně, že se mu vysmíváme, červenal se rozhorlením a se slzami v očích, s hlubokým, ač komickým citem, který však budil ve mně trapnou soustrast k nešťastnému, říkával tatínkovi:

„Ty jsi věrolomný přítel!“

Potom sebral klobouk a utíkal od nás, zaklínaje se vším možným na světě, že nikdy víc k nám nepříjde. Ale jeho hněv netrval dlouho. Za několik dní opět se objevil u nás, opět začalo čtení znamenitého dramatu, opět se řinuly slzy a potom naivní Karel Fedorovič opět nás vyzval, abychom rozsoudili jeho při s osudem a s obecenstvem, ale vyžadoval si pro tentokrát, abychom soudili vážně, jak se sluší na pravé přátely, a nesmáli se mu.

Kdysi maminka mne poslala ke kupci, abych tam koupila cosi a já jsem se vracela, držíc opatrně v ruce malý stříbrný peníz, jež jsem obdržela nazpět. Když jsem šla po schodech nahoru, potkala jsem otce, který odcházel z domu. Usmála jsem se na něho, poněvadž jsem nemohla zdržeti svých citů, kdykoli jsem ho uviděla, a on, shýbaje se, aby mne poceloval, spatřil v mé ruce stříbrný penízek.

Zapomněla jsem říci, že jsem tak důkladně znala výrazy jeho tváře, že jsem na první pohled poznávala každé jeho přání. Když býval smuten, pukalo mně zármutkem srdce. Nejčastěji a nejvíce býval smuten, když neměl ani kopejky peněz a nemohl proto vypít ani kapky vodky, která se mu stala nezbytnou potřebou.

Ale v ten okamžik, když jsem se s ním setkala na schodech, zdálo se mi, že se v něm děje cosi zvláštního. Jeho zakalené oči bloudily; na první pohled mne ani nespozoroval; když však uviděl v mých rukou třpytící se penízek, nejprve se začervenal, potom náhle zblednul, vztáhl ruku, aby mi vzal peníz, a hned zas ji stáhnul nazpět. Nastal v něm patrně boj. Konečně však se jaksí opanoval, poručil, abych šla nahoru, sešel několik stupňů po schodech, náhle se zase zastavil a spěšně mne zavolal. Byl velice rozpačitý.

„Poslouchej, Nétičko,“ pravil mi; „dej mně ty peníze, já ti je zase přinesu. Co? Dáš je tatínkovi, vid? Vždyt ty jsi hodná, Nétičko!“

Já jakobych to byla předvíдалa. Ale v první okamžik pomyšlení o tom, jak se rozhněvá maminka, strach a hlavně vrozený stud za sebe i za otce zdržovaly mne, že jsem peněz nedávala. On to v okamžiku spozoroval a honem dodal:

„Ne, není třeba, není třeba!“

„Ne ne, tatínku, vezmi; řeknu, že jsem je ztratila, že mi je vzaly sousedské děti.“

„Nu, dobře, dobře; vždyť jsem věděl, že jsi moudrá holčička,“ pravil, usmívaje se třesoucími se rty a neskrýváje déle své radosti, když pocítil peníze v ruce. „Ty's hodná holčička, ty jsi můj andílek. Dej mně políbit svoji ručičku!“

Tu mne chopil za ruku a chtěl ji políbit; ale já jsem ji rychle utrhla. Jakási lítost mnou ovládla a stud čím dále tím více mne počínal mučiti. Letěla jsem nahoru jako polekaná; otce jsem nechala, a ani se s ním nerozloučila.

Když jsem vešla do světnice, tváře se mi rozpálily a srdce mi tlouklo od jakéhosi trapného, mně dosud nepovědomého pocitu. Přece však jsem směle oznámila mamince, že mně peněz upadl do sněhu a nemohla jsem ho najít. Očekávala jsem při nejmenším bití; ale nestalo se to. Maminka byla sice z počátku nad míru rozhorlena, neboť jsme byli strašně nuzní. Křikla na mne, ale hned, jakoby se byla vzpamatovala, přestala mne kárati a jen dodala, že jsem neobratná, nevšímavá holčina a že ji patrně málo miluju, když tak špatně opatruju její majetek.

Tato poznámka mne dojala více, než kdybych byla dostala bití. Ale maminka mne už znala. Spozorovala už mou citlivost, která dostupovala časem až do chorobné dráždivosti, a trpkými výčitkami mé nelásky chtěla mne tím více potrestati a přinutit, abych byla příště opatrnější.

Za soumraku, když se tatínek měl vrátiti, čekala jsem ho jak obyčejně v síni. Tentokrát byla jsem velice na rozpacích. Cit můj byl pobouřen čímsi strašně hlodajícím mé svědomí. Konečně se otec vrátil a já byla velice ráda jeho příchodu, poněvadž jsem se domnívala, že se mi od toho uleví. Byl už podnapilý, ale jakmile mne spatřil, objevil se na jeho tváři tajemný, rozpačitý výraz, odvedl mne do koutku a bojácně pohlížeje na naše dvěře, vytáhl z kapsy koupenny pro mne perník a počal mně po šeptmu přikazovat, abych se nikdy neopovážila bráti nebo zatajovati mamince peníze, protože by to bylo ošklivé, hanebné, vůbec velice nepěkné; tentokrát se to prý stalo proto, že tatínek velice potřeboval peněz, ale vrátí prý je a já mohu potom říci mamince, že jsem je opět našla. Ale bráti peníze mamince, že by bylo hanebné, na to abych ani nepomýšlela; budu-li prý ho poslouchat, že mi ještě koupí perník. Konečně ještě dodal, abych politovala maminku, protože je stonavá, chudobná a musí sama na nás na všechny pracovat.

Poslouchala jsem ho se strachem, třesouc se na celém těle, a slzy se mi draly z očí. Byla jsem tak překvapena, že jsem nemohla pronést ani slova, nemohla se hnouti s místa. Konečně otec odešel do světnice, poručil mně, abych neplakala a mamince nic o tom nepovídala. Spozorovala jsem, že byl i sám velice vzrušen. Celý ten večer byla jsem strašně vyděšena a poprvé nesměla jsem na otce pohlédnout a k němu se přiblížiti. On se také zřejmě vyhybal mému pohledu.

Maminka přecházela po světnici a mluvila jako ve snu sama s sebou, jak bývalo jejím zvykem. Bylo jí ten den hůř a obcházely ji mdloby. Mne se zmocnila horečka od vnitřních muk. Když nastala noc, nemohla jsem usnout. Chorobné sny mne mučily. Na konec jsem se nemohla zdržet a dala jsem se do pláče. Můj vzlykot probudil maminku; zavolala mne a ptala se, co je mi? Neodpověděla jsem a ještě více jsem se rozplakala. Ona tedy rozsvítila svíčku, přišla ke mně a počala mne těšiti, domnívajíc se, že mne polekaly sny.

„Ach ty hloupá holčičko!“ pravila mi, „ještě pláčeš, když se ti něco zdá? Nu přestaň!“

Pocelovala mne a řekla, abych šla spat k ní. Já však nechtěla, nesměla jsem ji obejmout a jíti k ní. Trápila mne nesnesitelná muka. Chtělo se mi všechno jí vyjeviti. Už jsem začala, ale pomyšlení na otce a jeho záповěď mne zarazilo.

„Ach má ubohá Nėtičko!“ pravila maminka, ukládajíc mne na postel a pokrývajíc mne svým starým salopem, neboť spozorovala, že se celá třesu horečnou zimnicí; „budeš také asi taková chorobná, jako já.“

Tu na mne pohlédla tak smutně, že jsem nesnesla jejího pohledu, zamhouřila jsem oči a obrátila se. Nepamatuju se, jak jsem usnula; ale ještě v polosnu jsem dlouho slyšela, jak mne ubohá maminka chlácholila a uspávala. Nikdy ještě jsem nevytrpěla strašnějších muk. Srdce se mně bolestí svíralo.

Druhého dne z rána se mi ulevilo. Dala jsem se do řeči s tatínkem, ale o včerejší událost ani jsem nezavadila, neboť jsem tušila, že by mu to bylo nepřijemno. On se hned rozveselil, protože před tím,

kdykoli pohlédl na mne, vždy se zasmušil. Nyní, když spatřil mou veselou tvář, jakási radost, jakási skoro dětinská spokojenost jím ovládla.

Maminka brzo odešla z domu, a tu se již nezdržoval. Počal mne líbati tak, že jsem byla v jakémsi hysterickém vytržení, smála se a plakala zároveň. Konečně řekl, že mně ukáže něco velice pěkného, co se mně bude líbit, za to, že jsem taková rozumná a hodná holčička. Rozepal vestu a vyndal klíč, jenž mu visel na černé šňůrce na krku. Potom, tajemně na mne pohlížeje, jakoby z mých očí chtěl vyčísti radost, kterou jsem dle jeho domněnky musila zakoušeti, otevřel kufr a opatrně z něho vyndal černou bedničku podivného tvaru, kterou jsem u něho dosud nikdy nevidala. Vzal tuto bedničku s jakousi ostýchavostí do ruky a celý se změnil v obličej; smích mu zmizel s tváří, a na místě něho objevil se slavnostní výraz. Konečně otevřel tajemnou bedničku klíčkem a vyndal z ní jakousi věc, které jsem doposud nikdy nevidala, věc na pohled velice divného tvaru. Opatrně a s úctou vzal ji do ruky a řekl mi, to že jsou jeho housle, jeho nástroj. Pak mně začal dlouho cosi povídati tichým, slavnostním hlasem; ale já mu nerozuměla a v paměti mi zbylo dříve už mně známé slovo, že je umělec, že má nadání, že někdy potom zase bude hrávati na housle a konečně že budeme všichni bohati a doděláme se jakéhosi velikého štěstí.

Slzy mu vstoupily do očí a skanuly po tvářích. Já byla neobyčejně dojata. On konečně políbil housle a dal je políbit i mně. Vida, že se mi chce blíže si je prohlédnout, odvedl mne k mamincině posteli a dal mi housle do ruky; ale viděla jsem, jak se celý chvěje strachem, abych je nějak nerozbila. Vzala jsem tedy housle do ruky a dotkla se strun, jež vydaly slabý zvuk.

„To je muzika!“ zvolala jsem, pohlédnouc na otce.

„Ano, ano, muzika!“ opakoval radostně si potíraje ruce. „Ty's rozumné, ty's dobré dítě.“

Ale přes to, že mne chválil a byl nadšen, pozorovala jsem, že se bál o své housle; strach zmocnil se i mne a honem jsem mu je vrátila. On uložil housle s toutéž opatrností do pouzdra, pouzdro zavřel a položil do kufru; potom mne pohladil opět po hlavě, slíbil, že mně je ukáže pokaždé, když budu tak rozumná, hodná a poslušná, jako nyní. Tak housle rozptýlily náš společný zármutek. Teprve večer, když tatínek odcházel z domu, pošeptal mně, abych si pamatovala, co mně povídal včera.

Takovým způsobem jsem vyrůstala v našem koutku a ponenáhlu má láska — ne, raději řeknu má vášeň, poněvadž neznám tak mocného slova, které by mohlo úplně vyjádřiti můj nezkrutitelný, pro mne samotnou bolestný cit k otci — dostoupila jakési chorobné podrážděnosti. Zнала jsem pouze jedinou rozkoš — mysliti a blouzniti o něm; pouze jedinou vůli — dělati všechno, co mu mohlo způsobiti sebe menší radost. Kolikrát jsem čekávala na jeho návrat na schodech, třesouc se a celá mnohdy zkřehlá zimou, jen abych aspoň na okamžik dříve zvěděla o jeho příchodu a mohla na něho pohlédnouti. Bývala jsem jako bez sebe radostí, když se se mnou někdy pomazlil.

A při tom mne až bolestně hnětlo svědomí, že jsem tak zarputile chladna k mamince; byly okamžiky, kdy mně až srdce pukalo steskem, když jsem na ni pohlédla. V jejich věčném nepřátelství nemohla jsem zůstat lhotejnou, musila jsem voliti mezi nimi, musila jsem přistoupiti na něčí stranu a přistoupila jsem na stranu toho polopomateného člověka jedině proto, že byl tak žalostný, snižený v mých očích a hned na počátku tak nepochopitelně dojal mou fantasii.

Ale kdož ví? Možná, že jsem přilnula k němu proto, že byl neobyčejně podivný již na pohled a nebyl tak vážný a mračný, jako maminka, že byl skoro pomatený a často se v něm projevovalo jakési šaškovství, jakési dětské nápady a konečně i proto, že jsem se ho bála méně a také méně si ho vážila, než maminky. Byl mně jaksi více roven. Ano cítila jsem jaksi ponenáhlu, že nabývám nad ním vrchu, že si ho znenáhla podrobuju a že se už stávám pro něho nezbytnou. Byla jsem v duchu hrda na to, slavila jsem své vítězství a chápajíc svou nezbytnost pro něho, někdy jsem si s ním i zakoketovala.

Skutečně tato má náchylnost k němu podobala se trochu k románům... A románům tomu nebylo souzeno dlouhé trvání: brzy jsem pozbyla otce i matky. Jejich život zakončil se hroznou katastrofou, která se těžce a trapně vtiskla v mé vzpomínky. Přihodilo se to následujícím způsobem.

III.

V tu dobu celý Petrohrad byl vzrušen neobyčejnou novinkou. Roznesla se pověst o příjezdu proslulého S...ce. Všechno, co mělo v Petrohradě smysl pro hudbu, bylo na nohou. Pěvci, umělci, básníci, ctitelé hudby, ba i ti, kdo nikdy nebyvali ctiteli hudby a se skromnou hrdostí tvrdili, že v hudbě nerozumějí ani jediné notě, hrnuli se, uneseni dychtivostí, pro lístky.

Sál nemohl pojati ani desátý díl nadšenců, kteří mohli zaplatit dvacetpět rublů za vchod; avšak evropská pověst S...ce, jeho vavříny ověčené stáří, nevadnoucí svěžest jeho talentu, zprávy, že za posledních let už zřídka bere smyčec do ruky na potěšení obecnosti, ujišťování, že tentokrát už naposled objíždí Evropu a pak vůbec přestane hrát, způsobily takový efekt. Slovem: dojem byl úplný a

hluboký.

Pravila jsem již, že příjezd každého nového houslisty, každé byť jen trochu proslulé znamenitosti působil na mého otčima nad míra nepřijemný dojem. Spěchal vždy mezi prvými, aby uslyšel nově přibylého umělce, aby co nejrychleji poznal stupeň jeho dokonalosti. Často se až roznemohl od pochval, jež se kolem něho udělovaly novému umělci, a teprve tehdy nabýval klidu, když se mu podařilo nalézt nedostatky ve hře nového houslisty a jedovatě rozšířiti své mínění všude, kde to bylo možno. Ubohý, pomatený člověk uznával na celém světě pouze jediný talent, pouze jediného umělce, a ten umělec byl ovšem on sám. Ale zpráva o příjezdě S...ce, hudebního genia, působila na něho způsobem ohromujícím. Dlužno podotknouti, že za posledních deset let Petrohrad neslyšel ani jednoho znamenitého talentu, byť se nerovnal svou dokonalostí S...ci. Proto můj otec neměl vlastně ani ponětí o hře vynikajících umělců v Evropě.

Vypravovali mně, že po první zprávě o příjezdu S...ce mého otce hned zas uviděli za kulisami divadla. Pravili, že se tam objevil neobyčejně vzrušený, s nepokojem se vyptával na S...ce a jeho nastávající koncert. Dávno už ho nevidali za kulisami a jeho příchod způsobil dokonce i jistý efekt. Kdosi usmyslil si podrážditi ho a s vyzývavým pohledem řekl: „Nyní, báťuško, Jegore Petroviči, uslyšíte ne baletní hudbu, nýbrž takovou, která vám do smrti nedá pokoje!“

Praví se, že zbledl, když zaslechl tento výsměch, ale přece odpověděl, hystericky se usmívaje: „Uvidíme; slavné jsou bubny za horami. Vždyť S...c byl pořád jen v Paříži; to ho Francouzi rozkřičeli, a my víme, co jsou Francouzi atd.“

Vůkol se ozval smích; chudák se zamrzl, ale zdržev se, dodal, že zatím neříká nic, že počká a uvidí, protože do pozejtřka není dlouho a brzy se vysvětlí všechny zázraky.

B. vypravoval, že téhož večera před soumrakem se setkal s knížetem Ch...m, známým dilettantem, člověkem hluboce chápajícím a milujícím umění. Kráčeli spolu, rozmlouvajíce o nově přibylém umělci, když náhle na rohu jedné ulice B. spatřil mého otce, jenž stál před oknem jistého obchodu a bedlivě si prohlížel vyvěšenou zde návěštní ceduli, na které velikými písmeny se dávala zpráva o koncertě S...ce.

„Vidíte tam toho člověka?“ optal se B., ukazuje na, mého otce.

„Kdo je to?“ odpověděl kníže.

„Slyšel jste už o něm. To je tentýž Jefimov, o kterém jsem s vámi už nejednou rozprávěl a jemuž jste sám kdysi poskytl podporu.“

„Ach, to je zajímavé!“ zvolal kníže. „Vy jste o něm mnoho mluvil. Praví se, že je velice zábavný. Přál bych si ho slyšet.“

„To by nestálo za to,“ namítl B., „a učinilo by trapný dojem. Nevím, jak by působil na vás, ale mně při setkání s ním vždycky puká srdce. Jeho život je strašná, neuvěřitelná tragédie. Mám s ním hluboký soucit a přese všechnu jeho špinavost přece ve mně neutuchla sympatie k němu. Pravíte, kníže, že musí býti zábavný. Je pravda, ale působí příliš těžký dojem. Především je pomatený; za druhé tento šílenec má na sobě tři zločiny, protože kromě sebe zahubil ještě dvě bytosti: svou ženu a dceru. Znáám ho. Umřel by na místě, kdyby nabyl přesvědčení o svém zločinu. Ale veškera hrůza spočívá v tom, že už skoro osm let trvá tento zločin a on osm let zápasí se svým svědomím, aby se o něm přesvědčil ne skoro, ale úplně.“

„Pravil jste mně, že je chud?“ řekl kníže.

„Ano; ale chudoba je nyní pro něho vlastně štěstí, protože ho vylouává. Může nyní ubezpečovati každého, že mu překáží pouze chudoba a že kdyby byl bohat, měl by čas a nebylo by starostí, a hned by celý svět uviděl, jaký je umělec. Oženil se s hroznou nadějí, že tisíc rublů, které měla jeho žena, mu pomohou na nohy. Jednal jako blouznivec, jako básník, ostatně tak on jednal vždycky ve svém životě. Víte-li, co tvrdí celých osm let bez přestání?“

Tvrdí, že příčinou všech jeho neštěstí jest žena, že mu překáží. Složil ruce a nechce pracovat. Vezměte mu však tuto ženu, a bude nejnešťastnější stvoření na světě. On už několik let nechal houslí do ruky, a víte proč? Protože pokaždé, jakmile vezme smyčec do ruky, sám v duchu musí nabyti přesvědčení, že je nic, nula, a ne umělec. Nyní však, když smyčec leží stranou, má aspoň vzdálenou naději, že to není pravda. Je blouznivec; myslí, že najednou, jakýmsi zázrakem se stane náhle nejznamenitějším člověkem na světě. Jeho heslo: „aut Caesar, aut nihil“, jakoby se Caesarem člověk mohl státi jen tak, náhle, za okamžik. Jeho touha je sláva. Stane-li se však takový cit hlavní a jedinou pohnutkou umělce, tu umělec už není umělcem, protože už ztratil hlavní umělecký pud, totiž lásku k umění pouze pro umění, a ne pro něco jiného, pro slávu. S...c je pravý opak; když ten se chopí smyčce, není pro něho na světě pranic, kromě jeho hudby. Po smyčci první věci jsou mu peníze, a teprve třetí

věcí, tuším, sláva. Ale o tu se málo stará... Víte-li, co nyní zajímá onoho nešťastníka?" dodal B., ukazuje na Jefimova. „Zajímá ho nejhoupější, nejnicotnější, nejžalostnější a nejsměšnější starost na světě, totiž, stojí-li on výše než S...c, aneb S... c stojí výše než on — jiného nic, protože je přese všechno přesvědčen, že je prvním hudebníkem na celém světě. Přesvědčte ho, že není umělec, a on — povídám vám — umře na místě, jako bleskem zabítý, poněvadž je strašně rozloučiti se s utkvělou ideí, které obětoval celý život a která má přec jen hluboký a opravdový základ, neboť z počátku byl skutečně umělcem povoláním."

„Je zajímavé, co bude dělat, až uslyší S...ce," prohodil kníže.

„Ano," pravil B. zádumčivě. „Ale ne; vzpamatuje se okamžitě; jeho šílenství je silnější než pravda a hned si smyslí nějakou výmluvu."

„Myslíte?" řekl kníže.

V tu chvíli došli k otci. Otec chtěl nepozorovaně projít mimo, ale B. ho zastavil a dal se s ním do řeči.

B. se ho zeptal, půjde-li si poslechnout S...ce. Otec odpověděl lhostejně, že neví, že má na mysli jistou záležitost, která jest důležitější než koncerty a všichni cizí virtuosoové, avšak že si věc rozmyslí a uvidí, a bude-li mít hodinku svobodného času, proč prý ne? Půjde se prý někdy podívat." Tu spěšně a nepokojně pohlédl na B. a na knížete, nedůvěřivě se usmál, potom se chopil klobouku, pokynul hlavou a prošel mimo, omluviv se, že nemá kdy.

O starostech otcových věděla jsem už den před tím. Nevěděla jsem sice, co vlastně ho trápí, ale viděla jsem, že byl strašně rozčilen; i maminka to spozorovala. Byla v tu dobu jaksi zvláště churava a sotva chodila. Otec bez přestání vycházel z domu a zase přicházel. Ráno přišli k němu tři nebo čtyři hosté, staří jeho druhové, čemuž jsem se velice podivila, poněvadž jsem kromě Karla Fedoroviče jiných cizích lidí u nás skoro nikdy nevidala a všichni s námi přerušili známost od těch dob, kdy tatínek nadobro opustil divadlo.

Konečně přiběhl celý udýchaný Karel Fedoryč a přinesl ceduli. Bedlivě jsem naslouchala a pozorovala a všechno to mne znepokojovalo tak, jakobych sama byla vinna poplachem a rozčilením, jež jsem vyčetla z otcovy tváře. Velmi se mi chtělo pochopiti to, o čem rozmlouvají a tu jsem poprvé uslyšela jméno S...ce. Pak jsem srozuměla, že je třeba alespoň patnácti rublů, chce-li někdo uviděti tohoto S...ce. Také se pamatuju, že se tatínek jaksi nemohl přemoci a máchnuv rukou, pravil, že zná ty zámořské zázraky, talenty neslýchané, zná i S...ce, že jsou to samí židé, pro ruské peníze přilézají, protože Rusové věří každé pitomosti na slovo a zejména tomu, co Francouzi dříve rozkřičeli.

Tehda jsem už rozuměla, co znamenají slova: nemá talentu. Hosté se počali smáti a brzy všichni odešli, zanechavše tatínka ve špatné míře. Pochopila jsem, že se pro něco mrzí na tohoto S...ce; proto, abych se mu zavděčila a rozehнала jeho stesk, přistoupila jsem ke stolu, vzala ceduli, počala ji slabikovat a nahlas jsem přečetla jméno S...ce. Pak jsem se zasmála, pohlédla jsem na tatínka, jenž zádumčivě seděl na židli a řekla jsem: „To je asi také takový, jako Karel Fedoryč; také to asi pořád není to pravé."

Tatínek sebou trhnul, jakoby se byl ulekl, vytrhl mně z ruky ceduli, rozkřičel se a zadupal nohama, vzal klobouk a odešel ze dveří, pak se zase hned vrátil, zavolal mne do síně, políbil mne a s jakýmsi nepokojem, s jakýmsi tajeným strachem počal mně mluvit, že jsem moudré a hodné dítě, že ho zajisté nebudu chtít zarmoutit, že čeká ode mne jakési značné služby; ale jaké, neřekl. Mimo to bylo mně trapno ho poslouchat: viděla jsem, že jeho slova a lásky byly upřímný a to všechno mne jaksi rozechvělo. Počala jsem se strašně o něho obávat.

Druhý den při obědě — bylo to už den před koncertem — tatínek byl celý jako zničený. Strašně se změnil a neustále pohlížel na maminku. Byla jsem celá překvapená, když se dal konečně s maminkou do řeči o čemsi; byla jsem překvapena proto, že s ní skoro nikdy nemluvil.

Po obědě počal si mne jaksi zvláště nadcházet. Každou chvíli pod různými záminkami mne vyvolával do síně, ohlížel se kolem, jakoby se bál, aby ho tam nezastali, a pořád mne hladil po hlavě, pořád mne líbal, pořád tvrdil, že jsem dobré dítě, že jsem poslušné dítě, že věrně miluju svého tatínka, a že jistě udělám, zač mne poprosí.

To všechno nahnalo na mne strašnou tesknost. Konečně, když mne vyvolal asi po desáté do síně, věc se vysvětlila. S tesklivým, utrápeným pohledem, nepokojně se ohlížeje po stranách, optal se mne, vím-li, kde maminka má uloženo těch dvacet pět rublů, které si přinesla včera ráno?

Ztrnula jsem leknutím, když jsem uslyšela tuto otázku. Ale v týž okamžik kdosi zašramotil na schodech a tatínek, leknuv se, odskočil a vyběhl z domu. Vrátil se až na večer zkormoucený, smutný, starostlivý, sedl mlčky na židli a počal jaksi ostýchavě na mne pohlížeti. Na mne padl strach a úmyslně jsem se vyhýbala jeho pohledům.

Konečně maminka, která celý den proležela v posteli, mne zavolala, dala mně drobné měděné peníze a poslala ke kupci nakoupit čaje a cukru. Čaj jsme pivali velmi zřídka; maminka dovolovala sobě tuto — na naše prostředky — rozkoš jenom tehdy, když se cítila nezdravou a měla horečku. Vzala jsem peníze, a jakmile jsem vyšla do síně, hned jsem se dala do běhu, jakobych se bála, aby mne nedohonili. Ale to, co jsem tušila, se stalo; tatínek mne dohonil už na ulici a odvedl mne nazpět na schody.

„Nétičko?“ začal chvějícím se hlasem, „holoubku můj
Poslouchej, dej mně ty peníze, a já ti zejtra...”

„Tatínku, tatínku!“ zvolala jsem, padnouc na kolena a prosíc ho, „tatínku, nemohu, nesmím! Maminka musí pít čaj... Nesmím mamince brát peníze, nikterak nesmím. Až po druhé vezmu...”

„Tedy ty nechceš? Ty nechceš?“ šeptal mně celý zmatený. „Ty mne tedy nechceš mít ráda? Nu, dobře! Zanechám tě tu; zůstaň si sama s mámou; já od vás odejdu a tebe s sebou nevezmu. Slyšíš mne, zlá holčino, slyšíš?”

„Tatínku!“ zvolala jsem v úžasu, „vem si peníze, na! Co mám nyní dělat?“ naříkala jsem, lomíc rukama a chytajíc se za poly jeho kabátu, „Maminka bude plakat, maminka mě opět bude kárat!”

Zdá se, že neočekával takového odporu, ale peníze vzal. Konečně, když nemohl snést mé žaloby a nářky, nechal mne na schodech a odešel. Já se vrátila nahoru, ale síly mne opustily u dveří našeho bytu; nesměla jsem, nemohla jsem vejíti dovnitř. Celé srdce mé bylo vzbouřeno a rozechvěno. Zakryla jsem si obličej rukama a padla jsem na okno jako tenkrát, když jsem poprvé od otce uslyšela přání, aby maminka umřela. Byla jsem jako bez sebe, ztrnulá a křečovitě jsem se zachvívala, naslouchajíc každému šramotu na schodech. Konečně jsem zaslechla, že kdosi spěšně přichází nahoru. Byl to on; poznala jsem jeho kroky.

„Ty's tady?“ pravil po šeptnu.

Já se vrhla k němu.

„Na!“ zvolal, strkaje mi do rukou peníze; „na, vezmi si je nazpět! Nyní už ti nejsem otcem, slyšíš? Nechci už být tvým tatínkem! Máš maminku raději než mne. Jdi si tedy k mámě! A já tě ode dneška ani znát nechci!”

S těmi slovy mne odstrčil a zase seběhl se schodů. Já s pláčem běžela za ním.

„Tatínku, drahý tatínku! Já budu poslouchat,“ volala jsem, „já tě mám radši než maminku! Vezmi si peníze, vezmi!”

Ale on mne už neslyšel, zmizel. Celý ten večer byla jsem jako zničená a třásla jsem se horečnou zimnicí. Pamatuju, že mně maminka cosi povídala, volala mne k sobě; byla jsem jako bez paměti, nic jsem neslyšela, nic neviděla. Skončilo vše hysterickým záchvatem; začala jsem plakat, křičet. Maminka se ulekla a nevěděla, co si počít. Vzala mne k sobě na postel a nevím, jak jsem usnula, držíc ji kolem krku, trhající sebou a neustále se lekající.

Tak prošla celá noc. Ráno jsem se probudila velice pozdě, když maminka už nebyla doma. Odcházela v tu dobu vždycky po svých záležitostech. U tatínka byl kdosi cizí a hlasitě spolu rozmlouvali. S těží jsem se dočkala, až host odešel, a jakmile jsme zůstali sami, vrhla jsem se k otci a vzlykajíc počala jsem ho prosit, aby mně odpustil, co se včera stalo.

„A budeš moudré dítě, jako dříve?“ přísně se mne optal otec.

„Budu, tatínku, budu!“ odpověděla jsem. „Řeknu ti, kde maminka má peníze. Měla je včera zavřené ve škatulce v tomto truhlíku.”

„Zavřené? Kde?“ zvolal otec, trhnuv sebou a vstal se židle „kde jsou zavřené?”

„Tady jsou zavřené, tatínku!“ sdělovala jsem mu; „ale počkej do večera, až mne maminka pošle měnit; drobné peníze — viděla jsem včera — všechny došly.”

„Já potřebuju patnáct rublů, Nétičko! Slyšíš, jen patnáct rublů. Opatři mně je dnes, zejtra ti všechno zase přinesu. A tobě hned půjdu koupit cukrátek, ořechy ti koupím... pannu ti koupím... a zejtra také... a každý den ti něco přinesu, budeš-li moudrá holčička.”

„Není třeba, tatínku, není třeba! Nechci cukrátek, jíst je nebudu, vrátím ti je nazpět!“ zvolala jsem a slzy mně svíraly hrdlo, protože se mi celé srdce sevřelo v jediném okamžiku. Poznala jsem v tu chvíli, že nemá lítosti nade mnou, že mne nemiluje, protože nevidí, jak já ho miluju a domýšlí se, že jsem hotova mu sloužit za mlsky. V tu minutu já, dítě, chápala jsem ho skrz naskrz a již jsem cítila, že toto poznání

mne zranilo na vždy, že už ho nebudu moci milovat, že jsem ztratila svého bývalého tatínka.

On naopak byl u vytržení od mých slibů. Viděl, že jsem hotova odhodlati se na všechno k vůli němu, že všechno pro něho učiním a Bůh ví, jak mnoho bylo ono „všechno“ pro mne tehda. Věděla jsem, co znamenají ony peníze pro ubohou maminku, věděla jsem, že se může roznemoci rozhořčením, až zví, že jsou ztraceny, a lítost bolestně se ve mně ozývala. Ale on nepozoroval pranic. Pokládal mne za tříleté děcko, kdežto já už všechno chápala. Vytržení jeho neznalo mezí; on mne celoval, domlouval mi, abych neplakala, sliboval, že ještě dnes odejdeme kamsi od maminky, čímž se patrně chtěl zalichotiti mé neustálé fantasii, a konečně, vytáhnuv z kapsy ceduli, počal mne ujišťovati, že tento člověk, k němuž dnes půjde, jest jeho nepřítel, jeho smrtelný nepřítel, ale že se nepodaří jeho nepřátelům zničit ho.

Když se dal se mnou do řeči o svých nepřátelích, sám se podobal dítěti. Ale spozorovav, že se neusmívám, jak bývalo, když se mnou rozmlouval, nýbrž že poslouchám mlčky, vzal klobouk a odešel ze světnice, protože někam spěchal. Před odchodem ještě jednou mne poceloval a pokynul mně s úsměvem hlavou, jakoby nebyl ještě dostatečně přesvědčen o mně a bál se, abych si věc nějak nerozmyslila.

Pravila jsem už, že byl jako pomatený; bylo to vidno už včera. Peněz potřeboval na vstupenku do koncertu, který měl rozhodnout pro něho všechno. On tušil už předem, že tento koncert rozhodne jeho osud, a byl tak pomaten, že mně včera vzal několik měděných penízků, jakoby za ně mohl dostati vstupenku.

Podivínství jeho projevílo se ještě silněji při obědě. Nemohl poseděti na místě a žádného jídla ani se netekl, neustále vstával a zase sedal, jakoby se byl rozmyslil. Tu se chopil klobouku, jakoby chtěl odejít, tu se náhle stal strašně roztržitým, pořádku si něco šeptal, náhle zas pohlédl na mne, mrkal an mne očima, dával jakási znamení, jakoby hořel netrpělivostí, aby měl peníze už v ruce, a jakoby se hněval, že jsem je dosud nevzala mamince. I maminka si všimla jeho podivností a pohlížela na něho celá udivená. Já pak byla jako odsouzená k smrti.

Skončil se oběd; zalezla jsem si do koutka a se zimničným třesotem počítala jsem každou minutu až do té doby, kdy mne maminka obyčejně posílala ke kupci. Po celý život svůj nezažila jsem trapnějších hodin; utkvěly na věky v mé paměti. Co všechno jsem neprocítla v ty minuty! Jsou okamžiky, za kterých člověk ve svém vědomí prožije více, než jindy za celá léta. Cítila jsem, že konám špatný skutek. On sám pomohl mým dobrým instinktům, když mne poprvé ze slabosti svedl ke zlu a uleknuv se ho, vysvětlil mi, že jsem jednala velmi špatně. Což nemohl tedy pochopit, jak těžko je oklamati povahu, dychtící po uvědomění dojmů, povahu, která už procítla, už pochopila mnoho zlého i dobrého? Dobře jsem chápala, že je to hrozná krajnost, která ho přiměla, aby se podruhé odhodlal svěsti mne ke hříchu a obětovati takovým způsobem mé ubohé, bezbranné dětství, aby se odvážil ještě jednou zviklati mé neustálené svědomí.

Nyní, schoulená v koutku, uvažovala jsem sama u sebe, proč mně sliboval odměnu za to, nač jsem se už odhodlala ze své vlastní vůle. Nové pocity, nové snahy, dosud neznámé, nové otázky celými hejny vznikaly ve mně a já se trápila těmi otázkami. Pak jsem náhle začala přemýšleti o mamince; představila jsem si její hoře, až ztratí poslední mozolně vydělané peníze.

Konečně maminka odložila práci, kterou se zabývala přes své síly, a zavolala mne. Já se zachvěla a šla k ní. Vzala z prádelníku peníze a podávajíc mně je, řekla: „Jdi, Nėtičko; ale pro Boha, aby tě neošidili, jako ondyno, a neztrať je nějak!“

Pohlédla jsem prosebným pohledem na otce. On však kýval hlavou, pochvalně se usmíval a třel si ruce nedočkavostí. Odbilo šest hodin a koncert byl ustanoven na sedmou hodinu. Také mnoho vytrpěl za toho čekání.

Zastavila jsem se na schodech a čekala jsem. Byl tak rozčilen a netrpěliv, že vyběhl hned za mnou, nic nedbaje takové neopatrnosti. Odevzdala jsem mu peníze; na schodech bylo tma a nemohla jsem mu tedy viděti do tváře; ale cítila jsem, že se celý třásl, když bral peníze. Stála jsem jako sloup a nehýbala se s místa; konečně jsem se vzpamatovala, když mne začal posílat nahoru, abych mu přinesla klobouk. Nechtěl sám ani do světnice vkročit.

„Tatínku! Což ty nepůjdeš se mnou?“ optala jsem se ho přerývaným hlasem, uvažujíc na mysli poslední svou naději — jeho záštitu.

„Ne, jen jdi sama... Co? Počkej, počkej!“ zvolal, jakoby si byl vzpomněl, „počkej, hned ti přinesu dáreček; a ty zatím doběhni nahoru a přines mi sem klobouk.“

Náhle jakoby byla ledová ruka sevřela mé srdce. Vzkřikla jsem, odstrčila ho a běžela jsem nahoru. Když jsem vešla do světnice, nebyla jsem k sobě podobna a kdybych byla v ten okamžik chtěla říci, že mně peníze někdo vzal, maminka by mně byla uvěřila. Ale nemohla jsem v ten okamžik promluvit slova. V návalu křečovitého zoufalství vrhla jsem se na matčinu postel a zakryla jsem si obličej rukama. Za

minutku dvěře tiše skřípnuly a přišel tatínek. Přiběhl si pro klobouk.

„Kde jsou peníze?“ zvolala náhle maminka, která se v okamžiku dovtípila, že se stalo cosi neobyčejného. „Kde jsou peníze? Mluv, mluv!“

Tu mne strhla s postele a postavila před sebe uprostřed světnice.

Já mlčela, majíc oči upřené na zem. Jedva jsem chápala, co se děje a co se mnou dělají.

„Kde jsou peníze?“ zvolala opět a zanechavši mne, obrátila se náhle k tatínkovi, který už sáhal pro klobouk. „Kde jsou peníze?“ opakovala. „Ah, ona je dala tobě? Bezbožníku! Zhoubce můj! Vrahu můj! Chceš také ji zahubit? Dítě? Ji, ji? Ale ne; tak mně neujdeš!“

Mžiknutím oka přiskočila ke dveřím, zavřela je na klíč a klíč vzala k sobě.

„Mluv, příznej se!“ obrátila se opět ke mně hlasem jedva slyšným od rozechvění. „Příznej se ke všemu! Mluv přece, mluv! Nebo... já nevím, co s tebou udělám?“

Chytila mne za ruce a kroutila je mezi tím, co mne vyslýchala. Byla úžasem otupělá. V ten okamžik jsem se zařekla, že budu mlčet a neřeknu ani slova na tatínka; avšak bojácně jsem na posled na něho zdvihla oči... Jediný jeho pohled, jediné jeho slovo, vůbec něco takového, co jsem očekávala a zač jsem ho v duchu prosila, a byla bych šťastna přese všechna muka, přes všechno trápení... Ale Bože můj! Necitelným, hrozivým posuňkem kázal mně, abych mlčela, jakobych se vůbec v ten okamžik mohla báti něčí jiné hrozby. Mně se sevřelo hrdlo, zatajil se mi dech, nohy mně podklesly a já se svalila beze smyslů na zem... Opakoval se můj včerejší nervový záchvat.

Když jsem se vzpamatovala, ozvalo se náhle klepání na dvěře našeho bytu. Maminka otevřela a spatřila lokaje v livreji, který vstoupiv do světnice a s podivením se ohlížeje pro nás všech, počal se ptáti na hudebníka Jefimova. Otčím se přihlásil. Tu mu lokaj odevzdal psaní a oznámil, že přichází od pana B., jenž se právě nachází u knížete. V obálce byla vstupenka do koncertu S...ce.

Příchod lokaje v nádherné livreji, jenž nezamlčel jméno knížetě, svého pána, který ho schválně poslal k nuznému hudebníku Jefimovu — vše to v okamžiku způsobilo mocný dojem na maminku. Zmínila jsem se už na počátku svého vypravování, že ubohá žena nepřestala milovati svého muže. I nyní, přese všechny svízele a útrapy, trvající celých osm let, její srdce se nezměnilo: i nyní ještě ho mohla milovat!

Bůh ví! Snad se jí zdálo, že tímto okamžikem nastává změna v jeho osudu. Na ni měl vliv i pouhý stín nějaké naděje. A kdož ví — snad také byla trochu překvapena nezlomným sebevědomím svého potrhleho muže. Ostatně není ani možno, aby toto sebevědomí nemělo na ni, slabou ženu, aspoň nějaký vliv, a na pozornosti knížete mohla tedy v jediném okamžiku založiti tisíce plánů do budoucna. V okamžiku byla hotova obrátiti se zase k němu, mohla mu odpustiti, že zničil celý její život, ba i jeho poslední zločin — že obětoval její jediné dítě, a v záchvatu bystře vzplanuvšího nadšení, v záchvatu nové naděje snížit tento zločin na pouhý přestupek, na slabost, zaviněnou bídou, špinavým životem, zoufalým postavením. Stále se dávala unášet, a v tomto okamžiku znova měla pohotově odpuštění i bezměrnou soustrast pro svého zhynulého muže.

Otec počal rozpačitě přebíhat; i jeho překvapila pozornost knížete a pana B. Pak se obrátil přímo k mamince, něco jí pošeptal a ona vyšla ze světnice. Za dvě minuty se vrátila, přinesla rozměněné peníze a tatínek z nich dal rubl stříbra poslovi, jenž odešel se zdvořilou poklonou.

Hned na to maminka zase odešla, vrátila se za minutku s žehličkou, vyhledala nejlepší mužovu náprsenku a začala ji žehliti. Sama mu zavázala na krku batistový nákrčník, jež uschovala pro všechen případ od dávných dob spolu s černým, ovšem už valně obnošeným frakem, který si tatínek dal šít, když vstoupil k divadlu do orchestru.

Když byla toaleta hotova, otec vzal klobouk, ale před odchodem požádal ještě za sklenici vody. Byl bledý a ve svém znemožení sedl na židli. Vodu podala jsem mu již já; možná, že nepříznivý cit znova se vkradl do srdce matčina a zchladil její nedávné nadšení.

Tatínek odešel, my jsme zůstaly samy. Schoulila jsem se opět v koutečku a dlouho mlčky jsem patřila na maminku. Nikdy jsem ji neviděla tak rozechvěnou. Rty se jí třásly, bledé tváře se náhle rozpálily a chvílemi trhala všemi údy. Konečně se její stesk počal vylévati žalostnými slovy, hluchým lkáním a naříkáním.

„Tím vším jsem já nešťastná sama vinna!“ hovořila pro sebe. „Co z ní bude? Co z ní bude, až umru?“ pokračovala, stanouc uprostřed světnice, jako bleskem zachvácená od této jediné myšlenky. „Nětičko, dítě mé, moje ubohá, nešťastná!“ pravila, berouc mne za ruku a křečovitě mne objímajíc. „Kdo se tebe ujme, když já ani za svého živobytí nemohu tě vychovat, nemohu za tebou přihlédnouti a opatrovati tě?“

Och ty mně nerozumíš. Rozumíš mi? Budeš si pamatovat, co jsem nyní řekla, Nėtičko? Budeš si to příště pamatovat?"

„Budu, budu, maminko!“ odpověděla jsem spínajíc prosebně ruce.

Dlouho, pevně mě držela v objetí, jakoby se třásla od pouhé myšlenky, že se musí se mnou rozloučit. Srdce mně pukalo.

„Maminko, mámo!“ zvolala jsem s pláčem; „proč... proč nemáš tatínka ráda?“ Vzlykot nedal mně dokončiti.

Z jejich prsou vyrvalo se zastenání. Potom v novém, hrozném stesku jala se choditi sem tam po světnici.

„Ubohá, moje ubohá! A já ani nepozorovala, jak vyrostla! Ona ví, všechno ví! Můj Bože! Jaký dojem, jaký příklad!“ A opět zalomila rukama v zoufalství.

Pak přistoupila ke mně a s šílenou láskou celovala mne, líbala mně ruce, kropila je slzami, prosila za odpuštění... Nikdy jsem neviděla takového utrpení...

Konečně jako umučená upadla v zapomenutí. Tak prošla celá hodina. Potom vstala celá utýraná a unavená a řekla mně, abych si lehla. Odešla jsem do svého koutka, zabalila se do své pokrývky, ale usnouti jsem nemohla. Trápila mne ona, trápil mne i tatínek. S netrpělivostí čekala jsem jeho návratu. Jakási hrůza se mne zmocňovala při pomýšlení na něho.

Za půl hodiny maminka vzala svíčku a přišla ke mně podívat se, spím-li. Abych ji uspokojila, zamhouřila jsem oči a tvářila se, jakobych spala. Pohlédla na mne a pak tiše přistoupila ke skříni, otevřela, a nalila si sklenici vodky. Vypila ji a lehla spat, nechavši hořící svíci na stole a dvěře nezavřené, jak činívала vždy, když se tatínek pozdě v noci vracíval domů.

Ležela jsem v dřímotě, ale úplně usnouti jsem nemohla. Sotva jsem na chvíli zavřela oči, hned jsem zase procítala a obcházela mne hrůza následkem strašných snů. Tesklivost moje vzrůstala víc a více. Chtěla jsem křičet, ale křik mi zmíral v prsou.

Konečně, už pozdě v noci, jsem uslyšela, jak se otevřely naše dvěře. Nepamatuju se, mnoho-li uběhlo času, ale když jsem náhle úplně otevřela oči, spatřila jsem tatínka. Zdálo se mně, že byl strašně bledý. Seděl na židli u samých dveří a jakoby o něčem přemýšlel. Ve světnici bylo mrtvé ticho. Opláklá lojová svíčka smutně osvěcovala náš příbytek.

Dlouho jsem se dívala, ale tatínek se pořád nehýbal s místa. Seděl nehybně stále v téže pose s hlavou sklopenou, rukama křečovitě opřený o kolena. Několikrát jsem chtěla na něho zavolat, ale nesměla jsem. Byla jsem jako přimražená.

Konečně se vzpamatoval, zdvihl hlavu a vstal se židle. Postál několik minut uprostřed světnice, jakoby se odhodlával k něčemu. Pak přistoupil najednou k maminičíně posteli, naslouchal a přesvědčiv se, že spí, odešel ke kufru, v němž ležely jeho housle. Otevřel kufr, vyndal černé pouzdro a postavil je na stůl. Pak se znovu ohlédl po světnici. Pohled jeho byl kalný a tékavý, takový, jakého jsem nikdy u něho nepozorovala.

Už se chápal houslí, ale zas je odložil, vrátil se a zavřel dvěře. Potom, spozorovav, že skříň je otevřena, přistoupil k ní tichounce, uviděl sklenici a vodku, nalil si a vypil. Po třetí se chopil houslí, ale po třetí je odložil a zase přistoupil k matčině posteli. Trnouc hrůzou, čekala jsem, co bude.

Jaksi velmi dlouho naslouchal u postele; pak najednou strhnul pokrývku s obličeje a počal jej omakávati rukou. Já se zachvěla. Nahnul se ještě jednou a přiložil skoro až k ní hlavu. A když se naposled zdvihl, zdálo se mi, jakoby úsměv přelétl po jeho strašně zbledlém obličeji. Tiše a opatrně pokryl spící pokrývkou, zastřel jí hlavu a nohy... a já se počala třásti nesrozumitelnou mě hrůzou. Jímala mne strach o maminku, o její hluboký spánek a s nepokojem pohlížela jsem na tu nehybnou linii, která úhlovitě rýsovala na pokrývce údy jejího těla... Jako blesk prolétla strašná myšlenka mou hlavou!

Když otec ukončil všechny přípravy, přistoupil opět ke skříni a dopil zbytek vodky. Celý se třásl, když odcházela ke stolu. Nebylo možná ho poznati — tak byl bledý. Tu se opětně chopil houslí. Vídala jsem ty housle, věděla jsem, co to je, ale nyní jsem očekávala cosi hrozného, strašného, úžasného... a zachvěla jsem se od prvních jejích zvuků.

Tatínek začal hrát. Ale zvuky šly jaksi trhaně; zastavoval se každý okamžik, jakoby si na něco vzpomínal; konečně s utýranou, zmučenou tváří odložil smyčec a jaksi divně pohlédl na postel. Tam ho cosi neustále znepokojovalo. Přistoupil opětně k posteli... Neušel mi ani jediný jeho pohyb a zmírající hroznou předtuchou, sledovala jsem otce.

Náhle počal ve spěchu cosi hledati pod rukama, a opět táž strašná myšlenka jako blesk mne spálila. Přišlo mi na mysl, proč maminka spí tak tvrdě? Proč se neprobudila, když jí rukou omakával obličej? Konečně jsem spatřila, že počal snášeti všechno, co mohl najíti z našeho šatstva, vzal mamincin salup, svůj starý kabát, župan, ba i moje šaty, které jsem svlékla se sebe, a vším tím zakryl maminku úplně a uschoval ji pod hromadou hadrů. Ona pořád ležela nehybně, nepohnula ani jediným údem.

Spala už hlubokým spánkem!

Když ukončil tuto práci, oddechl si svobodněji. Nyní mu již nepřekáželo nic, ale přece ho ještě něco znepokojovalo. Přestavil tedy svíčku a obrátil se tváří ke dveřím, aby nemusil hleděti na postel. Na konec vzal housle a s jakýmsi zoufalým pohybem trhnul smyčcem... Hudba začala.

Ale to nebyla hudba... Pamatuju se na všechno jasně, do posledního okamžiku; pamatuju si všechno, co tehda ohromilo mou pozornost. Ne, to nebyla taková hudba, jakou jsem později slyšela! To nebyly zvuky houslí, nýbrž jakoby byl čísi hrozný hlas poprvé zahřměl v našem tmavém obydlí. Bud' byly nepravdivé, chorobné mé dojmy, nebo mé smysly byly ohromeny vším, čeho jsem byla svědkem, a tím byly připraveny na dojmy strašné, nesnesitelně trapné: ale já jsem pevně přesvědčena, že jsem slyšela stenání, křik lidský, pláč; celé zoufalství vylévalo se v těch zvucích a konečně, když zahřměl hrozný finální akkord, v němž bylo všechno, co jest hrozného v pláči, mučícího v mukách a teskného v beznadějném stesku: všechno to jakoby se bylo sloučilo dohromady.

Nemohla jsem vydržet; zatřásla jsem se, slzy mi vytryskly z očí, a se strašným, zoufalým křikem vrhla jsem se k tatínkovi a objala jsem ho rukama. On vykřikl a spustil housle.

Minutku stál, jako zmatený. Potom se jeho oči zakmitaly a běhalý ze strany na stranu. Zdálo se, jakoby něco hledal; náhle chytil housle a napřáhnul je na mne. Ještě okamžik a snad by mne byl zabil do smrti.

„Tatínku!“ vzkřikla jsem, „tatínku!“

On se zachvěl jako list, uslyšev můj hlas a odstoupil na dva kroky.

„Ach! Tedy ty jsi ještě zůstala! Tedy ještě není všemu konec! Ty jsi tedy ještě zůstala se mnou!“ vzkřikl a zdvihl mne za ramena do povětří.

„Tatínku!“ zvolala jsem znova, „nelekej mne, pro Boha! Já se bojím! O!“

Můj pláč jím pohnul. Pomalu mne zase spustil na zem a s minutku na mne pohlížel mlčky, jakoby si na něco vzpomínal. Konečně, jakoby ho bylo cosi obrátilo, jakoby ho byla dojala nějaká strašná myšlenka, z jeho zkalených očí vytryskly slzy; sehnul se ke mně a počal mně bedlivě pohlížeti do obličeje,

„Tatínku!“ zvolala jsem opět, umírajíc strachy, „nehleď tak, tatínku! Odejďme odsud! Odejďme rychle! Pojďme, utečme!“

„Ano, utečeme, utečeme! Je čas! Pojďme, Nétičko! Rychle, rychle!“

Tu začal spěchat, jakoby se byl teprve nyní dovtípil, co má dělat. Ohlížeje se ve spěchu vůkol sebe a spatřiv na zemi mamincin šátek, zdvihl jej a schoval do kapsy. Potom uviděl čepec; také jej zdvihl a schoval k sobě, jakoby se chystal na dalekou cestu a sbíral vše, čeho bylo třeba.

V okamžiku jsem se oblekla a počala také ve spěchu sbírat vše, co se mně zdálo nutným na cestu.

„Všechno? Všechno?“ ptal se otec. „Je všechno hotovo? Rychle, rychle!“

Honem jsem svázala uzlík, hodila si na hlavu šátek a už jsme se oba ubírali ke dveřím, když mne najednou napadlo, že musím vzít také obrázek, jenž visel na stěně. Tatínek ihned s tím souhlasil. Byl nyní tichý, mluvil pošeptu a jen mne pobízel, abych chvátala.

Obrázek visel příliš vysoko; přinesli jsme tedy oba židli, na ni postavili stoličku, vylezli jsme na ni a s namáháním jsme sundali obrázek. Tím bylo všechno připraveno k našemu odchodu. Vzal mne za ruku a šli jsme. Náhle však mne tatínek zadržel. Dlouho si třel čelo, jakoby na něco vzpomínal, co jsme ještě zapoměli. Konečně, jakoby si byl vzpomněl, čeho bylo ještě třeba, vyhledal klíče, které ležely pod mamincinou poduškou a ve chvatu počal cosi hledati v prádelníku. Konečně se vrátil ke mně a přinesl něco peněz, nalezených ve schránce.

„Tu máš, vezmi to a dej pozor,“ zašeptal mně; „neztrať, pamatuj si!“

Peníze mně vložil nejprve do ruky, ale pak je vzal a vstrčil mně je za ěadra. Pamatuju se, že jsem se zachvělo, když se mého těla dotknulo ono stříbro, a jakobych byla teprve v onom okamžiku pochopila,

co jsou peníze. By li jsme opět hotovi, avšak on mne zase zadržel.

„Nétičko!" pravil mně, jakoby s těžší cosi rozmýšlel,
„děvenko má, zapomněl jsem... Ale co?... Čeho je třeba?
Nemohu si vzpomenout!... Ano, ano, vzpomněl jsem si!... Pojď sem,
Nétičko!"

Přivedl mne do kouta, kde visel svatý obraz a řekl, abych poklekla.

„Modli se, dítě mé, pomodli se! Bude ti snáze!... Opravdu, snáze bude," šeptal mně, ukazuje na obraz a jaksi divně na mne pohlížeje. „Pomodli se, pomodlí!" mluvil jakýmsi prosebným, zbožným hlasem.

Padla jsem na kolena, sepala ruce a plna hrůzy a zoufalství, jež mnou úplně už ovládlo, klesla jsem na podlahu a proležela tak několik minut, jako mrtvá. Napínala jsem všechny své myšlenky, všechny své city k modlitbě, ale strach mne udolával. Zdvihla jsem se, ztrýzněná tesklivostí. Už jsem nechtěla jít s ním, bála jsem se ho; chtěla jsem zůstat doma. Konečně to, co mne mučilo a tísnilo, vyrvalo se z mých prsou.

„Tatínku," zvolala jsem, tonouc v slzách, „což maminka? Co dělá maminka? Kde je, co dělá moje maminka?"

Nemohla jsem mluvit dále, poněvadž slzy zatopily má slova.

On pohlížel také se slzami na mne. Konečně mne vzal za ruku, přivedl k posteli, odházela hromadu šatstva a zdvihl pokrývku. Můj Bože! Ona ležela mrtvá, vychladlá a už zsinála! Jako smyslů zbavená padla jsem na ni a objala její mrtvolu. Otec mne přinutil, abych klekla.

„Pokloň se jí, dítě!" řekl při tom, „rozluč se s ní..

Poklonila jsem se. Otec se poklonil spolu se mnou... Byl hrozně bledý; jeho rty se pohybovaly a cosi šeptaly.

„To já ne, Nétičko, já ne," pravil mi, ukazuje třesoucí se rukou na mrtvolu. „Slyšíš, já ne, já tím nejsem vinen. Pamatuj si, Nétičko."

„Tatínku, pojďme," zašeptala jsem s hrůzou. „Je čas!"

„Ano, je čas, už dávno je čas," odpověděl, chopiv mne pevně za ruku a spěchaje ven ze světnice. „Tedy na cestu! Chvála Bohu, chvála Bohu, všechno je teď ukončeno."

Sešli jsme se schodů. Rozespalý podomek otevřel nám vrata, podezřele na nás pohlížeje, a tatínek, jakoby se bál, aby se ho na něco neoptal, vyběhl první ze vrat, tak že jsem ho jedva dohonila. Přešli jsme naši ulici a vyšli na nábřeží kanálu. V noci na dlažbu napadalo sněhu, jenž padal i nyní drobnými kločky. Bylo zima; mráz mně pronikal do kostí, i běžela jsem za tatínkem, uchopivši se křečovitě za polu jeho fraku. Housle si nesl pod pažďím a každou minutu se zastavoval, aby si lépe pod pažďím upravil pouzdro.

Šli jsme asi čtvrt hodiny; konečně zahrnul po náspu k samému kanálu a sedl si tam na sloupek. Dva kroky od nás byl v ledu prosekaný otvor. Kolkolem ni živé duše. Bože! Jakoby dnes bylo, pamatuji si ten strašný pocit, který mne náhle schvátil. Splnilo se tedy konečně všechno, o čem jsem blouznila celý rok. Odešli jsme z našeho nuzného obydlí... Ale splnilo-li se, co jsem očekávala, o čem jsem blouznila, co se vytvořilo v mé dětské fantazii, když jsem strojila plány o štěstí toho, koho jsem milovala způsobem tak nedětským? Nejvíc mne v tom okamžiku trápila maminka. „Proč jsme ji nechali samotnou?" myslila jsem si. „Proč jsme opustili její tělo, jako zbytečnou věc?" Pamatuji se, že to právě mne nejvíc mučilo a trápilo.

„Tatíčku!" zvolala jsem, nemajíc síly, abych déle zdržovala mučivé starosti své, „tatíčku!"

„Co chceš?" řekl přísně.

„Proč jsme tam, tatínku, nechali maminku? Proč jsme ji opustili?" ptala jsem se a dala se do pláče. „Tatínku, vraťme se, zavolejme k ní někoho."

„Ano, ano!" zvolal náhle, vzpamatovav se a vstávaje se sloupku, jakoby mu bylo přišlo na mysl něco nového, co rozptýlilo rázem všechny jeho pochybnosti. „Ano, Nétičko, tak nesmíme jednat. Musíme jít k mamince; jí je tam zima! Jdi k ní. Nétičko, jdi; není tam tma, je tam svíčka. Neboj se, zavolej k ní někoho, a potom přijď ke mně. Jdi sama, já tu na tebe počkám... Vždyť já ti neodejdu..."

Šla jsem hned. Ale sotva jsem vyšla na chodník, jakoby mne bylo náhle cosi bodlo do srdce... Ohlédla jsem se a uviděla, že on už také vyběhl s druhé strany a utíká ode mne, zanechávaje mne samotnou,

opouštěje mne v takový okamžik! Vykřikla jsem, co jsem měla síly a strašně polekaná dala jsem se do běhu za ním. Pozbývala jsem dechu; on běžel pořád rychleji a rychleji... už jsem ho ztrácela s očí.

Na cestě jsem uviděla jeho klobouk, který ztratil na útěku; zdvihla jsem jej a opět jsem běžela za ním. Dech ve mně ustával a nohy mně klesaly. Cítila jsem, že se cosi hrozného děje se mnou. Pořád se mně zdálo, že je to sen a chvílemi vznikal ve mně takový pocit, jako ve snách, když se mně zdávalo, že od něho utíkám, ale nohy mně klesají, doháněč už mne chytá a já padám, zbavená smyslů.

Trapný pocit rozrýval mně srdce. Bylo mně ho líto; srdce mně pukalo, když jsem si představovala, jak běží bez pláště, bez klobouku, jak utíká ode mne, svého milovaného dítěte... Přála jsem si dohonit ho pouze proto, abych ho ještě jednou vroucně políbila, řekla mu, aby se mne nebál, ubezpečila ho a uspokojila, že za ním nepoběhnu, jestliže si toho nepřeje, nýbrž že se sama vrátím k mamince.

Konečně jsem spozorovala, že zahrnul do jakési ulice. Když jsem přiběhla a také zahrnula do oné ulice, ještě jsem ho rozeznávala před sebou... Ale tu mne opustily síly; dala jsem se do pláče, do křiku, Pamatuju se, že jsem ve běhu vrazila do dvou lidí, kteří se zastavili uprostřed chodníku a s podivením hleděli na nás dva.

„Tatínku, tatínku!“ zvolala jsem naposled, ale náhle jsem sklouzla na chodníku a padla u vrat jakéhosi domu. Pocítila jsem, že celý můj obličej se polil krví! Okamžik na to pozbyla jsem vědomí...

Vzpamatovala jsem se v teplé, měkké posteli a uviděla jsem vedle sebe přívětivé, laskavé tváře, které s radostí uvítaly mé probuzení. Spozorovala jsem stařenku s brejlemi na nose, vysokého pána, jenž pohlížel na mne s hlubokým soucitem; pak spanilou mladou dámu a konečně šedého stařečka, který mne držel za ruku a díval se na hodinky.

Procitla jsem k novému životu. Jeden z těch dvou lidí, které jsem potkala na svém útěku, byl kníže Ch...ský a u vrat jeho domu jsem sklesla. Když po dlouhém pátrání zvěděli, kdo jsem, kníže, jenž poslal mému otci vstupenku do koncertu S...ce, dojat podivnou náhodou, rozhodl se, že mne přijme do svého domu a dá vychovati se svými dětmi. Počali pátrati, co se stalo s mým otcem a zvěděli, že byl zadržen kýmisi už za městem v návalu ztrnulé pomatenosti. Odvezli ho do nemocnice, kde umřel za dva dni.

Umřel, protože taková smrt byla pro něho nutností, přirozeným následkem celého jeho života. Musil tak zemřít, když všechno, co ho podporovalo v životě, rázem se zřítilo, rozprchlo se jako přízrak, jako beztělý, prázdný sen. Umřel, když zmizela poslední jeho naděje, když v jediném okamžiku rozřešilo se před ním samým a vešlo v jeho vědomí všechno, čím se klamal a co bývalo podporou jeho života. Pravda oslepila ho svou nesnesitelnou září, a co bylo lží, stalo se lží i pro něho.

V poslední hodině svého života uslyšel znamenitého genia, který mu vysvětlil, co vlastně je on, Jefimov, a odsoudil ho na vždy. S posledním zvukem, který sletěl se strun houslí geniálního S...ce, odhalilo se před ním veškero tajemství umění, a genius, věčně mladistvý, mohutný a pravdivý, rozdrtil ho svou pravdivostí.

Zdá se, že všechno, co jen v tajemných, nepostihlých mukách hnětlo ho po celý život, všechno, co se mu doposud jen snilo a mučilo ho pouze ve snách nemakavě, nepostižitelně, co snad chvílemi tušil, ale před čím s hrůzou prchal, zakrýváje se lží celého svého života, vše, co předvídal, ale čeho se obával až doposud — že to všechno náhle, jedním rázem osvítilo se před ním, otevřelo se jeho očím, které tvrdošjně nechtěly uznávat až do této chvíle světlo za světlo, tmu za tmu.

Ale pravda byla nesnesitelná pro jeho oči, jež rozhleděly poprvé všechno, co bylo, co jest, i to, co ho očekává; pravda oslepila a sežehla jeho rozum. Udeřila do něho náhle přímo, jako blesk. Splnilo se náhle to, co očekával po celý život se strachem a hrůzou. Zdálo se, že po celý život sekera visela nad jeho hlavou, po celý život čekal každý okamžik v nevyličitelných mukách, že dopadne na něho, a konečně sekera dopadla! Rána byla smrtelná. Chtěl uprchnouti před svým ortelem, ale nebylo kam uprchnouti: poslední naděje zmizela, poslední výmluva ztracena. Ta, jejíž život tísnil ho tolik let, která mu ztrpčovala život, ta, po jejíž smrti dle své zaslepené víry měl znova náhle oživnouti — umřela. Byl konečně sám, nic mu nepřekáželo, byl konečně svoboděn! Naposledy, v křečovitém záchvatu zoufalství chtěl sám sebe souditi, souditi bezohledně a přísně, jako nestranný, nezištný soudce; ale jeho oslábly smyčec mohl jen slabě opětovati poslední hudební větu genia... V tom okamžiku šílenství, které číhalo na něho deset let, uchvátilo ho neúklonně.

IV.

Zvolna jsem se uzdravovala; ale i když jsem úplně vstala s postele, mysl má byla stále ještě jaksi spoutána a dlouhou dobu jsem nemohla pochopit, co se vlastně stalo se mnou. Byly okamžiky, kdy se mně zdálo, že vidím sen a pamatuju, že jsem si přála, aby všechno, co se přihodilo, obrátilo se v sen! Usínajíc na večer doufala jsem, že se náhle nějakým způsobem probudím opět v naší chudobné světnici

a uvidím otce i matku... Ale konečně se mi vyjasnilo mé nynější postavení, a znenáhla jsem pochopila, že jsem zůstala na světě sama jediná a žiju u cizích lidí. Tu jsem poprvé pocítila, že jsem sirotek.

Počala jsem si dychtivě všimati všeho nového, co mne tak nenadále obklíčilo. Zprva se mně všechno zdálo podivným a nápadným, všechno mne zaráželo: i nové tváře, i nové obyčeje, i pokoje starého knížecího domu. Vidím je, jako nyní: veliké, vysoké, nádherné, ale takové zasmušilé a mračné, že jsem se opravdu bávala pustiti se skrze některý dlouhý, předlouhý sál, ve kterém se mně zdálo, že úplně zmizím. Nemoc má ještě neminula a mé dojmy byly mračné, těžké, hodily se tedy dobře k onomu slavnostně zasmušilému obydlí.

Mimo to i jakýsi, mně samé ještě nejasný stesk počal víc a více narůstat na mém malinkém srdci. S podivením zastavovala jsem se před nějakým obrazem, zrcadlem, krbem vymyšlené práce, nebo před sochou, která jakoby se byla naschvál schovala do hlubokého výklenku, aby mne odtud snáze mohla pozorovati a nějak mne polekati, zastavovala jsem se a potom najednou jsem zapomínala, proč jsem se zastavila, co chci, o čem jsem začala přemýšlet, a když jsem se pak vzpamatovala, strach a rozpaky padaly na mne a srdce mi silně začínalo tlouci.

Z osob, které mne časem přicházely navštívit, dokud jsem ještě ležela nemocná, kromě stařečka doktora nejvíc mne překvapila tvář jistého pána, už dosti letitého, neobyčejně vážného, ale spolu i dobrého, jenž na mne patřival s hlubokým soucitem. Jeho tvář oblíbila jsem si nade všechny ostatní. Velmi se mi chtělo dáti se s ním do řeči, ale bála jsem se; byl napohled vždycky truchlivý, mluvil přerývaně, málo, a úsměv nikdy nezahrál na jeho ústech.

Byl to sám kníže Ch...ský, který mne našel a poskytl mně útulek ve svém domě. Když jsem se začala uzdravovat, jeho návštěvy stávaly se neustále řídkými a řídkými. Konečně při poslední návštěvě přinesl mně cukrátek, jakousi dětskou knihu s obrázky, poceloval mne, udělal křížek a požádal, abych byla veselejší. Těše mne dodal, že brzy budu míti společníci, také takovou holčičku, jako já jsem, totiž jeho dceru Kátu, která jest nyní v Moskvě. Potom, promluviv cosi s obstarlou Francouzku, chůvou jeho dětí a se služkou, která mne opatrovala, ukázal jim na mne, odešel, a od té doby neviděla jsem ho zrovna tři neděle.

Kníže žil ve svém domě nad míru osaměle. Větší polovinu domu zaujímal kněžyně; sama také nevidala knížete někdy po celé neděle. Později jsem spozorovala, že i všechna domácí čeleď málo o něm mluvila, jakoby ho ani nebylo v domě. Všichni si ho vážili a také — jak bylo zřejmo — měli ho rádi, a přece pohlíželi na něho jako na podivína. Zdá se, že i sám uznával, že je velmi podivný, málo podobný k ostatním a proto se snažil co možná nejméně se ukazovati všem na oči... Později budu míti příležitost velmi mnoho a daleko podrobněji o něm mluvit.

Jednoho rána mne převlekli do čistého, tenkého plátna, oblekli na mne černé, vlněné šaty s bílými smutečními výložky, na které jsem pohlížela s jakýmsi truchlivým překvapením, přičesali mně vlasy a přivedli mne s hořejších místností dolů, do pokojů kněžyně. Stanula jsem jako vkopaná, když mne k ní přivedli: nikdy jsem ještě kolem sebe neviděla tolik bohatství a nádhery.

Ale dojem ten byl okamžitý a hned jsem zbledla, jakmile jsem uslyšela hlas kněžyně, jež kázala, aby mne přivedli blíže k ní. Už když mne oblékali, pomyslila jsem si, že mne připravují k jakémusi mučení, ač Bůh ví, proč taková myšlenka ve mně vznikla. Vůbec vstoupila jsem v nový život s jakousi divou nedůvěrou ke všemu, co mne obklopovalo.

Avšak kněžyně byla ke mně velice přívětivá a pocelovala mne. Vzhledla jsem na ni směleji. Byla to táž spanilá dáma, kterou jsem spatřila, když jsem se vzpamatovala ze svých mrákot. Ale celá jsem se otrásla, když jsem líbala její ruku a nikterak jsem nemohla sebrati tolik síly, abych mohla něco odvěti na její otázky. Poručila mi, abych si sedla vedle ní na nizoučku taburetku. Zdá se, že to místo bylo určeno pro mne už napřed. Bylo vidno, že si kněžyně upřímně přála přilnouti ke mně vši duší, prokázati mně svou lásku a úplně mně nahraditi matku. Ale já jsem nikterak nemohla pochopiti, že šťastná náhoda mne přivedla do tohoto domu a neuměla jsem jí vnuknouti dobré mínění o sobě.

Dali mně krásnou knížku s obrázky a řekli, abych se na ně dívala. Sama kněžyně psala k někomu psaní, čas ob čas odkládala péro a opět se dávala se mnou do řeči. Ale já se pletla, upadala do rozpaků a nic kloudného nemohla jsem ze sebe vypraviti. Slovem, ačkoli můj příběh byl velice neobyčejný a v něm velikou roli hrál osud a různé, až tajemné cesty, a vůbec v něm bylo mnoho zajímavého, nevysvětlitelného, ba až fantastického, přece jsem já sama jako na vzdory všem těmto melodramatickým okolnostem zůstávala praobyčejným dítětem, bojácným, polekaným a skoro jako přihlouplým. Zejména toto poslední se kněžyni pranic nelíbilo a zdá se, že jsem ji dosti brzy vůbec omrzela, z čehož viním ovšem jen samu sebe.

Po druhé hodině začaly návštěvy a kněžyně stala se ke mně nákle zase pozornější a laskavější. Na dotazy hostů, týkající se mne, odpovídala, že je to vysoce zajímavý případ a potom vypravovala dále po

francouzsky. Za jejího vypravování na mne pohlíželi, kývali hlavami, divili se. Jeden mladý pán měřil si mne lornětem, jeden voňavkou napuštěný šedý stařeček chtěl mne pocelovat a já jsem bledla, červenala a seděla se sklopenýma očima, bojíc se hnouti sebou a chvějíc se na všech údech. Srdce se svíralo a bolelo mne. Zalétala jsem duchem v minulost v naše podkroví, vzpomněla jsem si na otce, na naše dlouhé, mlčelivé večery, na maminku, a když jsem si vzpomněla na ni, do očí se mi draly slzy, hrdlo se svíralo a jen jsem si přála, abych mohla utéci, zmizeti, zůstatí samotna...

Potom, když návštěvy byly ukončeny, obličej kněžyně stal se nápadně přísnějším. Už na mne pohlížela zasmušileji, mluvila úsečněji a zejména mne lekaly její pronikavé, černé oči, někdy celou čtvrt hodiny upřené na mne, a její pevně semknuté, tenké rty.

Večer mne odvedli nahoru. Usnula jsem s horečkou, v noci jsem se probouzela s tesklivostí a pláčem následkem chorobných snů; ráno pak začala táž historie a mne opět odvedli ke kněžyni. Posléze ji samou jaksi omrzelo vypravovati svým hostům můj příběh a hosty omrzelo projevovati mně svoji soustrast. Kromě toho byla jsem praobyčejné dítě, prosté všeliké naivnosti, jak se vyjádřila sama kněžyně, když mluvila mezi čtyřma očima s jakousi obstárlou dámou, která se jí ptala, zdali se nenudí se mnou.

Konečně jednoho večera mne odvedli a víc už mne dolů nepřiváděli. Tak skončilo mé favoritství. Ostatně mně bylo dovoleno choditi všude, kam se mně zachtělo. Já pak nemohla poseděti na jednom místě pro svou hlubokou tesklivost a byla jsem velice ráda, když jsem mohla odejítí ode všech dolů do velikých pokojů.

Pamatuju se, že jsem si velice přála rozhovořiti se s domácími lidmi; ale tolik jsem se bála, abych nerozhněvala, že jsem raději zůstávala samotna. Mým oblíbeným krácením času bylo přituliti se někam do koutečka, kde mne nebylo vidět, schovati se za nějaké náradí a tam vzpomínat a uvažovat o všem, co se mně přihodilo.

Ale podivná věc! Jakobych vytratila z paměti konec toho, co se se mnou přihodilo u rodičů, celou tu hroznou příhodu. Míhaly se mně na mysli jen jednotlivé obrazy, vystupovala jednotlivá fakta. Ovšem pamatovala jsem si všechno, i noc, i housle, i tatínka; pamatovala jsem si, jak jsem přinášela peníze; ale srovnati si v mysli, vyjasniti si ony události nemohla jsem nikterak. Jen obtížněji stávalo se mi u srdce a když jsem ve vzpomínkách přecházela k tomu okamžiku, když jsem se modlila u mrtvé maminky, mráz náhle přebíhal po všech mých údech. Třásla jsem se, hlasitě vzdychala a potom tak těžko jsem oddychovala, tak se mně stísnily prsa a srdce počínalo tak bystře tlouci, že jsem s leknutím vybíhala ze svého koutka.

Ostatně neřekla jsem správně, že mne nechávali samotnou; nade mnou neustále a horlivě bděli a přesně plnili rozkaz knížete, který přikázal, aby mně ponechali úplnou svobodu, ničím mne neobtěžovali, ale ani na minutku nespouštěli s očí. Pozorovala jsem, že chvílemi někdo z domácích nebo ze služebnictva přicházel se podívat do té komnaty, kde jsem se nacházela a opět odcházel, nepromluviv ani slova. Mne velice překvapovala a z části znepokojovala taková pozornost. Nemohla jsem pochopiti, proč se to děje. Pořád se mně zdálo, že mne chovají za jakýmsi účelem a něco potom chtějí se mnou udělat. Pamatuju se, že jsem se neustále snažila zajítí někam hodně daleko, abych v případě potřeby věděla, kam se schovat.

Jednou jsem se zatoulala na parádní schodiště. Bylo celé z mramoru, široké, vystlané koberci, obstavené květinami a rozkošnými vázami. Na každém odpočívadle seděli mlčky dva vysokí lokaji, neobyčejně pestře oděti, v rukavičkách a co nejbělejších nákrčnicích. Pohlédla jsem na ně celá překvapená a nikterak mi nešlo do hlavy, proč tam sedí, mlčí, pohlížejí jeden na druhého a nic nedělají.

Takové osamělé procházky líbily se mně víc a více. Byla mimo to i druhá příčina, pro kterou jsem utíkala shora. Nahoře bydlela stará teta knížete, která skoro nikdy nevycházela a nevyjížděla. Tato stařenka vstúpila se ostře v mé vzpomínky. Byla div ne nejváženější osobou v domě. Ve styku s ní všichni dbali jakési slavnostní etikety, ba i sama kněžyně, která vyhlížela tak hrdě a samovládně, pravidelně dvakrát za týden v určité dni musila přicházeti nahoru a činiti osobní návštěvu své tetě. Přicházela obyčejně z rána; započínala suchá rozmluva, přerývaná často slavnostním mlčením, za kteréhož stařenka buď šeptala modlitbu, nebo přebírala růženec. Návštěva neskončila dříve, dokud nepokynula sama tetička, která vstávala se svého místa, pocelovala kněžyni na rty a tím jí dávala na srozuměnou, že shledání je u konce.

Dříve kněžyně byla povinna každý den navštěvovati svou příbuznou; ale později na přání stařenčino nastala úleva a kněžyně byla jen povinna ostatních pět dní v tém dni každého rána posílat k tetičce pro zprávu, jak se jí vede. Vůbec stará kněžna žila skoro jako v klášteře. Zůstala pannou, a když jí minulo třicet pět let, zavřela se do kláštera, kde prožila sedmnáct let, ale postřížení nepřijala; pak opustila klášter a přijela do Moskvy, kde se ubytovala u sestry, ovdovělé hraběnky L., jejíž zdraví stávalo se s každým rokem chatrnější a při té příležitosti se smířila s druhou sestrou, také kněžnou Ch...skou, s

kteřou více než dvacet let byla rozvaděna. Ale stařenky, jak se vypravuje, neprožily ani jedinkého dne v smíru, tisíckrát chtěly od sebe odjet, ale nemohly toho provést, protože na konec samy spozorovaly, jak je každá z nich nezbytná dvěma ostatním pro uvarování nudy a pro případ pomoci ve stáří.

Ale přes to, že jejich způsob života nelákal a přes veškeru slavnostní nudu, která panovala v jejich moskevském uzavřeném obydlí, celé město pokládalo za svou povinnost činit pravidelné návštěvy třem klášternicím. Pohlíželi na ně jako na ochránkyně všech aristokratických závětí a podání, jako na živé letopisy starobylého bojarstva. Hraběnka zanechala po sobě množství krásných vzpomínek a byla vůbec výtečná žena. Lidé přijíždějící z Petrohradu činili jim své první návštěvy. Či návštěvy se přijímaly v jejich domě, toho přijímali všude.

Avšak hraběnka zemřela a sestry se rozjely. Starší kněžna Ch...ská zůstala v Moskvě, kde ujala svou část dědictví po hraběnce, jež umřela bezdětná; mladší, klášternice, přestěhovala se k synovci, knížeti Ch...skému do Petrohradu. Za to dvě děti knížete, kněžna Káťa a Aleksandr zůstali na návštěvě v Moskvě u babičky, aby ji bavili a těšili v její samotě. Kněžyně, jež vášnivě milovala své děti, nesměla ani hlesnout, když se s nimi loučila na celou dobu ustanoveného smutku. Zapomněla jsem podotknouti, že smutek trval ještě v celém knížecím domě, když jsem se v něm ubytovala; ale lhůta jeho měla uběhnouti v krátké době.

Stařenka kněžna oblékala se celá černě, šaty měla z prosté vlněné látky a nosila škrobený, do varhánků sbíraný bílý límeček, jenž jí dodával vzezření špitálnice. Růženec nikdy neodkládala, slavnostně se vypravovala ke mši, postila se každý den, přijímala návštěvy různých duchovních a vážných lidí, četla duchovní knihy a vůbec vedla život čistě klášternický. Tišina nahoře byla hrozná; nebylo možno ani dveřmi skřípnouti. Stařenka měla bystrý sluch jako patnáctiletá dívka a hned posílala vyzvědit příčinu lomozu nebo i pouhého zaskřípnutí. Všechno mluvilo šepem, všechno chodilo po špičkách, a ubohá Francouzka, také stařenka, byla konečně nucena vzdáti se své oblíbené obuvi — střevíců s podpatky. Podpatky byly z domu vyloučeny.

Dvě neděle na to, když jsem se objevila v domě, stařenka kněžna poslala vyptat se na mne, kdo jsem, co jsem zač, jak jsem se dostala do domu atd. Jí hned a uctivě vyhověli. Tu byl poslán druhý schválný posel k Francouzce s dotazem, proč mne kněžna až dosud neviděla? Ihned nastal poplach; mně počali česati hlavu, mýti obličej, ruce, které i beztoho byly úplně čisté, učiti mne, jak mám přistoupiti, pokloniti se, hleděti veseleji a přívětivěji, jak mluvit — celou mne popletli.

Pak byla vyslána poselkyně už s naší strany s návrhem, nepřeje-li si kněžna viděti sirotka? Následovala odpověď záporná, avšak byla ustanovena lhůta na zejtrí po mši. Nespala jsem celou noc a potom vypravovali, že jsem celou noc blábolila, přistupovala ke kněžně a prosila ji za odpuštění.

Konečně nastalo mé představení. Spatřila jsem malinkou, vyzáblou stařenku, sedící v ohromném křesle. Zakývala na mne hlavou, a nasadila si brejle, aby si mne mohla lépe prohlédnouti. Pamatuju se, že jsem se jí hned na ponejprv nezalíbila. Učinila poznámku, že jsem docela zdivočelá, neumím ani poklonu učiniti, ani ruku políbiti. Započaly dotazy a já jedva odpovídala; ale když řeč došla na otce a matku, dala jsem se do pláče.

Stařence bylo velmi nepříjemno, že jsem tak citlivá; ostatně sama mne začala těšit a radila, abych naděje své složila na Boha. Pak se mne otázala, kdy jsem byla naposled ve chrámě; a poněvadž já jsem sotva pochopila smysl její otázky, neboť o mé vychování nikdo nedbal, kněžna přišla zrovna v úžas. Poslali pro kněžyni. Započala rada a bylo ustanoveno, že mne povezou do chrámu v nejbližší příští neděli. Do té doby kněžna slíbila, že se bude za mne modliti, ale poručila, aby mne odvedli, protože jsem dle jejích slov zanechala v ní nad míru těžký dojem.

Nedivím se; ale jinak ani nemohlo být. Bylo však zřejmo, že jsem se rozhodně nezalíbila. Týž den vzkázala, že příliš dovádím, že je mne slyšet po celém domě, ačkoli jsem se toho dne ani nehnula. Patrně stařence se něco zdálo. Avšak druhého dne přišel týž vzkaz. Jako na neštěstí přihodilo se, že jsem právě upustila číšku a rozbila ji. Francouzka a všechny služebné přišly v úžas a v tu chvíli mne přestěhovaly do nejdálčenější světničky, kamž všechny následovaly za mnou v záchvatu hrůzy.

Sama už nevím, čím to všechno tehda skončilo. A to byla příčina, proč jsem ráda odcházela dolů a toulala se samotná po velikých sálech, neboť jsem věděla, že tam nikomu nepřekážím.

Pamatuju se, jak jsem kdysi seděla v jednom dolejší sále. Zakryla jsem si obličej rukama, sklonila hlavu a tak jsem proseděla nevím jak dlouho. Stále jsem přemýšlela a přemýšlela. Můj nevyspělý rozum nebyl s to, aby rozřešil veškeren můj stesk a mně bylo u duše čím dál, tím obtížněji, truchlivěji. Náhle ozval se nade mnou čísi tichý hlas:

„Co tu děláš, moje ubohá?“

Zdvihla jsem hlavu: byl to kníže. Jeho tvář vyjadřovala hluboké účastenství a soustrast. Ale já pohlédla

na něho takovým zničeným, takovým nešťastným pohledem, že slzy naplnily jeho veliké, modré oči.

„Ubohý sirotečku!" pravil a pohladil mne po hlavě.

„Ne, ne; nejsem sirotek! Ne!" zvolala jsem a zastenání vydralo se z mých prsou a všechno se ve mně zdvihlo a vzbouřilo. Vstala jsem s místa, chopila ho za ruku a líbajíc a slzami ji kropíc, opakovala jsem prosebným hlasem:

„Ne ne, nejsem sirotek! Ne!"

„Dítě mé! Co je ti, má milá, ubohá Nėtičko? Co je ti?"

„Kde je maminka? Kde je moje maminka?" volala jsem, hlasitě plačíc a nemajíc už síly, abych déle skrývala svůj stesk, padla jsem celá zmožená před ním na kolena. „Kde je moje maminka? Holoubku můj, řekni, kde je maminka?"

„Odpusť mi, děťátko!... Ach, ubohá, já jsem jí připomenul... Co jsem to udělal! Pojd', půjdeme spolu, Nėtičko, půjdeme spolu!"

Chopil mne za ruku a rychle mne vedl za sebou. Byl dojat do hloubi duše. Konečně jsme přišli do komnaty, které jsem až dosud neviděla.

Byla. to obraznice. Byl soumrak. Lampičky jasně kmitaly svými plaménky po zlatých řízách a drahých kamenech svatých obrazů. Zpod lesklých kovových říz mdle vyhlédaly obličejové svatých. Zde všechno bylo tak málo podobno k ostatním komnatám, tak bylo tajemno a truchlivo, že jsem byla překvapena a jakési zděšení ovládlo mé srdce. Byla jsem k tomu tak bolestně naladěna! Kníže ve spěchu mě přiměl, abych poklekla před obrazem boží matky a sám také klekl vedle mne...

„Modli se, dítě, pomodli se; budeme se oba modlit!" pravil tichým, přerývaným hlasem.

Ale já se modlit nemohla; byla jsem překvapena, ano poděšena; vzpomněla jsem si otcových slov v onu poslední noc u těla mé maminky a já klesla do mdlob. Pak jsem se rozstonala a za této druhé periody své nemoci div jsem neumřela. Stalo se to následujícím způsobem.

Kdysi ráno čísi známé jméno ozvalo se v mých uších. Uslyšela jsem jméno S...ce. Kdosi z domácích pronesl je vedle mé postele. Trhla jsem sebou. Vzpomínky přivalily se ke mně a já, vzpomínajíc, blouzníc a mučíc se proležela, už nevím, kolik hodin v opravdovém blábolu.

Procitla jsem už velmi pozdě. Kolem mne byla tma; noční svítlna zhasla a služebná, která mne opatrovala, nebyla ve světnici. Náhle jsem zaslechla zvuky vzdálené hudby. Chvillemi zvuky úplně utichaly, chvílemi se ozývaly silněji a silněji, jakoby se blížily. Nepamatuju se, jaký cit mnou ovládl, jaký záměr se náhle zrodil v mé chorobné hlavě. Vstala jsem s postele a nevím, kde jsem nabrala sil, na spěch se oblékla do svých smutečných šatů a šla, hmatajíc kolem sebe, ze světnice. Ani v druhém, ani v třetím pokoji nepotkala jsem živé duše. Konečně jsem se probrala na chodbu. Zvuky stávaly se stále silnějšími a jasnějšími.

Uprostřed chodby byly schody dolů; touto cestou chodila jsem vždy do dolejších pokojů. Schodiště bylo jasně osvětleno; dole chodili; přitiskla jsem se do koutka, aby mne nespozorovali, a jakmile bylo možno, sešla jsem dolů na druhou chodbu. Hudba zaznívala ze sousedního sálu; tam bylo hlučno, hovořilo se, jakoby se tam bylo shromáždilo na tisíc lidí. Jedny dveře do sálu, přímo z chodby, byly zavěšeny ohromnou dvojitou portierou z jasně červeného aksamitu. Zdvihla jsem přední závěsu a stoupla jsem si mezi portiery. Srdce mně tlouklo tak, že jsem jedva stála na nohou.

Ale za několik minut přemohla jsem své rozčilení a osmělila se konečně odhrnouti trochu kraj druhé závěsy... Můj Bože! Ten ohromný, mračný sál, do něhož jsem se bávala vkročit, zářil nyní tisícerymi ohni. Jakoby se bylo na mne naválilo moře světla, mé oči, přivyklé k temnotě, byly v první okamžik oslněny, až zabořily. Aromatický vzduch jako horký vítr zavanul mně do obličejové. Spousta lidí chodila sem a tam; všichni, zdálo se, měli radostné, veselé tváře. Dámy byly v nádherných, světlých šatech; všude jsem potkávala pohledy, zářící radostí.

Stála jsem jako okouzlená. Zdálo se mně, že jsem to všechno viděla už kdysi ve snu... Připomněla jsem si soumrak, připomněla jsem si naše podkroví, vysoké okénko, ulici hluboko dole s kmitajícími se svítilnami, okna protějšího domu s červenými záclonami, kočáry shromážděné u vchodu, dupot a frkání hrdých koní, křik, lomoz, stíny v oknech a slabou, vzdálenou hudbu... „Vida tedy, kde byl onen ráj," prolétlo mou hlavou. „Vida, kam jsem chtěla odejít s ubohým tatínkem!... Nebyl to tedy pouhý sen! Ano, všechno jsem to viděla už ve svých snech, ve svém blouznění!"

Rozpálená nemocí fantazie vzplanula v mé hlavě a slzy jakéhosi nevyličitelného nadšení vyhrkly z mých očí. Pátrala jsem očima po otci. „Musí býti zde, je zde!" myslila jsem si a srdce mně zatlouklo

očekáváním, dech se zkrátil...

Avšak hudba umlkla, ozval se hluk a po celém sále nesl se jakýsi šepot. Dychtivě jsem pohlížela do obličejů, míhajících se přede mnou, snažíc se, abych některý z nich poznala. Náhle nastalo v sále jakési neobyčejné vzrušení. Spatřila jsem na vyvýšeném místě vysokého, hubeného stařečka. Jeho bledý obličej se usmíval, on sám se úhlovitě nahýbal a ukláněl na všechny strany a v jeho ruce byly housle. Nastalo hluboké ticho, jakoby všichni ti lidé zatajili dech. Všechny obličeje byly upřeny na stařečka, všechno očekávalo.

On vzal housle a dotknul se smyčcem strun. Začala hudba a já jsem cítila, jak mně cosi náhle sevřelo srdce. V nevýslovném stesku, s zatajeným dechem naslouchala jsem těm zvukům; cosi známého ozývalo se v mých uších, jakoby to byla už kdesi slyšela; jakási předtucha čehosi hrozného, strašného byla v těch zvucích, něco takového, co se dalo i v mém srdci. Konečně housle zavzněly zvučněji; rychleji a pronikavěji rozléhaly se zvuky. Ozval se jakoby čísi zoufalý nářek, žalostný pláč, jakoby čísi úpěnlivá prosba marně se ozývala v celém tom zástupu a umlkla, ustrnula v zoufalství. Pořád známějším a známějším jevila se cosi mému srdci. Ale srdce odpíralo tomu věřit. Stiskla jsem zuby, abych nezastenala bolestí a chytila se rukou závěsy, abych neklesla...

Chvílemi jsem zavírala oči a pak je zase otvírala, čekajíc, že je to sen, že se probudím k jakémusi strašnému, mně známému okamžiku, že se mně snila ona poslední noc, kdy jsem slyšela tytéž zvuky. Když jsem otevřela oči, chtějíc se přesvědčiti, dychtivě jsem pohlížela na zástup... Ne, to byli jiní lidé, jiné tváře! Zdálo se mně, že všichni, tak jako já, strádali hlubokým steskem; zdálo se, že všichni chtěli křiknouti na ony strašné nářky a steny, aby umlkly, netrýznily jejich duší, ale nářky a steny lily se pořád tesklivěji, žalostněji, táhleji.

Náhle ozval se poslední, strašný, dlouhý výkřik a ve mně se všechno otřásl... Není pochybnosti! To je ten samý, to je onen výkřik! Poznala jsem jej, slyšela jsem jej už, on mně taktéž, jako v oné noci, pronikl duší. „Tatínek, tatínek!“ mihlo se jako blesk v mé hlavě; „je zde, to je on, to on mne volá, to jsou jeho housle!“

Cosi jako zastenání vyrvalo se z celého zástupu, a strašný potlesk rozlehl se sálem. Zoufalý, pronikavý pláč vyrval se z mých prsou. Nesnesla jsem toho déle, rozhrnula jsem závěsu a vskočila jsem do sálu.

„Tatínku, tatínku! To jsi ty! kde jsi?“ křičela jsem, sama nevědouc, co činím.

Nevím, jak jsem doběhla až k vysokému stařečkovi; všude mne propouštěli, rozestupující se přede mnou. Vrhla jsem se k němu s bolestným křikem; myslila jsem, že objímám otce... Náhle jsem spozorovala, že se mne chápou čísi dlouhé, kostlivé ruce a zdvihají mne do vzduchu. Čísi černé oči upřely se na mne, a zdálo se, že mne chtí sežehnouti svým ohněm. Hleděla jsem na starce: „Ne, to nebyl otec, to jest jeho vrah!“ prokmitlo mně myslí. Mne se zmocnilo jakési otupění a náhle se mi zdálo, že se nade mnou ozval smích a smích ten že se rozlehl sálem společným, všeobecným pokřikem.

Pozbyla jsem smyslů.

V.

To byla druhá a poslední perioda mé nemoci.

Když jsem znovu otevřela oči, uviděla jsem nad sebou skloněnou tvář dítěte, děvčátka stejných let, jako já, a první můj pohyb byl, že jsem k němu vztáhla ruku. První pohled na ně naplnil duši mou jakýmsi štěstím, jakousi sladkou předtuchou. Představte si ideální, roztomilou tvářičku, překvapující zářící krásu, jednu z těch, před nimiž se náhle zastavuješ jako proniknutý radostným zmatkem, zachvíváš se nadšením a již jsi vděčen za to, že vůbec jest, za to, že na ni padl tvůj pohled, za to, že prošla mimo tebe.

Byla to dcera knížete, Káťa, která se právě vrátila z Moskvy. Usmála se mému pohybu, a slabé nervy mé se zachvěly slavnostným nadšením. Kněžna zavolala otce, jenž stál dva kroky od ní a rozmlouval s lékařem.

„Nu, chvála Bohu, chvála Bohu!“ pravil kníže, vzav mne za ruku a jeho obličej zazářil nestrojeným citem. „Jsem rád, rád, velice rád,“ pokračoval spěšným hlasem, jak bývalo jeho zvykem. „Vidíš, to je Káťa, moje holčička; seznamte se, ona bude tvá společnice. Jen se brzo uzdrav, Nétičko. Nehezká! Jak jsi mne polekala!“

Mé uzdravení šlo velmi rychle. Za několik dní už jsem chodila. Každé ráno Káťa přicházela k mé posteli, vždy s úsměvem, se smíchem, který nemizel s jejích rtů. Jejího příchodu čekala jsem jako štěstí. Tolik se mně chtělo ji pocelovati! Ale čtveračivá holčička přicházela jedva na několik minut; poseděti

tiše nemohla. Věčně se pohybovat, běhat, skákat, hlučet a lomozit na celý dům byla její nezbytná potřeba. A proto mně hned na poprvak oznámila, že je jí hrozně nudno sedět u mne a že proto bude ke mně přicházet velice zřídka, a i to jen proto, že je jí mne líto; co prý dělat, musí se přijít podívat. Ale až se uzdravím, potom že nám bude veseleji. A skutečně každé ráno první její slovo bylo:

„Nu, jsi zdráva?“

Ale poněvadž jsem stále ještě byla hubená a bledá a úsměv jaksi bojácně jen prokukoval z mého smutného obličeje, proto kněžna hned nachmuřila brvy, zavrtěla hlavou a mrzutě zadupala nožkou.

„Vždyť jsem ti říkala včera, abys vypadala lépe. Poslouchej, tobě jistě nedávají jíst?“

„Ano, málo,“ odpověděla jsem bojácně, protože jsem se jí už ostýchala. Chtělo se mi co nejvíce zalíbiti se jí a proto jsem se bála o každé své slovo, o každý svůj pohyb. Příchod její čím dále, tím více mne uváděl v nadšení. Nespouštěla jsem s ní oči, a když odešla, dlouho ještě jako okouzlená pohlížela jsem v tu stranu, kde stála. Vídala jsem ji i ve snách. A za bdělého stavu, když nebyla u mne, skládala jsem si celé rozhovory s ní, byla jsem její přítelkyní, čtveračila, dováděla, plakala spolu s ní, když nás za něco kárali, slovem, blouznila jsem o ní jako zamilovaná. Hrozně se mi chtělo, abych už byla zdráva a honem ztloustla, jak ona mně radila.

Kdykoli Káťa přiběhla ke mně z rána a její první slova byla: „Nu, jsi už zdráva? Ach, pořád taková hubená!“ vždycky jsem se zalekla, jakobych se byla něčím provinila. A Káťa se divila opravdově, že jsem se za jeden den nespravila, tak že se skutečně počínala na mne mrzeti.

„Víš co? Chceš, já ti dnes přinesu piroh?“ navrhla mně při jedné své návštěvě. „Sněz to, z toho rychle ztloustneš.“

„Přines,“ svolovala jsem s radostí, že ji uvidím ještě jednou.

Při svých návštěvách kněžna se vždy nejprve poptala na mé zdraví, pak si sedla naproti mně na židli a počínala si mne prohlížet svými černými očima. Z počátku, dokud se se mnou seznamovala, přehlížela si mne každou minutku od hlavy do nohou s velice naivním podivením. Rozmluva naše ovšem se nevázala. Já se ostýchala před Kátí a před jejími příkrými nápady, ačkoli jsem umírala touhou, abych si s ní mohla pohovořit.

„Což mlčíš!“ začala Káťa po krátké pomlčce.

„Co dělá tatínek?“ optala jsem se, majíc radost, že jest věta, kterou možno pokaždé začít naši rozmluvu.

„Nic, tatínek je zdrav. A já jsem vypila dnes dvě číšky čaje, místo jedné. A kolik ty?“

„Jednu.“

Opět mlčení.

„Dnes mne Falstaf chtěl kousnout.“

„To je pes?“

„Ano, pes. Což jsi ho neviděla?“

„Ne, viděla jsem ho.“

A poněvadž jsem nevěděla, co dále odpovědět, kněžna opět na mne pohlédla s podivením.

„Je ti veselo, když s tebou hovořím?“

„Ano, velice veselo. Přicházej častěji.“

„Mně řekli, že ti bude veselo, když budu k tobě přicházet. Ale vstávej už raději. Dnes ti opravdu přinesu piroh... A proč pořád mlčíš?“

„Tak.“

„Ty asi přemýšlíš pořád, vid?“

„Ano, mnoho přemýšlím.“

„A mně říkají, že moc mluvím a málo přemýšlím. Což mluvit je špatné?“

„Ne, já jsem ráda, když mluvíš.“

„Hm; zeptám se madame Leothar, ona ví všechno. A o čem přemýšlíš?“

„O tobě přemýšlím,“ odvětila jsem po krátké pomlčce.

„A to je ti příjemno?“

„Ano.“

„Máš mne tedy ráda?“

„Mám.“

„A já tebe ještě nemám ráda. Jsi taková hubená. Nu, přinesu ti piroh. Zatím s Bohem!“

Tu mne kněžna skoro v letu pocelovala a zmizela ze světnice.

Po obědě však skutečně se objevil piroh. Přiběhla, jako posedlá a smála se radostí, že se jí přece podařilo přinést mně jídlo, jež mně nebylo dovoleno.

„Jez více, hodně jez, je to můj piroh, já sama jsem nejedla. Nu s Bohem.“ To bylo všechno a už zmizela.

Jiného dne opět ke mně náhle přiběhla v neobvyklou dobu po obědě; černé její kadeře byly jako vichrem rozmetány, tváře jí hořely jako purpur, oči blýskaly. Důkaz, že už běhala a skákala hodinu nebo dvě.

„Umíš hrát s volanty?“ zvolala ve spěchu celá udýchaná, patrně opět někam chvátajíc.

„Ne,“ odpověděla jsem s velikým zármutkem, že nemohu říci: ano!

„Ach ty! Nu, až se uzdravíš, já tě naučím. Přišla jsem jen proto. Hraju si nyní s madame Leothar. S Bohem; mne čekají.“

Konečně jsem už mohla vstáti s postele, ač jsem byla ještě velmi slába a bez vlády. První, první myšlenka byla, abych se nikdy nemusila odloučit od Káti. Così mne násilně pudilo k ní. Nemohla jsem se na ni nadívat, a to překvapovalo Kátu. Má náchylnost k ní byla silná, šla jsem za svým novým citem tak ohnivě, že toho nemohla nepozorovat a z počátku se jí to zdálo neslýchanou podivností. Pamatuju se, jak jsem se kdysi při hře nezdržela, padla jsem jí kolem krku a počala ji líbat. Ona se vyprostila z mého objetí, chopila mne za ruce, nachmuřila brvy, jako bych jí byla čímsi urazila a ptala se:

„Co děláš? Proč mne líbáš?“

Byla jsem na rozpacích, jako bych se byla čímsi provinila, trhla jsem sebou při její náhlé otázce a neodpověděla jsem ani slova. Kněžna pohodila raménky na znamení nerozřešených pochybností (pohyb ten se jí stal zvykem), vážně stiskla své kypré rtíky, nechala hry a sedla si do koutku na divan, odkudž si mne velmi dlouho prohlížela, o čemsi u sebe uvažovala, jakoby si chtěla rozřešit novou otázku, jež náhle vznikla v jejím umě. I to byl její zvyk ve všech obtížných případech. Já ze své strany dlouho jsem nemohla přivyknouti k těmto ostrým a příkrým projevům její povahy.

Z počátku jsem vinila sebe, domnívajíc se, že jest ve mně skutečně velmi mnoho podivného. Ačkoli to bylo pravda, přece jsem se trápila podivením, proč se nemohu hned najednou spřáteliti s Kátí a zalíbiti se jí jednou na vždy. Mé neúspěchy mrzely mne, že mne to až bolelo, a byla jsem hotova dáti se do pláče po každém náhlém slově Kátině, po každém jejím nedůvěřivém pohledu. Můj zármutek rostl ne po dních, ale po hodinách, protože u Káti všechno se odbývalo bystře.

Za několik dní jsem spozorovala, že Káta mne vůbec nemá ráda, ano počíná cítiti ke mně jakýsi odpor. Všechno se v ní dělo rychle, příkře — někdo by řekl hrubě, kdyby v těch jako blesk rychlých hnutích její přímé, naivně upřímné povahy nebylo pravé, ušlechtilé grácie. Počalo to tím, že nejprve začala o mně pochybovat a pak mne i přezírat, a sice tuším proto, že jsem neuměla hrát v nijakou hru. Kněžna ráda dováděla, běhala, byla silná, živá, obratná; já — právě naopak. Byla jsem slabá ještě po nemoci, tichá, zádumčivá. Hra mne netěšila. Slovem mně se vůbec nedostávalo schopností, abych se zalíbila Kátí. Mimo to jsem neuměla snést, když byli se mnou nespokojeni; hned jsem se stávala smutnou, klesala jsem na duchu a tím jsem pozbývala sil, abych napravila svou chybu, abych opravila ve svůj prospěch nevýhodný dojem, který jsem způsobila — slovem, byla jsem ztracena.

Toho Káta nemohla nikterak pochopit. Z počátku se mne až lekala, prohlížela si mne s podivením, když se byla před tím celou hodinu namáhala, aby mne naučila, jak se hraje s volanty a nic se mnou nepořídila. Poněvadž jsem se stávala hned truchlivou, a slzy mi už vystupovaly do očí, zamyslíla se nade

mnou několikrát, a když nepořídila nic ani se mnou, ani se svými myšlenkami, nechávala mne konečně stranou a začínala si hrát sama. Už mne nevyzývala ke hře, ba nepromluvila se mnou po celé dni ani slova. To mne tak překvapovalo, že jsem div snesla její opovržení. Nové osamocení stalo se mi skoro těžším předešlého a opět jsem počala truchliti, zadumávati se, opět černé myšlenky oblehly mé srdce.

Naše opatrovnice, madame Leothar, spozorovala konečně, že nastala změna v našem styku. A poněvadž jsem se jí stala nápadnou především já a mé vynucené osamocení ji překvapilo, obrátila se přímo ke kněžně, kárajíc ji, že neumí se mou obcovati. Kněžna nachmuřila brvy, pohnula raménky a oznámila, že nemůže se mnou ničeho pořídit, že si neumím hrát, že stále o něčem přemýšlím, a že raději počká, až se bratr Sáša vrátí z Moskvy, že jim oběma bude potom mnohem veseleji.

Ale madame Leothar se nespokojila touto odpovědí a vytkla jí, že mne nechává samotnou, ačkoli jsem ještě nemocna; že nemohu být tak veselá a bujná, jako Káťa a že je to vlastně lépe, protože Káča je příliš bujná, že dnes vyvedla to, včera ono, a předvčírám div že ji buldog nepokousal; slovem madame Leothar ji vyplísnila bez žalosti. Skončila tím, že ji poslala ke mně s rozkazem, aby se ihned smířila.

Káťa vyslechla madame Leothar velmi pozorně, jakoby chápala skutečně něco nového a spravedlivého v jejích výtkách. Odhodila obruč, s kterým se honila po sále, přistoupila ke mně a vážně na mne pohlédnuvši, optala se s překvapením:

„Což vy si chcete hrát?“

„Ne,“ odpověděla jsem, ulekána za sebe i za Káťu, když ji plísnila madame Leothar.

„Co tedy chcete?“

„Já posedím; mně je těžko běhat; jen vy se na mne nehněvejte, Káto, protože vás mám velice ráda.“

„Nu, budu si tedy hrát sama,“ ticho a s přestávkami odpověděla Káťa, jakoby ku svému podivu nabývala přesvědčení, že vlastně není ničím vinna. „Nu, s Bohem, já se na vás nebudu hněvat.“

„S Bohem,“ odpověděla jsem, vstávajíc a podávajíc jí ruku.

„Možná, že mně chcete dát hubičku?“ optala se dále, trochu se zamyslivši. Patrně si připomněla náš nedávný výjev a chtěla mně způsobiti něco příjemného, aby honem ukončila naše smíření.

„Jestliže si přejete?“ odpověděla jsem s ostýchavou nadějí.

Přistoupila ke mně a nad míru vážně, bez úsměvu mne pocelovala. Když takovým způsobem učinila všechno, co se na ní žádalo, ba ještě více, než bylo třeba, aby učinila radost chudobnému děvčátku, ke kterému ji poslali, odběhla ode mne spokojená a veselá a znovu po všech pokojích ozýval se její smích a křik, dokud se celá unavená a jedva dechu popadajíc nevrhla na divan, aby si odpočinula a sebrala na novo síly.

Celý večer pohlížela na mne podezřívavě. Zdála jsem se jí patrně nad míru podivnou a zvláštní. Bylo patrné, že se jí chtělo o něčem si se mnou promluvit, vysvětliti si jakési pochybnosti o mně, jež se v ní zrodily; ale pro tentokrát, nevím proč, se zdržela.

Z rána počínaly obyčejně její hodiny. Madame Leothar učila ji francouzskému jazyku. Celé vyučování záleželo v opakování mluvnice a ve čtení bajek Lafontainových. Mnoho ji neučili, protože jedva dosáhli toho, aby proseděla při učení dvě hodinky za den. I k tomu svolila jen na prosby otcovy a na rozkaz matčin, a svou povinnost plnila řádně, poněvadž dala na to své slovo.

Měla vzácné schopnosti; chápala bystře a rychle. Ale i v tom se jevily některé malinké zvláštnosti; jestliže něčemu nerozuměla, počínala hned o tom rozmýšlet sama, k jinému však pro vysvětlení se neobracela. Styděla se jaksí za to. Vypravovali mně, že někdy celé dni se trápila nad nějakou záhadou, kterou nemohla rozřešit, zlobila se, že ji nemůže zmoci sama, bez cizí pomoci. Jen v krajních případech, když už neměla sama více sil, přicházela k madame Leothar s prosbou, aby jí pomohla rozřešiti záhadu, kterou sama nemohla zmoci.

Totéž bylo při každém jejím podniku. Ona už mnoho myslila, ač se to nezdálo na první pohled. Ale při tom byla nápadně naivní. Stávalo se někdy, že se počala ptáti na nějakou zřejmou hloupost; jindy však v jejích odpovědích byla patrná prohlédavá jemnost a chytrost.

Poněvadž i já jsem se mohla už něčím zabývat, madame Leothar vyzkoušela mé vědomosti, a protože shledala, že čtu velmi dobře, ale píšu velice špatně, uznala za nezbytnou a krajní potřebnost učiti mne francouzsky.

Ničeho jsem nenamítla a jednoho rána zasedly jsme spolu s Kátí k učebnému stolku. Náhodou Káťa

byla tenkrát jako naschvál neobyčejně tupá a krajně roztržita, tak že ji madame Leothar ani nepoznávala. Já pak skoro na jedno posezení osvojila jsem si už celou francouzskou abecedu, snažíc se, abych svou pilností podle možnosti vyhověla madame Leothar. Na konec hodiny madame Leothar se úplně rozzlobila na Káťu.

„Podívejte se na ni," pravila, ukazujíc na mne, „je stonavá, učí se ponejprv a vykonala desetkrát víc než vy. Nestydíte se?"

„Ona že umí víc než já?" optala se s podivením Káťa.
„Vždyť se učí teprve abecedě!"

„Jak dlouho vy jste se učila abecedě?"

„Tři hodiny."

„A ona se jí naučila za jednu hodinu. Z toho je vidět, že chápe třikrát rychleji než vy a předhoní vás, ani se nenadějete. Je tomu tak?"

Káťa se trochu zamyslela a náhle se zarděla jako oheň, nabyvši přesvědčení, že výtka madame Leothar je spravedlivá. Zardítí se, shořeti studem — býval první důsledek skoro každého jejího nezdaru buď z rozmrzelosti, nebo z hrdosti, když ji usvědčovali v rozpustilosti, slovem skoro ve všech případech.

Tentokrát jí skoro až slzy vstoupily do očí; avšak ani nemukla a jen pohlédla na mne tak, jako by mne chtěla spáliti svým pohledem. Ihned jsem se domyslela, oč tu běží. Ubohá Káťa byla hrda a samoliba do krajnosti. Když jsme odcházely od madame Leothar, dala jsem se s ní do řeči, abych honem rozplašila její mrzutost a dokázala jí, že nejsem vinna slovy Francouzky. Avšak Káťa mlčela, jako by mne neslyšela.

Za hodinu přišla do té světnice, kde jsem seděla s knížkou v ruce, ale stále uvažujíc o Káti, překvapená a polekaná tím, že opět nechce se mnou mluvit. Pohlédla na mne zpod obrví, sedla si, jak obyčejné, na divan a dobré půl hodiny nespouštěla se mne očí. Já jsem se konečně nezdržela a vzhlédla jsem na ni tázavým pohledem.

„Umíte tancovat?" optala se mne Káťa

„Ne, neumím..."

„A já umím."

Pomlčka.

„A na fortepiano hrajete?"

„Taky ne."

„A já hraju. Tomu je se těžko naučit."

Já jsem neodpověděla.

„Madame Leothar říká, že jste chytřejší, než já."

„Madame Leothar se na vás rozhněvala," namítla jsem.

„A což tatínek se bude také hněvat?"

„Nevím," odpověděla jsem.

Opět mlčení. Kněžna netrpělivostí cupala svou malinkou nožkou o podlahu.

„Vy se mně tedy budete vysmívat, protože lépe chápete, než já?" optala se konečně, když už nemohla déle zdržeti své rozkvašenosti.

„O ne, ne!" zvolala jsem a přiskočila jsem k ní, abych ji objala.

„Nestydíte se, kněžno, za takové myšlénky a otázky?" ozval se náhle hlas madame Leothar, která nás už pět minut pozorovala a vyslechla celou naši rozmluvu. „Stydte se! Závídíte ubohému dítěti a vychloubáte se, že umíte tancovat a hráti na piano. To je hanba; já povím všechno panu knížeti."

Tváře kněžniny zarděly se jako záře.

„To je ošklivý cit. Vy jste ji urazila svými otázkami. Její rodiče byli chudobní lidé a nemohli jí najímat učitelů. Ona se učila sama, protože má hodně, dobré srdce. Měla byste ji milovat a vy se s ní chcete

svářit. Stydte se, styďte se! Vždyť ona je sirotek! Nemá nikoho. Jen schází, abyste se ještě pochlubila, že jste kněžna a ona ne. Nechám vás samotnou; rozmýšlejte o tom, co jsem vám řekla; polepšete se."

Kněžna přemýšlela celé dva dni. Po dva dni nebylo slyšeti jejího smíchu a křiku. Když jsem se probudila v noci, zaslechla jsem, že i ve snách se o něco pře s madame Leothar. Ba spadla se i trochu za tyto dva dni a ruměncem nehrál tak živě na jejích jasných tvářích. Konečně třetího dne sešly jsme se obě dole ve velkých pokojích. Kněžna šla od matky; když mne spatřila, zastavila se a usedla nedaleko naproti mně. Očekávala jsem se strachem, co bude, a třásla jsem se na všech údech.

„Nétičko, proč mne kárají k vůli vám?" optala se mne konečně.

„To nebylo k vůli mně," namítla jsem honem, abych se ospravedlnila.

„Ale madame Leothar tvrdí, že jsem vás urazila."

„Ne, Kátinko, vy jste mne neurazila."

Kněžna pohodila raménky na důkaz, že nechápe. „A proč tedy pořád pláčete?" optala se mne po krátké pomlčce.

„Já už nebudu plakat, jestliže chcete," odpověděla jsem se slzami v očích.

Ona opět pohodila rameny. „Dříve také jste pořád plakala?" Neodpověděla jsem.

„A proč zůstáváte u nás?" optala se náhle kněžna. Pohlédla jsem na ni rozpačitě a cosi jakoby mne bylo bodnuto do srdce.

„Proto, že jsem sirotek," odpověděla jsem konečně, když jsem sebrala své síly.

„Měla jste maminku a tatínka?" „Měla."

„Oni vás neměli rádi?"

„Ne, oni mě měli rádi," odvětila jsem s velikým přemáháním.

„Oni byli chudí?" „Ano."

„Velice chudí?" „Ano."

„Oni vás ničemu neučili?" „Číst mne učili," „A hračky jste měla?" „Neměla."

„A sladká jídla mívali jste k obědu?" „Nemívali."

„Kolik jste měli světnic?" „Jednu."

„Jen jednu světnici?" „Jen jednu." „A služebné jste měli?" „Neměli."

„A kdo vám tedy sloužil?" „Já sama jsem chodila kupovat."

Dotazy kněžniny víc a více drásaly mé srdce. I vzpomínky, i má osamocenost, i kněžnin údiv — to vše poráželo, uráželo mé srdce, které přetévalo krví. Celá jsem se chvěla rozčilením a pro slzy jedva jsem dechu popadala.

„Jste tedy ráda, že zůstáváte u nás?"

Mlčela jsem.

„Měla jste hezké šaty?"

„Ne."

„Špatné?"

„Ano."

„Viděla jsem vaše šaty; mně je ukázali."

„Proč se mne vyptáváte?" zvolala jsem, a celá jsem se otrásla jakýmsi novým, mně nepovědomým pocitem, vstávajíc s místa. „Proč se mne vyptáváte?" pokračovala jsem, červenajíc se rozhořčením. „Proč se mně posmíváte?"

Kněžna se zapýřila a také vstala s místa, ale v okamžiku přemohla své rozechvění.

„Ne, já se neposmívám," pravila mi. „Jen jsem chtěla vědět, je-li pravda, že váš tatínek a maminka byli chudobní."

„Proč se mne vyptáváte na tatínka a maminku zvolala jsem a rozplakala se od duševní trýzně. „Proč se takovým způsobem na ně vyptáváte. Co vám udělali, Káto!"

Káťa stála na rozpacích a nevěděla, co mně odpovědět. V ten okamžik vešel kníže.

„Co je ti, Nėtičko?" optal se mne, vzhlednuv na mne a uviděv moje slzy. „Co je ti?" pokračoval, pohlédnuv na Kátu, která byla červená, jako oheň. „O čem jste mluvily? Proč jste se nepohodly? Nėtičko, proč jste se nepohodly?"

Já však nemohla odpovídat. Chopila jsem knížete za ruku a políbila ji se slzami.

„Káto, nelži. Co se stalo?"

Káťa lhát neuměla.

„Řekla jsem, že jsem viděla, jaké měla špatné šaty, když ještě ostávala u tatínka a u maminky."

„Kdo ti je ukázal? Kdo je směl ukazovat?"

„Sama jsem je viděla," odpověděla Káťa rozhodně.

„Nu, dobře! Ty na jiné nepovíš, znám tě. Nu, a co"

„A ona se dala do pláče a řekla, proč se posmívám jejímu tatínkovi a mamince."

„Ty's se jim tedy posmívala?"

Káťa se sice neposmívala, ale úmysl její byl asi takový, když jsem ji v tom smyslu pochopila. Nyní neodpověděla ani slova; souhlasila tedy s otcovou výtkou.

„Hned k ní jdi a popros ji za odpuštění," velel kníže, ukazuje jí na mne.

Kněžna stála bledá, jako šátek a nehýbala se s místa.

„Já nechci," odpověděla konečně Káťa polohlasem, ale s výrazem co nejrozhodnějším.

„Káto!"

„Ne, nechci, nechci!" vzkřikla náhle s jiskřícíma očima a zadupala nožkami. „Nechci, tatínku, prosit za odpuštění. Já ji nemám ráda, já s ní nebudu ostávat... Já nejsem vinna, že celý den pláče. Nechci, nechci!"

„Pojďme tedy," pravil kníže, chopiv ji za ruku, a odvedl ji do svého kabinetu. „Nėtičko, jdi nahoru!"

Chtěla jsem se vrhnouti ke knížeti, chtěla jsem prosit za Kátu, ale kníže opakoval přísně svůj rozkaz, tak že jsem odešla nahoru, studená leknutím jako mrtvola. Když jsem přišla do naší světnice, padla jsem na divan a zastřela si hlavu rukama. Počítala jsem minuty, čekala Kátu s netrpělivostí, chtěla jsem jí padnouti k nohám.

Konečně Káťa se vrátila a nemluvic ani slova, prošla mimo mne a sedla si na židli do kouta. Oči měla červené, tváře opuchlé od slz. Moje odhodlanost zmizela. Pohlížela jsem na ni se strachem a ze strachu nesměla jsem se hnouti s místa.

Obviňovala jsem sama sebe, všemožně jsem se snažila přesvědčiti se, že já jsem vším vinna. Tisíckrát jsem chtěla přistoupiti ke Káti, a tisíckrát jsem se zdržela, poněvadž jsem nevěděla, jak mne přijme. Tak minul den i druhý. Pod večer druhého dne Káťa se stala veselejší a počal běhati s obručem po pokoji, ale brzo nechala své zábavy a sedla si sama do koutka. Právě když měla jít spat, obrátila se náhle ke mně, ba učinila i dva kroky ke mně a rty se jí otevřely, aby mně něco sdělila, zastavila se však, vrátila se a lehla si do postele.

Po tomto dni minul ještě den a překvapená madame Leothar počala se vyptávati Káti, co se jí přihodilo? Není-li churava, že tak náhle ztichla? Káťa jí cosi odpověděla, chopila se volantu, ale sotva se madame Leothar odvrátila, zarděla se a zaplakala. Vyběhla z pokoje, abych jí neviděla. Konečně se všechno rozhodlo. Zrovna za tři dni po našem sporu přišla náhle po obědě do mé světnice a ostýchavě přistoupila ke mně.

„Tatínek mně poručil, abych nás poprosila za odpuštění," pravila mně. „Odpustíte mi?"

Chopila jsem rychle Kátu za obě ruce a bez dechu od rozechvění jsem zvolala:

„Ano, ano!“

„Tatínek poručil, abychom se spolu pocalovaly. Pocalujete mne?“

Místo odpovědi počala jsem jí líbat ruce, kropíc je slzami. Když jsem pohlédla na Kátu, spozorovala jsem v ní jakési neobyčejné pohnutí. Její rtůky se lehounce zachvívaly, brada se třásla, oči jí zvlhly; ona však okamžitě udolala své rozechvění a úsměv na okamžik zasvitnul na jejích ústech.

„Půjdu říci tatínkovi, že jsem vás pocalovala a že jsem poprosila za odpuštění,“ pravila tichounce, jako by uvažovala sama u sebe. „Neviděla jsem ho už tři dni; on mně řekl, že jinak k němu nesmím přijít,“ dodala po krátké pomlčce.

Když to dořekla, šla ostýchavě a zádumčivě dolů, jakoby dosud nebyla zcela jista, jak ji otec uvítá.

Ale za hodinu ozval se nahoře křik, hluk, smích, štěkot Falstafa, cosi se převalilo a rozbilo, několik knih sletělo na podlahu, obruč zabzučel a lítal po všech pokojích — slovem poznala jsem, že se Káta smířila s otcem a mé srdce se zachvělo radostí.

Ke mně však nepřicházela a bylo vidno, že se vyhýbá, aby nemusila se mnou mluvit. Za to jsem měla čest, že jsem do nejvyšší míry vzbudila její zvědavost. Sedala si naproti mně, aby si mne mohla lépe prohlédnouti, a to čím dále, tím častěji. Její pozorování stávalo se naivnějším; slovem, rozhyčkané, pánovité děvčátko, s nímž se všichni mazlili a které hýčkali všichni v celém domě jako poklad, nemohlo pochopit, jakým způsobem jsem mu už několikrát vstoupila do cesty, když mne nechtělo potkati.

Bylo to však krásné, dobré, malinké srdce, které si vždycky umělo nalézt dobrou cestu pouhým instinktem. Největší vliv měl na ni otec, kterého zbožňovala. Máť ji milovala šíleně, ale byla k ní nad míru přísná a od ní Káta pochytila svou tvrdošijnost, hrdost a pevnost povahy, při tom však sama musila snášeti všechny matčiny vrtochy, jež přecházely až do mravní tyranie.

Kněžně jaksí divně pojímala význam vychování a proto vychování Kátino bylo jakousi podivnou směsí nesmyslného mazlení a neúprosné přísnosti. Co se včera dovolovalo, to se náhle beze vší příčiny dnes zapovídalo, čímž se urážel v dítěti cit pro spravedlivost... Ale o tom bude řeč až později. Jen to podotknu, že Káta už uměla vyměřiti svůj poměr k otci i k matce. K otci se chovala otevřeně, před ním nic nezatajila, všechna byla před ním na jevu. Před matkou naopak byla uzavřena, byla k ní nedůvěřivá, ale poslouchala jí na slovo. Ale ta poslušnost nebyla následek upřímnosti a přesvědčení, nýbrž nezbytné soustavy. Později to vysvětlím.

Ostatně na zvláštní čest mé Káti řeknu, že pochopila konečně svou matku a když se jí podřídila, učinila to proto, že úplně pochopila její bezmeznou lásku, přecházející časem až v chorobnou extasi. Tuto poslední okolnost kněžna velkomyslně přijímala do svých rozpočtů. Bohužel tento rozpočet málo potom pomohl její ohnivě hlavince!

Já však skoro ani nechápala, co se děje se mnou. Všechno se ve mně vzrušilo od jakéhosi nového, nevysvětlitelného citu a nepřepínám, řeknu-li, že jsem se mučila a trápila tímto novým citem. Zkrátka — budiž mně odpuštěno toto slovo — byla jsem zamilována do své Káti. Ano, to byla láska, opravdová láska, láska se slzami a radostmi, vášnivá láska. Co mne k ní pudilo? Z čeho se zrodila taková láska? Začala z prvního pohledu na ni, když všechny mé smysly byly sladce poraženy pohledem na děvčátko, spanilé jako anděl. Všechno v ní bylo krásné; žádná její vada nenarodila se spolu s ní; všechny byly přijaty odjinud a ona s nimi neustále zápasila. Všudy bylo viděti krásný princip, jenž se na nějaký čas oblékl ve lživou formu. Ale všechno v ní, počínaje oním zápasem, zářilo blahou nadějí, všechno věštilo krásnou budoucnost. Všichni ji pozorovali s rozkoší, všichni ji milovali, netoliko já. Když nás ve tři hodiny vodili na procházku, všichni mimojdoucí se zastavovali s překvapením, sotva ji shlédli a nezřídka výkřik obdivu provázel šťastné dítě. Zrodila se pro štěstí, musila se zroditi pro štěstí — takový asi byl první dojem na člověka, jenž se s ní setkal. Možná, že na ponejprv byl ve mně překvapen esthetický cit, cit pro krásno; cit ten projevil se ve mně poprvé, byv probuzen krásou a v tom byla asi všechna příčina vzniku mé lásky.

Hlavní vadou kněžny, či lépe řečeno hlavním elementem její povahy, jenž se nezkrotitelně snažil vtěliti se ve svou přirozenou formu a přirozeně se nacházel ve stavu odchýlném, ve stavu zápasu — byla hrdost. Tato hrdost přecházela v naivní malichernosti a upadala v samolibost tak na příklad, že odpor, ať si byl jakýkoli, neurážel, nezlobil jí, nýbrž budil v ní jen podivení. Nemohla pochopit, jak může býti něco jinak, než jak ona chtěla. Avšak cit pro spravedlivost vždycky nabýval vrchu v jejím srdci. Jakmile se přesvědčila, že byla nespravedlivá, ihned se podrobovala rozsudku bez reptání a rozhodně. Jestliže pak ve svém chování ke mně nejednala zcela důsledně, vysvětluju si to její nepostihlou antipatií ke mně, která zkalila na čas souměrnost a harmonii celé její bytosti. To se musilo stát: šla příliš vášnivě za tím, co ji vábilo a vždycky jen příklad, jen zkušenost ji vyváděly na pravou cestu. Výsledky všech jejích činů

byly krásné a opravdové, ale dobývaly se neustálými úchylkami a blouzením.

Káťa velmi rychle zakončila svá pozorování nade mnou, a rozhodla se konečně, že mne nechá na pokoji. Dělal, jakoby mne ani nebylo v domě. Se mnou nepromluvila zbytečného slovíčku, ba ani takového slova, jež bylo nezbytným. Odstranila mne od svých her, a sice nikoliv násilně, nýbrž tak obratně, jakobych já sama byla k tomu svolila. Vyučování dalo se pravidelným chodem, a jestliže jí dávali za příklad mne pro chápavost a tichost povahy, už se mi nedostávalo cti, aby se tím urážela její samolibost, jež byla velice choulostivá, tak choulostivá, že ji mohl urazit i náš buldog, sir John Falstaf. Falstaf byl chladnokrevný a flegmatický, ale zlý jako tygr, když ho dráždili, tak zlý, že neuznával nad sebou ani moci pánovy. Ještě jedna jeho vlastnost: neměl rozhodně nikoho rád. Nejmocnějším, přirozeným jeho nepřítelem byla nade vši pochybnost stařenka kněžna... O tom však budu vypravovati později. Samolibá Káťa snažila se všemi prostředky zvítěziti nad nelaskavostí Falstafa; bylo jí nepříjemno, že jest aspoň jedna živá bytost v domě, třeba jen jediná, která neuznává její autority, její moci, neklaní se jí, nemiluje jí. Kněžna se tedy rozhodla, že sama učiní útok na Falstafa. Chtělo se jí všem poroučeti, nade všemi vládnouti; jak mohl tedy Falstaf ujíti svého osudu? Ale neúprosný buldog se nevzdával.

Kdysi po obědě, když jsme obě seděly dole ve velkém sále, buldog se rozložil uprostřed pokoje a v líné blaženosti trávil svůj odpolední odpočinek. V tu chvíli kněžna si smyslila podrobiti ho své moci. Zanechala své hry a počala se opatrně po špičkách k němu blížit, láskajíc a vábíc Falstafa co nejněžnějším jmény a přívětivými pokyny rukou. Ale Falstaf už zdaleka vycenil své strašné zuby. Kněžna se zarazila. Celý její úmysl záležel v tom, aby se mohla přiblížit k Falstafovi a pohladiti ho, což on nedovoľoval absolutně nikomu kromě kněžny, jejíž byl miláčkem, a pak ho přiměti k tomu, aby šel za ní. Byl to podnik těžký, spojený s vážným nebezpečím, poněvadž Falstaf byl schopen ukousnouti jí ruku, anebo ji roztrhat, kdyby to shledal potřebným. Byl silný jako medvěd, a proto jsem se bála a se strachem sledovala jsem z dále počínání Kátino. Ji však nebylo lehké přemluvití najednou, neboť i zuby Falstafa, jež jí ukazoval velice neuctivě, nebyly jí ještě dostatečnou výstrahou.

Když se přesvědčila, že se k němu přímo přiblížit nemůže, kněžna s udivením obešla svého nepřítele se strany. Falstaf se nehnul s místa. Kněžna obešla ho kolkolem poprvé, podruhé, při čemž se trochu přiblížila; když ha obešla potřetí a při tom překročila vzdálenost, kterou si vyhradil, Falstaf vycenil znova zuby. Kněžna dupla nožkou, odešla rozmrzelá a zamyšlená a sedla si na divan.

Za deset minut vymyslila si novou vnaďu; odešla a hned se vrátila se zásobou preclíků, pirůžků — slovem změnila zbraň. Ale Falstaf zůstal chladnokrevným, bezpochyby proto, že byl příliš syt. Ba ani nepohlédl na kousek preclíku, který mu hodila Káťa. A když se kněžna znova ocitla na vytknuté čáře, kterou Falstaf pokládá za hranici své državy, následovala opposice, tentokrát už důraznější, než poprvé. Falstaf zdvihl hlavu, vycenil zuby, zlehka zavrčel a pohnul tělem, jakoby chtěl vyskočiti s místa. Kněžna se zapálila hněvem, odhodila pirůžky a opět si sedla na své místo.

Seděla celá vzrušená. Její nožka cupala do koberce, tváře jí plály jako záře a do očí jí vstupovaly slzy ze vzteku. Jako naschvál pohlédla tu na mne. Všechna krev vrazila jí do hlavy. Rozhodně vyskočila s místa a pevným krokem pustila se přímo k strašnému psu.

Možná, že pro tentokrát údiv působil na Falstafa příliš silně. Pustil svého nepřítele za svou hraniční čáru a teprve, když se přiblížila na dva kroky, přivítal nesmyslnou Kátu zlověstným zařičením. Káťa se zastavila na okamžik, ale jen na okamžik a rozhodně vykročila vpřed. Já jsem strnula leknutím. Kněžna byla vzrušena, jak jsem jí nikdy před tím ještě neviděla. Oči jí plály vítězoslávou. Mohla sloužit za model krásného obrazu. Směle snesla hrozný pohled rozlíceného buldoga a nezachvěla se před jeho strašnou tlamou. On přivstal. Z mochnaté jeho hrudi ozvalo se strašné zařičení; ještě okamžik a byl by ji roztrhal.

Ale kněžna hrdě položila na něho svou malinkou ručku a třikrát ho slavně pohladila po hřbetě. Na okamžik buldog byl na rozpacích. Byl to okamžik nejděsnější. Náhle však těžce vstal s místa, protáhl se, a pomýliv si patrně, že mu nestálo za to, plichtiti se mezi děti, klidně vyšel z pokoje. Kněžna s vítězoslávou zaujala vybojované místo a vrhla na mne nevysvětlitelný pohled, pohled přesycený, opojený vítězstvím. Já však byla bledá jako šátek; ona to spozorovala a usmála se. Avšak smrtelná bledost pokrývala už také její tváře. Sotva došla k divanu a sklesla na něj skoro jako ve mdlobách.

Moje láska k ní však neznala mezí. Od tohoto dne, kdy jsem vystála za ni tolik strachu, pozbyla jsem vlády nad sebou. Byla jsem sklíčena steskem, tisíckrát jsem byla hotova vrhnouti se jí kolem krku, ale strach mne vždy připoutal k místu. Pamatuju se, že jsem se snažila vzdalovati se jí, aby neviděla mého rozechvění, ale když znenadání přišla do světnice, ve které jsem se schovala, vždy jsem sebou trhla a srdce mi začínalo tlouci, až se mně hlava zatočila. Zdá se, že to má čtveračka spozorovala a sama asi dva dni byla na rozpacích. Avšak brzy přivykla i k tomuto pořádku.

Tak minul měsíc, který jsem celý strávila v mlčelivém trápení. Mé city jsou nadány jakousi

nevysvětlitelnou roztažitelností, možno-li se tak vyjádřiti. Má povaha je trpělivá do krajního stupně, tak že výbuch, náhlý projev citů nastává jen v krajních případech. Nutno podotknout, že za celou tu dobu nevyměnila jsem s Kátí ani pěti slov. Ale ponenáhlu jsem spozorovala, ovšem jen dle jistých, těžko zachytitelných příznaku, že příčinou toho nebyla její zapomnětlivost, její lhostejnost ke mně, nýbrž jakési úmyslné vyhýbání, jakoby si byla předsevzala držeti mne od sebe v určitých mezích.

Já jsem však už v noci ani nespala a za dne nebyla jsem s to skrýti svého zármutku ani před madame Leotharovou. Má láska ke Kátí přecházela už do podivínství. Jednou potaji jsem vzala její šátek, jindy stužku, kterou si proplétala vlasy, a celou noc jsem je líbala, tonouc v slzách. Z počátku mne až urážela lhostejnost Kátina; ale nyní všechno se ve mně zkormoutilo a už jsem si sama nemohla vydati počtu ze svých citů.

Tak nové dojmy znenáhla vytlačovaly staré a vzpomínky o mé smutné minulosti ztratily svou bolestnou sílu a zaměnily se novým životem.

Pamatuju se, že jsem časem v noci procítala, vstávala s postele a na špičkách přicházela ke kněžně. Dívala jsem se celé hodiny na spící Kátu při slabém světle naší noční lampičky. Někdy jsem přisedla na její postel, nahnula se k její tváři a mne ovíval její horký dech. Tichounce, strachy se třesouc, líbala jsem jí ruce, raménka, vlasy, nožku, jestliže nožka vyčnívala pod pokrývkou.

Znenáhla jsem spozorovala — neboť po celý měsíc jsem s ní už nespouštěla očí — že se Káťa den ode dne stává zádušnější. Její povaha pozbývala své rovnováhy; někdy po celý den nebylo slyšeti jejího hluku, za to na druhý den nastal tekový povyk, jakého před tím nikdy nebyvalo. Stala se dráždivou, nespokojenou, červenala se a zlobila velmi často, a též vůči mně dopouštěla se malinkých krutostí: najednou si smyslí, že nechce obědvati vedle mne, nechce seděti blízko u mne, jakoby pociťovala přede mou odpor; tu zas najednou odejde k matce a sedí tam po celé dni, vědouc snad, že já v tu dobu zmirám steskem po ní; tu zase počne hleděti na mne po celé hodiny, tak že nevím, kam se podíti od hrozných rozpaků, červenám se, blednu a přece nesmím odejít z pokoje. Už dvakrát si Káťa stýskala na horečku, ačkoli před tím nikdo nepamatoval, aby byla zastonala. Konečně náhle jednoho rána přišlo zvláštní nařízení: na rozhodné přání kněžnino přestěhovala se dolů k mamince, která div nezemřela strachem, když si Káťa posteskla na horečku. Nutno podotknouti, že kněžně byla velice mnou nespokojena a všechnu změnu, kterou i sama pozorovala na Kátí, připisovala mně a vlivu mé zasmušilé povahy — jak se vyjádřila — na povahu její dcery. Byla by nás už dávno odloučila, ale odkládala na příhodnější dobu, neboť věděla, že bude musit podstoupiti tuhý boj s knížetem, který — ač jí jinak ustupoval ve všem, stával se přece časem neústupným a neúprosně tvrdošíjným. Ona pak znala knížete dopodrobna.

Byla jsem překvapena přestěhováním kněžny a celý týden strávila jsem v bolestném napjetí ducha. Mučila mne tesknost a já jsem si lamala hlavu nad příčinou, proč Káťa na mne zanevřela. Zármutek drásal mou duši a cit spravedlnosti a rozhořčení počal se zdvihati v mém uraženém srdci. Jakási hrdost náhle se zrodila ve mně, a když jsem se scházela s Kátí v onu hodinu, kdy nás vodili na procházku, pohlížela jsem na ni tak nezávisle, tak vážně, tak odchylně od svého předešlého jednání, že to překvapovalo až i samu Kátu.

Ovšem takové změny nastávaly ve mně ve formě jednotlivých výbuchů a potom mé srdce začínalo opět boleti silněji a silněji a já se stávala slabší, malomyslnější, než dříve. Konečně jednoho rána k mému velikému překvapení a k mé veliké radosti kněžna se vrátila nahoru. Nejprve s bezsmyslým smíchem se vrhla madame Leotharové kolem krku a oznámila jí, že se k nám opět přestěhovala, potom pokynula hlavou i mně, vyprosila si, že se toho rána nemusí učit a celé dopoledne běhala a dováděla. Nikdy jsem ji neviděla živější a radostnější. K večeru však stichla, stala se zádušnou a znova jakýsi smutek obestřel její rozkošný obličej.

Když večer kněžně přišla podívat se na ni, viděla jsem, že se Káťa nadpřirozeně namáhá, aby se zdála veselou. Ale hned po odchodu matčině, když zůstala samotna, rozplakala se. Byla jsem překvapena. Kněžna si všimla, že ji pozoruju, a odešla. Slovem: v ní se připravovala jakási neočekávaná krise. Kněžně se radila s lékaři, každý den volala k sobě madame Leotharovou a vyptávala se jí na všechny podrobnosti o Kátí; bylo přikázáno, aby si všímali každého jejího hnutí. Já jediná jsem předvíдалa pravdu a mé srdce silně zatlouklo naději.

Malinký román se znenáhla rozřešoval a blížil se ke konci. Třetí den na to, když se Káťa vrátila k nám nahoru, spozorovala jsem, že po celé ráno pohlíží na mne takovými rozkošnými očima, takovými dlouhými pohledy... Několikrát jsem se setkávala s těmito pohledy a pokaždé jsme se obě začervenaly a sklopily oči, jakobychom se styděly jedna druhé. Konečně se kněžna dala do smíchu a odešla ode mne Odbily tři hodiny a nás počali oblékat na procházku. Tu Káťa náhle přistoupila ke mně.

„Vám se rozvázal střevíc," pravila; „dejte, já vám zavážu."

Nahnula jsem se sama, a zarděla jsem se, jako višně, radostí, že Káťa na mne konečně promluvila.

„Počkej!“ zvolala netrpělivě a zasmála se. Tu se sehnula, chopila se mocí své nohy, postavila si ji na koleno a zavázala tkanici. Ve mně se zkrátil dech; nevěděla jsem, co počít sladkým leknutím. Když zavázala střevis, vstala a prohlédla si mne od paty do hlavy.

„Tady máš rozhalený krk,“ pravila dále a dotkla se prstem obnaženého těla na mém krku... „Počkej, já sama zavážu.“

Neprotivila jsem se. Ona rozvázala můj šátek a zavázala jej pak podle svého.

„Mohla bys dostat kašel,“ dodala a čtverácky se usmála, při čemž na mne blýskla svýma černýma, vlažnýma očkami.

Byla jsem jako bez sebe; nevěděla jsem, co se se mnou děje a co se děje s Kátí. Ale chvála Bohu, procházka byla brzy odbyta, sic bych se nebyla zdržela a začala bych Kátu líbat na ulici. Když jsme však stoupaly na schody, podařilo se mi tajně ji políbiti na rameno. Spozorovala to, trhla sebou, ale neřekla ani slova. Večer ji oblekli a vedli dolů. Kněhyně měla hosty. Ale ten večer nastal v domě strašný poplach.

Káťa dostala nervový záchvat. Kněhyně byla leknutím bez sebe. Přijel doktor a nevěděl, co říci. Rozumí se, svedli všechno na dětské nemoci, na Kátino stáří, já však jsem smýšlela jinak. Ráno přišla k nám Káťa taková, jako vždy, ruměná, veselá, úplně zdravá, ale spolu s takovými nápady a vrtochy, jakých nikdy nemívávala.

Předně po celé ráno neposlušovala madame Leotharové. Potom najednou projevila přání, že půjde k stařeince kněžně. Mimo nadání stařenka, která cítit nemohla svou neť, stále se na ni zlobila a viděti jí nechtěla, tentokrát dovolila, aby ji přivedli. Z počátku všechno šlo, jak náleží a první hodinu dobře se snášely. Čtveračka Káťa si smyslila, že poprosí za odpuštění za všechny své kousky, za dovádění, křik, vůbec za to, že staré kněžně nedávala pokoje. Kněžna slavnostně a se slzami v očích jí odpustila.

Ale čtveračku napadlo zajít dále. Smyslila si vypravovati jí o takovém čtveráctví, které měla teprv v úmyslu, bylo pouhým projektem. Tvářila se pokornou, nábožnou a dokonale kající. Slovem mrzutá stará panna byla u vytržení a její samolibosti velice lichotilo nastávající vítězství nad Kátí — pokladem a idolem celého domu, která uměla i matku přinutit, aby plnila její choutky.

Čtveračka tedy se přiznala, že měla předně v úmyslu přilepiti kněžně na šaty vizitní lístek; za druhé že chtěla pod její postel posaditi Falstafa; potom rozbiti její brejle, odnésti všechny její knihy a místo nich postaviti maminciny francouzské romány; pak že si chtěla opatřiti prskavky a rozházeti je u ní po podlaze; potom že jí chtěla zastrčiti do kapsy hru karet atd. Slovem, jedno čtveráctví lepší druhého.

Stařenka se vztekala, bledla, červenala se zlostí. Konečně se však Káťa nezdržela, dala se do smíchu a utekla od tety. Stařenka okamžitě poslala pro kněhyni. Nastal soud, a kněhyně dvě hodiny se slzami v očích prosila příbuznou, aby odpustila Kátě a nežádala potrestání vzhledem k tomu, že Káťa je stonavá. Kněžna nechtěla z počátku ani slyšet; oznámila, že hned zejtra odjede a obměkčila se teprve tehdy, když jí kněhyně dala slovo, že potrestání odloží jen do té doby, až se dcera uzdraví, potom že vyhoví spravedlivému rozhorlení staré kněžny. Nicméně Kátě se dostalo ostré důtky. Odvedli ji dolů ke kněhyni.

Avšak čtveračka jim po obědě přece utekla. Já jsem šla právě dolů a potkala jsem ji na schodech. Kněžna pootevřela dvěře a zavolala Falstafa. V okamžiku jsem se domyslila, že obměšlí nějakou strašnou pomstu. Věc byla taková:

Stařenka kněžna neměla urputnějšího nepřítele nad Falstafa. On se nelísal k nikomu, nikoho neměl rád a byl pyšný, hrdý a ctižádostivý do krajnosti. Nemiloval nikoho, ale patrně na všech vyžadoval náležitě úcty. Všichni skutečně chovali k němu úctu, k níž se pojil i náležitý strach před ním. Ale náhle po příjezdu stařenky kněžny všechno se změnilo. Falstafa strašně urazili, neboť mu byl výslovně zakázán vchod do horního patra.

Z počátku Falstaf byl bez sebe pro tuto urážku a celý týden tlapami škrábal do dveří, jimiž byly uzavřeny schody, vedoucí s hora do dolních pokojů. Brzo však se dověděl o příčině svého vyhnanství a hned první neděli, když se stařenka kněžna ubírala do chrámu, Falstaf s hvizdotem a štěkotem vrhnul se na ubohou. S namáháním ji zachránili od lité pomsty uraženého psa, neboť byl vyhnan na rozkaz kněžny, která oznámila, že ho nemůže vidět.

Od té doby Falstafovi byl nejpřísnějším způsobem zakázán příchod nahoru, a když kněžna scházela dolů, odháněli ho do nejvzdálenější světnice. Nejpřísnější odpovědnost ležela na služebných. Ale mstivé zvíře našlo přece asi třikrát příležitost vedrati se nahoru Jakmile se vedral na schody, běžel ihned celou amfiládou pokojů až k ložnici stařenky. Nic ho nemohlo udržeti. Na štěstí dvěře u pokoje stařenčina byly vždycky zavřeny a Falstaf se omezoval jen tím, že vyl před nimi tak dlouho, až se sběhli lidé a sehnali ho dolů. Kněžna pak po celou dobu takové návštěvy nezkrotného buldoga křičela, jakoby

se na ni už sápal a pokaždé se vážně roznemohla od strachu. Několikrát předložila kněžyni své ultimatum a oznámila, že buď Falstaf nebo ona musí odejít z domu, avšak kněžyně se nemohla odhodlati, aby se rozloučila s Falstafem.

Kněžyně málo koho milovala, ale vedle dětí Falstafa milovala nejvíc na světě a sice z následujících příčin. Kdysi před šesti lety kníže se vrátil z procházky a přivedl s sebou špinavé, choré štěně velice žalostného zevnějšku; štěně však bylo buldog nejčistší krve. Kníže je jaksi zachránil od smrti... Ale poněvadž nový obyvatel domu choval se nad míru neuctivě a hrubě, byl na důtklivou žádost kněžyně odveden do zadního dvora a přivázan na provaz. Kníže se tomu neprotivil.

Dvě léta na to, když celý dům žil na letním bytě, malinký Sáša, mladší bratr Kátin, spadl do Něvy. Kněžyně vykřikla a první její hnutí bylo vrhnouti se za synem do vody. Násilím ji zachránili od jisté smrti. Bystrý proud zatím unášel chlapce a pouze jeho šat vzplýval nad vodou. Rychle počali odvažovati lodku a záchrana mohla se státi pouze nějakým zázrakem. Náhle ohromný, obrovský buldog vskočí do vody, plove na příč tonoucímu chlapci, chopí ho do zubů a vítězoslavně připluje s ním na břeh. Kněžyně přiletí a celuje mokrého, špinavého psa. Ale Falstaf, který nosil tehda ještě prosaické a nad míru plebejské jméno Triksa, cítit nemohl nijakého láskání a na objímání a polibky kněžyně odvětil tím, že jí prokousl rameno, jak daleko stačily jeho zuby.

Kněžyně cítila následky této rány po celý život, ale vděčnost její neznala mezí. Falstaf byl přijat do panských pokojů, byl vyčištěn, umyt, a obdržel stříbrný obojek krásné práce. Ubytoval se v kabinetě samé kněžyně na velkolepé medvědí kůži a brzy se kněžyni podařilo, že ho směla hladit, aniž se potřebovala báti okamžitého trestu. Když zvěděla, že její miláček se jmenuje Triksa, zhrozila se a hned počali vyhledávati jiné jméno, co možná staré. Avšak jména Hektor, Cerberus a pod. byla už příliš zevšednělá; bylo třeba jména, jež by slušelo miláčku domu. Konečně kníže, uváživ fenomenální žravost Triksy, navrhl, aby se buldog jmenoval Falstaf. Název byl přijat s nadšením a zůstal buldogovi na vždy.

Falstaf choval se dobře. Jako pravý angličan byl mlčelivý, zasmušilý a na nikoho se nesápal první; jenom vyžadoval, aby s úctou obcházeli jeho místo na medvědí kůži a vůbec aby mu prokazovali náležitou čest. Časem jakoby se ho byl zmocňoval psotník, nebo jakoby ho spleen zmáhal; v takové chvíli Falstaf si s bolestí vzpomínal, že jeho nepřítel, jeho nejzarytější nepřítel, který sáhl na jeho práva, nebyl ještě potrestán. Tu se potichoučku probíral na schody a nacházeje dvěře, jak obyčejně, zavřené, ulehl někde na blízku, schoval se do kouta a lživě čekal, až se někdo zapomene a nechá dvěře do horního patra otevřené. Mstivé zvíře číhávalo tak někdy i tři dni. Avšak přísný rozkaz byl vydán, aby se dohlíželo na dvěře, a tak se stalo, že Falstaf už dva měsíce nabyl nahoře.

„Falstafe, Falstafe!“ volala nyní kněžna, otvírajíc dvěře a přívětivě vábila Falstafa k nám na schody.

V tu chvíli Falstaf, cítě, že otvírají dvěře, už se chystal přeskočiti svůj Rubicon. Avšak lákání kněžnino zdálo se mu tak nemožným, že se po nějakou dobu vzpěchoval uvěřiti svým uším. Byl lživý jako kočka, a aby se neprozradil, že spozoroval zapomnělost při otvírání dveří, přešel k oknu, položil na podokenník své mohutné tlapy a počal si prohlížeti protější stavení — slovem, choval se jako cizí člověk, jenž jde procházkou a zastaví se na okamžik, aby se potěšil pohledem na krásnou architekturu sousední budovy. Zatím však jeho srdce tlouklo už a zmíralo blahým očekáváním. Ale jaké bylo jeho překvapení, jaká radost a vytržení, když dvěře zůstaly před ním otevřeny do kořán, a k tomu ještě ho volali, zvali, prosili, jen aby šel nahoru a hned vykonal svou spravedlivou pomstu! Zaskolil radostí, vycenil zuby a strašný, vítězný letěl vzhůru jako střela.

Úpor jeho byl tak mocný, že židle, jež mu stála v cestě a již se dotekl v letu, odletěla na sáh a překotila se na místě. Falstaf letěl jako koule, vystřelená z děla. Madame Leotharová vykřikla úžasem. Ale Falstaf už přiletěl k zapovězeným dveřím a vrazil do nich oběma tlapami. Dvěře však nepovolily a on zavyl, jako zničený. Jemu za odpověď ozval se strašný křik staré panny. Avšak už se sbíhaly se všech stran legiony nepřátel, celý dům se vyhrnul nahoru a Falstaf, lživý Falstaf s náhubkem, jež mu chytře hodili na tlamu, spoután na všech čtyřech nohách, s hanbou se vrátil s pole bitvy, odvečen dolů na provaze.

Vyslali posla pro kněžyni.

Tentokrát kněžyně neměla úmyslu odpustiti a smilovati se. Ale koho potrestat? Dovtípila se hned v prvním okamžiku, na prvý pohled; její oči padly na Kátu... Rozumí se: Káta stojí bledá, strachem se třesouc. Teprve nyní se dovtípila, ubohá, jaké následky bude míti její čtveráctví. Podezření mohlo padnouti na služebné, na nevinné a Káta už byla hotova pověditi celou pravdu.

„To's ty vyvedla?“ optala se jí přísně kněžyně.

Viděla jsem smrtelnou bledost Kátinu; postoupila jsem ku předu a pevným hlasem jsem pravila:

„Já jsem pustila Falstafa... z nenadání,“ dodala jsem, protože všechna má chrabrost zmizela okamžitě

před hrozným pohledem kněhyně.

„Madame Leothar! Příkladně potrestat!“ rozkázala kněhyně a vyšla z pokoje.

Vzhlédla jsem na Kátu. Ta stála jako ohromena; ruce jí visly po stranách a zbledlá tvář se sklonila k zemi.

Jediné potrestání, jehož se užívalo u knížecích dětí, bylo, že je zavřeli do prázdné světnice. Proseděti v prázdné světnici dvě hodiny je maličkost. Ale když tam dítě zavřeli mocí, proti jeho vůli a oznámili mu, že je zbaveno svobody, býval trest takový dosti citelný. Kátu nebo jejího bratra zavírali obyčejně na dvě hodiny. Mne zavřeli na čtyři, uváživše hrozný význam mého přestupku. Zmírajíc radostí, vstoupila jsem do svého žaláře. Myslíla jsem o kněžně. Věděla jsem, že jsem zvítězila. Ale místo usouzených čtyř hodin proseděla jsem tam do čtyř do rána. Přihodilo se to takto:

Dvě hodiny na to, když mne zavřeli, madame Leotharová zvěděla, že přijela z Moskvy její dcera, rozstonala se náhle a přeje si ji vidět. Madame Leotharová odjela a na mne zazapomněla. Služka, která nás obsluhovala, bezpochyby se domnívala, že jsem už propuštěna. Kátu vzali dolů, kde musila u kněhyně proseděti do jedenácti hodin večer. Když se vrátila, byla velice překvapena, že ještě nejsem v posteli. Služka ji svlékla, uložila, ale kněžna měla své příčiny, aby se na mne nevyptávala. Lehla si a čekala mne, vědouc bezpečně, že jsem byla zavřena jen na čtyři hodiny a proto soudila, že mne přivede naše chůva. Avšak Nástá na mne zapomněla úplně, snad také proto, že jsem se svlékala vždycky sama. Zůstala jsem tedy přes noc ve svém vězení.

Ve čtyři hodiny v noci jsem zaslechla, že někdo klepe a dobývá se do mé světnice. Spala jsem rozložena ledajak na podlaze. Tu jsem se probudila, vzkřikla jsem ze strachu, ale hned jsem rozeznala Kátin hlas, který se ozýval pronikavěji všech druhých, potom hlas madame Leotharové, pak polekané Násti a klíčnice. Konečně dveře otevřeli a madame Leotharová mne objala se slzami v očích, prosíc, abych jí odpustila, že na mne zapomněla. Padla jsem jí kolem krku a také jsem se rozplakala. Zkřehla jsem zimou a všechny kosti mne bolely, poněvadž jsem ležela na holé podlaze. Hledala jsem očima Kátu; ta však už odběhla do naší ložnice, vskočila do postele, a když já jsem přišla, už spala, nebo se tvářila, jakoby spala.

Čekajíc mne z večera, usnula náhle a prospala až do čtyř hodin do rána. Když se probudila, způsobila hluk, hrozný povyk, probudila madame Leotharovou, jež se mezi tím vrátila, chůvu, všechny služby a vysvobodila mne.

Ráno všichni v dome zvěděli o mé příhodě. I kněhyně se vyjádřila, že se ke mně zachovali příliš přísně. Co pak se týče knížete, uviděla jsem ho ten den po prvé ve svém životě rozzlobeného. Přišel nahoru v deset hodin dopoledne silně vzrušen.

„Prosím vás,“ obrátil se k madame Leotharové, „co děláte? Jak jste se zachovala k ubohému dítěti? To je barbarství, pravé barbarství! Churavé, slabé dítě, takové citlivé a bojácné děvčátko, plné fantasií a zavřít je na celou noc do tmavé světnice! Tím ji můžete zničit! Což neznáte její minulosti? To je barbarské, nelidské, pravím vám, milá paní! Jak je možno trestati takovým způsobem! Kdo vymyslel, kdo mohl vymyslet takový trest?“

Ubohá madame Leotharová se slzami v očích a celá zmatená počala mu vysvětlovati onu záležitost, přiznala se, že na mne zapomněla, protože k ní přijela dcera, že takový trest sám o sobě jest dobrý, netrvá-li dlouho, a že i sám Žan-Žak-Russó povídá cosi podobného.

„Žan-Žak-Russó! milá paní! Ale Žan-Žak to nemohl tvrdit, Žan-Žak není autorita! Žan-Žak-Russó nesměl mluvit o vychování, neměl práva na to. Žan-Žak-Russó vzdal se svých vlastních dětí, milá paní! Žan-Žak byl špatný člověk, milá paní!“

„Žan-Žak-Russó! Žan-Žak špatný člověk? Kníže, kníže! Co to pravíte?“

A madame Leotharová se zapálila.

Madame Leotharová byla výborná žena a především neměla ve zvyku urážeti se; ale dotknouti se někoho z jejích miláčků, znepokojiti klassické stíny Corneilla, Racina, uraziti Voltaira, nazvati Jeana Jacquesa Rousseaua špatným člověkem, nazvati ho barbarem — Bože můj! Slzy vystoupily do očí madame Leotharové! stařenka se chvěla rozčilením.

„Vy se zapomínáte, kníže!“ promluvila konečně, vzrušením celá bez sebe.

Kníže se okamžitě vzpamatoval, požádal za odpuštění, pak přistoupil ke mně, poceloval mne s hlubokým citem, poznamenal mne křížem a odešel.

„Pauvre prince!“ prohodila madame Leotharová, kterou zatím také zmohl soucit. Pak jsme přisedli k učebnímu stolu.

Kněžna se však učila velice roztržitě. Před obědem přistoupila ke mně a celá zardělá, se smíchem na rtech stanula přede mnou, chopila mne za ramena a prohodila na rychlo, jakoby se něčeho styděla:

„Co, naseděla jsi se včera za mne? Po obědě půjdeme si hrát do sálu?“

Kdosi šel mimo nás a kněžna se rychle odvrátila ode mne.

Po obědě, za soumraku, šly jsme obě do sálu, držíce se za ruce. Kněžna byla hluboce rozechvěna a těžce dýchala. Já byla radostná a šťastná, jak jsem nikdy nebyvala.

„Chceš si hrát v míč?“ optala se mne. „Stůj zde!“

Postavila mne do jednoho kouta sálu, ale sama, místo aby poodešla a hodila mně míč, zastavila se tři kroky ode mne, pohlédla na mne, zarděla se a padla na divan, zastírajíc si obličej rukama. Vykročila jsem k ní; ona však myslila, že chci odejít.

„Neodcházej, Nétičko, zůstaň se mnou,“ pravila; „to přejde hned.“

Okamžik na to seskočila s divanu a celá červená, celá uplakaná padla mně kolem krku. Tváři její byly vlažné, rtíky vzpuchlé jako višně, kadeře se rozsypany v nepořádku. Počala mne líbat, jako šílená, líbala mně obličej, oči, rty, krk, ruce; vzlykala jako v návalu hysterie. Přitiskla jsem se pevně k ní, a my jsme se sladce, radostně objaly jako přátelé, jako zamilovaní, kteří se shledali po dlouhém odloučení. Srdce Kátino bilo tak silně, že jsem slyšela každý jeho úder.

Ale v sousedním pokoji ozval se hlas. Kátu volali ke kněžny.

„Ach, Nétičko! Nu, až večer, v noci! Jdi nyní nahoru a čekej mne!“

Pocelovala mne naposled tiše, beze zvuku, pevně a odběhla ode mne k volající Nastí. Já se vrátila nahoru jako znovuzkříšená, padla jsem na divan, uschovala tvář do podušky a štkala jsem u vytržení. Srdce mně tlouklo, jakoby chtělo prsa rozbiti. Nevím, jak jsem se dočkala noci. Konečně odbilo jedenáct a já šla spat. Kněžna se vrátila teprve po jedenácté. Z daleka se na mne usmála, ale nepromluvila ani slova. Násťa ji počala svlékat, ale jako naschvál hodně zdlouhavě.

„Honem, honem, Násťo!“ mrzela se Káťa.

„Jistě jste běžela po schodech, kněžno, že vám tak srdce tluče!“ prohodila Násťa.

„Ach, Bože můj! Násťo, jaká zdlouhavá! Honem, honem!“ A kněžna mrzutě dupla nožkou o podlahu.

„Och, jaká hněvivá!“ usmála se Násťa a pocelovala nožku, kterou právě zouvala.

Konečně bylo všechno hotovo, kněžna lehla a Násťa odešla z pokoje. V okamžiku Káťa vyskočila s postele a přiběhla ke mně. Já jsem vykřikla.

„Pojď ke mně, lehni si se mnou!“ pravila zdvihajíc mne s postele. V minutě byla jsem v její posteli, my jsme se objaly a dychtivě přilnuly jedna k druhé. Kněžna mne zulíbala do mdloby.

„A vždyť já vím, jak jsi mne v noci celovala!“ pravila a zarděla se jako mák.

Já vzlykala.

„Nétičko!“ zašeptala Káťa také se slzami, „andílku můj, já už tě mám dávno, tak dávno ráda! Víš, od které doby?“

„Od které?“

„Když tatínek přikázal, abych tě poprosila za odpuštění, když jsi se svého tatínka zastávala, Nétičko... sirotečku můj!“ dodala, a opět mne zasypala polibky. Plakala a smála se zároveň.

„Ach Káťo!“

„Nu co? Co?“

„Proč jsi tak dlouho... tak dlouho...“ Nedomluvila jsem však; opět jsme se objaly a nepromluvily slova asi tři minuty.

„Řekni mi, co jsi si myslila o mně?“ optala se pak kněžna.

„Ach, jak mnoho jsem se napřemýšlela, Káto! Pořád jsem přemýšlela, dnem i nocí přemýšlela.“

„I v noci o mně jsi mluvila; já to slyšela.“

„Opravdu?“

„A plakala kolikrát.“

„Vidíš! Proč jsi byla tedy tak hrda?“

„Byla jsem hloupa, Nėtičko. Přijde to někdy na mne a konec. Pořád jsem se na tebe zlobila.“

„Zač?“

„Za to, že jsem sama byla špatna. Předně za to, že jsi hodnější, než já. Potom za to, že tatínek tě má radši než mne. A tatínek je hodný člověk, Nėtičko! Ano?“

„Ach, ano!“ potvrdila jsem se slzami, vzpomínajíc na knížete.

„Hodný člověk,“ dodala vážně Káťa. „Ale co si mám s ním počít? Je pořád takový... Nu a potom jsem tě poprosila za odpuštění a div jsem se při tom nerozplakala. To mne opět rozzlobilo.“

„A já jsem viděla, viděla jsem, že je ti do pláče.“

„Nu jen mlč, hloupá, sama jsi pořád uplakaná!“ zvolala Káťa a zakryla mně ústa rukou. „Poslyš, mně se hrozně chtělo milovat tě; ale najednou se mi zachce nenávidět tě, a už nenávidím, tak nenávidím...“

„A zač?“

„Zlobila jsem se na tebe, a zač, to sama nevím. Ale potom jsem viděla, že nemůžeš beze mne žít a pomyslila jsem si: Umučím ji, ošklivou.“

„Ach, Káto!“

„Dušinko moje!“ zvolala Káťa, líbajíc mně ruku; „proto jsem s tebou mluvit nechtěla, nikterak nechtěla. A víš, jak jsem Falstafa pohladila?“

„Ach, ty se ničeho nebojíš!“

„O, já měla strachu,“ povzdechla si kněžna. „A víš, proč jsem k němu šla?“

„Proč?“

„Protože jsi se na mne dívala. Když jsem uviděla, že se díváš... buď, co bude, a šla jsem. Polekala jsem tě, co? Bála jsi se o mne?“

„Strašně!“

„Viděla jsem to. O, já byla velice ráda, že Falstaf odešel! Bože, jaký jsem dostala strach potom, když odešel, netvor takový!“

Tu se kněžna rozesmála nervosním smíchem. Potom náhle zdvihla svou rozpálenou hlavu a upřeně si mne prohlížela. Slzy jako perličky chvěly se jí na dlouhých řasách.

„Nu, co je vlastně na tobě, že jsem si tě tolik zamilovala? Jsi bledoučká, vlásky plavé, sama jsi hloupoučká, pořád pláčeš, oči modré, sirotinko moje!“

A Káťa se sklonila a zas mne zulíbala bezpočtukrát. Několik krůpějí jejích slz spadlo na mé tváře. Byla hluboce rozechvěna.

„Kdybys věděla, jak jsem tě mela ráda, ale pořád si myslím: Ne a ne! Neřeknu jí! Vidíš, jak jsem byla tvrdošijná. Proč jen jsem se tě bála, proč jsem se styděla! Jen pohleď, jak je nám teď blaze!“

„Káto, jak mne to bolí!“ pravila jsem, zmirajíc radostí.

„Srdce se svírá.“

„Nu, poslouvej dále, Nėtičko... Ale poslyš, kdo tě nazval Nėtičkou?“

„Maminka.“

„Povíš mně všechno o mamince?“

„Všechno, všechno,“ souhlasila jsem s nadšením.

„A kam jsi dala mé dva šátky s kraječkami? A proč jsi mně odnesla stužku? Ach ty hanebnice! Vždyť já to vím.“

Já se rozesmála a zarděla, až mi slzy vytryskly.

„Ne, myslila jsem si: potrápím ji, počká si. A jindy si myslím: vždyť ji vůbec nemám ráda, cítit ji nemohu. A tys pořád taková tichá, taková beruška moje! Já jsem se pořád bála, že si myslíš o mně, že jsem hloupa! Ty jsi moudrá, Nétičko, že jsi velice moudrá, co?“

„Ale co to mluvíš, Káto!“ odpověděla jsem skoro uražená.

„Ne, jsi moudrá,“ namítla Káťa rozhodně a vážně, „to já vím. Ale jednou ráno jsem tedy vstala a tak jsem si tě zamilovala, až hrůza! Celou noc se mi o tobě zdálo. Napadlo mne, že půjdu k mamince a budu ostávat u ní. Nechci ji mít ráda, nechci! Ale následující noci usínám a myslím si, kdyby opět přišla jako minulé noci, a ty jsi přišla! Ale já jsem se tvářila, jakobych spala... Ach, jsme to hanebnice, Nétičko!“

„Proč jsi mne pořád nechtěla mít ráda?“

„Tak... Ale co to mluvím! Vždyť jsem tě pořád měla ráda! Pořád jsem tě milovala! Už jsem neměla ani strpení. Myslím si, zulíbám ji jednou a nebo zaštipám až do smrti. Tu máš, moje hloupoučká!“

A kněžna mne štípla.

„A víš, jak jsem ti střevíc zavazovala?“

„Vím.“

„A byla jsi ráda? Dívám se tak na tebe a myslím si: Taková miloučká! Zavážu jí střevíc, uvidím, co bude dělat. A mně samé bylo při tom tak příjemno. Už jsem se chtěla s tebou podelovat... Ale nepodelovala. A potom mně to bylo tak směšno, hrozně směšno! Celou cestu, co jsme byly spolu na procházce, pořád mně bylo do smíchu. Tak mně bylo směšno, že jsem se nesměla na tebe ani podívat. A jak jsem byla ráda, že jsi šla za mne do vězení.“

Prázdná světnice se jmenovala „vězení“.

„A měla jsi strach?“ pokračovala Káťa.

„Hrozný strach.“

„Nebyla jsem jen tomu ráda, že jsi vzala vinu na sebe, ale tomu, že si za mne posedíš. Myslím si: ona teď pláče a já ji mám tak ráda! Zejtra ji budu líbat, tolik líbat! Ale opravdu, líto mi tebe nebylo, ačkoli jsem si poplakala.“

„A já jsem ani nezaplakala, naopak byla jsem ráda!“

„Neplakala jsi? Ach, ty jsi zlá!“ zvolala kněžna a vpila se do mne svými rtíky.

„Káto, Káto! Můj Bože, jaká jsi hezoučká!“

„Vid'! Nu, teď si dělej se mnou, co chceš. Muč mne, štípej mne! Prosím tě, štípní mne! Holoubku můj, štípní mne!“

„Čtveračko!“

„A co ještě?“

„Hloupoučká...“

„A ještě?“

„A ještě: dej mně hubičku.“

Políbily jsme se, plakaly jsme, smály se. Rty nám opuchly od líbání.

„Nétičko! Předně ty budeš vždycky přicházet ke mně spat. Ráda se líbáš? Budeme se líbat. A potom nechci, abys byla taková smutná. Proč ti bylo smutno? Povíš mně to, co?“

„Všecko ti povím; ale nyní mně už není smutno, je mně veselo.“

„Ne, však i ty budeš mít takové ruměné tváře, jako já.
Jen kdyby honem už zejtra bylo! Chce se ti spát, Nétičko?“

„Ne.“

„Budeme si tedy povídat.“

Tak jsme žvatlaly ještě dobré dvě hodiny. Bůh ví, o čem jsme o všem nehovořily. Především kněžna mi svěřila všechny své plány do budoucna i nynější stav věcí. A tu jsem zvěděla, že tatínka má nejraději na světě, skoro víc než mne. Potom jsme rozhodly společně, že madame Leotharová je velice hodná ženština, a není vůbec přísná. Pak jsme si vymyslyly, co budeme dělat zejtra, pozejtří a vůbec jsme si rozvrhly život div ne na celých dvacet let. Káťa si vymyslela, že budeme žít takto: jeden den ona mně bude poroučet, a já všechno vykonávat, druhý den naopak já poroučet, a ona bez odmluvy poslouchat; potom budeme obe stejně poroučet. Pak některá z nás naschvál neposlechne, my se na oko pohádáme, ale hned se zase smíříme. Slovem nás očekávalo nekonečné štěstí.

Konečně žvatlání nás unavilo; mně se zavíraly oči. Káťa se mně posmívala, že jsem ospalá, ale sama usnula dříve než já. Ráno jsme se probudily obě zároveň, na rychlo jsme se políbily, protože někdo přicházel a já ještě v čas doběhla do své postele.

Celý den jsme nevěděly, co spolu dělat radostí. Stále jsme se schovávaly a utíkaly před ostatními, abychom nebyly pozorovány. Konečně jsem jí začala vypravovati svůj životní příběh. Mé vypravování rozechvělo Kátu do slz.

„Ty jsi ošklivá! Proč jsi mně to všechno dříve neřekla? Byla bych tě měla tak ráda, tak ráda... A mnoho tě bili kluci na ulici?“

„Mnoho. Já se jich tolik bála.“

„Zlí kluci! A víš, Nétičko, já jsem sama viděla, jak jeden chlapec druhého na ulici bil. Zejtra vezmu tajně Falstafův karabáč a potkám-li některého takového, já mu nabiju, tak mu nabiju...“

Při tom její očka blýskala rozhorlením.

Lekaly jsme se, když někdo přicházel. Bály jsme se, aby nás nepřekvapili, když jsme se líbaly. A líbaly jsme se za ten den aspoň stokrát.

Tak minul tento den i následující. Bála jsem se, že umru radostí a štěstím se mi krátil dech. Ale štěstí naše netrvalo dlouho.

Madame Leotharová byla povinna dávat zprávu o každém hnutí kněžny. Pozorovala nás celé tři dni a za ty tři dni nashromáždila velmi mnoho takového, o čem mohla vypravovat. Konečně se odebrala ke kněžyni a sdělila s ní vše, co spozorovala — že jsme obě jako ztrnulé, celé tři dni jsme se jedna od druhé nerozloučily, každou minutku se líbáme, pláčeme, smějeme se jako blázni, bez přestání spolu žvatláme, ač toho dříve nebývalo, že neví, čemu to připsati, ale že se jí zdá, že se kněžna nachází v jakési chorobné krisi a že by dle jejího zdání bylo lépe, kdybychom se nevidaly tak často,

„Dávno jsem si to myslela,“ odvětila kněžyně; „věděla jsem, že ten podivný sirotek nadělá nám mnoho starostí. Co mně vypravovali o ní, o jejím bývalém životě — to je hrůza, hotová hrůza! Má patrně vliv na Kátu. Pravíte, že ji Káťa velice miluje?“

„Nad míru.“

Kněžyně se zapálila z rozmrzelosti. Byla už na mne žárlivá pro Kátinu lásku.

„To není přirozené,“ namítla. „Zprvu byly si tak cizí, a — přiznávám se — byla jsem tomu ráda. Ačkoli ten sirotek je tak malý ještě, ale já neručím za nic. Rozumíte mně? To děvče už s mlékem vssálo své vychování, své návyky a snad i pravidla. Nikterak nechápu, co v ní nachází kníže. Už tisíckrát jsem mu navrhovala, aby ji dal do pensionátu.“

Madame Leotharová se mne chtěla zastati, ale kněžyně už rozhodla, aby nás odloučili. Ihned poslali pro Kátu a dole jí oznámili, že se se mnou neshledá do příští neděle, tedy celý týden.

Já o tom zvěděla až pozdě večer a byla jsem poražena úžasem. Myslela jsem o Káti a zdálo se mi, že nesnese naší rozluky. Upadla jsem v otupení steskem, hořem a v noci jsem se roznemohla. Ráno přišel ke mně kníže a pošeptal mně, abych neztrácela naději. Kníže přičiňoval se se vši horlivostí, ale marně: kněžyně nezměnila svého úmyslu. Já jsem znenáhla upadala v zoufalství a hořem jedva dechu jsem popadala.

Třetí den ráno Nášta mně přinesla psaníčko od Káti.

Káťa mi psala tužkou strašnými klikyháky následující:

„Mám tě nesmírně ráda. Sedím u maminky a pořád přemýšlím, jak bych utekla k tobě. A odběhnu — už jsem to řekla, a proto neplač. Napiš mně, jak ty mne máš ráda. Já jsem tě objímala celou noc ve snu a strašně jsem se trápila, Nétičko. Posílám ti cukrátku. S Bohem!"

Odpověděla jsem jí podobným způsobem a celý den jsem proplakala nad Kátiným psaníčkem. Madame Leotharová mne utrápila svým láskáním. Večer jsem se dověděla, že byla u knížete a oznámila mu, že se dojistá rozstůnu po třetí, neshledám li se s Kátí a že si činí výčitky pro to, co řekla kněžyni. Vypτάvala jsem se Násti, co dělá Káťa. Pověděla mně, že Káťa nepláče, ale je velice bledá.

Ráno mně Nástá pošeptala:

„Běžte do kabinetu k jeho jasnosti; ale jděte druhými schody s pravé strany."

Všechno ve mně oživilo předtuchou. Celá zadýchaná nedočkavostí seběhla jsem dolů a otevřela dveře kabinetu. Ona tam nebyla. Náhle však mne Káťa objala ze zadu a vroucně pocelovala. Smích, slzy... Okamžik na to se Káťa vyrvala z mého objetí, vylezla na otce, vyskočila mu na ramena, jako veverka, ale neudržela se tam a seskočila na divan. Za ní upadl i kníže. Kněžna plakala radostí.

„Tatínku, jaký jsi hodný, tatínku!"

„Vy čtveračky! Co se to s vámi stalo? Takové přátelství!
Taková láska!"

„Mlč, tatínku, ty nerozumíš našim záležitostem."

A opět jsme si padly do náruče.

Počala jsem si ji pozorněji prohlížeti. Káťa zhubeněla za tři dni. Ruměnc zmlzel na polo z jejích tváří a bledost se vkrádala na jeho místo. Rozplakala jsem se zármutkem.

Konečně zaklepala Nástá. Bylo to znamení, že hledají Kátu a ptají se po ní. Káťa zbledla jako smrt.

„Nu dost, děti. Budeme se scházeti každý den. A teď jděte, žehnej vám Bůh!" pravil kníže.

Kníže byl dojat, když tak na nás hleděl. Ale plány jeho se nezdařily. Večer z Moskvy přišla zpráva, že se malý Sáša náhle rozstona a nachází se v posledním tažení. Kněžyně rozhodla, že pojedede hned zejtra do Moskvy. Sběhlo se všechno tak rychle, že jsem nic nezvěděla až do samého loučení s kněžnou. Na tom stál kníže, abychom se rozloučily a kněžyně jen s obtížemi přivolila. Kněžna byla celá zdrcená. Přiběhla jsem dolů jako bez sebe a padla jsem jí kolem krku. Cestovní kočár stál už u podjezdu. Káťa, jedva mne shlédla, vzkřikla a padla do mdlob. Jala jsem se ji líbat. Kněžyně ji počala křísiti. Konečně Káťa se vzpamatovala a znova mne objala.

„S Bohem, Nétičko!" pravila mně a usmála se s podivným pohnutím v obličej. „Nevšímej si mne; to je jen tak. Nejsem nemocna, za měsíc se opět vrátím. A pak už se nerozloučíme."

„Už dost," promluvila kněžyně klidně, „pojedeme."

Ale kněžna se vrátila ještě jednou. Křečovité mne sevřela ve svém objetí.

„Ty's radost moje!" zašeptala mi ve spěchu, objímajíc mne.
„Na shledanou!"

Políbily jsme se na posled a kněžna zmlzela — na dlouho, na velice dlouho. Prošlo osm let do našeho shledání.

Schválně jsem vypravovala tak podrobně tuto epizodu svého dětství, prvního vystoupení Kátina v mém životě. Ale příběhy našich životů nedají se oddělit. Její román byl můj román. Jakoby mně bylo bývalo souzeno setkat se s ní a jí — nalézt mne. Mimo to nemohla jsem se zřící potěšení přenést se ještě jednou ve vzpomínkách v dobu svého dětství...

Nyní mé vypravování půjde rychleji. Můj život zapadl náhle v jakési zátiší a procitla jsem znovu teprv tenkrát, když mně už minulo šestnáct let.

Jen několik slov ještě o tom, co se stalo se mnou po odjezdu knížecí rodiny do Moskvy.

Zůstaly jsme v Petrohradě s madame Leotharovou.

Za dvě neděle přijel schvální posel a oznámil, že návrat do Petrohradu odložen na neurčitou dobu. Poněvadž madame Leotharová pro své rodinné poměry nemohla jeti do Moskvy, skončila tím její služba

v knížecím domě. Zůstala však v téže rodině a přešla k nejstarší dceři kněžně, k Aleksandře Michajlovně.

Nezmínila jsem se dosud ani slovem o Aleksandře Michajlovně, a viděla jsem ji do té doby také všeho všudy jen jednou. Byla dcerou kněžně z prvního manželství. Původ a rod kněžně byl jakýsi temný; její první muž byl nájemce státního lihového monopolu. Když se kněžně provdala po druhé, nevěděla rozhodně, co si počítí s nejstarší dcerou. Doufati pro ni ve skvělou partii nemohla. Věno jí dávali prostřední; ale před čtyřmi roky přece ji konečně provdali za člověka bohatého a dosti vysoko postaveného.

Aleksandra Michajlovna dostala se tak do jiné společnosti a uviděla kolem sebe jiný svět. Kněžně ji navštěvovala dvakrát do roka; kníže, její otčím, navštěvoval ji však každý týden spolu s Kátí. Avšak v poslední době kněžně nerada pouštěla Kátu k její sestře a kníže vozil ji tam potaji. Káťa svou sestru zbožňovala. Jejich povahy tvořily však pravý opak. Aleksandře Michajlovně byla dvacet dvě léta, byla tichá, něžná, milující; jakýsi zatajený zármutek, jakási skrytá bolest srdce přísně se rýsovala v krásných tazích její tváře. Vážnost a přisnlost neharmonovala s jejími andělsky čistými tahy, jako se nehodí smutek k obličejí dítěte. Nebylo možno vzhlednouti na ni bez hluboké sympatie. Byla bleďa a, jak se pravilo, byla náchylna k tuberkulose v tu dobu, když jsem ji poprvé spatřila.

Žila velice osaměle a nemilovala hlučných společností doma ani návštěv u známých — zrovna jako klášternice. Děti tehda ještě neměla. Vzpomínám si, jak přijela k madame Leotharové, přistoupila ke mně a s hlubokým citem mne pocelovala. S ní přijel jakýsi hubený, dosti letitý pán. Zaslzel, když na mne pohlédl. To byl houslista B. Aleksandra Michajlovna mne objala a optala se, chci-li bydlet u ní a býti její dcerou.

Pohlédla jsem jí do tváře, poznala sestru své Kátí a objala ji s němým bolem v srdci, kterým se mi sevřely prsa tak, jakoby byl kdosi pronesl nade mnou opět slovo „sirotečku!“

Tu mně Aleksandra Michajlovna ukázala psaní od knížete. V něm bylo několik řádek pro mne a já je přečetla s tichým lkáním. Kníže mi žehnal na dlouhý život i na štěstí a prosil, abych si zamilovala jeho druhou dceru. Káťa mně připsala také několik řádek. Psala, že se neodlučuje nyní od matky.

Takovým způsobem přešla jsem večer do jiné rodiny, do jiného domu, k novým lidem, odtrhnuvši po druhé srdce ode všeho, co se mně stalo milým, co mně už bylo příbuzným. Přijela jsem celá ztrápená, zmučená duševním steskem... Tu započíná nový příběh.

VI.

Můj nový život šel tak klidně a tiše, jakobych se byla ubytovala mezi poustevníky... Strávila jsem u svých vychovatelů více než osm let a nepamatuju se, aby za celý ten čas, kromě několika málo případů, v domě byla večerní zábava, zvaný oběd, aneb aby se tu shromáždili příbuzní, přátelé a známí. Vyjma dvě — tři osoby, které přijížděly časem, hudebníka B., jenž byl přítelem domu a ony, kteří bývali u muže Aleksandry Michajlovny v záležitostech úředních, nikdo jiný do našeho domu nepřijížděl.

Muž Aleksandry Michajlovny byl neustále zaneprázdňen úředními a služebními věcmi a jen zřídka si mohl ušetřiti trochu svobodného času, jež rozdělil mezi rodinu a život vyššího světa. Význačné styky, jichž nedbati nebylo možno, nutily ho, aby se dosti často ukazoval ve společnosti. Skoro všude kolovala pověst o jeho bezhraničné ctížádosti; ale protože se těšil pověsti člověka dělného, vážného, protože zaujímal postavení velmi značné a štěstí a zdar jakoby mu samy přicházely do cesty, proto obecné mínění nikterak mu neodjímaló své sympatie. Ba ještě více. K němu všichni stále pociťovali jakési zvláštní účastenství, jež naopak odpírali jeho ženě. Aleksandra Michajlovna žila úplně osamocená, ale zdálo se, že je tomu ráda. Její tichá povaha byla jako stvořena pro klášterní život.

Ke mně přilnula vši duši, milovala mne jako vlastní dceru a já s neochlými ještě slzami pro rozluku s Kátí a s bolícím ještě srdcem dychtivě jsem se vrhla v náručí své dobroditelky. Od té doby má vroucí láska k ní neochabovala. Byla mně matkou, sestrou, přítelkyní, nahradila mně všechno na světě a vyhýčkala mé mladí. Mimo to brzy jsem pochopila instinktem, tušením, že osud její daleko není tak rozkošný, jak by se mohlo souditi na první pohled dle jejího tichého, dle zdání klidného života, dle zdánlivé volnosti, dle tichého jasného úsměvu, jenž tak často svítil na jejím obličejí, a proto každý den mého rozvoje vysvětloval mně něco nového v osudu mé dobroditelky, cosi takového, co mé srdce s bolestí a zvolna uhodovalo a co bylo příčinou, že spolu s truchlivým poznáním stále víc a více vzrůstala a sílila moje láska k ní.

Povaha její byla ostýchavá, slabá. Pohlédl-li někdo na jasné, klidné rysy jejího obličejí, nemohl se na ponejprv nadáti, že by nějaká trapná starost mohla rmoutiti její spravedlivé srdce. Nelze bylo si pomysli, aby mohla někoho nemilovati: útrpnost vždycky nabývala v jejím srdci vrchu i nad tím, co v ní

budilo odpor — a přece přilnula jen k nemnohým přátelům a žila v úplném osamocení... Byla dle své povahy vášnivá a dojmům lehkou přístupna, ale zároveň jakoby se sama bála svých dojmů, jakoby každý okamžik střežla své srdce a nedávala mu zapomenouti se, třeba jen v pouhém blouznění.

Časem náhle za úplně jasných minut spozorovala jsem slzy na jejích očích. Zdálo se, že nenadálá, těžká vzpomínka o čemsi, co bolestně trýznilo její svědomí, vzplanula v její duši; jakoby cosi cíhalo u jejího štěstí a zlomyslně je kazilo. Čím šťastnější se zdála, čím klidnější, jasnější byla která minuta jejího života, tím blíže byla tesknost, tím pravděpodobnější byl náhlý zármutek, slzy; jakoby se jí zmocňoval záchvat. Nepamatuju se ani na jediný klidný měsíc za celých osm let.

Muž ji patrně upřímně miloval; ona ho zbožňovala. Ale na první pohled se zdálo, že zůstalo mezi nimi cosi nedomluveného. Bylo jakési tajemství v jejím osudu; aspoň já jsem začala podezřívati hned od prvního okamžiku...

Muž Aleksandry Michajlovny způsobil na mne na první pohled dojem člověka zasmušilého. Dojem ten vtiskl se mi v paměť za dob dětství a nikdy později se nevyhladil. Postavy byl vysoké, hubené; oči jako zúmyslně schovával za velikými, zelenými brejlemi. Byl nesdílňný, suchý, a i tváří v tvář se ženou jakoby nenacházel, o čem promluvíti. Lidé byli mu zřejmě na obtíž. Mne si vůbec nevšímal a přece pokaždé, když jsme se večer všichni tři sešli v salonku Aleksandrovny Michajlovny k čaji, bývala jsem stále na rozpacích po celou dobu jeho přítomnosti. Potají jsem se dívala na Aleksandru Michajlovnu a se zármutkem jsem pozorovala, že i ona jakoby uvažovala dříve každý svůj pohyb, že bledne, když pozoruje, že se muž stává zvláště přísným a zasmušilým, nebo se náhle celá zardí, jakoby byla zaslechla nebo tušila nějakou narážku v některém mužově slově.

Cítila jsem, že jest jí nevolno s mužem, a přece se zdálo, že by ani minuty neprožila bez něho. Mne překvapovala její neobyčejná pozornost k němu, ke každému jeho slovu, ke každému pohybu. Zdálo se, že se snaží ze všech sil mu vyhověti a přece že cítí, že se jí nepodařilo splniti toto své přání. Zdálo se, že si vyžebrává jeho pochvalu; sebe menší úsměv na jeho tváři, půl laskavého slovíčka — a byla šťastna, jakoby trávila teprve první minuty ostýchavé, ještě beznadějné lásky.

Svého muže ošetřovala jako těžce nemocného člověka. Když však odešel do svého kabinetu, stisknuv před tím Aleksandre Michajlovně ruku, na kterou, jak se mně zdálo, pohlížel vždycky s jakousi pro ni obtížnou útrpností, tu se celá změnila. Pohyby, řeči její stávaly se hned veselejší, volnější, ale přece po každém shledání s mužem zůstávala na delší dobu jaksi zaražena. Uváděla si na paměť každé slovo, jež pronesl, jakoby všechna jeho slova vážila na vážkách. Nezřídka obracela se ke mně s otázkou, dobře-li slyšela, a skutečně-li se tak vyjádřil Petr Aleksandrovič, jakoby v jeho slovech hledala nějakého jiného smyslu, a teprve snad za hodinu přicházela opět ve svou obvyklou míru, jakoby se byla přesvědčila, že muž je s ní úplně spokojen a že se zbytečně děsila. Tu se náhle stávala milou, veselou, radostnou, líbala mne, smála se se mnou, nebo přisedla k pianu a improvizovala na něm třeba dvě hodiny.

Nezřídka se však její radost náhle přetrhla; dala se náhle do pláče a když jsem na ni patřila celá vyděšená, ulekaná, poplašená, hned mne ubezpečovala pošeptmu, jakoby se bála, aby ji neuslyšeli, že její slzy neznamenaají pranic, že je veselá a abych se pro ni netrápila.

Stávalo se, že za mužovy nepřítomnosti náhle se počínala děsit a se strachem se poptávala po něm. Schválně posílala zeptat se, co dělá, vyptávala se své komorné, proč muž dal zapřáhat a kam pojedje, není-li churav, je-li vesel nebo zasmušilý, co mluvil atd. O jeho úředních záležitostech a jeho zaměstnání jakoby ani nesměla sama s ním pohovořit. Když jí radil něco anebo žádal za něco, poslouchala ho tak pokorně, s takovou bázni, jakoby byla jeho otrokyně.

Bylo jí velice milé, když jí něco pochválil, nějakou maličkost, knihu, některou její ruční práci. Velice si na takové chvále zakládala a hned byla šťastnější. Ale štěstí její neznalo mezí, když ho z nenadání (stávalo se to zřídka) napadlo pomazlit se s dětmi, jichž měli dvě. Tvář její se změnila, zářila štěstím a v takové okamžiky se přiházelo, že se dávala až příliš unést svou radostí před mužem. Její smělost na př. šla tak daleko, že náhle sama, bez jeho vyzvání, nabídla mu, rozumí se ostýchavě s chvějícím se hlasem, aby vyslechl novou nějakou hudbu, kterou nedávno obdržela, anebo aby jí pověděl své mínění o nějaké knize, nebo dokonce, aby jí dovolil přečísti mu jednu nebo dvě stránky ze spisu, který toho dne učinil na ni zvláštní dojem. Časem muž blahosklonně plnil všechna její přání, ba i usmíval se při tom shovívavě, jako se usmívají mazlíčku dítěti, jemuž nechce odeprítí nějaké podivné choutky, aby předčasně nepohoršili jeho naivnosti. Avšak, nevím proč — mne do hlubin duše urážel ten úsměv i jeho hrdá shovívavost, vůbec všechna ta nerovnost mezi nimi. Mlčela jsem, zdržovala jsem se a jenom jsem je bedlivě stopovala s dětinskou zvědavostí a s předčasně přísnou duševní náladou.

Jindy jsem spozorovala, že náhle jakoby se byl vzpamatoval a něčeho si všimnul, jakoby si byl z nenadání, proti vůli a přes moc vzpomněl na něco obtížného, hrozného, nevyhnutelného. Tu jeho shovívavý úsměv v okamžiku mizel se rtů a oči se náhle upírají na zaraženou ženu s takou útrpností, až jsem se zachvívala a byla bych se utrápila steskem, kdyby se ta útrpnost týkala mne. V týž okamžik

radost mizela s tváří Aleksandry Michajlovny. Hudba nebo čtení umlkalo. Ona bledla, ale dodávala si síly a mlčela. Nastávala nepříjemná minuta, teskná chvíle, která trvala někdy dosti dlouho. Konečně muž sám jí přerýval. Vstával se svého místa, jakoby s násilím v sobě potlačoval rozmrzelost a vzrušení, přešel několikrát po světnici v zasmušilém mlčení, tiskl ruku ženě, hluboko vzdychal a za zjevného zmatku, prohodiv několik úsečných slov, z nichž jakoby vyznívala přání potěšiti ženu, odcházel z pokoje, načež Aleksandra Michajlovna se dávala do pláče, nebo upadala v dlouhý, děsný zármutek.

Často ji žehnával a znamenal křížem jako děcko, když se s ní loučil večer a ona přijímala jeho žehnání se slzami vděčnosti a zbožnosti. Nemohu však zapomenout několika večerů v našem domě (za celých osm let dvou nebo tří, více jich nebylo), kdy se Aleksandra Michajlovna náhle celá jakoby změnila. Jakýsi hněv, jakési rozhorlení zrcadlilo se v jejím obyčejně tichém obličejí místo obvyklé poníženi a hluboké úcty k muži. Někdy po celou hodinu se připravovala bouřka; muž se stával mlčelivějším, přísnějším a zasmušilejším než obyčejně. Konečně rozbolestněné srdce ubohé ženy pozbývalo trpělivosti. Započala rozhovor hlasem, přerývajícím se od rozechvění, rozhovor z počátku trhaný, nesouvislý, plný jakýchsi narážek a trpkých nedokončených vět; potom, jakoby nemohla přemoci své tesklivosti, dávala se náhle do pláče, vzlykání a za tím následoval výbuch rozhorlenosti, výčitky, žaloby, zoufání — zrovna jakoby jí byl zachvátil chorobný paroxysmus. A tu bylo třeba viděti, s jakou trpělivostí to snášel její muž, s jakým účastenstvím jí domlouval, aby se utišila, líbal jí ruce, ba na konec začínal i sám plakati s ní. Tu ona jakoby se byla náhle vzpamatovala, jakoby jí svědomí bylo zakřiklo a usvědčilo ve vlastní vině. Slzy mužovy ji ohromovaly a lomíc rukama, se zoufalým, křečovitým lkáním u jeho nohou prosila za odpuštění, jež jí ovšem ihned bylo uděleno.

Avšak ještě dlouho ji mučilo svědomí, ještě dlouho trvaly slzy a prosby, aby jí odpustil a ještě ostýchavější, bojácnější stávala se před ním na celé měsíce. Ničeho jsem nemohla pochopit z oněch výtek a výčitek; v takové chvíle mne obyčejně posílali ven z pokoje a to způsobem neobratným. Ale úplně se přede mnou skrýti přece nemohli. Pozorovala jsem, všímala si, hádala jsem a od samého počátku vzniklo ve mně temné podezření, že na všem tom spočívá jakési tajemství, že ony nenadálé výbuchy raněného srdce nejsou prostá nervová krize; že muž není darmo stále tak zachmuřený, že není nadarmo ona jakoby dvousmyslná jeho útrpnost k ubohé, churavé ženě, že není nadarmo její stálá ostýchavost a bojácnost před ním, ani její tichá, podivná láska, kterou se ani neodvažovala projevit před mužem, že není nadarmo její samota, její klášterský život, ta zardělost a ta náhlá smrtelná bledost na jejích tvářích za přítomnosti mužovy.

Avšak poněvadž podobné výjevy s mužem byly velice řídké, poněvadž život náš byl vůbec jednotvárný a já už dávno ho pozorovala z blízka, poněvadž jsem se konečně já sama rozvíjela a rostla příliš rychle a počalo se ve mně probouzet mnoho nového, ač z části neuvědomělého, co mne odvádělo od mých pozorování, přivykla jsem konečně k tomuto životu, přivykla jsem k obyčejům a povahám jež mne obkličovaly.

Nebylo ovšem možno, abych se časem nezamyslíla nad Aleksandrou Michajlovnou, ale v myšlénkách svých nedocházela jsem k nijakému výsledku. Za to jsem ji opravdově milovala, měla jsem úctu k její tesklivosti a proto jsem se bála rmoutiti její vznětlivé srdce svou zvědavostí. Ona mně rozuměla a mnohokrát byla hotova děkovati mně za mou náklonnost k ní. Jestliže spozorovala mou starostlivost, usmála se nezřídka se slzami v očích a sama si zažertovala nad svými častými slzami; tu mně náhle začne vysvětlovati, že je velice spokojena, velice šťastna, že jsou všichni k ní tak dobří, že všichni, koho znala, doposud tak ji milovali, že ji velice trápí, proč Petr Aleksandrovič neustále je starostliv o ni a o její duševní klid, kdežto ona je tak šťastna, tak šťastna...

Tu mne začala objímat s takým hlubokým citem a její obličej se ozářil takovou láskou, že mne až srdce zabořelo soucitem, možno-li se tak vyjádřiti.

Rysy jejího obličejí nikdy se nevyhladí z mé paměti. Byly pravidelné a hubenost a bledost, zdálo se, že ještě více zvyšují přísnou svůdnost její krásy. Nad míru husté černé vlasy, hladce sčesané dolů, vrhaly přísný, ostrý stín na okraje tváří; za to se zdálo, že tím laskavěji vás překvapoval kontrast jejího něžného pohledu velikých, dětsky jasných modrých očí, v němž se zrcadlilo časem tak mnoho naivního, nesmělého, jakoby bezbranného, bojícího se o každý pocit, o každé pohnutí srdce, o každou okamžitou radost a častý tichý zármutek.

Ale v některých šťastných, klidných chvílích v onom pohledu, pronikajícím do srdce, bylo tolik jasu, tolik světla, co má den, tolik spravedlivého klidu. Ty oči, blankytné, jako nebe, zářily takou láskou, hleděly tak sladce, v nich se odrážel vždycky takový hluboký cit sympatie ke všemu, co bylo šlechetného, ke všemu, co volalo po lásce, prosilo o soustrast, že se jim pokořovala celá duše, nevolky se vzpínala k nim a zdálo se, že od nich přijímá tutéž jasnost, tíž poklid ducha, totéž smíření i lásku. Takovým způsobem zahledíte se časem do modrého blankytného nebes a cítíte, že jste hotovi strávití celé hodiny v sladkém nazírání, že vaše duše stává se v ty okamžiky volnější a klidnější, jakoby se v ní jako v tiché hladině vodní zrcadlila ona bezkonečná báně nebeská.

Když však oduševnění nahánělo ruměncem na její líce — to se stávalo často —, když její prsa se vzdýmaly vzrušením, tu její oči blýskaly jako blesk, jakoby jiskry z nich sršely, jakoby celá duše její, cudně ochraňující čistý plamen krásy, jež ji nyní nadchnula, přesídlila se do těchto lící. V takové okamžiky byla jako nadšená. Ale v těchto okamžitých záchvatech nadšení, v těchto přechodech od liché, ostýchavé nálady duševní k světlému, vysokému oduševnění, k čistému, přísnému entusiasmu bývalo zároveň tolik naivní, dětsky bystré, prosté dětinské víry, že by umělec snad půl svého života za to dal, aby mohl zachytiti takový okamžik jasného vytržení a přenéstí onu nadšenou tvář na plátno.

Už za prvních dnů svého pobytu v tomto domě jsem poznala, že Aleksandra Michajlovna ve své samotě byla ráda mému příchodu. Měla tehda teprve jedno dítě a pouze rok byla matkou. Byla jsem však úplně její dcerou a rozdíl mezi mnou a svými dělati nemohla. S jakým zápalem uchopila se mého vychování! Tak spěchala v první době, že se madame Leotharová nevolky usmívala, hledíc na ni.

Opravdu chopily jsme se najednou všeho, tak že jsme jedna druhé z počátku ani nerozuměly. Na příklad počala mne sama vyučovat, a sice najednou velmi mnohému, tak mnohému, že výsledkem bylo jen mnoho zápalu z její strany, ba více zápalu, více laskavé netrpělivosti, než opravdového užitku pro mne. Z počátku byla zarmoucena svou neobratností; ale pak se sama nad tím zasmála a chopily jsme se učení znova. Přes to, že Aleksandra Michajlovna viděla svůj první neúspěch, přec směle oznámila madame Leotharové, že je proti její metodě. Přely se spolu se smíchem, ale má nová vychovatelka prohlásila se rozhodně proti jakékoliv soustavě, tvrdíc, že my i slepě najdeme pravou cestu, že by bylo zbytečno, nacpávatí mně hlavou suchými poznatky a že veškeren úspěch závisí na tom, aby seznala mé vlohy a dovedla ve mně vzbuditi dobrou vůli; a měla pravdu, neboť zásada její úplně zvítězila.

Především hned od počátku zmizel úplně rozdíl mezi žáky a učitelkou. Učily jsme se jako dvě přítelkyně a časem bývalo tak, jako bych já učila Aleksandru Michajlovnu, netušíc v tom její chytrosti. Vznikaly na příklad mezi námi spory a já se všemožně namáhala, abych dokázala věc, jak já jí rozumím, zatím co mne Aleksandra Michajlovna nepozorovaně vyváděla na pravou cestu. Končovalo to však tím, že když jsme konečně našly pravdu, ihned jsem se dovtípila a odhalila chytrost Aleksandry Michajlovny; uváživši pak její namáhání, trvající nezřídka celé hodiny, obětované na můj prospěch, padala jsem jí kolem krku a pevně ji objímala po každé vyučovací hodině.

Má citlivost ji překvapovala, ba hluboce dojímala. Se zvědavostí počala se vyptávatí na mou minulost, přejíc si slyšeti o ní ode mne, a pokaždé po mém vypravování stávala se ke mně něžnější a vážnější — vážnější proto, že jsem jí svým nešťastným dětstvím vnukala spolu se soustrastí i jakousi úctu.

Po mém vypravování pouštěly jsme se obyčejně do dlouhých rozmluv, v nichž mně ona vysvětlovala mou minulost, tak že jsem ji znova jaksi prožívala a mnohému se při tom naučila. Madame Leotharová shledávala tyto rozpravy často příliš vážnými a když spozorovala mé bezděčné slzy, měla je za zbytečné. Já však soudila zcela naopak, poněvadž po těchto hodinách bývalo mně vždy lehko a sladko, jakoby v mém osudu nebylo nic nešťastného. Kromě toho byla jsem velice vděčna Aleksandře Michajlovně, že mně dává možnost, abych jí den ode dne více milovala. Madame Leotharová ani netušila, že takovým způsobem znenáhla přicházelo do rovnováhy a ladné harmonie vše, co se dříve zdvihalo z duše nepravdělně, předčasně bouřlivě, a k čemu dospívalo mé dětské, skrz naskrz zraněné srdce s trapnou bolestí, následkem čehož se nespravedlivě zatvrzovalo a stýskalo si na onu bolest, nevědouc, odkud na ně padají ony rány.

Den začínal tím, že jsme obě přicházely do dětského pokoje, probudily jsme její děťátko, oblékaly je, uklízely, nakrmily, bavily a učily je mluvit. Konečně jsme zanechaly dítěte a daly jsme se do práce. Učily jsme se mnohému, ale Bůh ví, jaká to byla nauka. Bylo v ní všechno, ale zároveň nic určitého, četly jsme, sdělovaly si na vzájem své dojmy, pak jsme nechaly knih a pustily se do hudby a tak míjely celé hodiny, aniž jsme pozorovaly.

Večer často přicházival B., přítel Aleksandry Michajlovny, přicházela i madame Leotharová; nezřídka začínaly ohnivé spory o umění, životě (jež jsme v našem kroužku znaly jen z doslechu), o skutečnosti, o ideálech, o minulosti, o budoucnosti, a vyseděly jsme nezřídka až přes půlnoc. Poslouchala jsem co nejpozorněji, přicházela jsem v nadšení spolu s ostatními, smála se, nebo byla dojata, a při té příležitosti dověděla jsem se všechno to, co se týkalo mého otce a mého prvního dětství.

Zatím jsem rostla; najímali mně učitele, od nichž bych se bez Aleksandry Michajlovny ničemu nebyla naučila. Při zeměpisné hodině byla bych jen oslepla, vyhledávajíc na mapě řeky a města. S Aleksandrou Michajlovnou pouštěly jsme se na cesty, pobývaly jsme v takových zemích, viděly tolik podivného, prožily tolik nadšených, tolik fantastických hodin, a tak silná byla naše společná horlivost, že konečně už nestačovaly knihy, jež kdysi přečetla; bylo nutno chápati se nových knih.

Brzo jsem mohla sama dávatí pokyny svému učiteli zeměpisu, ačkoliv musím vyznati, že až do konce vynikal nade mne svou dokonalou a zcela přesnou znalostí stupňů, na nichž leželo některé město, jakož i těch tisíc, set ba i desítek obyvatelů, kteří v něm přebývali.

Učitelé dějepisu platily se peníze za hodiny také velice správně; ale po jeho odchodu učily jsme se s Aleksandrou Michajlovnou dějepisu po svém způsobu: chopily jsme se knihy a čítaly jsme někdy až přes půlnoc, či správněji řečeno, čítala Aleksandra Michajlovna, jež zároveň vykonávala censuru. Nikdy jsem nezakoušela větší radosti, než po takovémto čtení. Obě jsme přicházely v nadšení, jako bychom samy byly těmi hrdiny, o nichž se četlo. Ovšem, četlo se více mezi řádky, než v řádkách Aleksandra Michajlovna mimo to krásně vypravovala, jakoby sama byla kdysi svědkyní toho, o čem jsme četly.

Snad se bude zdát směšným, že jsme s takým zanícením sedávaly spolu do noci — já dítě a ona raněné srdce, jež tak těžko snášelo život. Věděla jsem, že si odpočívá vedle mne. Vzpomínám si, že jsem se časem podivně zamýšlela, hledíc na ni, hádala jsem, a prvé než jsem sama začala žít, uhodla jsem už mnohou záhadu lidského žití.

Konečně mně minulo třináct let. Zdraví Aleksandry Michajlovny horšilo se zatím neustále. Stávala se dráždivější, záchvaty tesklivosti byly krutější, návštěvy mužovy začínaly dříve a sedával s ní, ovšem jako dříve, skoro mlčky, přísný a zamračený, pořád delší a delší dobu. Její osud počínal mne více zajímati. Vystupovala jsem už z dětských let, vytvořilo se už ve mně mnoho nových představ, pozorování, zálib a domněnek. Přirozeno, že tajemství, vznášející se nad touto rodinou, víc a více mne počínalo soužít. Byly okamžiky, kdy se mi zdávalo, že počínám cosi chápati z onoho tajemství. Jindy však jsem upadala v apathii, lhostejnost ano i v rozmrzelost a tu jsem zapomínala na svou zvědavost, nenacházejíc odpovědi ani na jedinou svoji otázku.

Časem, a to se přiházelo stále častěji a častěji, zakoušela jsem podivnou potřebu, abych zůstala samotna a přemýšlela, stále přemýšlela. Ty okamžiky podobaly se k oněm chvílím, když jsem ještě žila u svých rodičů a kdy jsem celý rok stále přemýšlela, prvé než jsem se srozuměla s otcem, stále jsem uvažovala, stále jsem ze svého koutku pozorovala boží svět, až jsem konečně úplně, zdivočela uprostřed fantastických příznaků, jež jsem si sama stvořila. Rozdíl byl jen v tom, že nyní bylo víc netrpělivosti, více sklíčenosti, více nových, neuvědomělých snah, více touhy po ruchu, po vlastní činnosti, tak že jsem se už nemohla soustřediti na jedné věci, jako bývalo dříve.

Aleksandra Michajlovna ze své strany počala se mne sama jaksi straniti. V tomto stáří už jsem jí skoro nemohla býti přítelkyní. Už jsem nebyla dítě; příliš mnoho jsem se vyptávala, časem pohlížela jsem na ni tak, že musila přede mou klopiti oči. Nastávaly podivné okamžiky. Nemohla jsem viděti jejích slz a často i mně vstupovaly slzy do očí, když jsem hleděla na ni. Padala jsem jí kolem krku a vroucně jsem ji objímala. Co mně mohla odpovědět? Cítila jsem, že jsem jí na obtíž.

Ale v jinou dobu, — a to bývaly těžké, truchlivé chvíle — ona sama, jakoby v zoufalství křečovitě mne objímala, jakoby vyhledávala mého účastenství, jakoby nemohla déle snášeti své samoty, jakoby jí rozuměla a mohla strádati spolu s ní. Tajemství však zůstávalo mezi námi dále; to bylo jasné a já sama jsem se jí počínala straniti v takové okamžiky. Bývalo mně těžko s ní. Kromě toho nás už málo co pojilo; jen hudba. Lékaři jí však počali hudbu zapovídat. Knihy? Ale s těmi byla největší obtíž. Rozhodně už nevěděla, jak čísti se mnou. Přestaly bychom zajisté hned na prvé stránce; každé slovo mohlo se zdáti narážkou, každá bezvýznamná věta hádankou. Vřelým, srdečným rozmlouvám mezi čtyřma očima jsme se obě vyhýbaly.

Právě v tu dobu osud náhle a neočekávaně změnil můj život neobyčejně podivným způsobem. Má pozornost, mé city, srdce, hlava, všechno se rázem a s napjatou silou, přecházející až v nadšení, obrátilo náhle k jiné, zcela nenadálé činnosti a já sama, ani toho nepozorujíc, všechna jsem se přenesla v jiný svět. Neměla jsem času obrátiti se, ohlédnouti se, rozmysliti se; mohla jsem zahynout, ano cítila jsem to; ale svůdnost byla mocnější strachu a já šla za štěstím se zavřenýma očima. I na dlouho odloučila jsem se od oné skutečnosti, která mne tak velice počínala tížiti a z níž jsem tak dychtivě a marně hledala východu. Hle, co to bylo a jak se to přihodilo.

Z jídelny vedly tři východy: jeden do velikých pokojů, druhý do mé světnice a do dětského pokoje, třetí do knihovny. Z knihovny byl ještě druhý východ, jenž byl od mé světnice oddělen pouze kabinetem, v němž obyčejně pracoval pomocník Petra Aleksandroviče v úřadě, jeho opisovač, příručí, který byl zároveň i jeho sekretářem a faktorem. Klíč od knihovny a od skříní choval on.

Kdysi po obědě, když nebyl doma, našla jsem tento klíč na podlaze. Zmocnila se mne zvědavost a vyzbrojena svým nálezem vstoupila jsem do knihovny. Byla to dosti veliká světnice, velice světlá, obstavená kolkolem osmi velikými skříněmi, plnými knih. Knih bylo velice mnoho, a většinu z nich Petr Aleksandrovič po komsí zdědil. Jinou část shromáždila Aleksandra Michajlovna, která neustále kupovala knihy.

Doposud při výběru knih pro mne byli nad míru opatrní, tak že jsem se snadno dovtípila, že mnohé zůstává pro mne zapovězeným, že mnohé jest mně dosud tajemstvím. Proto s nezkrotitelnou zvědavostí, se záchvatem strachu, radosti a jakéhosi zvláštního, mně nesrozumitelného citu otevřela jsem první skříň a vyndala první knihu. V té skříní byly romány. Vzala jsem jeden z nich, zavřela skříň a knihu jsem

odnesla s sebou s takovým divným pocitem, s takým tlukotem a svíráním srdce, jakobych cítila, že v mém životě nastává veliký převrat.

Když jsem přišla do svého pokojíku, zavřela jsem se a rozevřela jsem román. Ale čísti jsem nemohla; měla jsem jinou starost. Cítila jsem potřebu, upravit dokonale svou moc nad knihovnou tak, aby o tom nikdo nevěděl a aby mně bylo vždycky možno vzít si odtud kdykoli a jakoukoli knihu. Proto jsem odložila svou rozkoš na vhodnější chvíli, knihu jsem odnesla nazpět, ale klíč jsem ponechala u sebe. Zatajila jsem tento klíč a to byl první špatný skutek v mém životě.

Čekala jsem, jaké budou následky; urovnaly se velice příznivě. Sekretář a příručí Petra Aleksandroviče, prohledav celý večer a část noci klíč se svíčkou v rukou na podlaze, rozhodl se, že ráno zavolá zámečníka, jenž ze svazku přinesených klíčů vyhledal jeden, hodící se ke skříni. Tím se věc skončila a nikdo pak už neuslyšel o ztrátě klíče. Já sama jednala tak chytře a opatrně, že jsem vstoupila do knihovny až za týden, když jsem nabyla jistoty, že není nijakého podezření.

Zprva jsem volila čas, kdy sekretář nebýval doma; potom jsem chodila do knihovny z jídelny, protože píšák Petra Aleksandroviče klíč choval pouze v kapse, jinak však do styku s knihami nikdy nepřicházel, a proto ani nevstupoval do pokoje, kde se nalézala knihovna.

Začala jsem čísti s naruživostí a v brzku mne četba zaujala úplně. Všechny nové potřeby mé, všechny nedávné snahy, všechny ještě nejasné tužby mého mládí, jež tak nepokojně a bouřlivě vystávaly v mé duši, byvše vzbuzeny mým příliš časným rozvojem — vše to se náhle na dlouhou dobu uklonilo na jinou, náhle se vyskytnuvši cestu, jakoby se bylo úplně uspokojilo novou stravou, jakoby bylo našlo svou pravou dráhu.

V brzku má hlava i srdce mé byly tak okouzleny, v brzku se má fantazie rozvila tak do široka, že jsem skoro zapoměla na celý svět, jenž mne dosud obkličoval. Zdálo se, že sám osud mne zastavil na prahu v nový život, po němž jsem tolik toužila, o němž jsem rozmýšlela dnem i nocí a dříve než mne pustil na neznámou dráhu, vyvedl mne na výšinu, s níž mně ukázal budoucnost v kouzelné panorámě, ve vábné, skvělé perspektivě. Bylo mně souzeno prožiti všechnu onu budoucnost, vyčtenou napřed z knih, prožiti ji v blouznivých snech, v nadějích a vášnivých tužbách, v sladkém vzrušení mladistvé duše.

Započala jsem svou četbu beze všeho výběru od první knihy, jež mi padla do ruky, ale osud mne ostříhal. To, co jsem zvěděla a prožila až dosud, bylo tak ušlechtilé a přísné, že mne už nemohla svěsti nějaká podlouhá, nečistá stránka. Mne chránil můj dětský, instinkt, můj mladý věk a celá moje minulost. Nyní pak uvědomění jakoby mně bylo náhle osvítilo celý můj minulý život. Opravdu skoro každá stránka, kterou jsem přečetla, byla mně už jaksi známa, jakobych ji dávno sama prožila; jakobych všechny ty vášně, všechn ten život, jenž předstupoval přede mne v takových neobyčejných formách, v takových čarovných obrazech, dávno byla zakusila.

A jak jsem se neměla dát unést až do plného zapomnění, do úplného odloučení od skutečnosti, když se přede mou v každé knize, kterou jsem přečetla, vtělovaly zákony téhož osudu, tentýž duch příhod, jenž panoval nad životem člověka, který byl podmínkou spásy, záchrany i štěstí! Tento zákon, jež jsem ve všem podezřívala, snažila jsem se vypátrati všemi silami, všemi svými instinkty, probuzenými ve mně jakýmsi citem sebezáchrany. Zdálo se mi, jakoby mne kdosi upozorňoval, jakoby mne kdosi vystříhal. V mou duši jakoby se bylo cosi prorocky tlačilo, a den ode dne mohutněla naděje v mé duši, ale zároveň stále silnějšími stávaly se mé tužby do budoucnosti, do onoho života, jenž mne každodenně překvapoval v tom, co jsem přečetla, s veškerou silou, vlastní jen uměním se všemi vábnostmi poesie.

Ale, jak jsem už pravila, moje fantazie příliš ovládala mou netrpělivost a, mám-li říci pravdu, byla jsem odvážna pouze ve svém blouznění, kdežto ve skutečnosti instinktivně jsem se bála budoucnosti. A proto, jakobych se byla prozatím smluvila sama s sebou, nevědomky jsem si uložila, že se prozatím spokojím světem své fantazie, svým vyblouzněným světem, v němž jsem byla sama paní, v němž byly pouze samé rozkoše, samé radosti, a neštěstí, připouštělo-li se, hrálo jen passivní úlohu, úlohu přechodnou, nezbytnou pro sladké kontrasty a pro náhlý obrat osudu k šťastnému rozuzlení nadšených románů, rodících se v mé hlavě. Tak chápu nyní svou tehdejší duševní náladu.

Takový život, život fantazie, život příkré odloučenosti ode všeho, co mne obkličovalo, mohl trvati celé tři roky!

Tento život byl mým tajemstvím a ještě po třech letech jsem nevěděla, mám-li se báti jeho vyzrazení nebo ne. To, co jsem zažila za ta tři léta, bylo mně příliš příbuzno, blízko. Ve všech těch fantasiích zrcadlila jsem se příliš silně já sama, tak silně, že jsem se konečně mohla rozpakovati, ba i lekati cizího pohledu, ať to byl cíkoli pohled, jenž neopatrně nahlédnul v mou duši. Mimo to my všichni, celý náš dům, žili jsme tak osaměle, beze vší společnosti, v takové klášterní tichosti, že v každém z nás nevolky se musila rozvíti soustředěnost v samém sobě, jakási potřeba samovazby. A to se přihodilo i se mnou.

Za ta tři léta vůkol mne se nic nezměnilo, všechno zůstalo tak, jak bývalo dříve. Stále mezi námi panovala unylá jednotvárnost, která, jak si nyní myslím, kdybych nebyla dala unést svou tajnou, skrytou činnost, byla by rozdrásala mou duši a byla by mne vrhla k neznámému rozvratnému východu z onoho mdlého, tesklivého kruhu, k východu snad zhoubnému.

Madame Leotharová sestárla a skoro se úplně uzavřela ve svém pokoji; děti byly ještě příliš malé; B. byl příliš jednotvárný a muž Aleksandry Michajlovny stále stejně přísný, nepřístupný, v sebe uzavřený, jako dříve. Mezi ním a ženou vládl stále týž tajemný poměr, jenž se mně rýsoval neustále v hroznější podobě, tak že jsem se stále děsila pro Aleksandru Michajlovnu.

Její bezradostný, bezbarevný život zřejmě hasnul před mýma očima. Zdraví její stávalo se den ode dne chatrnějším. Zdálo se, jakoby jakási zoufalost padla do její duše; ji tísnilo patrně cosi neznámého, neurčitého, z čehož si ani sama nemohla vydati počtu, cosi hrozného a při tom jí samé nepochopitelného, což snášela jako neznámý, jejímu životu přisouzený kříž. Srdce její se během času zatvrzovalo v tomto hluchém trápení; i mysl její počala se bráti jiným směrem, temným, truchlivým.

Zvláště mne překvapilo jedno pozorování: zdálo se mně, že čím více já jsem vyrůstala, tím více se mne ona vzdalovala, tak že její nechuť k obcování se mnou přecházela až k jakési netrpělivé rozmrzelosti. Zdálo se, že mne v jisté chvíli už ani nemilovala, jakobych jí překážela.

Pravila jsem, že jsem se schválně od ní vzdalovala, a jakmile jsem se jednou vzdálila, jakobych se byla nakazila tajemností její vlastní povahy. A proto všechno, co jsem prožila za ona tři léta, všechno, co se vytvořilo v mé duši, v mé fantazii, v mém poznání, v nadějích a v mém vášnivém nadšení, vše to tvrdošijně zůstávalo jen ve mně. Zatajivše se jedna před druhou, nikdy jsme se už nesešly, ačkoli se mně zdá, že jsem ji milovala den ode dne více, než před tím.

Nemohu si nyní bez slzy připomenouti, jak hluboce ke mně přilnula, jak se zavázala ve svém srdci zasypati mne všemi poklady své lásky, jimiž bylo přeplněno její srdce a vykonati až do konce slib, že mně bude matkou. Pravda, její vlastní hoře časem ji na dlouhou dobu odpuzovalo ode mne, ona jakoby na mne zapomínala, a to tím více, že já sama jsem se snažila nepřipomínati jí sebe; tak se přiblížil můj šestnáctý rok, aniž toho kdo spozoroval.

Avšak ve chvílích jasného vědomí a světlejší nálady Aleksandra Michajlovna začínala náhle pocílovati starost o mne; netrpělivě mne vyzývala k sobě z mého pokojíku od mých hodin a zaměstnání, zahrnovala mne otázkami, jakoby mne zpytovala a zkoušela, neodlučovala se ode mne po celé dni, uhadovala všechny mé snahy, všechna přání, zřejmě se starala o mé stáří, o přítomnou chvíli i o budoucnost a s nevyčerpatelnou láskou a s jakousi zbožností chystala mně svou pomoc.

Avšak mně už velice odvykla. Proto jednala se mnou časem příliš naivně, tak že jsem to snadno pozorovala a chápala. Na příklad — a to se přihodilo, když mně už bylo šestnáct let — probírajíc se mými knihami, vyptala se mne, co čtu, a když shledala, že mám pořád ještě dětské knihy pro dvanáctiletá děvčátka, náhle se polekala. Dovtípila jsem se, oč běží, a sledovala jsem ji s pozorností. Celé dvě neděle mne k čemusi připravovala, zkoušela mne, pátrala po stupni mého rozvoje a mých potřeb. Konečně se rozhodla, že započne a na našem stole objevil se Ivanhoe Waltera Scotta, jehož jsem už dávno přečetla aspoň třikrát.

Z počátku s bázlivým očekáváním sledovala, jaké dojmy na mne činí tato četba, uzažovala je, jakoby se o ně obávala. Posléze tento napjatý poměr, jenž mně byl příliš zjevným, zmizel; obě jsme se roznítily a já byla nad míru ráda, že jsem se už nepotřebovala se svou lekturou před ní skrývat. Když jsme dočetly tento román, byla mnou celá nadšená. Každá moje poznámka při čtení byla správná, každý dojem pravidelný. Rozvila jsem se v jejích očích už příliš daleko.

Překvapená tím a nadšená počala opět s radostí sledovati mé vychování, a už si nepřála odloučiti se ode mne. Avšak její vůle už nerozhodovala. Osud brzy nás opět odloučil a zmařil naše sblížení. Postačil k tomu opět první záchvat nemoci, záchvat jejího neustálého hoře, a opět nastalo odcizení, tajemnůstkářství, nedůvěřivost a snad i zatvrzelost.

Ale i v takové doby přiházely se okamžiky, jež se vymykaly z naší moci. Četba, několik sympatických slov, jež jsme spolu promluvíly, hudba — a my jsme se zapomínaly, rozhovořily jsme se, rozhovořily časem přes míru a pak nám oběma bývalo velice za těžko. Když jsme se vzpamatovaly, hleděly jsme jedna na druhou jako polekané s podezřívavou zvědavostí a s nedůvěrou. Každá jsme měla svou hranici, do které mohlo docházeti naše sblížení; za ni jsme přestoupiti nesměly, byť jsme i chtěly.

Kdysi pod večer před soumrakem četla jsem roztržitě knihu v kabinetě Aleksandry Michajlovny. Ona seděla u klavíru a improvizovala na thema jistého zamilovaného jejího motivu z vlašské hudby. Když přešla konečně k čisté melodii arie, já, unesena hudbou, jež mně pronikla do srdce, počala jsem tiše, polohlasem zpívati týž motiv pro sebe. Brzy však, úplně unesena, vstala jsem a přistoupila ke klavíru.

Aleksandra Michajlovna, jakoby byla uhodla, co chci, počala hráti průvod a s dychtivostí sledovala každou notu mého zpěvu. Zdálo se, že je překvapena bohatostí mého hlasu. Doposud nikdy jsem před ní nezpívala, ba ani sama jsem nevěděla, mám-li jaký hlas. Nyní jsme obě přišly náhle v nadšení. Zvyšovala jsem hlas víc a více; ve mně se budila energie, vášně, rozpalovaná ještě více radostným obdivem Aleksandry Michajlovny, jež jsem tušila v každém taktu jejího průvodu. Konečně zpěv skončil tak zdařile, s takým oduševněním, s takou silou, že mne s nadšením chopila za ruce a radostně na mne pohlédla.

„Anneto! Ty máš rozkošný hlas," zvolala. „Můj Bože! Kterak, že jsem to nespozorovala?"

„Sama jsem to spozorovala teprve nyní," odvětila jsem nadšena radostí.

„Bůh ti požehnej, moje milé, drahé dítě! Děkuj mu za tento dar. Kdož ví... Ach můj Bože, můj Bože..."

Byla tak dojata nenadálým objevem, tak byla otupená radostí, že nevěděla, co mně říci, jak mne přiláskati. To byl jeden z těch okamžiků upřímnosti, vzájemné sympatie, sblížení, jaký už dávno nebyl mezi námi. Za hodinu jakoby byl v domě svátek. Bez prodlení poslali pro B. Než přišel, rozevřely jsme jiný zpěv, mně známější a začaly jsme novou arii. Tentokrát jsem se chvěla nesmělostí. Bála jsem se, abych nezdařilým zpěvem nezkažila prvního dojmu. Ale brzy můj vlastní hlas dodal mně odvahy a sám mne podporoval. Sama jsem se divila jeho síle a při tomto druhém pokusu rozprášily se všechny pochybnosti. Aleksandra Michajlovna v záchvatu své netrpělivé radosti poslala pro děti, ba i pro chůvu svých dětí a konečně, celá unesena šla sama k muži a pozvala ho do kabinetu, o čemž by si jindy ani nesměla pomysli.

Petr Aleksandrovič vyslechl novinu blahosklonně, přál mně štěstí a sám první prohlásil, že bude třeba, abych se započala učit zpěvu. Šťastná Aleksandra Michajlovna z vděčnosti, jakoby byl pro ni učinil Bůh ví co, jala se líbat mu ruce.

Konečně přišel B. Stařeček měl velikou radost. Měl mě upřímně rád, vzpomenu na mého otce, na minulost, a když jsem před ním dvakrát nebo třikrát zazpívala, s vážnou, starostlivou tváří, ano s jakousi tajemností prohlásil, že prostředky mám nepochybné, snad dokonce i nadání, a že by bylo hříchem, abych se neučila. Potom hned, jakoby se byli vzpamatovali, rozhodli s Aleksandrou Michajlovnou, že jest nebezpečno, příliš mne chváliti hned na počátku a já spozorovala, jak na sebe pohlédli a potaji se smluvili, takže jejich spiknutí proti mně vypadlo velice naivně a neobratně.

Smála jsem se pro sebe celý večer, vidouc, jak potom po novém zpěvu snažili se býti zdržlivými a schválně na hlas vytýkali mé poklesky a nedostatky. Ale dlouho se nezdrželi; sám B. první se prozradil a znova se rozplýval radostí. Nikdy jsem netušila, že mne tak upřímně miluje.

Po celý večer trval nejpřátelštější, nejvřelejší rozhovor. B. vypravoval několik životopisů známých pěvců a umělců, a vypravoval s nadšením umělce, dojatý úctou. Potom, když se rozhovor dotknul i mého otce, přešli na mne, na mé dětství, na knížete, na celou jeho rodinu, o níž jsem tak málo slychala ode dne našeho rozloučení. Ostatně Aleksandra Michajlovna sama o ní mnoho nevěděla. Nejvíce věděl B., protože nejednou jezdil do Moskvy.

Tu však rozhovor přijal na sebe jakýsi tajemný, pro mne záhadný směr, a dvě nebo tři okolnosti, týkající se zejména knížete, byly mně nesrozumitelné; Aleksandra Michajlovna se zmínila o Káti, ale B. neuměl pověditi o ní nic zvláštního, a také jakoby úmyslně nepřál si o ní mluvit. To mne překvapilo. Nejen že jsem nezapomněla na Kátu, nejen že ve mně neutuchla má stará láska k ní, naopak nenapadlo mne ani jedinýkrát, že by se s Kátou mohla státi nějaká změna. Mé pozornosti unikla dosud i rozluka i dlouhá léta, jež jsme strávily na různých místech a za která jsme jedna druhé nedávaly o sobě nijakých zpráv, i různost vychování a různost našich povah.

V mých myšlénkách Káta mne nikdy neopustila; zdálo se mně, že pořád ještě žije se mnou; zejména ve všech mých blouznivých snech, ve všech mých románech a fantastických příhodách vřdycky jsme kráčely spolu ruku v ruce. Pokládajíc sebe za hrdinku každého románu, jež jsem přečetla, ihned jsem stavěla vedle sebe svou přítelkyni kněžnu a dvojila jsem román na dvě části, z nichž jedna, rozumí se, byla smyšlena mnou, při čemž jsem nemilosrdně okrádala své zamilované autory.

Konečně v naší rodinné radě bylo ustanoveno, že mně vezmou učitele zpěvu. B. doporučil nejznámějšího a nejlepšího. Hned druhý den přijel k nám Vlach D., vyslechl mne, potvrdil mínění svého přítele B., ale zároveň oznámil, že pro mne bude mnohem výhodnější, budu-li přicházeti učit se k němu spolu s ostatními začkami, poněvadž rozvoji mého hlasu bude napomáhat soupeření s druhými, napodobivost a bohatství všech prostředků, které mně budou k službám. Aleksandra Michajlovna svolila a od té doby třikrát za týden jezdila jsem ráno v 8 hodin v průvodu naší služebné do konservatoře.

Nyní se zmíním o jisté podivné příhodě, která měla na mne příliš mocný vliv a způsobila ve mně

náhlym obratem novou periodu života. Minulo mně tehda už šestnáct let a zároveň v mé duši nastala náhle jakási nepochopitelná apatie; jakési nesnesitelné, tesklivé zátiší, mně samé nepochopitelné, mne navštívilo. Všechny mé sny, všechny mé snahy náhle umlkly, ba i blouznivost zmizela jakoby od úpadku sil. Chladná lhostejnost zastoupila místo bývalého nezkušeného duševního žáru.

Ano i nadání mé, jež přivítali všichni, koho jsem milovala, s takým nadšením, pozbylo mých sympatií a já ho necitelně zanedbávala. Nic mne nebavilo, tak že jsem i k samé Aleksandře Michajlovně pocítovala jakousi chladnou lhostejnost, z níž jsem se sama vinila, poněvadž jsem si nemohla být nevědomou své viny. Moje apatie se střídala s nevědomým zármutkem a náhlými slzami.

Vyhledávala jsem samotu. V tuto podivnou dobu podivná náhoda otrásla do základů veškeru mou duši a změnila ono zátiší v pravou bouři. Mé srdce bylo poraněno. Stalo se to následujícím způsobem.

VII.

Vešla jsem do knihovny (ten okamžik bude mně na vždy památným) a vzala román Waltera Scotta „Svato-Ronanské lázně“, jediný z jeho románů, který jsem dosud nečetla. Pamatuju si, že palčivá, bezdůvodná tesklivost bodala mne jakoby nějakou předtuchou. Bylo mně do pláče. Pokoj byl naplněn jasným světlem od posledních, kosých paprsků zapadajícího slunce, jež se plným proudem lily vysokými okny na lesklé parkety pokoje. Bylo ticho; vůkol v sousedních komnatách také nebylo ani živé duše. Petr Aleksandrovič nebyl doma a Aleksandra Michajlovna ležela nemocna v posteli.

Skutečně jsem plakala; rozevřela jsem druhou část, lhostejně jsem převracela listy snažíc se vypátrati nějaký smysl v úryvkovitých větách, jež se mně míhaly před očima. Skoro jsem hádala, jako hádávají lidé, rozevírajíce knihu, jak se nahodí. Bývají okamžiky, kdy všechny rozumové a duševní síly po chorobném napjetí náhle se vzejmou jasným plamenem uvědomění a v takový okamžik cosi prorockého se sní otřesené duši, ztýrané jakoby předtuchou budoucnosti, jakoby předem už ji okoušela. Vám tolik se chce žít, celá bytost vaše prahne po životě a srdce vaše, planouc nejvřelejší, slepou nadějí, jakoby volala budoucnost s jejími tajnostmi, se vši její neurčitostí, třebas s bouřemi a hromobitím, ale přece se životem.

Můj okamžik byl právě takový.

Pamatuju se, že jsem právě zavřela knihu, majíc v úmyslu otevřít ji potom na neurčito, dáti si jistou otázku ohledně budoucnosti a přečísti si v knize stránku, jež se otevře. Ale když jsem rozevřela knihu, spatřila jsem popsaný list poštovního papíru, čtvermo přeložený a tak slehlý a stisknutý, jakoby byl už několik let ležel v knize, kdež na něj zapomněli. S krajní zvědavostí počala jsem prohlížeti svůj nález. Bylo to psaní bez adresy, podepsané dvěma počátečnými písmeny S. O.

Moje pozornost se zdvojila; rozvinula jsem téměř slíplý papír, který následkem svého dlouhého pobytu mezi stránkami zanechal na nich světlé místo na celé prostoře, kterou zaujímal. Skladky dopisu byly prodřeny a otrhány; bylo patrné, že jej kdosi často čítával a choval jako drahou památku. Inkoust zmodral, vybledl; patrně dávno tomu, co list byl napsán! Několik jeho slov padlo mně náhodou do oka a srdce mi počalo bít zvědavostí. V rozpacích obracela jsem dopis v rukou, jakobych schválně odkládala okamžik, kdy se dám do čtení.

Náhodou jsem jej zdvihla do světla; ano! krůpěje slz uschly na těchto řádkách; skvrny zůstaly na papíře; místy byly celé písmeny rozmočeny slzami. Čí jsou to slzy? Konečně, zmírajíc zvědavostí, přečetla jsem polovinu první stránky a výkřik podivení vydral se z mých prsou. Zavřela jsem skříň, postavila knihy na místo, psaní jsem uschovala pod šátek, odběhla jsem do svého pokojíku, zavřela se a začala jsem čísti opět od začátku. Ale srdce mi tlouklo tak silně, že slova i písmeny se mně míhaly a skákaly před očima. Dlouhou dobu ničemu jsem nerozuměla.

List obsahoval odhalení, počátek tajemství; ohromil mne jako blesk, neboť jsem konečně poznala, ke komu byl psán. Věděla jsem, že se dopustím skoro zločinu, přečtu-li celé toto psaní; ale okamžik byl mocnější, než já! List byl psán k Aleksandře Michajlovně.

Hle ten dopis; přivádím jej zde. Nejasně jsem chápala, co v něm bylo a proto dlouho jsem se nemohla zbavit úvah a těžkých myšlének. Od té chvíle jakoby se byl rozlomil můj život. Srdce mé bylo otřeseno a pobouřeno na dlouho, ba skoro na vždy, poněvadž list ten měl veliké následky za sebou. Správně jsem hádala o své budoucnosti.

Kdo však je on, jenž psal toto psaní? Jaký byl potom její život? V listě bylo tolik narážek, tolik údajů, že nebylo možno se mýlit, ale zároveň tolik záhad, že nebylo možno nezblouditi v důmněnkách. Ale já se skoro nezmýlila; mimo to i sloh listu, jenž napovídal mnohé, vysvětloval i povahu onoho styku, o nějž se rozbila dvě srdce. Myšlenky, city písícího byly zjevné. Byly příliš zvláštní, a jak už jsem pravila, příliš mnoho napovídaly hádajícímu. Ale zde je to psaní; opisuju je od slova do slova:

„Pravila jsi, že mne nezapomeneš; věřím ti a od nynějška celý život můj spočívá v těchto tvých slovech. Musíme se rozloučiti; naše hodina odbila! Dávno jsem to věděl, moje tichá, moje smutná krasavice, ale nyní teprve jsem pochopil. Po celou naši dobu, po celou dobu, co ty jsi mne milovala, bolelo a trápilo se mé srdce za naši lásku, a věříš-li? nyní jest mi lehčeji! Dávno jsem viděl, že takový tomu bude konec a tak bylo už předem usouzeno!

Je to osud! Vyslechni mne, Aleksandro: nebyli jsme si rovni; já to vždy, vždycky cítil! Nebyl jsem tebe hoden a já, pouze já jsem měl nésti trest za to štěstí, jehož jsem zakusil! Řekni, co jsem byl dříve, než ty jsi mne poznala? Bože! už dvě léta minula a já jakobych nebyl dosud nabyt paměti; dosud nemohu pochopit, že ty jsi si zamilovala mne! Nechápu, jak mohlo nastati to, z čeho započala naše láska. Vzpomínáš si, co jsem byl u porovnání s tebou? By-li jsem tebe hoden, čím jsem si zasloužil, že jsi mně dala přednost?

Byl jsem hrubý a prostý, unylý a zasmušilý. Lepšího života jsem si nepřál, nepomýšlel na něj, nevolal jej a nechtěl volati. Všechno bylo ve mně jaksi sklíčeno a neznal jsem na světě nic důležitějšího, než byla má všední, nutná práce. Mou jedinou starostí byl zejtrejší den, a i ta mně byla lhostejná.

Kdysi, ovšem už dávno, snilo se mi cosi takového a já blouzníval jako pošetilec. Ale od té doby uplynulo mnoho, mnoho času a já počal žítí osaměle, přísně, tiše, ba necítil jsem ani chladu, jenž mrazil mé srdce. A ono usnulo. Vždyť jsem věděl a byl jsem odhodlán, že pro mne nikdy nevzejde jiné slunce, i věřil jsem tomu a nereptal jsem na nic, protože jsem byl přesvědčen, že tak to musí být.

Když ty jsi kráčela mimo mne, ani jsem nevěděl, že smím k tobě zdvihnouti oči. Byl jsem jako otrok před tebou. Mé srdce se nechvělo vedle tebe, nesvíralo se, nevěštilo mně o tobě; bylo úplně klidné. Má duše nepoznávala tvé, ač jí bylo světlo vedle své krásné sestry. Víím to a nejasně jsem to cítil. Mohl jsem to cítiti proto, že i na poslední bylinku prolévá se světlo boží dennice a hřeje a láská ji právě tak, jako nádherný květ, vedle něhož skromně vyrůstá.

Když jsem však pochopil všechno — pamatuješ se, onoho večera, po těch slovech, která do základů otrásla mou duší — byl jsem oslepen, ohromen, všechno se ve mně zkormoutilo a věříš-li? byl jsem tak překvapen, že jsem ti ani nevěřil, že jsem tě nepochopil! Nikdy jsem ti o tom neřekl. Ty's o tom nevěděla. Já nebýval dříve takovým, jakým jsi mne ty zastala. Kdybych mohl, kdybych směl mluvit, dávno bych se ti byl ve všem přiznal. Ale já jsem mlčel, a nyní povím všechno, abys věděla, koho zůstavuješ, s jakým člověkem se loučíš!

Víš-li, jak jsem ti rozuměl z počátku. Vášně jako oheň mne zachvátila, jako jed rozlila se mou krví; zkálila všechny mé smysly a city, já byl opojen, potácel jsem se jako v dýmu a odpovídal na čistou, soustrastnou lásku tvou nikoliv jako rovný rovni, nikoliv jako důstojný čisté lásky tvé, nýbrž bez vědomí, bez srdce. Neporozuměl jsem ti. Odpovídal jsem ti jako takové, která se v mých očích zapomněla až do snížení ke mně a nikoli jako takové, která mne chtěla povznést k sobě. Víš-li, v čem jsem tě podezřívál, co značilo ono, zapomenouti se až do snížení ke mne?

Ale ne, neurazím tě svým přiznáním. Jen to ti řeknu: ty jsi se trpce ve mně sklamala! Nikdy, nikdy jsem se nemohl povznést k tobě. Mohl jsem jen nedostupně zírat na tebe v bezmeznou lásce své, když jsem tě později pochopil, ale tím jsem nezahladil své viny. Má vášně, povýšená tebou, nebyla láska; lásky jsem se bál; nesměl jsem tě milovat. V lásce je vzájemnost, rovnost, a jich jsem nebyl hoden...

Ani nevím, co se dalo se mnou! O, jak ti to mám povědět, abys mne pochopila!... Z počátku jsem nevěřil... O, pamatuješ-li se, když utichlo první mé vzrušení, když se vyjasnily mé oči, když zůstal pouze samotný, nejčistší, neposkvrněný cit, tu prvním mým hnutím bylo podivení, rozpačitost, strach a pamatuješ se, jak jsem náhle se vzlykotem padl k tvým nohám? Pamatuješ se, jak jsi zmatena a polekána se slzami se ptala, co je mi? Já jsem mlčel, nemohl jsem ti odpovědět; ale duše má se rozrývala na části; mé štěstí mne hroutilo jako nesnesitelné břímě a lkání mé mluvilo ke mně: „zač to všechno? Čím jsem toho zasloužil? Čím jsem si zasloužil tolika blaha?“

Sestro má, sestro má! O kolikrát — tys o tom nevěděla — kolikrát jsem potaji líbal tvůj šat, potaji, poněvadž jsem věděl, že nejsem tebe hoden; dech se ve mně krátil a srdce mi bilo tak zvolna a pevně, jakoby chtělo stanout a zesnouti na vždy.

Když jsem bral tvou ruku, celý jsem bledl a chvěl se; ty jsi mne lekala čistotou duše své. O neumím ti všechno vypovědět, co se nashromáždilo v mé duši a co bych tak rád vypověděl. Víš-li, že mně časem bývala obtížná, trapná tvá soustrastná, neustálá láska ke mně? Když jsi mne políbila (stalo se to jedinýkrát, a nikdy toho nezabudu), mrak vyvstal před mýma očima a celá duše má ztrnula v okamžení. Proč jsem neumřel v ten okamžik u tvých nohou?

Hle, poprvé ti píšu ač jsi mně to už dávno přikazovala. Pochopíš-li, co chci říci? Chci ti říci všechno a řeknu to. Ano, ty mne velice miluješ, tys mne milovala, jako sestra miluje bratra, tys mne milovala jako

své dílo, poněvadž jsi vzkřísila mé srdce, vyburcovala můj rozum ze spánku a vlila mně v prsa sladkou nadějí. Já však nemohl, nesměl. Nikdy jsem tě dosud nenazýval sestrou proto, že jsem nemohl býti tvým bratrem, proto, že jsme si nebyli rovni, proto, že jsi se ve mně zklamala!

Ale vidíš, že pořád píšu o sobě, i nyní, v minuty strašného hoře myslím jen o sobě, ačkoli vím, že ty se trápíš pro mne. Ach netrap se pro mne, milá moje! Víš-li, jak jsem snížen nyní ve svých vlastních očích? Všechno vyšlo na jevo, nastal poplach! Tebe za mne zavrhnou, tebe zahážou opovržením, posměchem, protože já stojím tak nízko v jejich očích! O jak jsem se provinil, že nejsem tebe hoden! Kdybych měl aspoň vážnost, osobní uznání v jejich mínění, kdybych vnukal více úcty v jich očích, snad by ti odpustili! Ale já jsem nízký, jsem nicotný, jsem směšný, a níže směšného nemůže býti nic. Víš, kdo křičí! A právě proto, že ti začali křičet, klesl jsem na duchu; já býval vždycky sláb.

Víš, v jakém stavu se nyní nacházím? Sám se směju nad sebou, a zdá se mi, že mluvím pravdu, protože jsem i sobě směšným a nenáviděným. Cítím to; nenávidím i tvář svou i postavu svou, všechny zvyky, všechna neušlechtilá gesta svá; nenáviděl jsem je vždycky! Ach odpusť mně mé hrubé zoufalství. Sama jsi mne přiučila, abych ti pověděl všechno. Zahubil jsem tě, poštvál jsem na tebe zlobu a výsměch, protože jsem nebyl tebe hoden.

Právě tato myšlénka mne mučí; ona mně bije bez ustání v hlavě a týrá a drásá mé srdce. A pořád se mně zdá, že jsi milovala ne toho člověka, jehož jsi mínila ve mně nalézti, že jsi se ve mně zmýlila. To mne bolí, to mne nyní trápí a utrápí mne do smrti, nebo pozbudu rozumu!

S Bohem tedy, s Bohem! Nyní, když se všechno odhalilo, když se ozval jejich pokřik, jejich posudky (o já je slyšel!), když já jsem se snížil a zmenšil ve svých vlastních očích, naplniv se studem za sebe, ba i za tebe pro tvůj výběr, když jsem sám sebe proklel, nyní musím prchnouti, musím zmizeti pro tvé uspokojení. Vyžadují toho a ty mne nikdy, nikdy už nespatriš! To je nutno, to nám bylo souzeno!

Bylo mně dáno příliš mnoho; osud se zmýlil; nyní napravuje svou chybu a odbírá vše nazpět. Sešli jsme se, poznali jsme se na vzájem a nyní se rozcházíme až do příštího shledání! Kde to bude, kdy to bude? O pověz mne, má drahá, kde se sejdem, kde naleznu tebe, jak tě poznám, a poznáš-li ty mne pak? Má duše je plna tebe. O, proč, proč nám to bylo souzeno? Proč se musíme rozloučiti? Nauč mne — vždyť nevím a nikdy nepochopím, jak roztrhnouti život ve dvě, jak vyrvati srdce z těla a býti bez něho! O, když si vzpomenu, že tě nikdy nespatriš, nikdy, nikdy!...

Bože, jaký poplach způsobili! Jak se nyní bojím o tebe! Právě jsem potkal tvého muže: my oba jsme nehodni jeho, ačkoli jsme se neprohřešili proti němu. Jest mu všechno známo; vidí nás, porozuměl všemu a i dříve všechno mu bylo jasno jako den. Hrdinsky se zastal tebe; on tě ochrání; on tě ubrání proti oněm pokřikům a soudům; miluje a ctí tě bez míry; on je tvůj zachránce, kdežto já prchám!...

Přikročil jsem k němu a chtěl jsem mu líbat ruku! On mně řekl, abych jel bez prodlení. Rozhodnuto! Praví se, že se k vůli tobě znesvářil s nimi se všemi; tam jsou všichni proti tobě! Vytýkají mu, že ti nadřžoval, že jest sláb. Můj Bože! Co tam ještě mluví o tobě! Oni nevědí, oni nemohou, nejsou s to, aby pochopili! Odpusť jim, moje ubohá, jako jim odpouštím já; vždyť mně oni odňali více, než tobě!

Jsem bez sebe, nevím, co ti píšu. O čem jsem s tebou mluvil včera při loučení? Všecko jsem zapomněl. Byl jsem bez sebe, ty jsi plakala... Odpusť mně ty slzy! Jsem tak sláb, tak malomyslný!

Ještě něco jsem ti chtěl říci... Ach, kdybych mohl jen jednou ještě skropiti tvé ruce slzami, jako skrápím slzami toto psaní! Ještě jednou býti u tvých nohou!

Kdyby oni jen věděli, jak šlechetný byl tvůj cit! Ale oni jsou slepi, jich srdce jsou tvrdá a pyšná; oni nevidí a na věky toho nevidí. Nemají, čím by uviděli! Oni neuvěří, že jsi nevinná, byť všechno, co jest na zemi, dosvědčilo jim to přísahou před jejich soudem. Mohou-liž to pochopit! Zdvihnou tedy kámen na tebe? Čí první ruka jej zdvihne? Ach, oni nepřijdou do rozpaků, zdvihnou tisíc kamenů! Osmělí se je zdvíhati, poněvadž vědí, jak to učinit. Zdvihnou je všichni najednou a řeknou, že sami jsou bez hřichu a tvůj hřích vezmou na sebe.

O kdyby věděli, co činí! Kdyby jen bylo možno všechno jim povědět bez zatajení, aby viděli, slyšeli, pochopili a uvěřili! Ale ne, nejsou tak zlí... Jsem nyní zoufalý a snad je pomlouvám! Snad i tebe lekám svým vlastním strachem! Neboj se, neboj se jich, má drahá! Tobě porozumějí; porozuměl tobě aspoň jeden už; doufej — je to tvůj muž!

S Bohem, s Bohem! Neděkuju ti! S Bohem na vždy!

S. 0."

Zmatek můj byl tak veliký, že jsem dlouhou dobu nemohla pochopit, co se děje se mnou. Byla jsem ohromena a polekána. Skutečnost mne překvapila nepřipravenou uprostřed lehkého života snů, v nichž

jsem strávila už tři roky. Se strachem jsem cítila, že v mých rukou spočívá velké tajemství a že tajemství to už spoutalo celou bytost mou... Jakým způsobem? To jsem sama ještě nevěděla. Cítila jsem, že teprv od tohoto okamžiku počíná pro mne nová budoucnost. Nyní jsem se nevolky stala příliš blízkou účastnicí v životě a v poměrech těch lidí, kteří doposud tvořili celý svět mne obkličující, a proto jsem se bála o sebe. V jaké způsobě vstoupím do jejich života, já neprošená, jim cizí? Co jim přinesu? Jak se otevrou pouta, která mne tak neočekávaně přikovala k cizímu tajemství?

Kdož ví? Snad nová úloha má bude trapna i pro mne i pro ně. Já pak nemohla mlčet, odmítnouti onu úlohu a bez vzpomínky uzavřít ve svém srdci to, co jsem zvěděla. Ale jak a co bude se mnou? Co učiním? A co vlastně jsem zvěděla? Tisíce otázek, ještě zmatených a nejasných, vyvstávaly přede mnou, a již nesnesitelně tísnily mé srdce. Byla jsem jako zmatená.

Potom, pamatuju se, přicházely jiné minuty s novými, podivnými, mnou dosud nezakoušenými dojmy. Cítila jsem, jakoby se bylo cosi rozhodlo v mých prsou, že dřívější sklíčenost najednou rázem odpadla od srdce a cosi nového počalo je naplňovat, cosi takového, o čemž jsem nevěděla, mám-li se proto rmoutit nebo se radovat. Můj nynější stav podobal se k tomu, když člověk na vždy opouští svůj dům, svůj dosud klidný, tichý život, vydává se na dalekou, neznámou cestu a naposled se rozhlíží vůkol sebe, v myšlénkách se loučí se svou minulostí a při tom je hořko srdci od teskné předtuchy neznámé budoucnosti, snad kruté, nepříznivé budoucnosti, která ho čeká na nové dráze.

Konečně křečovitě lkání vydralo se z mých prsou a chorobným záchvatem uvolnilo mému srdci. Cítila jsem potřebu viděti, slyšeti někoho, obejmouti někoho co nejpevněji. Už jsem nemohla, nechtěla zůstat sama. Běžela jsem k Aleksandře Michajlovně a strávila u ní celý večer. Byly jsme samy. Prosila jsem ji, aby nehrála a odřekla jsem zpěv, ač mne vybízela. Všechno se mně stalo náhle obtížným a na ničem jsem se nemohla ustanovit. Plakaly jsme, tuším, spolu. Jen vím, že jsem ji velice polekala. Domlouvala mně, abych se uspokojila, abych se neděsila. Pozorovala mne se strachem, tvrdila, že jsem churava, že se nešetřím. Konečně jsem od ní odešla celá zmučená a utýraná. Byla jsem jako v horečném záchvatu a ulehla jsem zimničně rozpálená.

Minulo několik dní, než jsem mohla přijíti k sobě a jasněji si rozvážit své postavení. V tu dobu žily jsme obě, já i Aleksandra Michajlovna, v úplném osamění. Petr Aleksandrovič nebyl v Petrohradě. Jel za úředními záležitostmi do Moskvy a strávil tam tři neděle. Přes toto nedlouhé rozloučení Aleksandra Michajlovna hrozně si stýskala. Chvillemi stávala se klidnější, ale uzavírala se sama ve svém kabinetě, tak že i já jsem jí byla na obtíž. Mimo to já sama také jsem hledala samotu. Hlava má pracovala s jakýmsi chorobným napjetím; byla jsem jako v dýmu.

Časem přicházely na mne hodiny dlouhých, trapných, neodstupných myšlének; snilo se mně tehda, jakoby se mně někdo po tichu vysmíval, jakoby se bylo cosi do mne vtělilo a rmoutilo a otravovalo každou mou myšlénku. Nemohla jsem se zbaviti trapných obrazů, jež se mi zjevovaly každý okamžik a nedávaly mně pokoje. Představovalo se mi dlouhé, neodvratné utrpení, mučednictví, obět, která se přináší pokorně, bez odmluvy ale marně. Zdálo se mně, že ten, komu byla přinesena ona obět, opovrhne jí a směje se nad ní. Zdálo se mně, že jsem viděla zločince, jenž odpouští hříchy spravedlivému a mé srdce se trhlo na kusy. Současně jsem si přála ze všech sil zbaviti se svého podezření; proklínala jsem je, nenáviděla jsem sama sebe za to, že všechna má přesvědčení byla ne přesvědčení, nýbrž pouhé domněnky, za to, že jsem nemohla ospravedlniti své dojmy sama před sebou.

Potom jsem rozbírala v duchu ony věty, ony poslední výkřiky strašného loučení. Představovala jsem si onoho člověka nerovného, snažila jsem se uhodnouti veškeren smysl slova neroveň. Strašně mne mučilo to zoufalé loučení: jsem směšný, já sám se stydím za tvůj výběr. Co to bylo? Jací to jsou lidé? Nač si stýskají, co je trápí, co ztratili?

Vzchopivši se, přečetla jsem znova s největší pozorností dopis, v němž bylo tolik zoufalství, rozrývajícího duši, ale jehož smysl byl tak podivný, tak nepochopitelný pro mne. Avšak list mně vypadl z rukou a vzpurný zmátek víc a více zachvacoval mé srdce... Vždyť se to musilo konečně nějak rozhodnouti, ale já jsem nenacházela východu, aneb jsem se ho bála.

Byla jsem skoro nemocna, když jednoho dne na našem dvoře zarachotil povoz Petra Aleksandroviče, vracejícího se z Moskvy. Aleksandra Michajlovna s radostným křikem vyběhla vstříc muži, ale já jsem zůstala na místě, jako přikovaná. Víím, že jsem byla sama zděšena svým náhlým vzrušením. Nevydržela jsem a odběhla jsem do svého pokoje. Nechápal jsem, čeho jsem se náhle zděsila, ale bála jsem se tohoto zděšení.

Za čtvrt hodiny mne zavolali a odevzdali mně list od knížete. V saloně jsem se setkala s jakýmsi neznámým pánem, který přijel s Petrem Aleksandrovičem z Moskvy, a dle jistých slov, kterých jsem si povšimla, zvěděla jsem, že zůstane u nás na delší dobu. Byl to plnomocník knížete, jenž přijel do Petrohradu v jistých důležitých záležitostech knížecí rodiny, které byly až dosud svěřeny Petru Aleksandroviči.

Tento pán mně odevzdal psaní od knížete a dodal, že kněžna mně také chtěla napsat lístek, do posledního okamžiku ubezpečovala, že lístek bude zcela jistě napsán, ale na konec ho propustila s prázdnými rukama a s prosbou, aby mně vyřídil, že nemá rozhodně, co by mně psala, ve psaní že se nedá vlastně nic napsat, že zkazila pět listů papíru a roztrhala je na kousky a konečně že je třeba opět obnovit přátelství, má-li psát jako přítelkyně přítelkyni. Pak mi vzkázala, že se bezpochyby brzy shledáme.

Neznámý pán na mou nedočkovou otázku odpověděl, že zpráva o brzkém shledání jest spolehlivá, poněvadž celá rodina se připravuje na brzký příjezd do Petrohradu. Tato zpráva naplnila mne velikou radostí; odešla jsem honem do svého pokoje, zavřela jsem se a s očima plnými slz rozevřela jsem psaní od knížete.

Kníže mi sliboval brzké shledání s ním i s Kátí a srdečně mi blahopřál k mým hudebním schopnostem; konečně mně žehnal k mému budoucímu životu a sliboval, že se o mne postará. Plakala jsem, čtouc toto psaní; ale k sladkým slzám mým pojal se takový nesnesitelný zármutek, že jsem se lekala sama sebe. Sama jsem nevěděla, co se děje se mnou.

Minulo několik dní. V pokoji, sousedním s mou světnicí, kde se dříve nacházel sekretář Petra Aleksandroviče, pracoval nyní každé dopoledne a často i večer až přes půlnoc nový host. Často se v kabinetě zavírali s Petrem Aleksandrovičem a pracovali společně.

Kdysi po obědě Aleksandra Michajlovna mne požádala, abych došla do kabinetu a optala se jejího muže, bude-li s námi pít čaj. V kabinetě nebyl nikdo, ale domnívala jsem se, že Petr Aleksandrovič se brzy vrátí a proto jsem čekala. Na stěně visela jeho podobizna. Pamatuju se, že jsem se náhle zachvěla, když jsem spatřila tuto podobiznu, a s rozčilením, mně samé nepochopitelným, počala jsem si ji pozorně prohlížeti. Visela dosti vysoko, mimo to v pokoji bylo temno; abych lépe viděla, přistavila jsem si židli a vstoupila jsem na ni. Chtělo se mi cosi vypátrat, jakobych doufala, že se tu mohou rozřešit mé pochybnosti a tu se pamatuju, že mne především překvapily oči podobizny. Napadlo mne, že jsem vlastně až dosud nikdy neviděla očí tohoto člověka; schovával je vždycky pod brejlemi.

Už jako dítě jsem nemilovala jeho pohledu z jakési nepochopitelné, podivné předpojatosti; nyní se mně zdálo, že má předpojatost byla oprávněna. Představivost moje byla naladěna. Zdálo se mně náhle, že oči podobizny se odvracejí od mého pronikavého, zděšeného pohledu, že se snaží vyhnouti se mu, že v očích těch je lež a klam. Zdálo se mi, že jsem dobře uhodla a jakási tajná radost ozvala se ve mně při této domněnce. Lehký výkřik vydral se z mých prsou. V ten okamžik zaslechla jsem za sebou šramot. Ohlédla jsem se: přede mnou stál Petr Aleksandrovič a pozorně na mne pohlížel. Mně se zdálo, že se náhle začervenál. Zarděla jsem se a seskočila jsem s židle.

„Co tu děláte?“ optal se mne přísným hlasem. „Proč jste sem přišla?“

Nevěděla jsem, co odvětit. Když jsem se trochu vzpamatovala, vyřídila jsem pozvání Aleksandry Michajlovny. Nevím, co mně odpověděl, nepamatuju se, jak jsem vyšla z kabinetu; ale když jsem přišla k Aleksandře Michajlovně, úplně jsem zapomněla odpověď, kterou očekávala, a marně jsem řekla, že přijde.

„Ale co je ti, Nétičko?“ optala se mne Aleksandra Michajlovna; „ty's celá červená; podívej se na sebe. Co je ti?“

„Já nevím; šla jsem velmi rychle...“ odvětila jsem.

„A co ti vlastně řekl Petr Aleksandrovič?“ naléhala na mne ve svém překvapení.

Neodpovídala jsem. V tu chvíli ozvaly se kroky Petra Aleksandroviče a já hned odešla z pokoje, čekala jsem dvě hodiny v nevýslovném stesku. Konečně přišli pro mne, abych šla k Aleksandře Michajlovně. Aleksandra Michajlovna mlčela a bylo na ní znáti starostlivost. Když jsem vešla, bystře a pátravě na mne pohlédla, hned však sklopila oči. Zdálo se mi, že jakýsi zmatek vyjádřil se v jejím obličejí. Brzy jsem spozorovala, že byla rozmrzelá, mluvila málo, na mne vůbec nehleděla a na starostlivé otázky pana B. odpovídala, že ji bolí hlava. Petr Aleksandrovič byl hovornější, než kdykoli jindy, ale hovořil pouze s B.

Aleksandra Michajlovna roztržitě přistoupila ke klavíru.

„Zapívejte nám něco,“ vybídl mne B.

„Ano, Anneto, zapívej svou novou arii,“ souhlasila Aleksandra Michajlovna, jakoby byla ráda zámince.

Vzhlédla jsem na ni; ona pohlížela na mne s nepokojnou nedočkovostí.

Ale já se neuměla ovládat. Místo abych přistoupila k pianu a zazpívala, ať už jakkoliv, spletla jsem se,

upadla do rozpaků a nevěděla jsem, jak se vymluvit. Konečně jsem se rozmrzela úplně a odřekla jsem co nejrozhodněji.

„Proč nechceš zpívat?“ ptala se Aleksandra Michajlovna, významně pohlédla na mne a současně letmo i na muže.

Ty dva pohledy zbavily mne poslední trpělivosti. Vstala jsem od stolu v nejvyšší rozpačitosti, které jsem už netajila, a chvějíc se netrpělivostí a rozmrzelostí, opakovala jsem přenáhleně, že nechci, nemohu, že jsem churava. Mluvic ta slova, hleděla jsem všem do očí, ale Buh ví, jak jsem si přála, abych v tu chvíli byla ve svém pokojíku a nikdo mne neviděl.

B. byl udiven, Aleksandra Michajlovna byla zřejmě sklíčena a nemluvila ani slova. Ale Petr Aleksandrovič náhle vstal s židle a pravil, že zapomněl na jakousi záležitost a jakoby rozmrzen, že zameškal příhodnou chvíli, vyšel rychle z pokoje, podotknuv, že snad sem později ještě zajde, ale pro všechen případ stiskl panu B. ruku na rozloučenou.

„Co vám tedy vlastně je?“ optal se mne B., „na pohled skutečně se zdáte churavou.“

„Ano, jsem churava, velice churava,“ odpověděla jsem netrpělivě.

„Jsi skutečně bledá a prve jsi byla taková červená,“ prohodila Aleksandra Michajlovna, ale náhle umkla.

„Odpusťte!“ pravila jsem a přímo jsem přistoupila k Aleksandře Michajlovně a pohlédla jí pozorně do očí. Ubohá nesnesla mého pohledu, sklopila oči jako provinilá, a lehký ruměnek pokryl její bledé tváře. Vzala jsem její ruku a políbila ji. Aleksandra Michajlovna vzhledla na mne s nelíčenou, naivní radostí. „Odpusťte, že jsem byla dnes takové špatné, ošklivé dítě,“ odprošovala jsem ji s citem. „Ale opravdu nejsem zdráva. Nehněvejte se na mne a dovolte mně odejít.“

„Jsme všichni děti,“ pravila s ostýchavým úsměvem. „I já jsem dítě, horší, mnohem horší, než ty,“ dodala mně do ucha. „S Bohem, buď zdráva. — Jen, pro Boha, nehorši se na mne.“

„Zač?“ optala jsem se jí. Mne překvapilo nad míru její naivní přiznání.

„Zač?“ opakovala po mně ve značných rozpacích, jakoby se byla ulekla mé otázky; „zač? Nu, vidíš, jaká jsem, Nétičko. Co jsem to mluvila! S Bohem! Ty's rozumnější než já. A já jsem horší, než dítě.“

„Nu, přestaňte,“ odpověděla jsem celá dojatá, nevědouc, co jí říci. Pak jsem ji ještě jednou políbila a vyšla jsem z pokoje.

Byla jsem hrozně rozmrzelá a mrzutá. Zlobila jsem se na sebe, cítíc, že jsem neopatrná a neumím se náležitě chovat. Styděla jsem se čehosi, až mně bylo do pláče, a usnula jsem celá zarmoucená.

Když jsem se ráno probudila, první má myšlénka byla, že celý včerejší večer byl pouhý přízrak, sen, že jsme se na vzájem mistifikovali, ve spěchu jsme pouhou hloupost pokládali za důležitou příhodu, že všechno vzniklo jen z nezkušenosti, poněvadž jsme nebyli zvyklí přijímati vnější dojmy. Cítila jsem, že vinou všeho jest ono psaní, jež mne příliš znepokojuje, že má fantazie jest rozladěna, a rozhodla jsem, že příště nebudu raději o ničem přemýšlet.

Když jsem takovým neobyčejně lehkým způsobem rozplašila svůj stesk v plném přesvědčení, že právě tak lehko také vykonám, na čem jsem se rozhodla, stala jsem se klidnější a odešla jsem veselá do pěvecké školy. Ranní vzduch úplně osvěžil mou hlavu. Líbily se mně tyto ranní procházky k učiteli zpěvu. Bylo tak veselo procházeti městem, jež se k deváté hodině už oživovalo a začínalo svůj každodenní starostlivý život. Procházely jsme obyčejně po nejživějších ulicích, vždycky plných shonu, a mně se velice líbilo toto pozadí mých začátků uměleckého života, tento rozdíl mezi každodenní všední, malichernou, ale živou starostlivostí a uměním, které mne očekávalo ve vzdálenosti dvou kroků od tohoto života, v druhém patře ohromného domu, nabitého shora až dolů nájemníky, kteří, jak se mně zdálo, ani za mák si nevšímali nijakého umění.

Já mezi těmi dělnými, zlostnými chodci se svazkem not pod paždím; stařenka Natalja, která mne provázela a pokaždé mně dávala řešit hádanku — ač sama o tom nevěděla — o čem vlastně tou cestou přemýšlí; konečně můj učitel, polo Vlach, polo Francouz, podivín, chvílemi skutečný entusiast, mnohem častěji pedant a nejčastěji lakomec: vše to mne bavilo a nutilo mne buď do smíchu neb do uvažování.

Mimo to milovala jsem své umění, ostýchavě sice, ale s vášnivou nadějí, stavěla jsem si zámky ve vzduchu, vymýšlela jsem si nejrozkošnější budoucnost a nezřídka po svém návratu byla jsem jako v žáru od své fantazie. Slovem v ty hodiny jsem bývala skoro šťastna.

Právě v takové náladě byla jsem i tentokrát, když jsem se v deset hodin vrátila z hodiny domů. Na všechno jsem zapoměla a pamatuju se, jak radostně jsem začala o čemsi snít. Ale náhle, když jsem stoupala po schodech, trhla jsem sebou, jakoby mne někdo spálil. Nade mnou ozval se hlas Petra Aleksandroviče, jenž právě šel se schodů. Nepříjemný pocit, jenž se mne zmocnil, byl tak silný, vzpomínka o včerejšku tak nepříznivě mne zarazila, že jsem nikterak nemohla skrýti své tesklivosti. Lehce jsem se mu poklonila, ale má tvář byla v ten okamžik patrně tak výrazná, že se zastavil přede mnou celý překvapený. Spozorovavši jeho pohyb, zarděla jsem se a rychle jsem vyšla po schodech nahoru. On zabručel cosi za mnou a šel dále svou cestou.

Hned bych se byla dala z rozmrzelosti do pláče a nemohla jsem pochopit, co se to děje se mnou. Celé dopoledne jsem byla jako vyměněná a nevěděla jsem, nač se rozhodnouti, abych se co nejdříve všeho zbavila. Tisíckrát jsem si dávala slovo, že budu moudřejší a tisíckrát mne zmáhal strach o sebe. Cítila jsem, že nenávidím muže Aleksandry Michajlovny a přece jsem zoufala sama za sebe.

Tentokrát ze stálého rozechvění jsem se opravdově rozstonala a pozbyla jsem vlády nad sebou. Mrzela jsem se na všechny. Celé dopoledne jsem proseděla ve svém pokoji a nešla jsem ani k Aleksandře Michajlovně. Ona přišla sama. Jak pohlédla na mne, div nevzkřikla. Byla jsem tak bledá, že když jsem nahlédla do zrcadla, sama jsem se ulekla. Aleksandra Michajlovna proseděla se mnou celou hodinu a ošetřovala mne jako dítě.

Mne však tolik rmoutila její pozornost, tak těžká byla mně její láska, tak trapno bylo hleděti na ni, že jsem ji konečně poprosila, aby mne nechala samotnu. Odešla plna starostí o mne. Konečně se můj stesk rozřešil slzami a záchvatem. K večeru se mně udělalo lehčeji...

Lehčeji proto, že jsem se odhodlala jít k ní. Rozhodla jsem se, že padnu před ní na kolena, vrátím jí psaní, které ztratila, a přiznám se ke všemu: přiznám se k mukám, která jsem vytrpěla, ke všem svým pochybnostem, obejmou ji s nekonečnou láskou, jež ve mně plála k ní, k mé trpitelce, řeknu jí, že jsem její dítě, její přítelkyně, že mé srdce jest jí otevřeno, aby sama v ně nahlédla a uviděla, kolik je tam žhoucí, nezvratné lásky k ní.

Můj Bože! Věděla jsem, cítila jsem, že já jsem poslední bytost, před kterou ona mohla otevřít své srdce, ale tím bezpečnější — zdálo se mi — byla záchrana, tím mocnější bylo by mé slovo... Chápala jsem zármutek její sice jen temně a nejasně, ale srdce mé překypovalo rozhořčením při pomýšlení, že ona může se zardít přede mou, před mým soudem... Moje ubohá, ty že jsi hříšnice? Hle co jí řeknu, až zapláču u jejích nohou. Cit spravedlnosti vzbouřil se ve mně a já byla jako otupena. Nevím, co bych byla učinila; ale vzpamatovala jsem se až později, když neočekávaná příhoda zachránila mne i ji od záhuby, zastavivši mne skoro při prvním kroku. Hrůza se mne zmocnila. Může-liž její utýrané srdce oživnouti k nové naději? Byla bych ji usmrtila jedinou ranou!

Hle, co se přihodilo: Byla jsem už v předposledním pokoji od jejího kabinetu, když z bokových dveří vyšel Petr Aleksandrovič a nespozorovav mne, šel dále přede mnou. Šel také k ní. Stanula jsem, jako omráčená; on byl poslední člověk, s nímž jsem se nadála setkati v tu chvíli. Chtěla jsem se vrátiti, ale zvědavost mne připoutala k místu.

Stanul na okamžik před zrcadlem, upravil si vlasy a k svému velikému podivení jsem zaslechla, že si potichoučku zpívá jakousi písničku. V okamžiku oživila v mé paměti jistá neurčitá, dávná vzpomínka z dob mého dětství.

Aby byl srozumitelný ten pocit, jenž mne zachvátil v ten okamžik, sdělím onu vzpomínku.

Ještě za prvního roku mého pobytu v tomto domě překvapil mne hluboce jistý případ, jenž se mi vysvětlil teprv nyní, poněvadž se mně teprv nyní stal srozumitelným počátek mé nevysvětlitelné antipatie k tomuto člověku! Už jsem se zmínila, že již tehda mně bývalo nevolno v jeho přítomnosti. Pravila jsem, že na mne působil teskný dojem jeho zachmuřený, starostlivý pohled, jeho truchlivý a zničený výraz tváře; pravila jsem, jak mně bývalo těžko po těch hodinách, které jsme trávili společně u čajového stolku Aleksandry Michajlovny, a konečně jaký zármutek rozrýval mé srdce, když jsem byla náhodou dvakrát nebo třikrát svědkyní oněch zasmušilých, temných výjevů, o nichž jsem se zmínila už na počátku.

Přihodilo se tehda, že jsem se s ním setkala právě tak, jako nyní, v témž pokoji a v tutéž hodinu, když se ubíral podobně, jako já, k Aleksandře Michajlovně. Pociťovala jsem čistě dětský strach, když jsem se s ním setkávala sama, a proto jsem se schoulila v koutku, jakoby se byla něčím prohřešila, a modlila jsem se, aby mne nespátral. On právě tak, jako nyní, stanul před zrcadlem a já se zachvěla od jakéhosi neurčitého, ale nedětského pocitu. Zdálo se mně, jakoby tam přejinačoval svou tvář. Viděla jsem aspoň zcela jasně úsměv na jeho tváři, než přistoupil k zrcadlu; spozorovala jsem smích, jehož jsem dříve nikdy na něm nevidala, protože (a to mne — pamatuju se — nejvíc překvapovalo) on se nikdy nesmál před Aleksandrou Michajlovnou. Náhle, sotva že pohlédl do zrcadla, tvář jeho se úplně změnila. Úsměv

zmizel jako na povel a na jeho místě jakýsi trpký pocit, jenž jakoby se nevolky, násilně vydíral ze srdce, pocit, jež žádná lidská síla při všem velkomyslném úsilí nebyla s to zakrýti, zkřivil jeho rty, jakási křečovitá bolest nahnala vrásky na jeho čelo a stiskla mu brvy. Pohled zamračeně se uschoval pod brejle — slovem v okamžiku, jako na povel, stal se jiným člověkem.

Pamatuju se, že já, dítě, zachvěla jsem se strachem, bojíc se pochopiti, co jsem uviděla, a od té doby těžký nepříjemný dojem zůstával na vždy v mém srdci. On pohlédl na okamžik do zrcadla, schýlil hlavu, shrbil se, jak obyčejně předstupoval před Aleksandru Michajlovnu a po špičkách kráčel ke kabinetu. A právě tato vzpomínka mne nyní zarazila.

I tehda, jako nyní, se domníval, že je sám v pokoji, a zastavil se před zrcadlem. Jako tehda, octla jsem se i nyní v jeho společnosti s nepřátelským, odporným pocitem. Ale když jsem zaslechla jeho zpěv, zpěv od člověka, od něhož nebylo možno očekávati něčeho podobného, který mne překvapil svou nenadálostí tak, že jsem stanula na místě jako přimražená, když mně úplná shoda okolností uvedla na paměť podobný moment z mého dětství, tu ani nemohu vysloviti, jak bolestný cit mne bodl do srdce. Všechny mé nervy se zachvěly a v odpověď na tu nešťastnou píseň vybuchla jsem do smíchu, tak že ubohý pěvec vykřiknul, odskočil na dva kroky od zrcadla a bledý jako smrt, jako člověk, hanebně chycený na místě přečinu, hleděl na mne ztrnulý úžasem, údivem a vztekem.

Jeho pohled měl na mne chorobný účinek. Já mu odpovídala nervosným, hysterickým smíchem přímo do očí, se smíchem jsem prošla mimo něho a nepřestávajíc se smáti vešla jsem k Aleksandrě Michajlovně. Věděla jsem, že stojí za závěsou, že snad je na rozpacích, má-li vejíti nebo ne, že vztek a zbabělost ho připoutaly k místu, a s jakousi podrážděnou, vyzývavou netrpělivostí jsem očekávala, na co se rozhodne. Byla jsem hotova sázeti se, že nepřijde a vyhrála jsem.

Přišel teprv za půl hodiny. Aleksandra Michajlovna dlouho na mne pohlížela s krajním podivením. Ale marně se mne vyptávala, co se stalo. Nemohla jsem odpovědět; dechu se mi nedostávalo. Konečně se domyslíla, že na mne přišel nervový záchvat a starostlivě mne pozorovala. Když jsem si odpočinula, chopila jsem ji za ruce a počala jsem je líbat. Teprv nyní jsem se vzpamatovala a teprv nyní mně přišlo na mysl, že bych ji byla zabila, kdybych se nebyla setkala s jejím mužem. Hleděla jsem na ni jako na nově vzkříšenou.

Přišel Petr Aleksandrovič.

Vzhlédla jsem na něho mrknutím oka; tvářil se tak, jakoby se mezi námi nebylo pranic přihodilo, totiž byl přísný a zasmušilý, jak obyčejně. Ale podle jeho bledého obličjeje a lehounce sebou škubajících koutků rtů jsem se domyslíla, že jedva skrývá své rozčilení. Aleksandru Michajlovnu pozdravil chladně a mlčky sedl na židli. Ruka se mu chvěla, když přijímal číšku s čajem. Očekávala jsem výbuch a na mne padl jakýsi nevyzpytatelný strach. Už jsem chtěla odejít, ale neodhodlala jsem se opustiti Aleksandru Michajlovnu, která se měnila v obličjeje, pohlížeje na muže. Také tušila cosi nedobrého. Konečně nastalo, co jsem očekávala s takovým strachem.

Uprostřed hlubokého mlčení zdvihla jsem oči a setkala se s brejlemi Petra Aleksandroviče, obrácenými přímo na mne. Bylo to pro mne tak neočekávané, že jsem sebou trhla, div jsem nevykřikla, a sklopila oči. Aleksandra Michajlovna spozorovala mé hnutí.

„Co je vám? Proč jste se začervenala?“ ozval se ostrý a hrubý hlas Petra Aleksandroviče.

Já mlčela. Srdce mne tlouklo tak silně, že jsem nemohla promluvit slova.

„Proč se začervenala? Proč se neustále červená?“ ptal se znova, obrátiv se k Aleksandrě Michajlovně, drze ukazuje na mne.

Rozhorlení zchvátilo mne dech, Vrhla jsem prosebný pohled na Aleksandru Michajlovnu. Ona mně porozuměla. Její bledé tváře vzplanuly.

„Anneto,“ řekla mně pevným hlasem, jakého jsem se v ní nenadála; „jdi do svého pokoje, za minutu k tobě přijdu; my strávíme tento večer spolu...“

„Já se vás ptal; slyšela jste mne nebo ne?“ vpadl jí do řeči Petr Aleksandrovič, ještě více povýšiv svůj hlas, jakoby neslyšel, co řekla žena. — „Proč se červenáte, když se setkáte se mnou? Odpovězte!“

„Proto, že ji nutíte, aby se červenala, a mne také,“ odpověděla Aleksandra Michajlovna hlasem, přerývaným od rozčilení.

Pohlédla jsem překvapena na Aleksandru Michajlovnu. Náhlost její námitky byla mně na první pohled nesrozumitelná.

„Již že vás nutím, abyste se červenala, já?“ odpověděl jí Petr Aleksandrovič, s důrazem pronášeje

slovo ‚já‘, při čemž, jak se zdálo, také byl ohromen překvapením. „Za mne jste se červenala vy? Což je možno, abych já byl příčinou, že vy se červenáte? Vy jste povinna se červenat, ale ne já, jak myslíte?“

Tato slova byla pro mne tak srozumitelná, byla vyslovena tak tvrdě, s takým jedovatým posměchem, že jsem vykřikla úžasem a vrhla se k Aleksandře Michajlovně. Údiv, bolest, pokoření a úžas zračily se na smrtelně bledém jejím obličejí. Pohlédla jsem na Petra Aleksandroviče a sepjala jsem prosebně ruce. Zdálo se, že se i sám vzpamatoval; ale zběsilost, která z něho vynutila ona slova, ještě neminula. Nicméně, spozorovav němou prosbu mou, zarazil se. Mé hnutí mluvilo jasně, že vím mnoho z toho, co až doposud bylo mezi nimi tajemstvím a že jsem správně porozuměla jeho slovům.

„Anneto, odejděte do svého pokoje,“ žádala znovu Aleksandra Michajlovna slabým, ale rozhodným hlasem, vstávajíc se židle.
„Je mně třeba promluvit si s Petrem Aleksandrovičem.“

Byla na pohled klidná; ale tohoto jejího klidu bála jsem se víc než jakéhokoli rozčilení. Jakoby neslyšela jejích slov, zůstávala jsem na místě jako přikovaná. Všechny své síly jsem napjala, abych vyčetla z její tváře, co se v ten okamžik dalo v její duši. Zdálo se mně, že neporozuměla ani mé prosbě, ani mému výkřiku.

„Vizte, co jste způsobila!“ zvolal Petr Aleksandrovič, vzav mne za ruku a ukazuje na ženu.

Můj Bože! Nikdy jsem neviděla takového zoufalství, jaké jsem nyní vyčetla z té zničené, zmrtvělé tváře. On mne vzal za ruku a vyvedl mne z pokoje. Pohlédla jsem na ně naposled. Aleksandra Michajlovna stála, opřena o krb a pevně tiskla hlavu oběma rukama. Celá postava jejího těla zobrazovala nesnesitelnou muku. Chopila jsem se ruky Petra Aleksandroviče a vroucně jsem ji stiskla.

„Pro Boha, pro Boha!“ prosila jsem trhaným hlasem, „mějte smilování!“

„Nebojte se, nebojte se!“ odpověděl, hledě na mne jaksi podivně. „Není to nic, je to jen záchvat. Jděte jen, jděte.“

Přišla jsem do svého pokojíku, padla jsem na divan a zastřela si obličej rukama. Celé tři hodiny strávila jsem v takém položení a za tu dobu vytrpěla jsem celé peklo. Konečně jsem se nemohla už zdržet a poslala jsem se zeptat, mohu-li přijít k Aleksandře Michajlovně. S odpovědí přišla madame Leotharová; Petr Aleksandrovič mně vzkazoval, že záchvat minul, nebezpečí nijakého není, avšak Aleksandře Michajlovně že je třeba klidu. Nešla jsem spat do tří hodin do rána a stále jsem přemýšlela, přecházejíc sem tam po pokoji. Stav můj byl záhadnější než kdykoli jindy, ale cítila jsem se jaksi klidnější — snad proto, že jsem cítila na sobě největší vinu. Pak jsem šla spat s netrpělivostí očekávajíc zejtřejší ráno.

Ale druhého dne k svému trpkému překvapení jsem spozorovala v Aleksandře Michajlovně jakousi nápadnou chladnost. Z počátku se mne zdálo, že tomuto čistému, šlechetnému srdci je za těžko zůstávat se mnou po včerejším výjevu s mužem, jehož jsem byla bezděčnou svědkyní. Věděla jsem, že toto dítě je schopno červenati se přede mnou a prositi mne za odpuštění za to, že snad včerejší nešťastný výjev urazil mé srdce.

V brzku však jsem v ní spozorovala jakousi jinou starost a rozmrzelost, jež se projevovala neobyčejně neobratně; tu mně odvětlí suše a chladně, tu vyznívá z jejích slov jakýsi zvláštní smysl; tu opět se stane ke mně neobyčejně něžnou, jako by se kála ze své přísnosti, zhola cizí jejímu srdci, a laskavá, tichá slova její vyznívají jakousi výtkou.

Konečně jsem se jí optala přímo, co jí schází, a nemá-li mně co říci? Na mou nenadálou otázku trochu se zarazila, ale hned zase zdvihla na mne své veliké, tiché oči a pohlížejí na mne s něžným úsměvem, pravila:

„Nic, Nétičko; jen, když jsi se mne tak nenadále optala, trochu jsem se zarazila. Ale to jen proto, že jsi se optala tak nenadále... ubezpečuju tě. Poslouchej však a odpověz mně pravdu, dítě mé: máš ty na srdci něco takového, proč bys se i ty zarazila podobně, jako já, kdyby se tebe otázali taktéž náhle a neočekávaně?“

„Nemám,“ odvětila jsem, hledíc na ni jasnýma očima.

„Nu, to je dobře! Kdybys věděla, má drahá, jak jsem ti vděčna za tuto krásnou odpověď. Ne, že bych tě mohla podezřívati v něčem špatném — nikdy! Neodpustila bych si ani pomýšlení na něco takového! Ale poslyš: vzala jsem tě k sobě, byla jsi dítě, a nyní jest ti sedmnáct let. Sama jsi viděla: jsem churava, jsem sama jako dítě, jest třeba, aby mne opatrovali. Nemohla jsem ti úplně nahraditi vlastní matku přes to, že lásky k tomu potřebné úplně by dostačilo v mém srdci. Jestliže mne nyní trápí starosti, rozumí se, nejsi ty tím vinna, nýbrž já. Odpusť mně tedy mou otázku i to, že jsem snad proti vůli své nesplnila

všech slibů, které jsem dala tobě i tatínkovi, když jsem tě přijala z jeho domu. Mne to velice znepokojuje, a často znepokojovalo, má drahá."

Já ji objala a zaplakala jsem.

„O děkuju, děkuju vám za všechno!" zvolala jsem, kropíc její ruce slzami. „Nemluvte tak se mnou, netrhejte mně srdce. Vy jste mně byla více než matkou. Bůh vám požehnej za to, co jste učinili oba, vy i kníže, pro mne ubohou, opuštěnou! Ubohá, drahá moje!"

„Neplač, Nėtičko, neplač. Raději mne obejmi. Tak, pevněji, pevněji! Víš co? Bůh ví, proč se mně zdá, že mne objímáš naposled."

„Ne, ne," zvolala jsem, a rozplakala jsem se, jako dítě. „Ne, to není možná! Vy budete šťastna!... Ještě nás očekává dlouhá budoucnost. Věřte, my budeme šťastny."

„Děkuju ti, děkuju, že mne máš tak ráda. Mám nyní kolem sebe málo lidí; všichni mne opustili!"

„Kdo že vás opustil, kdo?"

„Byli dříve i jiní; ty však nevíš, Nėtičko. Ti mne všichni opustili, všichni zmizeli, jako přízraky. A já na ně tak čekala, celý svůj život čekala. Bůh s nimi! Hled, Nėtičko: vidíš, jaká je pozdní jeseň; brzy přijde sních. S prvním sněhem i já umru — ano. Ale netoužím na to. S Bohem!"

Její obličej byl bledý a hubený. Na každém líci planula zlověstná, krvavá skvrna; rty se jí chvěly a vyprahly vnitřním žářem.

Přisedla k pianu a vzala několik akkordů; v týž okamžik praskla struna a zaúpěla dlouhým, třaslavým zvukem.

„Slyšíš, Nėtičko, slyšíš?" zvolala náhle jakýmsi nadšeným hlasem, ukazujíc na klavír... „Tu strunu přes příliš napjali; nesnesla toho a zemřela. Slyšíš, jak žalostně umírá její zvuk?"

Mluvila s těží. Němý, duševní bol zračil se v jejím obličejí a oči se jí naplnily slzami.

„Nu, nechme toho, Nėtičko, má drahá; už dost. Přiveď sem děti."

Já je přivedla. Ona jakoby si odpočívala, hledíc na ně a za hodinu je propustila.

„Až umru, neopustíš jich, Anneto? Neopustíš?" optala se mne šeptem, jakoby se bála, aby nás někdo neslyšel.

„Ale co to mluvíte? Vy mne usmríte!" mohla jsem jí pouze dáti za odpověď.

„Vždyť jsem jen žertovala," pravila, trochu se zamlčevši a usmála se. „A ty jsi mně věřila? Vždyť mluvívám někdy, Bůh ví, co. Jsem nyní jako dítě; mně se musí všechno odpustit."

Tu pohlédla na mne nesměle, jakoby se bála cosi říci. Já čekala.

„Hleď, nelekej ho," promluvila opět se sklopenýma očima a s ruměncem na lících tak tiše, že jsem jí jedva rozuměla.

„Koho?" ptala jsem se překvapena.

„Muže. Ty mu třeba po taji všechno povíš."

„Ale proč, proč?" ptala jsem se víc a více překvapena.

„Nu, snad i nepovíš, kdož ví!" odpověděla, snažíc se co možná chytřeji na mne vzhlednouti, ačkoliv týž prostomyslný úsměv se chvěl na jejích rtech a ruměncem stále silněji vystupoval na jejích tvářích. „No, dosti o tom. Vždyť já stále jen žertuju."

Srdce se mi svíralo bolestněji a bolestněji,

„Ale poslechni: budeš je milovat, až umru, ano?" dodala vážně a opět jakýmsi tajemným způsobem; „milovati tak, jako své vlastní děti, ano? Vzpomeň si: já jsem tebe vždycky pokládala za svou vlastní a od svých jsem tě nelišila."

„Ano, ano," odpověděla jsem, nevědouc, co mluvím a pozbývajíc dechu od slz a rozechvění.

Ohnivý polibek opálil mně ruku dříve, než jsem ji mohla utrhnouti. Údiv spoutal můj jazyk.

„Co se to s ní děje? Co si myslí? Co se přihodilo včera večer mezi nimi?" Takové otázky mihly se mně

hlavou.

Za minutu počala si stýskati na únavu.

„Jsem už dávno nemocna; ale nechtěla jsem lekati vás oba," pravila. „Vždyť vy mne oba máte rádi — ano? Na shledanou, Nétičko; nech mne nyní samotnou, ale večer přijdi ke mně zcela jistě. Přijdeš?"

Dala jsem slovo, ale byla jsem ráda, že mohu odejít. Nemohla jsem toho déle snést.

„Ubohá, ubohá! Jaké podezření provází tě v mohylu!" pomyslíla jsem si, vzlykajíc. „Jaké nové hoře bodá a hryže tvé srdce, a ty jedva se osměluješ pronést o něm slovo. Bože můj! Takové dlouhé trápení, které jsem nyní poznala už do podrobná, takový život bez jasných okamžiků, taková láska ostýchavá, ničeho nežádající, a ještě nyní, nyní, skoro na smrtelném loži, když se jí srdce bolem rozrývá na části, bojí se jako provinilá sebe menšího stesku, repotu. Sotva že počala podezírat, sotva si smyslila nové hoře, už se pokořila, už se s ním smířila!..."

Večer za soumraku za nepřítomnosti Ovrova (tak zvali moskevského hosta) vešla jsem do knihovny, otevřela skříň a počala přebírat knihy, hledajíc nějakou, kterou bych mohla předčítati Aleksandrě Michajlovně. Chtěla jsem ji zbaviti černých myšlének a najíti něco veselého, lehkého.

Vybírala jsem dlouho a roztržitě. Soumrak houstnul a spolu s ním rostla i má tesklivost. V mých rukou ocitla se opět ona kniha, rozevřená na téže stránce, na níž jsem i nyní poznala stopu dopisu, jenž od té doby byl uschován na mých řadrech — onoho tajemství, jež znamenalo náhlý obrat a počátek nové periody mého života, z něhož zaválo na mne tak mnoho chladného, neznámého, tajemného, nepřívětivého a už nyní z daleka tak přísně mně hrozícího.

„Co se s námi stane?" myslila jsem si. „Koutek, ve kterém mně bylo tak teplo a útulno, pustne, čistý, jasný duch, jenž ochraňoval mé mládí, mne opouští. Co mne čeká v budoucnosti?"

Stála jsem jako bez myšlének nad svou minulostí, tak milou nyní mému srdci, jakoby se snažila, prohlédnouti v neznámou, hrozící mně budoucnost. Vzpomínám si na ten okamžik, a jakoby nyní bylo, vidím jej živě před sebou. Tak silně vstúpil se v mou paměť.

Držela jsem v rukou dopis i rozevřenou knihu; mé tváře byly zroseny slzami. Náhle jsem sebou trhla leknutím: nade mnou se ozval známý mně hlas. V týž okamžik jsem pocítila, že mně kdosi vytrhl psaní z ruky. Vykřikla jsem a ohlédla se: přede mnou stál Petr Aleksandrovič. Chopil mne za ruku a zdržoval mne mocí na místě. Pravou rukou zdvihl psaní ku světlu a snažil se přečísti prvé řádky... Dala jsem se do křiku. Byla jsem hotova raději zemřít, než bych zanechala psaní v jeho rukou. Dle vítězného úsměvu jsem poznala, že se mu podařilo přečísti prvé řádky. Ztrácela jsem hlavu...

Okamžik na to vrhla jsem se k němu téměř jako bez sebe a vytrhla jsem psaní z jeho ruky. Vše to sběhlo se tak rychle, že jsem sama ještě nechápala, jakým způsobem se psaní ocitlo opět u mne. Ale pozorujíc, že mně je chce znova vytrhnouti, ve spěchu jsem je uschovala za řadra a odstoupila na tři kroky od něho.

Asi půl minuty jsme hleděli na sebe mlčky. Já jsem se ještě zachvívala leknutím; on — bledý s třesoucími se a od hněvu zbledlými rty první přerušil mlčení.

„Dosti!" pravil sesláblým od rozčilení hlasem; „zajisté si nepřejete, abych užil násilí; vydejte mně psaní dobrovolně."

Tu jsem se teprve vzpamatovala a urážka, stud, rozhorlení proti hrubému násilí schvátilo mně dech. Žhavé slzy počaly téci po mých rozpálených tvářích. Celá jsem se třásla rozčilením a po nějakou dobu nebyla jsem s to promluvit slova.

„Slyšela jste?" zvolal, přistoupiv ke mně na dva kroky.

„Nechte mne, nechte mne!" vzkřikla jsem, odstupujíc od něho. „Vaše jednání jest nízké, nešlechtné. Vy se zapomínáte!... Pusťte mne!..."

„Jak? Co to znamená? Vy smíte ještě mluvit takovým tonem... vy, která jste... Dejte sem, pravím vám!"

On ještě blíže přikročil ke mně, ale pohlédnuv mně do očí, shledal v nich tolik rozhodnosti, že se zarazil a stanul v pochybnostech.

„Dobře!" zvolal konečně suše, jakoby se byl na čemsi rozhodl, ale při tom jen násilím sebe zdržoval. „K tomu ještě přijdeme; ale především..."

Tu se rozhlédl po pokoji.

„Vy... kdo vás pustil do knihovny? Proč je tato skříň otevřena? Kde jste vzala klíč?“

„Já vám nebudu odpovídat," namítla jsem. „Nemohu s vámi mluvit. Pustte mne, pustte.“

Šla jsem ke dveřím.

„Dovolte," zvolal, zadržev mne za ruku; „tak mně neujdete.“

Mlčky jsem mu vytrhla ruku a znova jsem vykročila ke dveřím.

„Dobře tedy. Ale opravdu nemohu vám dovolit, abyste v mém domě přijímala dopisy od svých milovníků...“

Vykřikla jsem úžasem a pohlédla na něho jako zmatená.

„A proto...“

„Zadržte!" vzkřikla jsem. „Jak můžete... Jak jste mně to mohl říci? Můj Bože, můj Bože!“

„Co, co? Vy mně ještě hrozíte?“

Ale já hleděla na něho bledá, zničená zoufalstvím. Výjev mezi námi dostoupil nejvyššího stupně krutosti, již jsem nemohla pochopiti. Prosila jsem ho pohledem, aby dále nepokračoval. Byla jsem hotova odpuštění mu urážku, jen aby přestal. On hleděl přímo na mne a patrně váhal.

„Nežeňte mne do krajnosti!" zašeptala jsem s hrůzou.

„Ne, to se musí ukončit!" pravil konečně, jakoby se byl na čemsi rozhodl. „Přiznávám se, váhal jsem následkem vašeho pohledu," dodal s podivným úsměvem. „Ale na neštěstí věc sama za sebe mluví. Já jsem přečetl počátek psaní. Je to milostný list Nevymluvíte mně to. Na to ani nepomýšlejte! A jestliže jsem sám pochyboval na minutku, dokazuje to, že ke všem vašim rozkošným vlastnostem musím připojiti ještě umění, výtečně lháti, a proto opakuju...“

Ponenáhlu, jak mluvil, tvář jeho víc a víc se měnila vztekem. Blednul, rty se mu křivily a třásly, tak že konečně s těží pronesl poslední slova. Tmělo se. Stála jsem bez ochrany sama před člověkem, jenž byl s to urazit ženštinu. Při tom všechno svědčilo proti mně; mne mučil stud, byla jsem na rozpacích a nemohla jsem pochopiti vzteku tohoto člověka. Bez odpovědi, hrůzou celá bez sebe vyběhla jsem z pokoje a vzpamatovala jsem se teprve, když jsem stanula na prahu kabinetu Aleksandry Michajlovny. V ten okamžik ozvaly se i jeho kroky. Už jsem chtěla, vejíti do pokoje, ale náhle jsem se zarazila jako omráčená.

„Co se stane s ní?" mihlo se mi hlavou. „Toto psaní... Ne, raději všechno na světě, než tuto poslední ránu v její srdce." Odskočila jsem nazpět. Ale už bylo pozdě. On stál vedle mne.

„Kam chcete, pojďme—jenom ne zde, ne zde!" zašeptala jsem uchopivši ho za ruku. „Mějte s ní smilování! Přijdu opět do knihovny anebo, kam vám libo! Vy ji usmrtíte!“

„To vy ji usmrtíte!" odpověděl odstrkuje mne.

Všechny mé naděje zmizely. Cítila jsem, že si přeje přenést celý ten výjev k Aleksandře Michajlovně.

„Pro Boha!" zvolala jsem, zdržujíc ho vší mocí. Ale v ten okamžik se rozhrnula závěsa a Aleksandra Michajlovna se ocitla, před námi. Pohlížela na nás celá překvapená. Obličej její byl bledší než obyčejně; jen s těží držela se na nohou. Bylo patrné, že ji stálo mnoho namahání, aby došla až k nám, když zaslechla naše hlasy.

„Kdo je tu? O čem jste mluvili?" tázala se, hledíc na nás s krajním překvapením.

Několik okamžiků trvalo mlčení; ona zbledla jako plátno. Přiskočila jsem k ní, pevně ji objala a odvedla ji nazpět do kabinetu. Petr Aleksandrovič vešel hned za mnou. Skryla jsem obličej na jejích prsou a stále pevněji a pevněji jsem ji objímala, zmírajíc očekáváním.

„Co je ti? Co se přihodilo?" optala se po druhé Aleksandra Michajlovna.

„Jí se optejte. Vy jste ji ještě včera tolik hájila," prohodil Petr Aleksandrovič, těžce usedaje do křesla.

Já ji tiskla pořád pevněji a pevněji ve svém objetí.

„Ale, Bože můj, co je to přec?" zvolala Aleksandra Michajlovna strašně polekána. „Vy jste tak rozčilen,

ona je zděšena, uplakaná. Anneto, pověz mně všechno, co se přihodilo mezi vámi."

„Ne, dovolte nejprve mně," ozval se Petr Aleksandrovič, přistoupiv k nám, a vzav mne za ruku, odtrhl mne od Aleksandry Michajlovny. „Stůjte zde," zvolal, ukazuje mně na prostřed pokoje. „Chci vás soudit před tou, která vám nahradila matku. A vy se uspokojte, sedněte,"! dodal, usazuje Aleksandru Michajlovnu do křesla. „Jest mi trpko, že jsem vás nemohl ušetřit tohoto nepřijemného odhalení; ale jest to nezbytno."

„Bože můj, co to bude!" mluvila Aleksandra Michajlovna, pohlížejíc tesklivě tu na muže, tu na mne. Já lomila rukama, tušíc, že se blíží osudný okamžik. Od něho jsem už nečekala smilování.

„Slovem," pokračoval Petr Aleksandrovič, „chtěl jsem, abyste rozsoudila spolu se mnou. Vy jste vždycky — nevím vskutku proč, jest to jedna z vašich fantasií — vy jste vždycky, na příklad ještě včera se domýšlela, mluvila... ani nevím, jak to vyslovit; sám se červenám pro vaše důmněny... Zkrátka: vy jste jí hájila, na mne jste napadala a usvědčovala jste mne v nemístné přísnosti; narážela jste ještě na jakýsi jiný cit, jakoby tento jiný cit mne sváděl k oné nemístné přísnosti; vy... Ale nechápu, proč nemohu potlačit svého rozhorlení, té červeně na tvářích při pomýšlení o vašich důmněnkách; proč se nemohu o nich vyslovit hlasitě, otevřeně, před ní... Slovem, vy..."

„O, toho nečiníte; ne, to nevyslovíte," zvolala Aleksandra Michajlovna, celá rozechvěná a zardělá studem. „Šetřte jí; vždyť to jsem vymyslela já sama! Nyní nemám nijakého podezření. Odpusťte mně to, odpusťte. Jsem nemocna, jste povinen mně odpustit; jen před ní nemluvte... Anneto!" pravila, přistupujíc ke mně, „odejdi odsud, rychle, On žertoval; já sama jsem vším vinna; byl to nemístný žert..."

„Zkrátka: vy jste na ni žárlila," pokračoval Petr Aleksandrovič, vrhnuv nemilosrdně tato slova za odpověď jejímu tesklivému očekávání. Aleksandra Michajlovna vykřikla, zbledla a opřela se o křeslo, jedva se držíc na nohou.

„Bůh vám to odpustí!" pravila konečně slabým hlasem. „Odpust' mně za něho, Nėtičko; já byla vším vinna. Byla jsem nemocna, já..."

„Ale to je tyranství, nestoudnost, nízkost!" zvolala jsem v jakémsi omračení, pochopivši na konec vše, pochopivši, proč se mu chtělo odsoudit mne v očích své ženy. „To je hodno opovržení; vy..."

„Anneto!" zvolala Aleksandra Michajlovna a v úžase mne chopila za ruku.

„Komedie! Pouhá komedie!" prohodil Petr Aleksandrovič, přistupuje k nám s neobyčejným vzrušením. „Komedie, pravím vám," pokračoval pohlížeje přímo a se zlověstným úsměvem své ženě do očí, „a v celé té komedii byla jste podvedena pouze vy. Věřte, že my," mluvil dále, jedva dechu popodaje a ukazuje na mne, „že my se nebojíme takových odhalení; věřte, že nejsme už tak cudni, abychom se cítili uraženými, abychom se rděli a uši si ucpávali, když se před námi promluví o takových věcech. Odpusťte, že se vyjadřuju prostě, přímo, snad i hrubě, ale je toho třeba. Jste, paničko, přesvědčena o řádném chování této... slečny?"

„Bože, co se s vámi děje? Vy se zapomínáte!" zvolala Aleksandra Michajlovna, omračená, zmrtvělá úžasem.

„Prosím, neračte užívatí ostrých slov!" vpadl jí opovržlivě do řeči Petr Aleksandrovič. „Nemám toho rád. Zde běží o věc prostou, přímou, všední až do poslední všednosti. Ptám se vás o jejím chování; víte-li pak, že..."

Já mu však nedala domluvit. Chopila jsem ho za ruku a mocí jsem ho odtáhla na stranu. Ještě okamžik, a vše mohlo býti ztraceno.

„Nezmiňujte se o psaní!" prosila jsem ho ve spěchu šeptem „Zabijete ji na místě. Výtku, učiněná mně bude zároveň výtkou pro ni. Ona mne nemůže soudit, protože vím všechno... pamatujte si, já vím všechno!"

On pohlédl na mne pozorně, s divnou zvědavostí a zarazil se. Krev mu vstoupila do obličeje.

„Já vím všechno, všechno!" opakovala jsem mu.

Byl ještě na vahách. Na rtech se mu zachvěla otázka. Já ho předešla.

„Slyšte, co se stalo," pravila jsem nahlas a ve spěchu, obrativši se k Aleksandře Michajlovně, jež na nás pohlížela s bojácným, tesklivým podivením. „Jsem opravdu vinna. Už čtyři léta jsem vás klamala. Vzala jsem klíč od knihovny a už čtyři léta čtu tajně knihy. Petr Aleksandrovič zastal mne u takové knihy, která... nemohla, neměla býti v mých rukou. Polekav se o mne, zvětšil nebezpečí ve vašich

očíh!... Já se však neomlouvám," — dodala jsem honem, pozorujíc posměšný úsměv na jeho rtech — „jsem opravdu vinna. Svůdnost byla mocnější a jakmile jsem jednou zhřešila, styděla jsem se přiznati se k své vině... To je vše, skoro vše, co se sběhlo mezi námi."

„Oho, jak smělá!" zašeptal Petr Aleksandrovič vedle mne.

Aleksandra Michajlovna vyslechla mne s hlubokou pozorností; ale v jejím obličejí zřejmě se zrcadlila nedůvěřivost. Pohlédla na mne a pak na muže. Nastala pomlčka. Já jedva dýchala. Ona spustila hlavu na prsa a zastřela si rukou oči, přemítajíc cosi a patrně uvažujíc každé slovo, které jsem pronesla. Konečně zdvihla hlavu a pozorně na mne pohlédla.

„Nétičko, dítě mé, já vím, že neumíš lhát," promluvila ke mně. „Je to všechno, co se přihodilo, rozhodně všechno?"

„Všechno," odpověděla jsem.

„Všechno?" ptala se znova, obracejíc se k muži.

„Ano, všechno," odpověděl s přemáháním; „všechno!"

Já jsem si oddechla.

„Dáváš mně na to slovo, Nétičko?"

„Ano," odpověděla jsem bez zajiknutí.

Ale nezdržela jsem se a vzhlédla jsem na Petra Aleksandroviče. On se zasmál, zaslechnuv, jak jsem dala slovo.

Já se zapálila a mé rozpaky neušly ubohé Aleksandře Michajlovně. Zdrucující, strašný zármutek vyjádřil se na jejím obličejí.

„Dost." pravila truchlivě. „Já vám věřím. Nemohu vám nevěřit."

„Mám za to, že takové přiznání postačí," promluvil Petr Aleksandrovič. „Slyšela jste? Co si mám nyní myslit?"

Aleksandra Michajlovna neodpověděla. Výjev stával se čím dále tím trapnějším a tísnivějším.

„Hned zejtra prohlédnu všechny knihy," pokračoval Petr Aleksandrovič. „Nevím, co tam ještě bylo, ale..."

„A kterou knihu četla?" optala se Aleksandra Michajlovna.

„Kterou knihu? Odpovězte vy," prohodil, obrátiv se ke mně. „Umíte vyložit věc lépe, než já," dodal se zatajeným úsměchem.

Upadla jsem do rozpaků a nemohla jsem vypraviti ze sebe slova. Aleksandra Michajlovna se zarděla a sklopila oči. Nastala dlouhá pauza. Petr Aleksandrovič chodil rozmrzele sem tam po pokoji.

„Nevím, co se mezi vámi přihodilo," začala konečně zase Aleksandra Michajlovna, ostýchavě pronášejíc každé slovo; „ale bylo-li pouze to," pokračovala, snažíc se dodati zvláštního smyslu svým slovům, a už zaražena upjatým na ni pohledem mužovým, ačkoli se snažila na něho nehleděti, „jestliže bylo pouze to, pak nevím, proč se všichni tak rmoutíte a tolik si zoufáte. Nejvíce viny mám já sama, a to mne velice trápí. Zanedbávala jsem její vychování a proto musím já odpovídati za všechno. Ona mně musí odpustiti, já ji souditi nemohu a nesmím. Ale opakuju, proč si proto zoufati? Nebezpečí už minulo. Pohlédte na ni," pravila přicházejíc víc a více v nadšení a vrhajíc zkoumavý pohled na svého muže; „pohlédte na ni: zůstavil její neprozřetelný krok jaké následky na ní? Což jí neznám, svého dítěte milého, své dcery drahé? Což nevím, že její srdce jest čisté a šlechetné, že v této hezounké hlavičce," pokračovala láskajíc a vinouc mne k sobě, „sídlí jasný a světlý rozum a svědomí se leká klamu... Přestaňte, moji draží! Nechme toho! Patrně cosi jiného se zatajilo v našem stesku; snad jen mimochodem padl na nás nepříznivý stín. Ale my jej rozeženeme láskou, dobrým souhlasem a rozprášíme své pochybnosti. Snad zůstalo mnoho nedomluveného mezi námi; já sama první se k tomu přiznávám. Já první jsem se tajila před vámi, ve mně se zrodilo Bůh ví jaké podezření, čímž je vinna má chorobná hlava. Avšak... avšak, jestliže jsme se už částečně domluvili, jste povinni oba mně odpustiti, protože... protože to, co jsem podezírala, nebyl by konečně ani veliký hřích..."

Když domluvila, vzhlédla ostýchavě a s uzarděním na muže a s bází očekávala jeho slov. Znenáhla, co ji poslouchal, posměšný úsměv ukazoval se na jeho rtech. Přestal se procházeti a stanul přímo před ní, založiv ruce za záda. Zdálo se, že se dívá na její rozpačitost, že si ji prohlíží a baví se jí. Aleksandra

Michajlovna, cítíc nad sebou jeho upjatý pohled, upadla do rozpaků. On posečkal okamžik, jakoby čekal, nepřijde-li ještě něco. Rozpaky její se zdvojnásobily. Konečně přerušil trapné mlčení tichým, dlouhým, jedovatým smíchem.

„Je mně vás líto, ubohá ženo!“ promluvil konečně trpce a vážně, nechav smíchu. „Vzala jste na sebe úlohu, se kterou nejste. Čeho se vám zachtělo? Chtěla jste učiniti mne odpovědným, podnítiti mne novým podezřením, či správněji řečeno, starým podezřením, jež jste špatně ukryla ve svých slovech. Smysl vašich slov je ten, že by bylo zbytečno se na ni hněvati, že zůstala hodnou i po čtení nemravných knih, jejichž morálka — to je mé mínění — přinesla, zdá se, už jisté plody; konečně že vy za ni odpovídáte sama. Dobře jsem vám rozuměl? Nu dobře; když jste vysvětlila to, narážíte na cosi jiného. Vám se zdá, že má nedůvěra a mé pachtění má příčinu v jakémsi jiném citu. Zmínila jste se mi dokonce včera — prosím, nezdržujte mne, mluvím rád přímo — zmínila jste se mi včera, že u některých lidí, (pamatuju se, že dle vaší poznámky oni lidé z větší části bývají vážní, přísní, přímí, rozumní, silní a Bůh ví jakých vlastností jste jim ještě nepřidělila v záchvatu velkomyslnosti!), že u některých lidí, pravím, láska, (Bůh ví, jak jste na to připadla!), nemůže se projevovati jinak, než přísně, ohnivě, krutě, velmi často skrze podezírání a pronásledování. Dobře si už nepamatuju, řekla-li jste to všechno včera právě tak... Prosím, nevyrušujte mne; znám dobře vaši chovanku; ta může slyšeti všechno, všechno — opakuju po sté, všechno. Byla jste oklamána. Jen nevím, proč se vám zráčilo státi tak pevně na tom, že právě já jsem také takový člověk! Bůh ví, proč se vám chce obléknouti mne v tento šaškovský kaftan. Láska k této slečně není podle mých let; a konečně, věřte mně, paní, že znám své povinnosti, a jak byste mne koli velkomyslně omlouvala, budu stále opakovati, že přestupek vždycky zůstane přestupkem, že hřích vždycky bude hříchem, hanebným, hnusným, nešlechtným hříchem, ať si povznesete hříšný cit na jakýkoli stupeň vznešenosti! Ale dost! A ani slova více o těchto neřestech.“

Aleksandra Michajlovna plakala.

„Nu dobře, ať já to odnesu, ať mně to patří!“ promluvila konečně vzlykajíc a objímajíc mne; „ať bylo zahanbující mé podezření, ať se mně smějete takým bezohledným způsobem! Ale ty, má ubohá, proč ty jsi odsouzena poslouchati takové urážky? A já tě nemohu bránit! Nemám slova! Bože můj! Ne, já nemohu mlčet, pane! Toho nesnesu... Vaše jednání je nesmyslné!“

„Přestaňte, přestaňte,“ šeptala jsem, snažíc se uchlácholiti její rozčilení, bojíc se, aby její kruté výčitky nezbavily i jeho trpělivosti. Celá jsem se chvěla strachem o ni.

„Ale zaslepená osobo!“ zvolal Petr Aleksandrovič; „vždyť nevíte, vždyť nevidíte...“

Tu se na okamžik zarazil.

„Pryč od ní!“ vzkřikl náhle, obrániv se ke mně a trhaje mou ruku z rukou Aleksandry Michajlovny. „Nedovolím vám dotýkati se mé ženy; vy ji špiníte; vy ji urážíte svou přítomností! Ale... nu, co mne nutí mlčet, když je nutno, když je nezbytno mluvit?“ zvolal, dupnuv nohou. „Já řeknu, všechno řeknu. Nevím sice, co vy víte, ctěná slečno, a čím jste mně chtěla pohrozit, a vůbec nechci o tom vědět. Poslyšte!“ pokračoval, obrátiv se k Aleksandře Michajlovně, „poslyšte tedy.“

„Mlčte!“ vzkřikla jsem a přiskočila jsem k němu; „mlčte, ani slova!“

„Poslyšte...“

„Mlčte ve jméno...“

„Ve jméno čeho, slečno?“ vpadl mně do řeči, bystře a pronikavě mně pohlédnuv do očí. „Ve jméno čeho? Vězte tedy; já jsem vytrhl z jejích rukou psaní od milovníka! Hle, co se děje v našem domě! Vidíte, co se děje za vašimi zády! To jste neviděla, to jste nespozorovala!“

Já jsem se jedva udržela na nohou. Aleksandra Michajlovna zbledla jako smrt.

„To nemůže být,“ zašeptala jedva slyšným hlasem.

„Já to psaní viděl, milostivá paní; bylo v mých rukou; přečetl jsem první řádky a nemýlím se: psaní bylo od milovníka. Ona mně je vytrhla z rukou a má je i nyní u sebe. Je to jasné, tak jasné, že nemůže býti pochybnosti. A jestliže dosud pochybujete, pohlédněte na ni a pokuste se potom míti naději aspoň na nějaký stín pochybností.“

„Nétičko!“ zvolala Aleksandra Michajlovna, běžíc ke mně; „ale ne, nemluv, nemluv! Nevím, co to bylo, jak to bylo... Ale Bože můj, Bože můj...“

Tu zavzlykala a zastřela si obličej rukama.

„Ne, to nemůže být!“ zvolala opět. „Vy jste se zmýlil. To je... já vím, co to znamená!“ mluvila dále,

upřeně pohlížejíc na muže: „vy... já... ale není možná, ty mne neoklameš, ty mne nemůžeš klamati! Pověz mně všechno, všechno bez zatajení: zmýlil se? Není-liž pravda, on se zmýlil? Viděl něco jiného, je zaslepen? Není-liž pravda? Je to tak? Poslyš, proč bys mné nepověděla všechno, Anneto, dítě mé, drahé dítě mé!"

„Odpovězte, odpovězte rychle!" ozval se nade mnou hlas Petra Aleksandroviče. „Odpovězte: viděl jsem nebo jsem neviděl dopis ve vašich rukou?"

„Ano," odpověděla jsem udýchaná rozčilením.

„Dopis od vašeho milence?"

„Ano," odpověděla jsem.

„S nímž jste i nyní ve styku?"

„Ano, ano, ano!" mluvila jsem už bez paměti, potvrzujíc všechny dotazy, jen aby byl dříve konec trápení.

„Slyšela jste všechno. Co řeknete nyní? Věřte, mé dobré, příliš důvěřivé srdce!" dodal, vzav ženu za ruku. „Věřte mně a přestaňte věřit tomu, co se zrodilo ve vaší chorobné fantasii. Vidíte nyní, kdo je tato... slečna. Chtěl jsem představití holou nemožnost naproti vašemu podezření. Dávno jsem to spozoroval a jsem rád, že jsem ji konečně usvědčil před vámi. Bylo mně bolestno viděti ji vedle vás, ve vašem objetí, za jedním stolem spolu s vámi, viděti ji ve svém domě. Mne pobuřovala vaše zaslepenost. Proto, jen proto jsem jí věnoval svou pozornost, pátral jsem po ní; tato má pozornost padla vám do očí, vy jste si vytvořila Bůh ví jaké podezření, a vycházejíc z něho, nakreslila jste si Bůh ví jaký obraz. Ale situace jest nyní rozhodnuta, ukončeny všeliké pochybnosti, a zejtra, slečno, už zejtra nebudete v mém domě!" zakončil, obrátiv se ke mně.

„Sečkejte," ozvala se Aleksandra Michajlovna, vstávajíc z křesla. „Nevěřím celému tomuto výjevu. Nehledte na mne tak hrozně, nesmějte se mi. Vás samého vyzývám, abyste posoudil mé mínění. Anneto, dítě, pojď ke mně, podej mně ruku — tak. Jsme všichni hříšni!" pokračovala hlasem, třesoucím se od slz a pokorně vzhledla na muže. „Kdo z nás smí odmítnouti číkoliv ruku? Podej mně svou ruku, Anneto, milé dítě mé; nejsem hodnější, nejsem lepší než ty; mne ty nemůžeš urážeti svou přítomností, protože já jsem také... také hříšnice."

„Paní!" vzkřikl Petr Aleksandrovič v údivu. „Paní, udržte se, nezapomínejte se!"

„Pranic se nezapomínám. Nevrušujte mne a dejte mi domluvit. Viděl jste v jejích rukou psaní; pravíte — a ona se přiznala — že je to psaní od toho, koho ona miluje. Ale dokazuje to, že se dopustila přestupku? Dovoluje vám to, abyste s ní jednal tak krutě, tak ji urážel před očima vaší ženy? Ano, pane, před očima vaší ženy! Což jste už uvážil celou tu záležitost, což víte, jak a co bylo?"

„Tedy mám odejít, mám ji prosit za odpuštění? To si přejete?" zvolal Petr Aleksandrovič. „Pozbyl jsem trpělivosti, poslouchat vás! Jen považte, o čem mluvíte! Víte-liž, o čem mluvíte? Víte-liž, co a koho hájíte? Vždyť já vidím všechno skrz na skrz..."

„A nejprvnější věci nevidíte, protože hněv a hrdost vám nedávají prohlédnout. Nevidíte, čeho já hájím a o čem chci mluvit. Nehájím poklesku. Zdaliž pak jste uvážil — a vy se přesvědčíte, až uvážíte — zdaliž pak jste uvážil, že ona je snad nevinna, jako dítě! Ano, nehájím poklesku. A připustím, je-li vám to příjemno: kdyby byla ženou, matkou a zapomněla se nad svými povinnostmi, o pak bych s vámi souhlasila... Vidíte, že mluvím s podmínkou. Mějte to tedy na mysli a nečiňte mně výtek! Ale což když obdržela ona psaní a sama se ničeho zlého nedopustila? Jestliže se dala unést z nezkušenosti citem, a nebylo nikoho, kdo by ji zdržel? Jestliže já sama jsem nejvíce vinna, protože jsem nedovedla bděti nad jejím srdcem? Jestliže ono psaní je první? Jestliže vy jste svým hrubým podezřením urazil její panenský, cudný cit? Jestliže jste pošpinil její fantasii svými cynickými výklady o onom psaní? Jestliže jste neviděl toho cudného, panenského studu, který svítí na jejím obličejí, čistý jako nevinnost, jež vidím nyní, a jež jsem viděla, když ona zmatená, utýraná, nevědouc, co mluví a zmírajíc steskem, přisvědčovala na všechny vaše nelidské otázky ‚ano, ano‘? To je nelidské, to je kruté! Nepoznávám vás; toho vám neodpustím nikdy, nikdy!"

„Ach ušetřte, ušetřte mne!" zvolala jsem, tisknouc ji ve svém náručí. „Ušetřte mne, věřte mi, neodstrkujte mne..."

Padla jsem před ní na kolena.

„A což kdyby konečně," pokračovala udýchaným hlasem, „kdyby konečně nebylo zde mne, kdybyste ji poděsil svými slovy a ona ubohá sama by uvěřila, že se provinila, kdybyste tím zatemnil její svědomí, její

duši a rozbil klid jejího srdce... Můj Bože! Vy jste ji chtěl vyhnati z domu! Víte-liž pak, s kým se tak nakládá? Víte-liž, že vyženete-li ji, vyženete nás obě — i mne s ní? Slyšel jste mne, pane?"

Její oči zářily; prsa se dmuly; chorobné napjetí její dostoupilo nejvyššího stupně.

„Nu, už jsem se dosti naposlouchal, milostivá paní!" zvolal konečně Petr Aleksandrovič; „dost toho! Víím, že jsou vášně platonické; na své neštěstí to víím, milostivá paní, slyšíte? Na své neštěstí! Avšak nikdy se nesrovnám, milostivá paní, s pozlacenou neřestí. Tomu nerozumím. Pryč s pozlátkem! Jestliže vy se cítíte vinnou, jste-li si vědoma něčeho (netřeba, abych já vám o tom připomínal, milostivá paní), jestliže se vám konečně líbí myšlénka, opustiti můj dům... zbývá mně toliko říci, připomenouti vám, že jste měla provésti tento svůj záměr, když byla na to vhodná chvíle, pravý čas — je tomu několik let... Pakli jste zapoměla, mohu vám připomenouti..."

Vzhlédla jsem na Aleksandru Michajlovnu. Křečovitě se opírala o mne, sklíčena duševním bolem, s očima polo zavřenými od nesmírných muk. Ještě okamžik a byla by sklesla.

„Ach pro Boha, aspoň pro tentokrát mějte smilování! Nevyslovte posledního slova," vzkřikla jsem, padajíc na kolena před Petrem Aleksandrovičem; v ten okamžik jsem zapoměla, že zrazuju sama sebe. Ale bylo pozdě. Slabý výkřik ozval se v odpověď na mou prosbu, a ubohá padla beze smyslů na podlahu.

„Dokonáno! Vy jste ji usmrtil!" zvolala jsem. „Volejte lidi, zachraňte ji! Budu vás čekat ve vašem kabinetě. Musím s vámi mluvit; vysvětlím vám všechno..."

„Ale co? Ale co?"

„Potom!"

Mdloby a záchvaty Aleksandry Michajlovny trvaly dvě hodiny. Celý dům byl vyděšen. Lékař povážlivě vrtěl hlavou. Za dvě hodiny jsem vešla do kabinetu Petra Aleksandroviče. Právě se vrátil od ženy, a přecházel po pokoji bledý, vzrušený, okusuje si nehty až do krve. Nikdy jsem ho neviděla v takové podobě.

„Co je vám libo mně říci?" ozval se přísným, hrubým hlasem. „Vy jste se mnou chtěla něco sdělit?"

„Zde je psaní, které jste mně vytrhl z ruky. Poznáváte je?"

„Ano."

„Vezměte si je."

Vzal psaní a zdvihl je ke světlu. Bedlivě jsem ho pozorovala. Za několik okamžiků náhle obrátil na čtvrtou stránku a přečetl podpis. Viděla jsem, jak mu krev vrazila do hlavy.

„Co je to?" optal se mne, ztrnuv údivem.

„Jsou tomu tři léta, co jsem našla toto psaní v jedné knize. Domyslila jsem se, že tam bylo zapomenuto, přečetla jsem a — zvěděla jsem všechno. Od té doby psaní zůstávalo u mne, poněvadž jsem nevěděla, komu je odevzdat. Jí jsem je dáti nemohla. Vám? Vždyť vy jste musil znáti obsah tohoto listu a v něm je celý ten truchlivý příběh... Nač byly vaše přetvářky, nevím. To je mně prozatím záhadou. Nemohu dosud jasně vníknouti ve vaši temnou duši. Chtěl jste udržeti nad ní prvenství a udržel jste. Ale za jakým účelem? Proto, abyste ukázal své vítězství nad přízrakem, nad rozrušenou fantasií nemocné osoby, proto, abyste jí dokázal, že ona pobloudila a vy jste nezhrěšil tolik, jako ona. I dostihl jste cíle, neboť ono její podezření, ona utkvělá idea zhasínajícího rozumu byla snad poslední žaloba rozbitého srdce na nespravedlivost lidského rozsudku, s nímž vy jste byl za jedno. „Co za neštěstí, jestliže jste si mne zamiloval?" To bylo, co chtěla říci, co vám chtěla dokázati. Vaše marnivost, váš řevnivý egoismus byly však nelítostný. S Bohem! Vysvětlování není třeba! Ale hleďte: znám vás celého, vidím vás skrz na skrz; nezapomínejte na to!"

Odešla jsem do svého pokoje, sotva chápajíc, co se dělo se mnou. U dveří mne zastavil Ovrov, pomocník Petra Aleksandroviče.

„Rád bych s vámi promluvil," pravil mně s uctivou poklonou.

Pohlédla jsem na něho, jedva tušíc, co mně pravil.

„Později, odpusťte, jsem churava," odpověděla jsem konečně, odcházejíc od něho.

„Tedy zejtra," pravil, pokloniv se s jakýmsi dvojsmyslným úsměvem.

A možná že se mně to jen zdálo. To všechno jakoby se bylo jen mihnulo před mýma očima.

MALINKÝ HRDINA,

Z NEZNÁMÝCH MEMOIRŮ.

Tehda bylo mně skoro jedenáct let. V červenci odjel jsem na návštěvu k svému strýci T—vu do jedné z vesnic, ležících kolem Moskvy, ku kterémuž se právě v téže době sjelo asi padesát lidí, samých jeho hostí... ale nepamatuju se již ani — snad jich bylo ještě více.

Bylo tam hlučno, veselo.

Vypadalo to jako nějaký svátek, který započal, aby nikdy neskončil.

Zdalo se, že si náš hostitel dal slovo, že prohejří co možná nejdříve celé své ohromné jmění, a skutečně, není tomu dlouho, podařilo se mu to úplně, to jest: prohejřil a utratil všecko do poslední nitky, do posledního groše.

Hosté se stále měnili; Moskva nebyla daleko, byla stále při ruce, tak že odjíždějící podávali si dvěře s příchozími novými, a svátek trval dále.

Šlo to stále z jedné zábavy do druhé, tak že nebylo všem těm radovánkám a všemu tomu hejření ani konce.

Hned se vyskytla vyjížďka na koních do okolí v celých tlupách, hned zase vycházky do lesa anebo po řece: picknicky, výlety s celou kuchyní do polí, večere na velké terase, obklopené třemi řadami drahocenných květin, které rozlévaly svoji vůni do svěžího, večerního vzduchu, při zářících světlech, v nichž dámy naše, beztoho již dosti hezoučké, zdály se ještě líbeznějšími a krásnějšími; na jejich tvářích bylo viděti ještě všechny dojmy, které jim den přinesl, s těmi blesky v očích, a s dovádívou řečí, která se končí obyčejně v jasném, jak zvonek smíchu. Co den tance, hudba, zpěv; byla-li obloha zachmuřena, tu se pořádaly doma živé obrazy, šarady, nebo přísloví se hádala; ano i divadlo bylo hned pohotově.

Hned byli při ruce krasořečníci, vypravěči a vtipkáři. Několik osob vynikalo zvláště z celé této massy hostí. A jak to již u nás bývá, pomluvy a klepy měly dobré časy, nebo bez nich by snad ani svět světem nebyl, a miliony lidí by pomřely dlouhou chvílí jako mouchy.

Ale protože mně bylo tehda teprve jedenáct let, nepozoroval jsem všecko to, co jíní — ano ani těch několik zvláště zajímavých osob jsem nepostřehl svým dětským zrakem, a pozoroval-li jsem přec aspoň něco, tedy to nebylo všecko, ale pouze to, co již hodně bilo do očí. Později jsem si teprve na ledacos vzpomněl.

Pouze zářící strana tohoto obrázku se vnořila do mých zraků dětských — a ten blesk a všecken ten šum, to celé okolí — všecko to, do dnešního dne nevidané a neslýchané, tak mne okouzlo a překvapilo, že jsem v prvních dnech svého pobytu u strýce byl jako u vidění, že mně až má malá hlava šla kolem od všech těch nových dojmů a obrazů.

Arciť, myslím stále na svých jedenáct let, byl jsem dosud dítě, nic více než pouhé dítě. Mnohá z těch překrásných dám mne hladila a se mnou se mazlila a nemyslila docela na má léta. Ale — podivná věc! již tehda se ve mně cosi ozývalo — co mne dosti často znepokojovalo; něco se mi vloudilo do mého mladého srdce, do dneška mu ještě neznámého a nepovědomého; a toto něco bylo příčinou, že to srdce chvilkami prudce bilo, že plálo, jakoby se před něčím strachovalo a lekalo, a že na tvářích mých každé chvilky vzkvétal neočekávaný ruměnec.

Chvilkami jsem se styděl za ty všechny dětské privilegie, které mně můj věk přinášel.

Někdy zase ovládalo mne cosi jako obdiv, a já rychle vklouzl někam do koutka, aby mne nikdo neviděl, snad proto, abych nabral trochu dechu a abych si na něco vzpomněl, na něco, co jsem si vlastně velmi dobře pamatoval, ale pro tuto chvíli zapomenul, bez čeho jsem se však nemohl nikde objeviti, bez čeho nemohl nikde obstáti.

Tu pojednou mne napadlo to, co jsem před druhými tak skrýval, a co bych nikdy nikomu nebyl řekl, protože jsem se za to tak styděl, já — tak malý člověk ještě — že mně bylo až do pláče.

Brzo v tom celém ruchu, který mne obklopoval, cítil jsem nesmírnou prázdnotu a samotu.

Byly zde též jiné děti, ale všechny byly buď mnohem mladší mne, anebo zase starší; ale o ty jsem se velmi málo staral.

Nebylo by se mi bylo nic takového přihodilo, kdybych nebyl býval v tom zcela podivném postavení.

V očích všech těch překrásných dám byl jsem arciť jenom malinkou nepatrnou osůbkou, s kterou si chvilkami hrály, s kterou se též chvilkami mazlily a bavily, kterou však brzo odhazovaly jako nějakou loutku.

Zvláště jedna z nich, z těch čarovných dám, okouzující blondinka, s pyšnými, hustými vlasy, jakých jsem později již nikde neviděl a jistě už nikde neuvidím, ta jakoby si byla dala s někým slovo, že mne bude kde jen možno trápit, — že mně nedá pokoje. Ten smích, který všude vyluzovala svým čtveráckým škádlením a svými nápady, ten obveseloval i ji — ale mne jen stále rmoutil — ač jí přinášel veliké potěšení.

Kdyby byla bývala v ústave takou, jakou byla zde, jistě by jí její spolužačky říkaly — uličnice.

Byla opravdovou, čarovnou kráskou, a v její kráse bylo cosi, co hned každému bilo v oči, že jí nikdo již nezapomněl.

A ovšem v ničem se nepodobala k těm malinkým stydlivým blondinkám, které jsou bílé jak padlý sníh, a které jsou tak něžňounké, jako morčátka, nebo jako dcerky pastorů.

Nebyla vysokého vzrůstu, byla přitloustlá, za to však její obličej byl jakoby vykouzlen s tak krásnými, něžnými liniemi...

V té tváři zračilo se něco, co se podobalo bleskům, a ona celičká byla živá, bystrá, a lehká jako oheň. Z jejích velikých, rozevřených očí sršely jiskry; třpytily se jako brillianty — a co by se mne týkalo, já bych opravdu nikdy neproměnil ty krásné modré oči za nejčernější, ať by byly třeba černější než oči andaluské, ano — moje blondinka stála výše oné známé brunetky, kterou opěval jistý znamenitý, výtečný poeta, zapřisáhající se ve svých verších celou Kastilií, že by hotov byl dáti si přelámati všechny kosti v těle za to, kdyby se směl pouze koncem prstu dotknouti mantilly své krásky.

A k tomu si ještě přimyslete, že má krasotinka byla nejveselejší kráskou celého světa, největším a nejčtveračivějším smíškem, čiperná a rozpustilá při tom jako malé dítě, vzdor tomu, že již plných pět let byla provdána.

Smích nemizel nikdy s jejích korálových rtíků, svěžích stále jako svěžest ranní růže, která právě s prvním paprskem slunce rozvila své zardělé vonící poupě, na kterém ještě ani neuschly chladné, veliké kapky ranní rosy.

Pamatuju se, že právě v týž den, ve který jsem přijel, mělo býti večer představení divadelní, uspořádané samými hostmi.

Sál byl večer téhož dne naplněn tak, že by jistě ani špendlík nepropadl; ani jedinké místečko nezůstalo prázdné; a poněvadž jsem přišel, nevím již ani proč, pozdě, musil jsem se spokojiti s místem k stání.

Ale veselá hra tak mne okouzlovala a tak se mi líbila, že mne to stále a stále táhlo ku předu, až jsem se pojednou octnul u první řady, kde jsem konečně zůstal státi, opíraje se o lenoch jednoho z křesel, ve kterém seděla dáma.

Dáma tato byla moje blondina; neznali jsme se však doposud.

Tu pojednou, aniž jsem toho pozoroval, zadíval jsem se na její krásná, oblá ramena, tak svůdně a krásně zaokrouhlená a tak bělostná, jako mléčná pěna, ačkoli mně bylo úplně lhostejno, dívám-li se na okouzující ženské rámě anebo na čepec s ohnivými stužkami, který zakrýval šediny jedné ctihodné, staré dámy, sedící též v první řadě.

Vedle blondinky seděla nějaká přezralá panna, jedna z těch, které se, jak jsem se později přesvědčil, vždycky rády táhnou tam, kde jsou mladé a hezké ženštiny; zejména takové, které se rády baví s mladými lidmi. Ale do toho mi ničeho není; jedná se mi o následující: tato panna spozorovala, kam hledím, nahnula se k své sousedce a směříc se pošeptala jí něco do ucha.

Sousedka její se rychle obrátila a do dneška se ještě pamatuju, že její ohnivé oči blýsknuly na mne v polosvětle tak, že jsem, zcela nepřipravený na tento pohled, sebou trhnul, jakoby se byl spálil.

Kráska se tomu usmála.

„Líbí se vám ten kus, který hrají?“ otázala se mne šibalsky, čtverácky se mi při tom dívajíc do očí.

„Ano“ — odpověděl jsem jí — dívaje se při tom stále na ni v jakémsi udivení, kteréž se jí dle všeho musilo velmi líbiti.

„A proč si nesednete? Budete unaven; což nemáte již žádného místa?“

„Ne, všechna místa jsou obsazena,“ odpověděl jsem rychle a více žalostivě, tak že jsem ani jejích očí nepozoroval; měl jsem radost z toho, že jsem našel srdce, kterému si mohu aspoň postěžovati. — „Hledal jsem již v celém sále, ale všechny židle jsou již obsazeny,“ dokládám ještě jednou, jakobych jí žaloval, že již pro mne není ani místečka k dostání.

„Pojď ke mně,“ zvolala kráska rychle a živě, vždycky hotová s rozhodnutím, ať již to bylo to či ono — nějaká hodně nesmyslná myšlénka třeba, která jí právě napadla: „Pojď sem ke mně a sedni si mi na klín.“

„Na klín?“ opakoval jsem po ní jaksi tázavě. Již jsem se o tom zmínil, jak mne ty mé dětské privileje začaly zlobiti a soužiti. Tato však byla již nade všecky. Já byl již beztoho od jakživa plachý a bázlivý — nyní jsem se však začal ještě více báti a to obzvláště ženštin, a proto jsem byl zrovna celý pomatený.

„Nu ano, na klín! Proč pak si mi nechceš sednout! na klín?“ ptala se mne, smějíc se stále víc a více, až se konečně dala do hlasitého smíchu, a to Bůh ví čemu! Snad tomu svému výmyslu — anebo se snad těšila z toho, že mne její úslužnost tak pomátla? Anebo to již tak u ní musilo býti — že se stále něčemu smála. Začervenal jsem se v celém tom zmatku, a ohlížel se rychle kolem, hledaje místečka, kam bych mohl uklouznouti; ona mne však předešla, uchopivši mne rychle za ruku, snad zrovna proto, abych jí nemohl utéci, a přitáhla mne k sobě; tu z ničeho nic začala mně zcela neočekávaně a k mému největšímu udivení tisknouti ruce ve svých čtveráckých, teplých prstíkách, začala mně vytahovati prsty, ale tak divoce, až mne to tak zabořelo, že jsem musil napnouti všechny síly, abych nevykřikl bolesti, při čemž jsem dělal arcitř hrozné grimassy. Mimo to byl jsem celý udivený nad tím, že mladé a zlé dámy mohou povídati takové hlouposti hochům, a při tom ještě pro nic za nic tak štípou a tisknou, Bůh ví proč, a ještě k tomu, když je tolik lidí přítomno.

Jistě že má nešťastná tvář vyzrazovala všechny ty úzkosti, protože dovádívá čtveračka se smála víc a více, stále mne štípnouc a stále ještě mi vytahující prsty z kloubů.

Byla celá radostí bez sebe, že mohla tak pohněvati a pomásti ubohého hošíka a tak ho šlapati v prach.

Postavení mé bylo zoufalé.

Předně — hořel jsem studem, protože se všickni nyní k nám obraceli, jedni v rozpacích, jedni zase se smíchem; pochopili nepochybně všickni najednou, že krasotinka zase něco vyvedla.

A mimo to, chtělo se mi křičeti — protože mi stále lámala prsty, s takovou vášní a tak zlostně, snad proto právě, že ještě nekřičím: ale já, jako pravý Sparťan, chtěl vydržeti tu bolest, strachuje se, abych svým křikem neudělal výtržnost, která by mne potom musila strašně mrzeti a boleti.

Když jsem se však ocítil skoro již na pokraji zoufalství, začal jsem vší silou táhnouti svou ruku z ruky své tyranky zpět, — ale ta mne držela nyní ještě pevněji. Nemohl jsem se tedy již zdržeti a vykřikl jsem, — a ona na to jen čekala! V tomtéž okamžiku mne pustila a otočila hned hlavu kolem, jakoby se nebylo nic stalo, jakoby ona nebyla toho příčinou, ale někdo jiný, a tvářila se zrovna tak, jako to dělávají žáci ve škole, když se pan učitel otočí v jinou stranu; nedají nikomu pokoje v celém svém sousedství, štípnou kde koho jen mohou, kopají na všechny strany, hned tento, hned onen dostane od nich šňupku, strkají loktem do každého, kdo se jim jen pod ruku dostane — a v tomtéž okamžiku již sedí tak v lavici, jakoby se nic nebylo stalo; dívají se upřeně do knihy, přeríkávají si své úlohy a tak klamou svého učitele, který se vrací do třídy, by zamezil hluk a děsné hospodářství; — odchází znova, nenaleznuv rušitele pokoje, ale s dlouhým a neočekávaným nosem.

K mému štěstí pozornost obecnostva byla v téže chvíli obrácena k jevišti, ku hře našeho hostitele, který hrál v nějaké Scribovské komedii hlavní úlohu. Všickni vášnivě tleskali; já v tom šumu a hluku vyklouzl z řady a odběhl až na druhý konec sálu, odkud jsem se, krče se za sloupec, díval na lstivou krásku.

Ona se stále ještě smála, zandavajíc si ústa šátečkem. A dlouho, dlouho ještě se dívala kolem, otáčela se na zpět, chtějíc mne nepochybně někde nalézt, a litovala, jak jsem se domníval, že se náš boj tak rychle skončil, a vymýšlela při tom asi, co by zase nového jinde mohla vyvésti.

Tím tedy započala naše známost a od tohoto večera byla mi skoro stále v patách.

Pronásledovala mne všude beze všeho svědomí; stala se mojí tyrankou a mojí mučitelkou.

Celé její čtveráctví záleželo v tom, že se zdála, jakoby byla do mne až po uši zamilována, a proto se mně skoro stále a přede všemi až dvořila.

To nemusím ani podotýkati, že mně, takovému podivínu, mnohdy bylo až do pláče, a že jsem byl mnohdy tak rozčilen a rozzloben, že bych byl s to poprati se se svojí lstivou ctitelkou.

Můj naivní, smutný obličej, má zoufalá touha po míru a pokoji dodávala jí ještě více zmužilosti a důvodu, by mne soužila a trápila beze všech mezí.

Neměla se mnou slitování, a já ubožák nevěděl, kam před ní utéci.

Smích, který se kolem nás stále rozléhal a kterému ona vlastně sama dávala vždycky podnět, ponoukal ji ještě více k rozličným novým výmyslům.

Konečně její žerty byly již beze všech hranic. A to jest také pravda, jak si nyní vzpomínám, že vyváděla až příliš mnoho s takým dítětem, jakovým jsem já skutečně ještě byl.

To byl však její zvyk: byla celou svou bytostí mazlíčkem. Později jsem se dověděl, že ji vlastně tak rozmazlil její vlastní muž, který byl hodně tlustoučký, malý, zarudlý, velmi bohatý a pilný člověk — tak se aspoň o něm povídalo; také tak opravdu vypadal: stále sebou vrtěl, stále měl cosi na práci a nikdy nevydržel na jednom místě plné dvě hodiny.

Každého dne jezdil do Moskvy, mnohdy i dvakráte za den a vždycky prý za nějakými záležitostmi, jak nám vyprávěl. Sotva bys kde našel veselejší a dobromyslnější tváře, než byla tato komická fysiognomie. Ne jen, že miloval ženu svoji stále vroucněji a horoucněji; on ji zbožňoval a klaněl se jí jako nějaké modle.

Nepřekážel jí nikdo v ničem. Měla přítelkyni a přátel ohromné množství.

Předně proto, že ji musil každý milovat, kdo ji jen jednou spatřil, a za druhé, tato větroplaška vlastně nebyla příliš vyběračná ve volbě svých přátel, ač v jejím charakteru bylo mnohem více vážnosti, než byste mohli souditi dle toho, co jsem právě o ní vyprávěl.

Ze všech svých přítelkyní milovala a vyznamenávala zvláště jednu mladou dámu, svoji dalekou příbuznou, která nyní také hostila s námi zde na venkově.

Mezi nimi byl uzavřen jakýsi něžný, nepřetržitý svazek přátelský, jeden z těch svazků, které se uzavírají při setkání dvou duší, dvou charakterů, velmi často zcela různých a nestejných, ze kterých však jeden jest hlubší a čistší druhého, z nichž každý, třeba by zdánlivě cítil svoji převahu, přizpůsobuje se druhému, zdá se mu, že onen jej převyšuje, a tak jako štěstí samo, vloudí se do jeho srdce přátelství k této osobě.

Potom vzniká teprve tento něžný, úzký svazek — po těchto vzájemných stycích charakteru: láska a shovívavost beze vší míry s jedné, láska a úcta s druhé strany, úcta, která jde až tak daleko, že se člověk snaží vši silou, aby byl stále lepší v očích toho, koho si tak velice váží, že jest žárlivým na každý krok jeho, chce mu státi v jeho životě stále po boku, chce sám býti uložen v jeho srdci.

Obě tyto přítelkyně byly stejného stáří, ale velice se od sebe různily — začínajíce již od krásy. Mad. M. byla také hezká, ale v její kráse bylo něco zcela zvláštního, co ji tak lišilo od všech hezkých ženštin; v její tváři bylo něco, co k sobě hned připoutalo každého, anebo ještě lépe řečeno, co probouzelo a vyluzovalo v každém, kdo ji jen jednou spatřil, nejhlubší sympathii a oddanost.

Jsou takové šťastné osoby — skutečně jsou.

Každý, kdo se vedle ní jen postavil, zdál se býti lepším, jaksi svobodnějším, bylo mu hned tak příjemno, ač se její přísné, velké oči, plné ohně a síly dívaly tak nepokojně, bázlivě a plaše kolem, jakoby se stále něčeho hrozného a děsného strachovaly; a tato plachost a bázlivost opanovala mnohdy její tiché črty tak, že upomínaly na tváře vlaských madon, při kterých se nám zdá, když se na ně díváme, jako bychom cítili s nimi tutéž tesknotu a tentýž bol, který ony cítí, jakoby jejich bol byl naším vlastním.

Tato poněkud bledá a vyhublá tvář, ze které čistými a pravidelnými črtami i tichou, unylou a tajenou touhou ještě tak často prosvítají první dětsky jasné rysy a tahy, — obraz to ještě nedávných důvěřivých let a snad i naivního štěstí; tento klidný, tichý, nesmělý úsměv, — toto všecko okouzlovalo a podmaňovalo si všechny kolem, tak že v srdci každého ozývala se jakási touha, že se jí chtěl aspoň z povzdálí přiblížiti, že ve všem jevil pro ni živé účastenství, jakoby mu nikdy cizí ani nebyvala.

Ač kráska tato zdála se býti jaksi mlčelivou a uzavřenou v sebe, nebylo opravdu bytosti nad ni více vnímavé a milující, když kdokoliv měl potřebu soucitu a slz.

Jsou opravdu ve světě ženy, které jsou v životě skutečnými milosrdnými sestrami.

Před nimi nemusí nikdo ničeho zatajovati, aspoň jistě ne to, co koho bolí a co ho souží.

Kdo strádáš, kdo trpíš, jdi jen s plnou nadějí k nim a neboj se, že jim budeš na obtíž; ale bohužel, málo kdo z nás ví, jak veliká může být láska, jaká trpělivost, jaký soucit a jaké odpuštění v ženském srdci!

Celé poklady sympathy, útechy a naděje se skrývají v těchto čistých duších, v tom čistém srdci, kterému se mnohdy tak drze ubližuje — protože takové srdce, které mnoho miluje, též mnoho krvácí, — ale rána v něm bývá vždy opatrně strážena před milujícím pohledem — protože velký bol a zármutek se nejraději skrývá hodně hluboko — tají se a nemluví se o něm.

Je neleká hloubka rány, ani hnis a zápach její; kdo se k nim přiblíží, ten jich již tím sobě získává; a ony se snad proto již rodí — aby vykonávaly veliké skutky...

Madame M. byla vysoká, hbitá, štíhlá, ale snad poněkud příliš útlá. Její pohyby byly tak různé, hned pomalé, volné, ano až vážné, hned zase tak hbité a čiperné, zrovna až dětsky živé, a zároveň jimi prohlédala jakási plachost, zíralo z nich něco prosícího jaksi o záštitu, což však nikdy ani z daleka zřejmě vysloveno nebylo.

Jak jsem již pravil, všechny podivné návyky lstivé blondiny mě rmoutily, škádlily, ano tak mne rozčilovaly, že jsem se stále červenal do krve.

To mělo však také ještě jinou příčinu, podivnou, hloupou snad, kterou jsem skrýval a tajil, po které jsem však přece stále prahl a již jen při pouhé vzpomínce na ni klopal jsem hlavu někde v tajném, temném koutečku, ve kterém mne nemohl postihnouti zrak oné modrooké čtveračky; již pouhá myšlenka na tuto příčinu mne div nezadusila studem a bází, — slovem — byl jsem zamilován, to jest, — dejme tomu, že jsem nyní vyřkl nesmysl: to snad ani nebylo možné; ale proč jsem stále viděl před sebou, ač zde bylo takové množství různých osob — jen jednu jedinou tvář, která mne všude, ať jsem vkročil kamkoli, pronásledovala?

Proč právě za ní slídl stále můj zrak — tehda, kdy mne ještě dámy málo zajímaly?

To se stávalo obyčejně za večerů, když nepohoda nás uzavírala do prostranných komnat, a já stával při některé temné stěně, dívaje se kolem, a nenacházeje zde žádného zaměstnání ani zábavy, protože si mne, vyjma moji učitelku, nikdo nikdy ani nepovšiml — a nudil jsem se tak, že mně pak podobné večery bývaly něčím strašným, k nepřechání.

Tu jsem se obyčejně díval na kolem se hemžící tváře, naslouchal jsem hovoru, kolem mne se rozléhajícímu, ze kterého jsem velmi často nerozuměl ani slůvka, — a právě v takových chvílích mihotaly se mi, Bůh ví proč, před očima ty tiché pohledy, skromný úsměv a překrásná tvář mad. M. (neboť to byla ona); v těch chvílích byla pak celá moje pozornost obrácena pouze k ní — a to byly pro mne chvílky nevýslovného blaha a štěstí.

Někdy jsem po celé hodiny nemohl od ní ani svých zraků odloučiti; pamatoval jsem si již každický její pohyb, každý její pohled, znal jsem každický i nejslabší tón jejího zvučného, stříbrného, ač poněkud zasmušilého hlasu — a podivná věc! — ze všeho mého pozorování, i ze všech těch sladkých dojmů vyvinula se neobyčejná zvědavost ve mně.

Snad to bylo jen proto, že jsem zde tušil nějaké velké tajemství...

Největší mukou pro mne bylo, škádlila-li mne má učitelka v přítomnosti mad. M.

Všecko to vysmívání a všechny ty komické výstupy, které se mnou prováděla, zdály se mi nyní velice ponižujícími. Stalo-li se někdy, že jsem byl příčinou ohromného smíchu všech přítomných hostí, který býval vyloučen i na rtech mad. M. — tu jsem vyletěl ze spárů své tyranky, hoře zlostí a studem utekl jsem nahoru, kde jsem v zuřivosti strávil pak ostatní zbývající část dne, nemoha se objeviti již v sále.

Ostatně jsem snad tehda ani nechápal svůj stud, své rozčilení; celý tento proces odehrával se ve mně zcela nevědomky.

S madame M. nepromluvil jsem do toho dne ještě ani dvou slov, snad bych se k tomu ani nebyl odhodlal — promluvit vůbec na ni.

Tu jednoho večera, po strašně zažitém dnu, byl jsem po procházce tak unaven, že jsem se odloučil od celé společnosti a ubíral se sám zahradou domů. V tom vidím na osamocené jedné lavičce ve stromořadí seděti mad. M. Seděla tam samotinká, jakoby si byla schválně vybrala toto klidné místo, s hlavou skloněnou na prsa, v rukou mechanicky převracejíc šáteček.

Byla tak zamyšlena, že ani nepozorovala, že se k ní ubírám. Když jsem přišel až k ní, tu mne přece upozorovala; vstala rychle s lavičky, a utřela si oči šátečkem, který v ruce držela. — Plakala. Když si osušila oči, usmála se na mne a šla zároveň se mnou k domovu.

Již se ani nepamatuju, o čem jsme spolu tehda hovořili; jen to mně utkvělo v paměti, že mne stále někam posýlala, hned abych jí utrl kytičku, zde tu a tu tam, anebo abych se podíval, kdo to jede tam na koni ve stromořadí.

A když jsem byl od ní několik kroků vzdálen, tu hned zase přikládala svůj šáteček k očím a utírala si rychle neposlušné slzy, které jí stále v srdci překypovaly, až se vysvobodily z ubohých okovů ven.

Já pochopoval, že jsem jí jen na obtíž, když mne tak často od sebe posílá, ona to sama asi také pozorovala, že jsem již všechno viděl, ale nemohla se proto přece přemoci, a to mne ještě více zarmucovalo.

Zlobil jsem se sám na sebe v tuto chvíli, zlořečil jsem na svoji nešetrnost a nepozornost, ale proto pro všechno nenacházel jsem žádného východu, jak bych se od ní vzdálil, tak, aby nepozorovala, že jsem prohledl její bol a smutek, — a tak šel jsem stále vedle ní, v smutném naladění, ano s hrůzou v srdci, byl jsem všecek rozčilen a zmaten a nenacházel jsem ani jedinkého slova k udržení hovoru.

Toto setkání mne tak rozčílilo, že jsem pak po celou zbývající část večera slídl s velkou zvědavostí, ale zcela tajně po mad. M. — nespouštěl jsem jí ani na minutku s očí.

Ale prováděl jsem to tak nemotorně, že mne ona sama dvakrát postihla, jak ji všude sleduju a jak jí ani nespouštím s očí; po druhém tom pohledu jsem viděl, že se na mne jaksi usmála. A tento úsměv byl jedinkým za celý večer, který se objevil na její tváři, na jejích rtech.

Zármutek stále nechtěl, zmizeti s tváře její, která nyní byla velmi bleďa.

Po celý večer skoro hovořila s nějakou starší dámou, zlou a nesmírně svárlivou stařenou, kterou nikdo neměl rád pro její vyzvědačství a kleparství, ale které se všickni báli, a proto byli nuceni stále si jí všimati, ať již volky či nevolky.

V deset hodin přijel muž mad. M. Do této chvíle slídl jsem za ní ještě ustavičně, nespouštěje s očí její bledou tvář; když muž její vešel do sálu, viděl jsem, jak se zarazila, a tvář její, beztoho již dosti bleďá, byla pojednou bleďší jejího šátečku, který držela v ruce.

Bylo to tak nápadné, že to i druzí pozorovali. Nedaleko mne hovořilo spolu několik osob a já zaslechl, vlastně domýšlel jsem se toho, že mad. M. není příliš šťastna. Povídal si, že její muž jest na ni strašně žárliv, zrovna jako mouřenín, ale ne snad z lásky nýbrž ze sobectví.

Především byl to Evropan, člověk moderní s mnoha novými ideami v hlavě, kterými se stále všude blýskal. Co se zevnějšku jeho týkalo, byl černovlasý, velký, zvláštní a hrmotný muž, s modrým vousem, se spokojenou zarudlou tváří, s bílými jako cukr zuby a s bezúhonným gentlemanským chováním.

Říkalo se o něm vůbec, že jest vážný, rozumný člověk. Takto se nazývá i jinde jistý druh lidí, který dovede dobře žít na cizí útraty, který nikdy nic nedělá, který nikdy ani nechce ničeho dělati, a který od věčného lenošení má tam, kde jiní srdce mívají, kousek tuku.

Každé chvíle slyšíš od podobných lidí, že jsou velmi zaměstnání jakýmsi nepřátelskými a spletitými záležitostmi, které „unavují jejich genia“, a že proto vzbuzují jen soustrast. To jest již jejich běžná fráze, jejich mot d'ordre, jejich heslo, jejich motto, fráze, kterou se ti sytí břichopáskové všude blýskají, která však začíná již nuditi, protože jest pouhým tartufstvím, lichým, prázdným slovem.

Ostatně někteří z těchto světáků, kteří nemohou najít žádného zaměstnání, protože vlastně nikdy žádného opravdově nehledali, domáhají se hlavně toho, aby se všichni domívali, že nemají místo srdce kus tuku, ale naopak, něco, což jest však hluboko, velmi hluboko v nich uloženo, — ale co vlastně, to by nemohl pověditi ani nejvýtečnější chirurg, arcibíř že již z pouhé uctivosti k nim. Tito pánové protloukají se tak světem, že obracejí všecken svůj instinkt na hrubé úsměšky, které jsou jen krátkozrakým odsouzením a nesmírnou pýchou. A protože nemají jiného nic na práci kromě toho, aby pozorovali a nazpaměť se učili chybám cizích anebo jen jejich slabostem, a protože v nich není o nic více dobrého citu než tolik, kolik ho dáno bylo za úděl ústřici, tu jim není za těžko při takových chránících prostředcích žít s lidmi dosti prozřetelně a dosti spokojeně.

A tím oni se také stále vychvalují a vypínají. Oni jsou ku příkladu přesvědčeni o tom, že celý svět jest jejich nevolníkem; že jest mezi nimi týž poměr, jako když si skoupí do zásoby ústřice; že jsou všickni lidé mimo ně hlupáci; že každý se podobá pomoranči nebo houbě, kterou mohou vymačkat, dokud je jim třeba šťávy, že jsou pány všeho a že všecken ten chvály hodný pořádek věcí pochází odtud, že oni jsou tak moudřími s neoblomnými charaktery.

Ve své bezměrné hrdosti nepřipouštějí, že by mohli míti na sobě též nějakou chybičku.

Podobají se zcela těm taškářům, těm novým tartufům a falstafům, kteří jsou tak zabráněni do svého

taškářství, že již myslí, že to musí tak býti, aby žili a taškařili; dokazují jiným tak často, že jsou poctivými a počestnými lidmi, že již i sami opravdově věří, že jejich darebáctví a taškářství jest poctivým a přímým jednáním.

Na své vlastní svědomí, na toho svého soudce, pro všecku svou samolibost docela zapomínají; — a pro všecko ostatní jsou trochu tlustými.

Na prvním místě vidí všude svoji zlatou osobu; jejich Molochem i Baalem jest jejich vlastní, velkolepé já. Celá příroda, celý svět není pro ně ničím více, než velkým zrcadlem, které jest stvořeno proto, aby se ten bůžek mohl sám sobě obdivovati a aby před a za sebou kromě sebe ničeho neviděl; a proto není nic divného, že potom vidí kolem sebe všecko v takovém ohyzdném světle. Takovíto tvorové mají pro všecko připravenou frasi, a sice — což jest důkaz jejich obratnosti — vždy frási modní. Oni sami také dokonce napomáhají modě, dávajíce jí takový smysl — aby měla úspěch. Ano, oni se též snaží, aby první vyčenicnali odjinud nějakou tu modní frasi, aby se pak zdálo, že od nich samých pochází.

Zásobují se svými frasemi proto, aby ukázali všecky své sympatie k člověčenstvu, aby ukázali, co jest rozumná a opravdová filantropie, a pak — aby pokárali vzrůstající se romantismus, to jest všecko pěkné a pravdivé, každý atom jeho, který jest dražší nežli celá tlupa těchto hlemýžďovitých tvorů.

Zhruba však nepoznají pravdy v odchýlené, nové a nehotové formě, a zavrhnou všecko, co ještě není dospělé, co není zralé, co se neustálo, nýbrž ještě kvasí.

Sytý člověk žije vždycky vesele, o nic se nestará; sám nikdy ničeho nedělal, ničeho nezná, neví, jak jest to těžké vydělávati si chléb, a proto běda tomu, kdoby nějakým způsobem drsným chtěl naraziti na jeho tučné city: to by mu nikdy neodpustil, ale vždycky by na to pak narážel, mstil by se za to s velkou chutí a horoucností.

A konec konců tedy jest, že ten můj hrdina není nic více a nic méně než nějaký obrovský a nadutý měsíc, plný sentencí, modních frasí a etiket všeho druhu a způsobu.

Ostatně pan M. měl zvláštní jednu vlastnost, pro kterou byl člověkem dosti pozoruhodným: byl to vtipkář, povídálek vyššího druhu a v salonech měl kolem sebe vždycky dosti posluchačů. V tento večer zvláště podařilo se mu vzbuditi velkou pozornost — udělal dojem.

Slovo měl vždy ve své moci; byl naladěn právě do společnosti, byl vesel, radoval se z něčeho a proto se mu povedlo upoutati k sobě celou pozornost.

Ale mad. M. byla po celý večer opak svého muže; byla jaksi churava; tvář její byla k nepoznání smutná, a mně se stále zdálo, že jí dlouho zadržované slzy náhle vyhrknou a skanou s krásných, dlouhých řas. — Celé toto jednání mne neobyčejně překvapilo — jak jsem již dříve pravil.

Odešel jsem dnes ze salonu se zvláštním pocitem — s jakousi zvědavostí, a po celou noc zdálo se mi jen o panu M., ač se mně do této doby málokdy cos tak divného a neobyčejného zdávalo.

Druhého dne z rána byl jsem vyzván ku zkoušce k živým obrazům, ve kterýchž jsem hrál též nějakou malou úložku.

Již po celých pět dní konaly se přípravy k živým obrazům, k divadlu a k bálu; všecko to chystáno bylo pro jediný večer — za příčinou domácí rodinné slavnosti, narozenin mladší dcery našeho hostitele.

K této slavnosti, která se měla odbývati, bylo sezváno z Moskvy více než sto hostů a proto bylo všude plné ruce práce, mnoho křiku, mnoho příprav i mnoho zmatek.

Zkouška, nebo lépe řečeno, přehlížení kostumů, naznačeno bylo na ranní hodinu proto, poněvadž náš regisseur, známý umělec R., přítel a host našeho hospodáře, z přátelství k hostiteli uvolil se vzíti na se pořádání obrazů, sestavení osob, a tím tedy i úlohu našeho učitele, odjížděl ještě dnes do města, by tam nakoupil potřebných věcí — a do nastávajícího svátku nebylo již dlouho, proto jsme musili šetřiti času.

Já účinkoval v jednom obraze spolu s madame M. Obrázek ten měl představovati scénu ze středověku a nazýval se:

„Paní zámku a její páže.“

Při setkání s madame M. na zkoušce cítil jsem veliký zmatek.

Zdálo se mi, že čte v mé duši všecky ty city, které v ní víří, všecky ty otázky, ty domněnky, které se tam od včerejšího dne stále znova a znova rodí.

A mimo to se mi ještě zdálo, že jsem tím vinen, že jsem viděl včera její slzy, a že jsem zpozoroval její

zármutek, že se musí tedy následkem toho na mne horšit, hněvat, protože jsem se stal vetřelým svědkem a účastníkem jejího tajemství.

Ale chvála Bohu, všechno se obešlo bez velkých obtíží: nebyl jsem vůbec ani pozorován.

Ona se myslím vůbec nestarala ani o mne, ani o zkoušku: byla rozčilená, smutná a velmi zádumčivá; bylo to zcela zřetelné, že ji něco velmi trápí.

Když jsem byl se svojí úlohou hotov, odběhl jsem rychle, převlekl se a za deset minut byl jsem již zase v zahradě na terase.

Skoro v téže chvíli vyšla se mnou ze dveří i madame M. a nám jaksi naproti, v tutéž minutu, vyšel sám sebou velice spokojený muž její, který se vracel ze zahrady, doprovodiv tam skoro všechny dámy, a přenechav je tam skoro z ručky do ručky — jakémusi mrštnému a prázdnému cavalierovi servantovi.

Setkání muže se ženou bylo zcela neočekávané. Mad. M. se pojednou ještě více zasmušila a jakýsi lehký hněv kmitl se v jejím hbitém, netrpělivém škubnutí.

Muž její hvízdal si zcela volně nějakou arii, a po celé cestě urovnával si své vousy; nyní však, když se setkal se ženou, zachmuřil se a tak se na ni podíval, jak si nyní vzpomínám, jakoby byl nějakým inkvisitorem.

„Jdete do zahrady?“ ptal se jí, vida v její ruce slunečník a knihu.

„Ne, do háje,“ odpověděla mu na to, lehce se červenajíc.

„Sama?“

„S ním...“ řekla krátce madame M., ukazujíc při tom na mne. — „Ráno chodívám obyčejně sama na procházku —“ dodala ještě nejistým a tichým hlasem, právě takovým, jakým mluvívá ten, kdo poprvé ve svém životě lže.

„Hm... A já tam nyní právě doprovodil celou společnost. Jdou tam všickni ku květinové besídce, chtějí doprovoditi ještě N...ého. On již, jak snad víte, odjíždí. Příhodila se mu nějaká nehoda v Oděsse. Vaše sestřenka (to mluvil o krásné blondince) ta se hned směje, ale hned zase div nepláče, — všechno najednou, — že jí člověk nerozumí. Řekla mně ostatně, že vy se na něho jaksi hněváte a proto že jste ho asi nešla vyprovodit s nimi. Či jest to tak schválně?“

„Ona se stále směje,“ odpověděla na to madame M., scházejíc dolů se stupňů terasy.

„To jest tedy váš každodenní cavalier servant?“ dodal pan M., křivě ústa a nasazuje si na nos lorgnet, aby mne lépe viděl.

„Ba že!“ vykřikl jsem na to, rozzlobiv se na lorgnet a na jeho úsměv; když jsem se mu vysmál tak přímo do očí, přeskočil jsem celé tři stupínky s terasy.

„Šťastnou cestu!“ bručel pan M. za námi — a šel dále za svými záležitostmi.

Rozumí se samo sebou, že jsem hned přiskočil k mad. M., když na mne ukázala svému muži, a díval jsem se na ni tak, jakoby mne byla již aspoň před hodinou vyzvala, a jakobych již aspoň celý měsíc ji doprovázel na jejích ranních vycházkách.

Ale nemohl jsem nijak porozuměti, proč se tak pojednou zasmušila, proč se tak zarazila, a co měla asi za příčinu, že se utekla k té malé lži? Proč mu neřekla přímo, že jde sama? Nyní jsem nevěděl, jak se mám na ni podívat; ale jsa ještě celičký jako u vidění, zvedal jsem nyní pomalu svých zraků k její tváři; ona však právě tak jako před hodinou na zkoušce — nezpozorovala ani nyní mých tázavých pohledů, ani mne celého vůbec. Pořád tatáž mučící starostlivost, ale ještě zjevnější a hlubší než tehda se jí zračila na tváři, v její chůzi i v jejích pohybech.

Pospíchala někam, zrychlujíc své kroky, a s netrpělivostí stále a stále zjevnější nazírala do stromořadí, do každého houští a roští v háji, nezapomínajíc při tom dívat se i zpět k domu hostitele našeho.

Já též něco očekával.

Pojednou se za námi rozláhne koňský dupot. Byla to celá družina jezdců, kteří doprovázeli toho N., který tak rychle opouštěl naši společnost.

Mezi dámami byla též naše blondína, o které se zmínil pan M., vzpomínaje slz jejích.

Ale nyní se zase dle svého obyčeje již chechtala jako malé dítě, a hbitě ujížděla na svém překrásném

hnědém koni.

Když k nám všickni dojeli, N. sňal klobouk s hlavy — ale nezastavil se ani na minutku a neřekl mad. M. ani slůvka.

Brzo na to celá skupina zmizela nám s očí. Já se podíval zase úkradkem na madame M., ale div jsem nevykřikl leknutím: ona zůstala státi, bledá jak sníh, a plakala usedavě.

Nyní se konečně setkaly naše zraky: mad. M. se nesmírně pojednou začervenala, obrátila se rychle stranou, a nepokoj a hněv objevil se znova na její tváři.

Byl jsem zde zbytečný, ještě více než včera, — to jest již jasnější dne, ale kam mám jen jíti? Co si počítí?

Najednou se mi zdálo, jakoby mad. M. teprve nyní něco napadlo; usedla, rozevřela knihu, kterou držela v rukou, a začervenavši se velmi nápadně a nechtíc zúmyslně na mne hleděti, řekla co možná nejrychleji:

„Ach! To jest částka druhá, zmýlila jsem se; prosím tě, přines mně částku první, ano?“

Jak bych ji nebyl pochopil! Má úloha se tedy již končila — a jinak mne ani nemohla od sebe vyhnati.

Utekl jsem s její knihou a nevracel se. První částka zůstala ležeti celé ráno velmi spokojeně na stolku... Byl jsem všecek rozčilen, nepatřil jsem ani sobě samému; srdce mně bilo tak, jakoby se stále něčeho lekalo. Snažil jsem se všemi silami, abych se nikde nesetkal s mad. M. Zato jsem se však jaksi divoce a zvědavě díval na sobeckou figuru pana M., jakoby na něm bylo něco zcela neobyčejného.

Sám bych však nemohl ani říci, co měla moje komická zvědavost znamenati; pamatuji se jen, jako ve snu, že jsem byl od toho všeho, co jsem dnešního dne již zažil, v jakési podivné náladě, všecek udivený.

Můj den se však teprve začínal a byl pro mne pln rozličných událostí.

Tohoto dne jsme velmi časně obědvali. Na večer byla ustanovena všeobecná projížďka do sousední vesnice, kdež se odbýval jakýsi svátek, tuším, že pouť, a proto jsme potřebovali času, abychom se k tomu připravili.

Já se již na tento den těšil plně tři dny, v očekávání nesmírného veselí.

Kávu jsme pili skoro všickni pohromadě na terase. Vyšel jsem tam pěkně opatrně s druhými a schoval se za třemi řadami křesel. Táhla mne sem jenom zvědavost, ale pro nic na světě nechtěl jsem se postaviti před oči madame M.

Náhoda tomu chtěla, že mně bylo vykázáno místo nedaleko mé tyranky — krásné blondinky.

Dnes se s ní děly pravé zázraky — zrovna nemožné věci: byla dnes opravdu dvojnásobně tak krásnou jako jindy. Nevím, jak se to dělá a čím to přijde — ale s ženštinami se opravdu takové zázraky často stávají.

Mezi námi seděl dnes nějaký nový host, velký, bledý a ještě mladý člověk, který se nesmírně dvořil naší blondince a který k nám přijel z Moskvy, jakoby schválně jen proto, aby zaujal místo odbytého N., o kterémž se povídalo, že byl velice zamilován do naší krásky.

Co se týče tedy onoho příchozího, ten byl již ode dávna s ní v takových poměrech, v jakých byl Benedikt k Beatrici v Shakespearově „Mnoho povyku pro nic za nic“.

Zkrátka, naše kráska měla tohoto večera nesmírný úspěch. Všecky její žerty i její povídání bylo dnes tak graciousní, tak naivní, jak se všeobecně povídalo, a tak bezstarostně neopatrné — což jí však vždy bylo odpuštěno; ona sama to dosti dobře pozorovala, že jest dnes hrdinkou večera, a proto po celý večer dala si na sobě velmi záležeti.

Měla stále kolem sebe těsný kroužek udivených zamilovaných ctitelů, kteří každé její slůvko zrovna pohlcovali; ale ona také opravdu snad ještě nikdy nebyla tak svůdnou, jako právě dnes.

Každé její slůvko bylo vzácností, bylo okouzující, bylo chytáno a roznášeno kolem celé terasy, a ani jedinký žert, ani jediné čtveráctví nebylo opominuto — ale mělo vždy velký úspěch.

Zdálo se, že od ní dosud nikdo neočekával tolik vkusu, tolik blesku, vtipu a rozumu.

Všecky její lepší vlastnosti byly vždycky zahrabány v hromadě podivinství, v té přímé rozpustilosti, která někdy by byla již skoro přestoupila meze; proto obyčejně málo kdo je pozoroval; a kdyby je byl i

zpozoroval, nebyl by jim věřil, — a proto nyní ten neobyčejný úspěch její byl všude přijat s velikým obdivem, který se šeptmo pronášel po celé terase.

K tomuto úspěchu se družila jedná zvláštní, poněkud choulostivá okolnost, kterou vyvolala a na kterou upozornil muž mad. M., který hrál po celý večer jakousi zvláštní úlohu. Čtveračka se rozhodla — a musíme dodat, že k veliké spokojenosti nejen vši té omladině, která byla kolem ní, nýbrž i ku všeobecné snad spokojenosti všech přítomných hostí, dorážeti na něho a dobírat si ho za mnohé věci, které v jejích očích měly velký význam.

Dorážela na něho celou spoustou šípů, úsměšků, sarkasmů kluzkých a nebezpečných, tak hladkých a ostrých se všech stran, takých, které bijí přímo do cíle — kterých se však člověk nemůže zachytiti, aby se jim vzepřel, a které tedy jen stále dráždí oběť, přivádějíce ji až k šílenství, až ku komickému zoufalství.

Nevím, ale zdá se mi, že celý tento žert byl již jaksi dříve určen až do maličkostí — a že to tedy nebyla žádná improvisace naší krásky.

Hned u oběda začal se tento zoufalý souboj. Nepravím nadarmo „zoufalý“, protože pan M. neodhodil tak zlehka svoji zbraň. Musil sebrati celou přítomnost ducha, všecken svůj vtip, všecku svoji vynalézavost, aby nebyl ušlapán v prachu, aby nebyl poražen na hlavu — a tím aby neuvedl na sebe hodný posměch.

Celý výstup dál se u přítomnosti mnoha svědků a účastníků, kteří ani ze smíchu nevycházel.

Dnešního dne neměl pan M. takého štěstí jako včera.

Všeobecnému pozorování neušlo též, že mad. M. několikrát chtěla zadržeti výbuchy své neopatrné přítelkyně, která si byla umínila, že oblekne toho řevnivého a žárlivého muže do nejsměšnějšího kostumu, snad do kostumu nějakého „Modrovousa“, což se dalo souditi z toho, co jsem si já při tom všem zapamatoval, a pak, že jsem byl sám do toho jaksi zapleten.

A to se stalo dosti směšnou náhodou, zcela neočekávaně, a jakoby naschvál; v tutéž chvíli stál jsem dosti v popředí na terase, netuše v ničem zla a zapomenuv již zcela na všecka svá dřívější pozorování.

Pojednou jsem se jí ocítil na ráně; představila mne jako nějakého nepřitele a skutečného soupeře pana M., tak jakoby byl vášnivě a horoucně zamilován do jeho ženy, načež chtěla ta moje trýznitelka přísáhati, volajíc stále, že jest o tom přesvědčena, že může i podati důkazů o tom, co dnešního dne v lese viděla.

Nemohla však ani domluviti, nebot já jí přerval slovo právě v této zoufalé chvíli... Měla právě tuto chvílku vypočítanou, tak šibalsky připravenou ku konci, k čtveráckému zakončení celého tohoto boje, a tak krásně to měla nastudované, že se již již rozléhal kolem nesnesitelný chechtot a smích, který se nedal ničím zadržeti.

A ač jsem již tak pomalu tušil, že ten smích není vlastně na mne namířen — přece jsem byl tak zaražen, tak podrážděn a polekán, že s očima plnýma slz, bolu a zoufalství, celý udýchaný studem, prodral jsem se dvěma řadami křesel, postoupil jsem až do předu a obraceje se k své tyrance, vykřikl jsem štkavým hlasem, plným zlosti a rozhorlenosti:

„A vy se nestydíte — tak hlasitě, v přítomnosti všech dám, mluviti takovou špatnou, vymyšlenou lež? Vy nejste již tak malinkou — a zde přede všemi těmi pány... Co si o vás pomyslí? Vy jste již tak veliká — jste již vdaná!...“

Nemohl jsem však ani dokončiti, — kolem mne rozléhal se nesmírný, ohlušitelný tleskot.

Můj výstup způsobil opravdové, nadšené furore. Mé naivní pohyby, mé slzy a pak hlavně, že jsem se ujímal pana M. — všecko to způsobilo dáblský smích, že jest mně samotnému doposud, když si nyní na to vzpomínám, nesmírně do smíchu...

Zůstal jsem celý bez sebe, tváře mi jen jen hořely, a v tom zoufalství, nevěda si co počíti, schoval jsem obličej do dlaní a letěl ven; ve dveřích vyrazil jsem podnos jednomu lokajovi, ale nepovšimnuv si toho, letěl jsem dále nahoru, do svého pokoje. Vytáhl jsem ze dveří klíč, který byl zvenčí, a zamknul jsem za sebou. Udělal jsem dobře, neb všickni, jakoby mne uštvaťi chtěli, letěli jsa mnou.

Netrvalo ani minutu, a já za svými dveřmi slyšel hlasy všech nejkrásnějších našich dám.

Slyšel jsem jejich zvonkový, stříbrný smích, jejich hovor, jejich krásné hlasy; štěbetaly všecky najednou tak jako vlaštovičky.

Všecky, všecky do jedinké mne prosily, žádaly, abych otevřel dvěře aspoň na minutku; zapřísáhaly se, že se mně nic zlého nesmí státi, ale že mne chtějí jenom celého zlíbatí.

Ale — co se mi ještě hroznějšího mohlo státi — než bylo toto?

Já div neshořel studem za těmi dveřmi, schoval jsem svůj rozpálený obličej do podušky, a ani sebou již nepohnul.

Ony ještě dlouho klepaly, volaly mne, prosily, ale já byl ke všemu tomu hluchý a necitelný, jako jedenáctiletý hošík.

Co si mám nyní počítí? Všecko jest odhaleno, všecko jest prozrazeno, co jsem doposud tak řevnivě strážil a tajil. Nyní na mne padne věčný stud a hanba!

Abych však opravdu řekl, neuměl jsem ani sám sobě říci, proč jsem se zlobil a co jsem vlastně chtěl skryti před jinými; ale přece jsem se něčeho bál, a aby se toto něco nevyzradilo, o to jsem se strachoval a třásl jako lísteček.

Něco mně přece bylo posud nevysvětlitelné a to bylo: bylo-li moje jednání vhodné čili nic, bylo-li slavné nebo všední, a bylo-li chvály hodné anebo opak toho?

Nyní jsem cítil v těch úzkostech a mukách, že jednání mé bylo směšné a hanebné! Vzdor tomu, že rozum můj mi stále říkal, že tento pocit vlastně není takým nelidským, tak hrubým a lživým, proto přece jsem byl celý zaražený a nešťastný; proces popírání se ve mně stále ozýval a nedal mi pokoje; nemohl jsem s ním ani souhlasiti ani jej zavrhnouti: byl jsem jako v nějaké mlze: slyšel jsem pouze tlukot svého srdce a cítil jsem, že mu bylo ublíženo, a proto jsem se rozplýval stále v slzách.

Byl jsem rozčilen: ve mně se bouřila nenávist zároveň s velkou nelibostí, které jsem dosud neznal, protože jsem poprvé v životě cítil opravdový bol, urážku a jakousi újmu na cti; a to bylo opravdu všecko tak, bez všelikého přepínání.

Ve mně, v dítěti, byl hrubě uražen prvý neznámý, netknutý, nezformovaný posud cit, byl odhalen, a tím zároveň uražen první panický stud, ano byl tím též dotknut i první, možná že dosti vážný, estetický dojem a pocit.

Arciť, ty posměvačky neznaly asi všecko to mé mučení.

K němu se přidala ještě jedna okolnost, která mne také ještě ke všemu soužila, ač jsem ji nijak nemohl rozluštití — neb jsem se toho bál.

V bolu a ve svých úzkostech zůstal jsem ležeti na posteli, skrýváje stále tvář svoji do podušky; brzo mně bylo horko, hned mne zase mrazilo.

Mučily mne vlastně otázky dvě, předně, co asi viděla a co mohla viděti ta nehodná blondinka dnes v háji mezi mnou a mad. M.? A za druhé jsem se stále sebe tázal: jak, jakýma očima, jakými prostředky mohu se nyní já podívati do tváře mad. M., a nezhyznouti v tutéž chvíli studem a zoufalstvím na místě?

Neobyčejný šumot a hluk na dvoře mne probudil ze ztrnulosti, ve které jsem se nacházel.

Vstal jsem a popošel k oknu.

Celý dvůr byl pln rozličných ekypází, osedlaných koní a pobíhajícího služebnictva.

Zdalo se, jakoby všichni hosté odjížděli; několik jezdců sedělo již na koních; druzí pak rozsedali se do ekypází.

Teprve nyní vzpomněl jsem na ujednanou vyjíždku, a hle, jakýsi nepokoj zmocňoval se pojednou mé duše; díval jsem se stále po svém starém koníku, ale toho tam dnes nebylo, nepochybně na mne již zcela zapomněli. Nevydržel jsem — a seběhl jsem rychle dolů, nemysle již ani na nepříjemné sejítí se všemi, aniž na nedávnou svoji hanbu a ostudu.

Ale hrozná novina mne očekávala.

Dnes pro mne neměli místečka ani v ekypáži, ani žádného koně; všecko již bylo obsazeno a ujednáno, a já tedy musil ustoupiti jiným.

Měl jsem zase nový zármutek a proto postavil jsem se na zápraží a smutně se díval na dlouhou řadu vozů, kabrioletek, vozíků, ekypází — v nichž nebylo ani malinkého koutečku pro mne, — a pak na vyparáděné jezdkyňe, pod kterými se již koníci stávali nepokojnými.

Jeden z jezdců se musil jaksí opozditi. Čekali již jen na něho, aby se mohli vypravit na cestu. U vchodu stál jeho kůň hryze uzdidla a kopaje kopyty do země, stále se plašil a polekaně se vzpínal samou nedočkavostí. Dva podkoní ho drželi, každý s jedné strany za uzdu, a ostatní se jaksí báživě od něho odvraceli v uctivou vzdálenost.

Dnes právě musila se přihoditi neočekávaná událost, pro kterou jsem nemohl jeti s nimi.

Nejen že přijeli noví hosté a pobrali mně všecka místa i všecky koně, rozstonaly se ještě dva jízdne koně, z nichž jeden patřil zrovna mně; byl to můj starý, neohrabaný koník.

Nebyl jsem však samotný, kdo trpěl touto nešťastnou náhodou; pozoroval jsem, že pro našeho nového hosta, pro toho mladého, bledého muže, o kterém jsem vám již povídal, nebyl též již žádný jízdni kůň pohotově.

Aby se odvrátila všeliká nepříjemnost, musil se náš hostitel uchopiti všech prostředků: musil totiž nabídnouti hosti svému toho vzteklého, nevyježděného hřebce, arcit s poznámkou, že se na něm nijak jezdit nedá, a že by ho byl již dávno prodal, kdyby byl našel kupce na něho, ale právě pro tu jeho divokost a zpučnost že ho nikdo nechce.

Varovaný host prý však prohlásil, že jezdí výtečně, a proto že vsedne na kteréhokoliv koně, jen aby mohl jeti a nemusil zůstat doma.

Hostitel náš mlčel, ale já pozoroval, že se na jeho tváři jeví jaksí šibalský, dvojsmyslný úsměv.

Poněvadž čekal ještě stále na vychloubavého tohoto hostě, neseděl sám ještě na svém koni, ale s netrpělivostí si mnul ruce a stále pokukoval po dveřích.

Něco podobného bylo pozorovati též na oněch dvou podkoních, kteří drželi hřebce, div se nezadusili hrdostí a pýchou, že právě oni dva krotí takového koně, který pro nic za nic ubije člověka až do smrti, — a oni stojí zde s ním, před tváří všech hostů.

Něco, co se velmi podobalo dáblskému úsměvu jejich pána, zračilo se i v jejich očích, vypoulených netrpělivostí a čekáním, a upřených na dvěře, z kterých měl vyjít nově příchozí smělec.

Ano i kůň choval se tak, jakoby se byl smluvil i se svým pánem i se svými sluhy; stál zde hrdě a sebevědomě, jakoby cítil, že se na něho dívá tolik očí zvědavých, a jakoby se pyšnil zde přede všemi svojí pověstí, zrovna tak, jako když se nějaký prázdný větroplach pyšní svými kousky.

Zdalo se, jakoby vyzýval toho smělce, který se odváží na něho se posaditi.

Tento smělec se konečně objevil.

Přicházel, neohlížeje se kolem, ani očí nezvedaje se schůdků, a omlouval se v rychlosti, že nechal na se tak dlouho čekati; pozorně si při tom natahoval rukavice a teprve tehdy zvedl oči, když měl zvednouti ruku, aby uchopil opratě koně; pojednou se však tento tak vzepřel, postavil se tak divoce na zadní nohy, že všichni přítomní se dali do ohromného křiku.

Mladý muž odstoupil, zlostně a mrzutě se podíval na divokého koně, který se třásl po celém těle jako list osikový, funěl zlostí a divoce kroutil krví zalitými očima, stále se stavě na zadní nohy a zvedaje přední do ohromné výšky, jakoby chtěl vyletět do vzduchu a vzít s sebou i ty dva podkoní, kteří ho stále ještě drží za uzdu. Chvilí stál muž jaksí zaraženě; pak se zlehka začervenel nad tou malou překážkou, zvedl oči od země a otočil se teprve kolem na polekané dámy.

„Ten kůň jest opravdu krásný!“ řekl jakoby pro sebe, „a dle všeho dá se soudit, že na něm jeti, bylo by velice příjemné, — ale... ale víte vy co! Já na něm přece nepojedu,“ dokončil, obraceje se k našemu hostiteli s bodrým úsměvem, který tak dobře slušel jeho dobré a rozumné tváři.

„Ale proto vás přece počítám mezi výtečné jezdce, přísahám vám na to, že mluvím pravdu,“ odpověděl vesele majitel nepřemožitelného koně, vroucně a jaksí uznale tiskna ruku svého hostě, „a to právě proto, že jste hned z prvopočátku poznal, jaké zvíře to jest,“ pravil vážně dále. „Pomyslete jen, já, který sloužil dvacet let u husarů, já ležel již třikráte na zemi pod jeho milostí, to jest, právě tolikrát, kolikrát jsem na něho vsedl... na toho darmožrouta. Můj drahý Tankrede, zde není pro tebe místa a lidí; nepochybně tvým jezdce byl kdysi jaksí Ilja Muromec, a ten nyní sedí na svém sídle ve vesnici Karačarově a čeká, až ti zuby vypadají. Odvedte ho! Nastrašil se již dost! Nadarmo jsme ho vyrušili,“ doložil hospodář — mna si spokojeně ruce.

Můžeme ještě dodati, že mu Tankred nepřinášel žádného užitku, a že byl jen tak nadarmo živen, přes to že ten starý husar ztratil při něm celou svoji jezdeckou slávu; zaplatil za něho, za ničemu ohromnou sumu peněz, a on si vždycky vyjel z konírny jen tak, aby se pochlubil svojí krásou.

Ale proto přece byl nyní v nadšení, že si jeho Tankred nejen nezadal na své pověsti, ale polekal ještě jednoho výtečného jezdce, a tím si získal nových vavříků.

„Co — vy tedy nepojedete?“ zvolala blondinka, které pro dnešek byl nutným její cavallier servant, „snad se nebojíte?“

„Ano, uhodla jste!“ odpověděl na to mladý člověk.

„A to povídáte tak vážně?“

„Ale poslechněte, snad byste nechtěla, abych si zlomil ještě dnes vaz?“

„Tedy se rychle posadte na mého koně, toho se nemusíte pranic báti, ten jest velmi klidný a mírný. Budeme hned hotovi; oni nám v okamžiku přemění sedla! Zkusím toho vašeho koníka sama; to přece není možné, aby byl Tankred vždycky tak negalantním.“

Řečeno a vykonáno! Ta čtveračka vyšvihla se hbitě se sedla, a poslední věta vyřknuta byla již na zemi, před námi.

„To špatně znáte mého Tankreda, když se domníváte, že dovolí, dáti se osedlati vašim, jeho nehodným sedlem! Ano, a vás ani k němu nepřipustím, nedovolím, abyste si porouchala svůj krček; bylo by ho věčná škoda!“ prohodil náš hostitel afektovaně, s velkou samolibostí a vnitřním uspokojením, které již dávno známo bylo; neboť celá jeho affektace, ano i poněkud ta hrubost jeho řeči (což vlastně dle jeho mínění mělo býti znakem dobráctví, a pak znakem starého vojáka), ta se jistě vždycky musila líbiti dámám, jak se domýšlel.

To byla arcit' jeho vlastní fantasie; byl to jeho zamilovaný a nám všem již dobře známý koníček.

„Nuže, ty plačtítku, neměl bys snad ty chuti zkusit, jak se na něm jezdí? Viděla jsem, že bys byl tak rád jel s námi,“ — řekla chrabrá jezdce, zpozorovavši mne opodál stojícího a ukazovala mi Tankreda, — hlavně proto, aby tak nadarmo nebyla slezla s koně; aspoň mne chtěla trochu poškádliti, když jsem jí přišel na oči, a když se jí prve nepodařilo.

„Ty jistě nejsi takový jako... vždyť vím, tys známý již hrdina a jistě se nebudeš bát; a zvláště když se na vás, překrásné páže, budou dívatí...“ doložila ještě, otočíc se rychle po ekypázi, která stála po blízku nás a ve které seděla mad. M.

Nenávist a jakýsi cit pomsty zalíval mé srdce hned v tom okamžiku, když jsem viděl, jak ta překrásná amazonka popošla k nám s úmyslem, aby si vsedla na Tankreda...

A proto nemohu ani vypověditi, co všechno jsem pocítil při tomto vyzvání nezbednice. V tomtéž okamžiku, když jsem zpozoroval a poněkud pochopil její pohled na mad. M., pojal jsem v nenávist zrovna celý svět.

Hned na to v okamžiku, zavířila mně nová idea v hlavě... Ano, co však povídám v okamžiku, to ani nebyl okamžik, — to byl výbuch prachu, neboť ve mně již všechno překypovalo a já ve svém rozhorlení si předsevzal, že rázem zahanbím všechny své nepřátele a tím se jim pomstím za všechno, co se mně již navyváděli, a před očima všech jim dokážu, co jsem za člověka; anebo snad konečně mně někdo v téže chvíli naučil dějinám středověku, ze kterých jsem dosud neznal ani zbla; neboť pojednou se mi zdálo, že vidím kolem sebe turnýry, paladiny, hrdiny, překrásné dámy, že slyším zvuky mečů a kordů, křik a tleskot obecenstva, a mezi nimi též ostýchavý hlásek jednoho polekaného srdce, který více blaží duši, než veškery pochvaly a slávy, nevím, ozvaly-li se všechny tyto výjevy v mé duši, nebo snad nějaká předtucha příštího nevyhnutelného vzdoru, já ale ucítil, že nyní bije moje hodina.

Srdce mi bouřilo v těle, a já jako zběsilý se hnal dolů po schodech a postavil se právě podle Tankreda.

„Vy si tedy myslíte, že se bojím?“ vykřikl jsem směle a hrdě, nevida nic kolem sebe samou horečkou, a tak se červenaje, že mi až slzy vstoupily do očí a odtud tekly dolů po tvářích. — „Tedy uvidíte!“

A již jsem držel v rukou uzdu koně, vstrčiv nohu do třmene dříve, než mne někdo mohl uchopiti a zadržeti; ale v téže chvíli Tankred se vzepnul, hodil hlavou a jedním skokem se vyškubl z rukou zkamenělých podkoní a letěl jako s větrem o závod; kolem stojící jen vykřikli a vzdychli.

To Bůh jen ví, jak jsem přehodil druhou nohu přes koně v tom letu; to také nijak nepochopím, jak jsem udržel a neztratil uzdu.

Tankred vyletěl se mnou za mřížová vrata, obrátil se pak na pravo, pustil se kolem mříže — a hnal se, kam ho oči nesly.

V následujícím okamžiku zaslechl jsem za sebou hlasy a výkřiky asi padesáti hrdel, a tento křik

způsobil v mém stísněném srdci jakousi hrdost a uspokojení, že nikdy nezapomenu oné bláznivé chvílky svého dětského života. Všecka krev se mi hnala do hlavy, ohlušovala mne tak, že jsem ani strachu nepocítil.

Nevěděl jsem, co se se mnou děje. A jistě, když si nyní vzpomenu, bylo v tomto činu cosi rytířského — velkého.

Celé mé rytířství začalo i skončilo v jediném okamžiku, a to bylo mé štěstí, sic by se nebylo rytíři vedlo dobře!

Však nevím ani, jakým způsobem jsem byl spasen.

Na koni jezdit jsem arcit' uměl: vyučil jsem se tomu již dávno, ale můj koník se podobal spíše ovci než koni.

Tankred by mne jistě byl shodil, kdyby byl měl k tomu času; letěl — učinil asi padesát skoků a v tom uskočil na zpět. Leknul se ohromného kamene, který ležel právě na cestě. Obrátil se tedy zpět — ale tak rychle — jak se říká, s rychlostí blesku, a hodil hlavou tak děsně, že se tomu až do dneška divím, jak bylo možné, že jsem se udržel v sedle, a že mne nevyhodil jako nějaký míč do výšky, a že mne nerozbil na třísky, a pak, že sám sobě nevymknul nohy v tom ďábelském obratu.

Obrátil se zpět ke vratům, zlostně házeje hlavou na všechny strany, toče se z jedné strany na druhou, a jakoby byl opilý vztekem a zběsilostí, házel nohama, jak se mu jen zlíbilo, chtěje mne za každou cenu každým tím skokem se sebe setrásti, jakobych byl tigrem, který se mu zaťal do masa i zuby i drápy.

Ještě okamžik — a byl bych již letěl na zemi; zdálo se mi, že již padám, ale v tom několik jezdců letí mi již na pomoc.

Dva z nich letěli do polí naproti nám; druzí dva přiletěli až k nám, a přiblížili se tak blízko k Tankredu, že mně div nohy nerozmačkali; zdržovali jeho let svými koni tak dlouho, až ho mohli uchopit za uzdu a za řemení.

Za několik sekund byli jsme zase u zápraží. Někdo mne sundal s koně, bledého a sotva dechu popadajícího. Třásl jsem se na celém těle, jako bylinka ve větru a nepohodě, právě tak, jako sám Tankred, který se stále vzpíral o zadní nohy, jakoby ani kopyta nechtěl ze země vytáhnouti; dýchal tak těžce, že mu vycházel až horký dech z jeho krásných, červených nozder, a třásl se celý zlostí, jako list osikový, nad tou urážkou, která se mu stala od takového drzého dítěte.

Kolem mne se rozléhaly výkřiky podivení, hrůzy a zmatku.

V tutéž chvíli bloudící zrak můj postřehl pohled paní M., která byla tak polekána, že vypadala jako zsinalá; této chvíle nikdy ve svém životě nezapomenu—: celá má tvář pojednou vzplála živým ruměncem, hořela jako plamen; nevím co se se mnou dělo, ale ač jsem byl tak polekaný a zmatený nad svým jednáním — sklopil jsem přece před ní oči k zemi.

Pohled tento všichni hned zachytili, porozuměli mu — a proto zraky všech obrátily se najednou k paní M., která, pozorujíc, že jest předmětem zvědavosti, pojednou sama se začervenala tak, jako malé dítě, které jest v rozpacích nad nějakým nepřijemným dojmem a proto, aby zakryla svoji rozpacitost a pak hlavně svůj ruměnc, dala se do smíchu.

Arcit', dívá-li se kdo na to s povzdálecí, jest to snad všecko dohromady k smíchu; ale v tento okamžik, jedinký nevinný a neočekávaný obrat vysvobodil mne od výsměchu, a dal zcela jiný směr všemu dalšímu počínání.

Vinnice celé této nešťastné náhody, ta, která dosud byla tak krutou mojí tyrankou, uchopila mne zčista jasna do náručí a líbala a celovala mne přede všemi, jak zde stáli, tak dlouho, jakoby to ani konce míti nemělo.

Dívala se stále tak upřeně na mne, nevěříc dosud svým očím, že jsem přijal její vyzvání, že jsem uchopil rukavici, kterou mně hodila. Divila se, že nezemřela strachem a hryzením svědomí, když jsem tak letěl na zběsilém Tankredu; nyní, když již bylo po všem, když spatřila a pak i pochopila s druhými můj pohled na paní M., ten můj bol, zármutek a pak nenadálý ruměnc, když se jí konečně podařilo dáti celé té hrdinné události jakýsi tajemný a nevýslovný půvab, nyní po všem byla jaksi unesena mým „rytířstvím“, že se ke mně obrátila, mne uchopila a tiskla na svých ňadrech, jsouc na mne pyšnou a hrdou.

Za chvíli zvedla teprve svá očka na všechny, kdož se kolem nás kupili, a okázala jim svoji naivní, krásnou tvář, na které bylo viděti dvě křišťálové a vážné slzy a vážným, dosud od ní neslychaným hlasem řekla, ukazujíc při tom na mne:

„Mais c'est très sérieux, monsieur, ne riez pas!“ Nepozorovala ani, že všichni před ní stojí zaraženi, a že se jaksi všichni zahloubali do jejího uleknutí.

Toto neočekávané, rychlé pohnutí, toto vážné líčko, ta jednoduchá naivnost, ty zcela neočekávané a vážné slzy, které se stále draly do věčně se směřících očí, byly u ní zjevem tak neobyčejným, že všichni zůstali před ní státi, jakoby elektrisováni jejím vzhledem, jejím nevypočítaným, ohnivým a vřelým slovem i skutkem.

Zdalo se, jakoby žádný z těch okolostojících nemohl s ní spustiti zraků, každý se bál, aby nepropásl tu novinku a ten dojem, který se tak zjevně zračil v její tváři.

Ano i náš hostitel tak zčervenal, jako nějaký tulipán, a mnozí později povídali, že v jedné minutě zaslechli, jak pravil, že „k své hanbě“ se musí přiznati, že byl též jeden okamžik zamilován do svého krásného hostě.

Po celé této události byl jsem tedy hrdinou dne.

„To jest pravý De Lorge! To jest rytíř Toggenburg!“ rozléhalo se kolem mých uší, a v tom již se rozlehl hlučný tleskot.

„To jest příští pokolení!“ dodal k tomu náš hostitel, když společnost poněkud umlkla.

„On musí, musí s námi jeti!“ volala kráska: „musíme a najdeme mu také někde místa. Posadí se vedle mne, anebo si mně sedne na klín... Nebo, ne ne! Mýlila jsem se!“ opravovala se rychle, směříc se při pouhé vzpomínce na naše seznámení. — Ale v tom smíchu hladila mně tak něžně ruku, chtěíc toho vsí silou dokázati, abych nebyl uražen.

„To se samo sebou rozumí, že pojede!“ volalo najednou několik hlasů: „on musí jeti — vždyť si vybojoval čestné místo!“

A v okamžiku byla celá věc rozluštěna. Ta samá stará panna, která mne vlastně seznámila s blondinkou, byla se všech stran obklopena prosbami vsí mládeže, aby pro dnešek zůstala doma, a aby mne popřála svého místa, k čemuž ona musila dáti své svolení a ještě k tomu ve své velké zlosti pěkně se usmívati, zatím co v nitru kypělo to zlostí a hněvem.

Její protektorka, okolo které se stále točila, má bývalá tyranka a od nedávná má přítelkyně, volala na ni, letíc již na svém koni ku předu, že jí závidí, že může zůstati doma, nebo my prý jistě promokneme až na kůži.

A uhodla dobře. Asi za hodinu dalo se do takového lijáku, že z naší vycházky nebylo nic. Musili jsme se uchýliti na několik hodin do vesnických chalup a proto jsme přijeli domů teprve po desáté hodině, v pošmurném počasí, jaké bývá po dešti.

O mne se začala pokoušeti zimnice. V tu samou chvíli, když jsme měli vsedati do vozů a jeti nazpět, přišla ke mně paní M. a divila se mi, že nemám s sebou ničeho, jenom lehkou kazajku a nic na krku.

Já odpověděl, že jsem neměl ani času vzíti s sebou plášť. Vzala špendlík, sepjala mně límec od košile pevně ke krku, sňala ještě svůj červený šáteček a tím obvázála moji šíji, abych nedostal zápal v krku. Měla tolik na spěch, že jsem neměl ani času, abych jí za to poděkoval.

Když jsme přijeli domů, vyhledal jsem ji v malém pokoji, kde seděla pohromadě s blondinkou a pak s tím mladým, bledým člověkem, který si dnes utržil tak málo slávy; nechtěje vsednouti ze strachu na Tankreda.

Přišel jsem se jí poděkovat a odevzdat šáteček. Ale nyní, po všech těch událostech, bylo mně jaksi něčeho líto, činil jsem si výčitky; chtěl jsem se rychle vrátiti nahoru do pokoje a tam v klidu si něco rozmysliti, něco uvážiti. Byl jsem opravdu přeplněn všemi dnešními dojmy. Po krátkém rozmýšlení popošel jsem však přece několik kroků ku předu a odevzdal šátek, červenaje se při tom až po uši.

„Chtěl bych se vsaditi o nevím co, že si chtěl ten šáteček ponechatí,“ smál se mladý člověk, obraceje se k paní M., — „na očích mu to člověk vyčte, že se velmi nerad loučí s vaším šátečkem.“

„Opravdu, opravdu jest tomu tak!“ volala rychle blondinka. — „Podívejme se na něho! Ach!“ doložila s malým hněvem, kroutíc hlavou a krčíc ramenoma; přestala však okamžitě, pozorujíc vážný pohled paní M., která neměla dle všeho žádné chuti žertovati.

Já se v tom rychle vzdálil.

„Ale ale, co tě to napadá!“ volala za mnou blondina, dohonivši mne v druhém pokoji, a vzavši mne přátelsky za obě ruce, pravila: „Vidíš, když jsi si tak velmi přál býti majetníkem krajkového šátečku paní

M., mohl jsi si jej pěkně podržeti a říci pak, že jsi jej někam položil, a že se ztratil. Vidiš, jak jsi nepraktický! Ani to jsi nedovedl! To jest tak směšné!"

Po těchto slovech dotkla se prstem zlehounka mé brady, smějíc se mi, že jsem se začervenal znova jako vlčí mák.

„Což nepozoruješ, že jsem nyní tvou přítelkyní? Ukončíme již to pronásledování, chceš? Ano nebo ne?“

Já se tomu jen smál a na znamení, že svoluji, podal jsem jí ruku.

„Tedy dobrá! Ale proč pak jsi tak zbledl, a proč se třeseš? Je ti zima?“

„Ano, není mně příliš dobře.“

„Ach! ty můj chudáčku! To je beztoho jen od těch všech dojmů! Já ti něco povím, počkej: Jdi si pěkně lehnout, nečekej již na večeri a do rána bude zase dobře. Pojd'...“

Odvedla mne nahoru — ale zdálo se, že nebude ani konce jejího ošetřování. Nechala mne chvíli o samotě, abych se mohl svléci, a seběhla zatím dolů; pak, když jsem již ležel v posteli, přinesla mi čaj nahoru.

Později mně přinesla zase nějakou teplou přikryvku, abych se lépe zahřál. Já byl opravdu celý rozčilený a nepokojný, když jsem viděl její péči o mne, anebo to snad byl následek celodenní nálady, té jízdy a vzniklé odtud horečky; ale když jsem se s ní loučil, když mně dávala „dobrou noc“, to jsem ji tak srdečně a vroucně objal, jako nejlepšího a nejbližšího přítele; všechny nejrůznější pocity přihnuly se rázem k mému ubohému srdci: byl bych se dal skoro do pláče, když jsem se vinul k jejím nadržům.

Ona zpozorovala moji tesknotu a mé rozčilení, a zdálo se, že čtveračka byla trochu dojata.

„Ty jsi velmi hodný a dobrý hoch,“ šeptala mi do ucha, pozorujíc mne svými tichými očima: — „prosím tě, nehněvej se již na mne, ne? Vid', že nebudeš?“

Jedním slovem, stali jsme se pojednou nejvěrnějšími a nejněžnějšími přátely.

Druhého dne probudil jsem se dosti časně z rána, ač již celý můj pokoj byl ponořen do zlaté záře sluneční.

Vyskočil jsem z postele zdravý a čilý, jakoby ani nebylo stopy po včerejší zimmnici; na místě jejím pociťoval jsem dnes nevýslovnou radost.

Rozpomenul jsem se na všechny včerejší události — i na večer, a cítil jsem, že bych nyní dal všecko své štěstí za to, kdybych mohl obejmouti tak jako včera svoji novou přítelkyni, naši krásnou zlatohlávkou, ale ještě bylo velmi časně, a všickni hosté dosud spali.

Oblékl jsem se rychle a seběhl do zahrady a odtud dále do háje. Doběhnul jsem tam za okamžik, tam kde byla zeleň nejhustší, kde vše zavánělo pryskyřicí, a kam se tak vesele prodral i sluneční paprsek, raduje se z toho, že může zde i tam prorážeti spoustu hustých větví a listí. Ráno bylo čarovné.

Aniž jsem pozoroval, šel jsem dál a dále, až jsem konečně vyšel ku kraji háje, k řece Moskvě. Tekla asi dvě stě kroků pod vysokou horou. Na protějším břehu jejím sekli seno.

Zadíval jsem se, jak řady kos každým vzmachem sekáče hned se vynořují z husté trávy na světlo a hned se tam zase schovávají a tak se kmitají, jako nějaká hádاتا; jak sežatá tráva hustými proudy odlétá na stranu, a jak se skládá do dlouhých, přímých řad. Nevím si ani vzpomenouti, jak dlouho jsem se díval na toto počínání sekáčů, když tu pojednou zaslechnu nedaleko sebe, právě asi v průseku, který vedl od silnice k našemu domu, frkot a rychlý dupot koňský.

Nevím též, zaslechl-li jsem kopyta koňská právě v tom okamžiku, když kůň zůstal státi a když s něho asi mohl jezdec slézt, anebo zdali jsem dupotu tomu naslouchal již déle, ale pro myšlenky, které mne tak pevná zaujaly, nemohl jsem se jaksi vzpamatovati.

S velkou zvědavostí ubíral jsem se tedy do háje, a sotva že jsem udělal několik kroků, zaslechl jsem opodál sebe již nějaké hlasy, které byly tak ukvapené a tak tiché, že jsem je nemohl rozeznati.

Šel jsem ještě blíže, opatrně rozhrnuje poslední větve posledních keřů, které mne ještě oddělovaly od průseku, ale hned jsem je zase pustil z ruky: před očima máma objevil se známý bílý šat, a uši mé zaslechlly tichý, ženský hlas, který se do mého srdce loudil jako nějaká hudba.

Byla to paní M.

Stála vedle jezdce, který jí rychle cosi povídal, sedě při tom na koni; k svému velkému překvapení poznal jsem v něm toho N., toho mladého člověka, který nás opustil včera z rána a na kterého se tak durdil pan M. Ale tehda vyprávěl, že jede někam daleko odtud, na jih ruský, a proto jsem se tak podivil, když jsem ho zas u nás spatřil, a to samotinkého s paní M.

Ona byla jaksi rozčilená — byla taková, jakou jsem ji dosud nikdy nebyl spatřil; na tvářích se jí třpytily velké slzy.

Mladý muž ji držel za ruku a líbal ji, nahýbaje se se sedla. Spatřil jsem je asi ve chvílce loučení. Zdálo se, jakoby byli velmi pospíchali.

Ku konci N. vyndal z kapsy jakýsi balíček, opatrně zapečetěný, a podal ho paní M.; objal ji jednou rukou, tak jako dříve, nesestupuje ani s koně, políbil ji vroucně a dlouze. V okamžiku pak bodl koně a zmizel jako střela.

Paní M. malou chvíli postála provázejíc ho očima plnýma slz, a pak, když už zmizel, ubírala se unyle a smutně k domovu. Učinila několik kroků v průseku, pak rychle a polekaně zahнула do háje, a rozvírajíc větve, pospíchala, co jí síly stačily, k domovu našeho hostitele.

Já šel pomalu za ní, pomatený a rozčilený vším tím, co se přede mnou odehrálo. Srdce mi bilo prudce, jakoby se něčeho obávalo. Byl jsem jako zkamenělý, jako omámený; všechny mé myšlenky byly rozháraný a nepokojný; pamatuju se velmi dobře, že při všem tom zmatku byl jsem však přece nesmírně smutný a zaražený.

Chvilkami mihotal se před mýma zrakoma bujnou zelení její bílý šat. Šel jsem za ní zcela mechanicky, nespouštěje ji s očí, ale trásl jsem se strachem, aby mne nezpозorovala.

Konečně vyšla na pěšinku, která vedla k zahradě. Chvilku jsem počkal v háji a pak jsem vyšel i já za ní; ale jak jsem se podivil, když jsem zpozoroval na červeném písku, kterým byla pěšinka posypána, ležeti zapečetěný balíček, který jsem hned poznal, jak jsem se na něj podíval; — byl to tentýž, který před deseti minutami byl dodán paní M.

Zvedl jsem jej: se všech stran bílý papír, a žádného nápisu; na pohled byl malý, ale tvrdý a těžký, jakoby v něm byly aspoň tři ne-li více archů papíru.

Co asi znamená tento balíček? Jistě by byl vysvětlil celou mou záhadu. Možná, že v něm bylo dopověděno to, čeho nemohl a co sel bál říci v tak krátkém čase shledání pan N. Vždyť ani s koně neslezl... Pospíchal, anebo se snad bál, že by se ještě v poslední chvílce rozloučení mohl prozraditi? — To Bůh ví sám...

Rozhodl jsem, že zůstanu na pokraji háje a na pěšinku že zase odhodím balíček, pro který jistě se vrátí paní M., až zpozoruje, že jej ztratila; zatím jej zde budu střežit, aby se nedostal do nepravých rukou.

Čekal jsem takto asi čtyři minuty, ale nemoha se dočkati návratu paní M., chopil jsem se zase balíčku, vložil jej do kapsy a pospíšil za ní, abych ji dohonal.

Zastihl jsem ji již v zahradě, ve velkém stromořadí; šla přímo domů, rychle a netrpělivě, zamyšlena, s očima k zemi upřenýma. Nevěděl jsem, co si počítí.

Mám k ní jíti a odevzdati jí, co jsem našel? To by bylo asi tolik, jako jíti k ní a říci, že jsem všechno viděl, že všechno vím. Prozradil bych se hned při prvním slovu. A jak pak bych se mohl potom na ni dívat? A jak ona na mne?...

Myslil jsem stále, že se vzpamatuje, že zpozoruje svoji ztrátu, a že se pak vrátí zpět po své stopě. Potom bych mohl nějak nepozorovaně odhoditi balíček na cestu a ona by jej musila najíti. Ale ne!... Již jsme došli k domu; ostatní ji viděli již přicházeti...

Tohoto rána všickni hosté jakoby schválně vstávali neobyčejně brzo, protože za příčinou včerejší nepodařené vyjíždky umluvili si jinou, o které já nevěděl. Všickni se již hotovili k odjezdu a snídali na terase.

Nešel jsem přímo za paní M. k domu, ale čekal jsem opodál asi deset minut, aby mne s ní neviděli přicházeti; obešel jsem ještě sad a vyšel pak k domu s druhé strany, mnohem později než ona.

Ona se již procházela po terase, když já se vrátil, ale byla bledá, rozčilená, ruce měla na prsou křížem složené, a dle všeho bylo viděti, že chce v sobě přemoci nějaký zoufalý zármutek a muky, které bylo viděti na jejích očích, i v její chůzi, v každém jejím pohybu. Chvilkami sestoupila dolů se schodů, prošla

několikrát mezi keři směrem k sadu; její oči jaksi netrpělivě a zimničtě, ano až neopatrně hledaly něco na písku pěšinek, ano i na podlaze terasy. Již jsem pranic nepochyboval: zpozorovala ztrátu a domnívá se, že asi upustila osudný balíček někde zde okolo stavení, — ano, tak tomu asi bude, to si jistě myslí!

Jeden po druhém z hostů pozoroval, že jest nesmírně bledá a rozčilená. Tu a tam se ozývaly otázky, jak se jí daří, schází-li jí něco? Ona byla proto nucena zdáti se veselou, smáti se, ano i žertovati.

Chvilkami dívala se pokradmu na svého muže, který stál na koci terasy, rozmlouvaje se dvěma dámami a tentýž bol a tentýž zármutek, totéž rozčilení opanovalo ji i nyní jako tehda při jeho příjezdu.

Já vstrčil ruku do kapsy, pevně stiskl balíček a postavil se opodál všech, s přáním, aby mne paní M. zpozorovala. Chtěl jsem jí dodatí aspoň pohledem svým trochu odvahy a tím ji poněkud upokojiti; chtěl jsem jí říci něco tak mimochodem, nepozorovaně.

Když se však na mne podívala, sklopil jsem oči k zemi a nemohl sebou ani hnouti.

Pozoroval jsem její muka a nemýlil jsem se.

Nevěděl jsem dosud, co jest to za tajemství, kromě toho, co jsem sám viděl a co jsem již pověděl.

Onen styk, možná, že není ani to, zač bychom jej považovali. Možná, že onen polibek byl rozloučení, že byl poslední slabou náhradou za obět, která byla přinesena její cti a spokojenosti. N. odjel: opustil ji snad na vždycky. — A pak—kdo ví, co toto psaní, které jsem držel v ruce, v sobě obsahovalo? — Jak bychom mohli v tomto případě souditi — jak odsuzovati?

O tom arcit' není pochybnosti, že by odhalení tohoto tajemství bylo pro ni smrtelnou ranou. Pamatuji se ještě do dneška na její trpící tvář; člověk by nemohl již ani více zkoušeti, než ona v tuto chvíli.

Cítiti, věděti, být přesvědčeným a očekávati jako na trest, že za čtvrt hodinky, že za minutu se může odhaliti celé tajemství, že někdo najde balíček a že jej zvedne; jest bez nadpisu — může býti otevřen a pak... co potom? Jaký trest může býti hroznější, než ten, co ji očekává?

Prochází se nyní mezi budoucími soudci svými. Za nějakou chvíli jejich usmívající se, lstivé tváře budou hrozný a neúprosný.

Ona uvidí jejich úsměšky, jejich hněv a ledový a mrazivý pohled na jejich tvářích — a potom nastane věčná, trapná, mučící noc v jejím životě... Arcit', tehda jsem všecko to nechápal tak, jak dnes o tom rozvažuju.

Mohl jsem již mnohé předvídati a předpokládati, ano strachovati se o ni, báti se o její klid a o její bezpečí, kterému jsem ani docela nerozuměl.

Ale ať již její tajemství bylo jakékoliv, — těmi hroznými chvilkami, kterých já byl svědkem, a kterých nikdy nezapomenu, těmi minutami vykoupila si mnohé, jestli zde bylo co vykupovati. — V tom již se ozývá kolem veselé vyzývání k odjezdu; všickni se vesele hemží kolem; se všech stran se ozývá veselý hovor a smích. Za dvě minuty — terasa jest zcela opuštěna. Paní M. odřekla tuto vyjízdku, přiznavši se konečně, že jí není zcela dobře. Ale chvála Bohu, všichni mizeli velmi rychle, pospíchajíce k svým povozům, a proto nebylo již ani času na nové vyptávání, na otázky a na rady.

Jenom několik jich zůstalo doma. Muž jí řekl též několik slov; ale ona mu odpověděla, že se do večera jistě pozdraví, aby se nedal tím vytrhovati, že si ani nelehne, ale že půjde sama do zahrady — se mnou...

V tom se na mne ohledla. Nemohlo býti ani lepší příležitosti! Já se začervenal samou radostí; za minutku byli jsme již na cestě.

Šla těmi samými cestami, těmi pěšinkami, tím samým stromořadím, kterým se nedávno vracela z háje, dobře si připomínajíc svoji dřívější cestu, nepohnutě se dívajíc před sebe, nezvedajíc ani očí se země; hledala na ní tak náruživě, že mně ani neodpovídala na otázky; snad dokonce zapomněla, že jdu vedle ní.

Když jsme došli až k tomu místu, kde jsem zvedl psaní a kde zároveň končila pěšinka, tu se paní M. pojednou zastavila a slabým, skoro umírajícím hlasem pravila, že jest jí hůře než prve, že musí jíti domů.

Ale když došla až ku plotu zahrady, zůstala opět státi a rozmyšlela se chvilku; úsměv zoufalství se objevil na jejích rtech, a tak jak byla, bezbranná, zmučená, rozhodla se na všecko, sklonila šíji přede vším a mlčky se vrátila znova po prvnější cestě, zapomenuvši již docela, že jdu za ní.

Já byl bolestí a lítostí skoro bez sebe, ale nevěděl jsem, co si počíti.

Přišli jsme, či lépe řečeno, dovedl jsem ji k tomu místu, z kterého jsem zaslechl asi před hodinou dupot koně a jejich rozmluvu.

Opodál hustého, krásného jilmu byla lavička, vytesaná z velkého kamene, kolem kteréž se vinul břečťan a kolem níž rostly bohatě šípky a jasmín. (Celý tento háj vůbec byl poset malými můstky, besídkami, jeskyněmi a podobnými překvapeními.) Paní M. usedla na lavičku a mechanicky se jala prohlížeti krajinu, která se kolem nás rozkládala.

Po chvíli pak otevřela knihu a zadívala se nepohnutě do ní, nepřevracejíc ani stránek, nečtouc, nevědouc asi vůbec, co dělá. Bylo již asi půl desáté.

Slunce stálo již hodně vysoko a pyšně nad námi plulo po hluboké modravé obloze, tak že se zdálo, jakoby se ve své zlaté záři chtělo rozplavit.

Sekáči již hodně daleko obešli luka, sotva jsme je mohli s našeho břehu dohlednouti. Za nimi se táhly ohromné pruhy posekané trávy a chvilkami sotva vanoucí větérek donášel k nám její libou, čerstvou vůni.

Kolem se rozléhal neúnavný koncert těch, „kteří nežnou ani nesejou“, kteří jsou tak volní jako ten větřík, který je unáší na svých perutích. Zdálo se, že v tuto chvíli každý kvítek, každá i nejmenší bylinka svojí vůní mluví k svému Stvořiteli: „Otče! Jsem blažena a šťastna!“

Pozvednul jsem oči svých k té ženě, která jedinká byla v celé té šťastné a veselé přírodě jako mrtvola: na řasách jejích stály ustavičně dvě velké, bohaté slzy, vynucené velkými bolestmi ze srdce.

V mé moci bylo oživit a rozveseliti toto ubohé, umírající srdce, ale já nevěděl, jak začít, jak učiniti k tomu první krok. Mučil jsem se. Snad jsem se již po sté zvedl, chtěje k ní přistoupiti a odevzdati nalezený balíček, ale po každé tvář má zahořela jak oheň — a já toho neučinil.

Pojednou mne osvítila šťastná myšlenka. — Prostředek byl nalezen; byl jsem jaksi znovuzrozen...

„Chtěla byste, abych vám natrhal a uvil kytici?“ optal jsem se tak veselým hlasem, že paní M. rychle zvedla hlavu a upřeně se na mne zadívala.

„Jdi a přines mi ji, když chceš,“ odpověděla mi po chvíli slabým hlasem s jedva viditelným úsměvem, ale hned zase sklopila oči a vnořila je do knihy.

„Nebo pak přijdou i sem, pokosí trávu, a nezůstane zde ani jedinkého kvítečka!“ zvolal jsem, a vesele se dal do trhání a rovnání rozličných kvítků.

Za chvíli držel jsem v ruce kytici, chudou a jednoduchou. Styděl bych se přinést ji do pokoje; ale jak vzdor tomu všemu bilo mé srdce, když jsem ta kvítka sbíral a v kytici vázal! Šípky a jasmín jsem utrhl hned u lavičky. Věděl jsem, že opodál jest pole s dozrávajícím žitem. Tam jsem si odběhl pro chrpu. Smíchal jsem ji se zlatými klasy žita, s těmi, které se mi zdály býti nejkrásnější a nejplnější. Nedaleko odtud přišel jsem na celé hnízdo nezabudek a kytice má začala již nabývati nějakého rázu. Ještě dále v poli nalezl jsem modré zvonky, ano i sličky Panny Marie, a pro žluté vodní lilije seběhl jsem až dolů k řece.

Konečně jsem se zase vracel do háje k místu, kde seděla paní M., abych tam ještě přidal k své kytici několik velkých zelených listů javorových a jimi ji jaksi ovroubil a zakončil; v tom jsem však zahledl zase nedaleko odtud celou rodinu macešek a poblíže nich ucítil jsem příjemnou vůni fialek; — opodál v trávě nalezl jsem pak tento skromný kvítek, schoulený pod keřem do svých zelených lístků, oblitých ještě ranní rosou.

Kytice tedy byla hotova. Zavázal jsem ji dlouhou, tenkou travou, kterou jsem zkroutil v provázek a pak do vnitř kytice opatrně vsunul nalezené psaní; — přes ně jsem rozestřel různá kvítka, ale tak, že psaní mohlo býti velmi dobře zpozorováno, bude-li jen mé kytici věnována sebe menší pozornost.

Nesl jsem ji paní M. s nesmírnou radostí. Po cestě jsem však shledal, že psaní jest příliš na vrchu; proto jsem, je přikryl ještě více, než již bylo. A čím více jsem se blížil k ní, tím opatrněji jsem je zakrýval kvítky, a když jsem došel až na místo, zastrčil jsem je tak hluboko do kytice, že již ani cípku nebylo viděti.

Na tvářích mých jakoby se plamen rozlil. Chtěl jsem si s chutí zakrýti rozpálenou tvář rukama, a rychle pak utéci, ale ona se podívala na kytici tak, jakoby vůbec zapoměla, že byla pro ni přinesena a pro ni trhána.

Mechanicky, ani oči svých nezvednouc, vztáhla ruku, vzala můj dárek a odložila jej na lavičku, jakobych jí jej byl dal jen proto, a znovu se zadívala do knihy, jako bez vědomí.

Byl bych se dal málem do pláče nad touto nehodou.

„Ale pokud moje kytice bude vedle ní ležeti" — myslil jsem si, „potud bude naděje, že na ni přece nezapomene!" Lehkl jsem si opodál lavičky do trávy, dal si pravou ruku pod hlavu, zavřel oči a dělal jsem, jakoby se mi chtělo spáti. — Očí jsem s ní však nespouštěl a čekal... Minulo asi deset minut; mně se stále zdálo, že bledne víc a více... Pojednou šťastná a neočekávaná náhoda přišla ku pomoci.

Byla to velká, zlatá včela, kterou ke mně na štěstí zanesl dobrý vánek. Nejprve bzučela nad mojí hlavou a pak letěla k paní M. Tato ji jednou, dvakrát od sebe odehnala — ale včela se nedala tímto odbyti, — dorážela na ni ještě více. V tom paní M. uchopila moji kytici a mávnula jí po včele. V tomtéž okamžiku vyletěl balíček z kytice a padl přímo paní M. do knihy. Já sebou škulbl.

Několik okamžiků dívala se paní M. zcela němě, hned na balíček, hned na květiny, které držela dosud v ruce, a zdálo se, že nechce ani svým zrakům věřit.

Pojednou se však začervenala, zalekla se a podívala se na mne. Já však již předpokládal, že se na mne podívá, a proto jsem rychle zavřel oči, a snažil se, abych vypadal, jakoby spal; ani za všechno na světě bych se neodvažil nyní podívat se jí přímo do očí. Srdce mé bušilo tak silně, asi jako ptáčku, kterého nějaký vesnický dareba mačká ve svých rukou. Nepamatuji se, jak dlouho jsem takto ležel se zavřenými očima; snad asi dvě nebo tři minuty. Po těchto osmělil jsem se je poněkud pootevřít.

Madame M. vášnivě četla psaní a dle rozpálených tváří, dle oživených, veselých očí, dle vyjasněného pohledu a veselého obličejce, z něhož každá črta byla v tak veselém napnutí, dle toho všeho jsem se domýšlel, že v psaní tom bylo uloženo celé její štěstí, a že stesk a bol její zmizel nyní jako dým.

Nevypravitelný, sladký pocit se rozlil po celém mém těle, nemohl jsem se více přetvářeti.

Náhle, ještě daleko od nás ozve se pojednou volání:

„Madame M. Natalie! Natalie!"

Madame M. neodpověděla, ale rychle vyskočila s lavičky a sklonila se nade mnou.

Cítil jsem, že se mi dívá přímo do tváře. Brvy se mi trásly, ale já je přece zadržel — a neotevřel očí. Snažil jsem se, abych dýchal rovně a tiše, ale srdce mne div neudusilo svými bujnými údery. Horký dech její pátil mne do tváře; ona se shýbla ještě níže a zdálo se, že zkoumá moji tvář. Konečně polibek a velké slzy padly na moji ruku, na tu, kterou jsem měl položenou na prsou. A políbila ji dvakrát za sebou.

„Natalie! Natalie! Kde pak vězíš — bylo slyšeti již poblíže nás.

„Hned! Hned!" odpověděla paní M. svým zvučným, stříbrným hláskem, ale obestřeným dosud slzami, a tak tiše, tak tichounce to vyřkla, že jsem ji jen já mohl slyšeti.

V tomto okamžiku však mne srdce už zradilo; zdálo se mi, že všechna krev se mi žene do tváře; ale než jsem se nadál, cítil jsem již na rtech vroucí její polibek. Vykřikl jsem slabě, otevřel oči, ale hned na to padl mně na tvář její včerejší červený šáteček — jakoby mne měl chránit před sluncem.

Okamžik na to už zmizela. Já zaslechl jen šelest rychle se vzdalujících kroků. Zůstal jsem sám.

Strhl jsem se sebe šáteček a líbal jej, nemoha se vzpamatovati; několik minut byl jsem jakoby smyslů zbaven...

Lapaje vzduch obracel jsem se na trávě a díval se tupě a nevědomě před sebe, na chlupy, pestráající se nivy, na řeku, která se klikatě kolem nich vine tak daleko, jak jen zrak jí mohl dosáhnouti; táhla se mezi novými chlupy a vesničkami, které se na ní mihotají jako tečky, polité zlatým paprskem slunce, díval jsem se do dálky na tmavé, sotva již znatelné lesy, rozložené jako modravá mlha na pokrači rozkaleného nebe a jakýsi sladký klid, přikouzlený tímto tichým obrázkem, usmiřoval pomalounku mé rozhárané srdce.

Bylo mně pojednou volněji — oddechl jsem si svobodněji. Ale přes to přece celá duše moje se zúžila, snad nějakou předtuchou anebo očekáváním.

Něco nesměle a radostně tušilo mé ulekané srdce, které se třáslo nedočkavostí.

Pojednou se celá hrud' moje jaksi otrásla, zaštkala, jakoby ji něco bodlo, a slzy, sladké slzy vytryskly mi z očí.

Zastřel jsem si rukama tvář, celý se třesa, jako malý kvítek, a oddal jsem se zcela prvnímu dojmu srdce, prvnímu celé mé bytosti dosud ještě novému a neznámému pocitu. Můj dětský věk končil, loučil se se mnou v tomto okamžiku...

Za dvě hodiny jsem se vrátil k domovu, ale nenalezl zde již paní M. Odjela prý se svým mužem do Moskvy za nějakou nutnou záležitostí.

Vícekrát jsem se s ní již nesetkal...

Psáno r. 1849.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK DVOJNÍK. NĚTIČKA NEZVÁNOVA A MALINKÝ HRDINA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do

copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.